Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

بسم الله الرحمن الرحيم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د کتاب پېژندنه

||||||||||||||||||||||||||||||

کتاب :: فضل الرحیم د قران پاک پښتو تفسیر

لیکوال:: علامه محمد معین الدین ابوالفضل

خپرونکي :: دبښنوا پانړه

دخپریدو طرز :: پرلپسې لړۍ

کمپوز/ ډیزاین ::خپله لیکوال

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د(أعوذ بالله) تفسيراو تحقيق :

بسم الله الرحمن الرحيم

اَلْحَمْدُ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنسْتَغْفِرهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ وَنَعُوْذُ بِاللهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنا ،مَن يَّهْدِهِ اللهُ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُضْلِلْهُ فَلاَهَادِيَ لَهُ ، وَأَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلَهَ اِلَّااللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ .

أمابعد : فَيَقُولُ الْعَبْدُالْعَاصِيْ اَلخاطِئ احقرالمخلوقين ابوالفضل محمد معين الدين ابن مقرء القران صاحب البنان المرحوم قاري بلوڅ غفرالله له هذاتفسيرالقران الكريم بلغة البشتو قدبذلتُ كل جهدي فيه في تفسيرايات القران الكريم كلمةً كلمةً ثم في تحقيقهاوتفصيلهاحرفاًحرفا بحيث يكونُ نافعاًاشدالنفع للعوام ومغنياً وكافياً غاية الاغناءِوالكفاية للخواص وفقني الله لاتمامه وجعله الله سبباًلرضاه ولارضائه اياي في دنياه وعقباه ومقبولاًلكل مخلوقاته ونافعاًلعوامهم وخواصهم ورجالهم ونسائهم ،امين ويرحم الله عبداً قال امين .وهاانا اشرع وعلي الله اتوكل

د(أعوذبالله من الشيطان الرجيم) ترجمه اوتحقيق :

(أَعُوذُ) پناه غواړم (بِاللهِ) په خدائ (مِنَ الشَّيطَانِ) له شيطانه (الرَّجِيمِ) ويستل سوي ،يا سنگسارسوي ــ يعني په لعنت سره د الله جل جلاله ،يا شړل سوي يعني له رحمت څخه د الله (جل جلاله)

يعني په قدرت اوپه حفظ ،اوساتنه د الله پاک سره، له هغه شيطان څخه پناه غواړم کوم چي د الله (جل جلاله) له رحمت څخه شړل سوئ دئ ،اود الله پاک د لعنت په ډېرو سنگسارسوئ او ويشتل سويدئ ـــ يعني له دې څخه په الله جل جلاله پناه غواړم چي شيطان ملعون و دين ،اوياودنياڅما ته ضرر راورسوي ،اويادَئ ملعون ماله کولو څخه د هغه کار راوگرځوي چي الله پاک زه په کولو دهغه کارسره مأمور کړئ يم ،اويامي پرهغه کارباندي راوپاره وي ،راپورته مي کړي، باعث مي کړي کوم چي الله پاک زه له کولوڅخه د هغه کار منع کړئ يم .

ځکه شيطان هغه دښمن دئ چي له انسان څخه يې پرته له الله (جل جلاله) بل هيڅوک نه سي دفعه کولائ .

تفـــــصيل

پوسه چي ده اعوذبالله دويلو په حکمتوکښي يو حکمت مفسرينوداذکرکړيدئ چي دقران کريم په تلاوت شروع کول داسي مثال لري لکه يوڅوک چي ديوه بادشاه ودربارته اووحضورته ورداخليږي ، اودا معلوم خبرده چي دبادشاه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وحضورته بي له اجازت غوښتلويوڅوک نسي ورتللای نودقران کريم دتلاوت په سرکښي اعوذبالله ويل داسی مثال لري چي ګواکي دغه سړي له الله پاک څخه دده وعظيم حضورته کوم چي هغه دلته عبارت دئ له کلام پاک دده څخه دورداخليدلواجازت غواړي ، نواعوذبالله ويل په حکم کښي داجازت غوښتلوسودورداخليدلوودربارالهي ته ، خوزما احقر په قاصرعلم کښي داخبره راګرځي چي اعوذبالله ويل په حکم کښي ددي دئ چي ګواکي دغه سړي له الله پاک څخه دده ودربارته دورداخليدلواجازه وغوښتله اوالله پاک هم اجازه ورکړه . ځکه چي دبادشاه ودربارته صرف په اجازه غوښتلوسره يوسړي نسي ورداخليدلای ترڅوچي دبادشاه له لوري اجازه ورنه کړه سي، پاته سوه داخبره چي د اعوذبالله ويل په څه وجه وتلاوت کوونکي ته له الهي لوري څخه په حکم کښي داجازت ورکولوهم دئ نوددي جواب دادئ چي څرنګه چي الله پاک فرمايلي دي.

(فَأِذَاقَرَئْتَ الْقُرْاٰنَ فَاسْتَعِذْبِاللهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ)يعنی نوهغه وخت چی اراده وکړی ته يعنی ای رسوله دقرائت دقران نوپناه وغواړه په الله سره له شيطان رټل سوی څخه

نوګواکي داالله پاک له طرفه وتلاوت کوونکي ته داسي فرمايل سويدي چي کله چي ته اعوذبالله ووايې نوزماله طرفه څخه وتاته اجازه ده چي زما ودربارته راداخل سي يعني زما دکلام په تلاوت شروع وکړي.

دوهم حکمت داعوذبالله په ويلو کښي دادئ چي اعوذبالله ويل داسي مثال لري لکه ويوه بادشاه ته چي ددي دپاره يوڅوک واسطه برابره کړي چي بادشاه دَيْ وخپل حضورته ومني، ځکه چي داعوذبالله په ويلوکښي دشيطان ملعون سخت توهين اومذمت موجوددئ اوله ده څخه دبيزاره کيدلو اظهار دئ اوداثابته خبره ده چي دبادشاه ددښمن توهين څوک وکړي اوله هغه څخه خپله بيزاري ښکاره کړي نودا ودغه بادشاه ته دتقرب سبب ګرځي نو څرنګه چي شيطان ملعون د الله پاک اودهغه ددوستانوپه دښمنانو کښي ترټولو لوی دښمن دئ نوپه دي وجه دده توهين اوله ده څخه دبيزارئ اظهار والله جل جلاله ته دنزديکت سبب ګرځي.

دريم حکمت داعوذبالله په ويلوکښي دادئ چي دقران پاک تلاوت وډيروداسي امورو ته ضرورت لري چي که تلاوت کونکئ هغه اموروپه ځان کښي رانه ولي نو دثواب پرځاي به دغه تلاوت ود ته سبب دعذاب جوړسي لکه تصفيه دنيت اواخلاص اوحضوردزړه اودغه راز نورادبيات

پوه سه چي د شيطان لفظ په عربي زبان کښي يا له (شَطَنَ) څخه مأخوذ دئ چي معنی يې ده : ليري سوئ . نوشيطان به په معنی د(بعيد) شي ، يعني ليري له رحمت څخه د خداځ پاک ، ايا ليري له هره خيره او پردغه تقديربه دشيطان په لفظ کښي نون له أصلي حروفو څخه سي .

اويا له (شَاطَ) څخه مأخوذ دئ چي په معنی د (بَطَلَ) دئ.پردغه تقدير به شيطان په معنی دباطل سي او الف اونون به دواړه پکښي زائد سي . (تفسير بيضاوي او مظهري)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي د شيطان لفظ كه څه هم په إبليس او دده په اولاده کښي شهرت لري، خو له دې سره سره و هر مُتَمَرِّد او سرکښه ته کوم چي په خپله هم گمراه وي اود نورو خلگو په گمراه کولوکښي هم کوښښ کوي هم شيطان ويل کيږي .

اونظر ودغي معنى ته شيطان پر دوه قسمه دئ : يو شيطان الإنس دئ ،اوبل شيطان الجن دئ لكه چي الله (جل جلاله) په يوه مبارک آيت کښي فرمايلي دي :

)وَكَذَالِکَ جَعَلْنَا لِكُلِّ نَبِيٍّ عَدُوًّا شَيَاطِينَ الإِنْسِ وَ الْجِنِّ(

يعني اواې رسوله لكه چي تالره موږ شيطانان د انسانانو اودپيرانانو دښمنان گرځولي دي ،دارنگه هرنبي لره موږ دغه دواړه قسمه د شيطانانو دښمنان گرځولي ؤ .

مطلب دادئ چي هر هغه انسان چي په ظاهره شكل کښي خو انسان وي ،مگرله الله اود الله له دين څخه سرکښه وي ،اودمؤمنانو،مسلمانانو په دښمني کښي لوېدلئ وي .

اولكه څنگه چي په خپله بې دينه وي نور هم بې دينه كوي ،ودغه رازانسان ته هم شيطان ويل کيږي ،بلكه دغه قسم انسان تر أصلي شيطان ،دشيطان په نامه سره ډير لائق دئ .

ځكه چي اصلي شيطان چي جني شيطان دئ له دې وجي چي دَئ په حقيقت کښي له انسان څخه بيل دئ، د انسان ودين اودنياته دومره ضرر نه سي رسولاىٔ لكه څرنگه چي يې إنسي شيطان رسولاىٔ سي .

په موجوده وخت کښي چي انسي شيطانان بيخى ډيردى کوم چى په خپله هم بى لارى دې اونورخلگ هم بيخې په اسانى سره بى لارى کوى نوکه ددوئ پرحال باندى يوڅوک نظر واچوى نوپه دى به ښه پوه سى چى بيشكه چي انسى شيطان ترجنى شيطان ډيربددئ اودابه ورته معلومه سى چي څونه خلگ چي انسي شيطان له سمي لاري څخه اړوي نوجني شيطان دهغه په سلمه حصه كار نه سي کولاىٔ . ځكه څونه خلگ چي په دغه حاضردَور کښي انسى شيطانانودخپلو شيطاني فريبونو په سبب په ډيره لږ موده کښي له سمي لاري څخه واړول اوياېي اړه وى اوهمدارنگه څونه ضررچي د مسلمانانوودين اودنيا ته او د دوی ونگ او ناموس ته او د دوی و عنعناتوته دوئ وررسوى نوجني شيطانانو په پيړيو ،پيړيو عُشرعَشير دهغه نه سواىٔ کولاىٔ .

پوه سه چي شيطان كه انسي وي اوكه جني وى د خروړي اويا دليوني سپي په مثال دئ د يوچا له كور څخه چي خروړئ ياليونئ سپئ پر يو چا باندي راوغورځي نو دغه سړئ ددغه سپي و مالک ته نارې وروهي چي وروره داسپئ دي دروگرزوه

(دأعوذ بالله) د ويلو مطلب هم دادئ چي پروردگاره دغه ستاخروړئ او ليونئ سپئ چي شيطان الإ نس والجن دئ له ماڅخه دروگرځوه .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په کومو ځايوکښي (أعوذبالله) ويله کيږي ؟

محترمو که څه هم د(أعوذبالله) ويل خو په هروخت کښي د مسلمان لپاره په کاردئ ،خو ځيني ځايونه د شرعي دلائلوله مخي د) أعوذبالله) ويلو لپاره په مشخص ډول په ګوته سوي دي چي اول له هغو ځايو څخه دقرآن کريم د تلاوت دشروع ځائ دئ ، چي کله يو مسلمان دقرآن کريم تلاوت شروع کوي نوپه سرکښي بي أعوذبالله وايې

په دليل ددې قول د خدائ (جل جلاله) چي :

]فَإِذَاقَرأْتَ الْقُرْآنَ فَاسْتَعِذْ بِاللهِ مِنَ الشَّيْطَنِ الرَّجِيْمِ [

يعني کله چي ته ،اې رسوله، د قرآن کريم د ويلواراده وکړې نوړومبئ (أعوذبالله من الشيطان الرجيم) وايه .

۲دوهم : دلمانځه په اول رکعت کښي له (سبحانک اللهم) څخه وروسته .

۳دريم په وخت دغضب کښي، لکه چي له سليمان بن صرد (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي ده وويل چي : دوو۲ نفرو دنبي عليه السلام په حضورکښي په داسي حال کښي چي موږ هم دده په حضورکښي ناست وو ويوه اوبل ته بَد رَد په داسي حال کي ويل چي هريو په غضب کښي ؤ ،اومخ يې تک سور ګرځيدلئ ؤ . نونبي (صلی الله عليه وسلم) وفرمايل چي : بېشکه زه په يوه داسي کلمه عالم يم چي که چيري هر يوه له دوی‌څخه هغه کلمه ويلې وائ نودغه غصه اوغضب به ورڅخه تللئ وائ ،چي هغه کلمه (أعوذبالله من الشيطان الرجيم) ده .

۴ څلرم : په وخت کښي د داخليدو وبيت الخلاء ته لکه چي له حضرت أنس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي نبي (عليه الصلاة والسلام) چي به کله اراده د داخليدو وبيت الخلاء ته وکړه، نو به يې وويل: اللّهم إنِّي أعُوذُ بِكَ مِنَ الخُبُثِ وَالخَبَائِثِ .

يعني اې الله پاکه بېشکه زه پناه غواړم په تا له نرانو دشيطانانو،اوله ښځو د شيطانانو .

۵پـــنـــځم : کله چي انسان دسپي غفا ،يا دخره اِنګاره واوري .لکه چي رسول (عليه السلام) فرمايلي دي : کله چي په شپه کښي تاسي د سپي غفا يا دخره اِنګاره واوری نو (أعوذبالله) واياست .ځکه چي دغه سپئ او خر په دغه وخت کښي هغه څه ويني چي تاسي يې نه وينی .

٦ شپږم : د خوف او دويري په وخت کښي . لکه چي روايت دئ چي : داسلام پيغامبربه وخپلو أصحابوته داسي تعليم کاوه چي د ويري په وخت کښي دغه کلمې واياست (أَعُوْذبِكَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّةِ مِنْ غَضَبِهِ وَعِقَابِهِ وَشَرِّ عِبَادِهِ وَمِنْ هَمَزاتِ الشَّيَاطِيْنِ وَأَنْ يَّحْضُرُوْنَ) .

يعني پناه غواړم په کلمودالله پاک چي تامي اوپوره دي له غضب څخه دده اوله عذاب څخه دده اوله شرڅخه دبندګانودده اوله فريبوڅخه دشيطانانواوله دي څخه چي حاضريږي دوی ،يعني شيطانان وماته ،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۷ اووم : پر يو چاباندي د دَم کولوپه وخت کښي . لکه چي روايت دئ چي نبي عليه السلام به پر حسن اوحسين باندي د دم کولوپه وخت کښي داسي ويل

)أُعِيْذُ ُکُمَا بِ ِکَلِمَاتِ اللهِ التَّامَّ َةِ مِنْ کُلِّ شَيْطَانٍ وَهَامَّةٍ وَمِنْ کُلِّ عَيْنٍ لَامَةٍ . (

۸ اتم : په وخت د داخليدوکښي و مسجد ته . ځکه نبي عليه السلام چي به کله ومسجد ته داخليدئ نو بې داسي ويل :

)أَعُوْذُ بِاللهِ الْعَظِيْمِ وبِ ِوَجهِ ِهِ الْکَرْيمِ وَسُلْطانِهِ القَدِيْمِ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيْمِ. (

يعني پناه غوام په الله ډيرلوی،سره اوپه بلاکيفه وجهه يايه ذات کريم دده سره اوپه باچاهي دده سره چي قديمه ده له شيطانه رټل سوي څخه.

د(اعوذبالله) ښيګني،لطائفي،اوباريکئ.

پوسه چي امام فخرالدين رازي د (اعوذبالله) ډيري په زړه پوري ښيګڼي اوباريکئ ذکر کړيدي چي تفصيل يې په دي شرحه دئ.

اوله ښيګڼه يې داده چي کله يومسلمان ووايې چي (اعوذ) نوپه دي سره ده ګواکئ په خپل فقراوحاجت اوپه خپل عجزاوناوسئ اقراراواعتراف وکړچي اي الله پاکه زه فقيريم حاجتمند يم اوعاجزاوناوسه يم اوکله چي بيا (بالله) ووايې نوپه دي سره ده په دووشيانواقراروکړ ،اول په دي چي الله پاک وماته پرراکولودټولوښيګڼو باندي اودارنګه له ما څخه پردفعه کولوباندي دټولوافتواومصيبتو قادردئ . اودوهم په دي سره چي له الله جل جلاله څخه پرته بل هيڅوک ددي توان او وس نلري چي وماته دي ياکوم خيرراورسوي اويادي له ما څخه کوم شر اوافت دفعه کړي.

اودوهمه ښيګڼه اوباريکي يې داده چي داعوذبالله په ويلو کښي ودي ته اشاره ده چي والله جل جلاله ته دقرب اودنزديکت وسيله داده چي بنده خپل ځان په عجز او په احتياج سره وپيژني اووالله جل جلاله ته دخپل عجز اظهار وکړي اوددي اظهاروکړي چي اي الله پاکه ته قادرمطلق يې اوهرڅه ستاپه اختياراوپه قدرت سره کيږي همداسبب دئ چي دطريقت بزرګانو فرمايلي دي چي دولايت اودالله جل جلاله دمعرفت اودپيژندني په مقاماتو کښي اخيري مقام مقام دعجز دئ اودارنګه دوی‌فرمايلي دي چي هرڅونه چي بنده والله پاک ته ورنزديکيږي نوهغومره دده دنفس شکستګئ اوعجز زياتيږي.

حضرت بايزيد بسطامي رحمه الله تعالي په يوه مناجاتي کلام کښي فرمايلي دي. بيت

چار چيزاورده ام شاهاکه در ګنج تونيست ـــــ عاجزي ومسکنت فقروګناه اورده ام.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني ځلور شيان مي راوړيدي اي بادشاه يعني الله پاکه چي هغه ځلور سره ستا په خزانه کښي نسته اول عاجزي دوهم مسکنت دريم فقر اوځلورم ګناه.

داسلام پيغمبر په يوه مشهورحديث کښي کوم چي امام رازي هم په تفسير کبير کښي ذکرکړيدئ فرمايلي دي (مَنْ عَرَفَ نَفْسَهُ فَقَدْعَرَفَ رَبَّهُ) معني ددغه مبارک حديث داده چي هرچا که وپيژندئ ځان خپل يعني په ضعف اوپه قصور اوپه عجز سره نوپه تحقيق سره وپيژندئ ده رب خپل يعني په قدرت اوپه کمال اوپه جلال سره .

دريمه ښيګڼه اونکته اوباريکي داعوذبالله په ويلوکښي داده چي په دي کښي ودي ته اشاره ده چي شيطان ملعون چي دانسان تاريخي اوبنيادي دښمن دئ دَيْ دخپل عداوت اودښمنئ په مقتضي سره په هغه وخت کښي له انسان سره خپل مکراوفريب عملي کوي چي انسان دالله جل جلاله ديوه طاعت اوعبادت اراده وکړي.

ځلورمه نکته په اعوذبالله کښي داده چي په اعوذبالله کښي له الهي لوري ښځه وبندګانوته ددي خبري تعليم سويدئ چي نافرماني اوسرکښي دالله جل جلاله له حکمه ښځه سبب ددونه بدبختئ ګرځي چي بيا دالله پاک هرنيک بنده دده له قربه اووده له حاله اودارنګه دده له شر اوفساد ښځه پناه غواړي لکه چي ددي پرخلاف هغه ځوک چي دالله پاک اطاعت اوفرمان برداری يې کړې وي نوخلګ دهغه په نزديکت سره تبرک کوی او په دي کښي کوښښ کوي چي دده دعاګوېي اوبرکت اوفيض حاصل کړي

پنځمه نکته داعوذبالله په ويلوکښی داده چی داعوذبالله په ويلوسره وانسان ته هغه تاريخی پيښه پيادورځی کومه چی دادم عليه السلام اودابليس په منځ کښی په غه وخت کښی چی الله پاک ابليس وادم ته په سجده کولوسره امرکړاوپه هغه وخت کښ چی ادم عليه السلام اوحواءرضی الله عنها وجنت ته ورداخل کړه سول اوبيادشيطان په توسط له جنت ښځه راوايستل سوه،واقع سويده

د (بسم الله الرحمن الرحيم) : تفسير او تحقيق

لفظي ترجمه

(بسم) خاص په نامه سره (الله)دخدائ پاک (الرحمن) ډيرمهربانه په دنياکي پرهرچا(الرحيم) ډيرمهربانه په آخرت کښي خاص پرمؤمنانوشروع کوم ياتلاوت کوم.

تفصيل اوعلمي تحقيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دالله (جل جلاله) دټولونومونو له جملې څخه په(بسم الله)کښې دغه درې مبارک نومونه چي ،الله، رحمن، اورحيم، دئ په دې وجه خاص کړه سوي دي چي انسان چي هرکارکوي که د دنياکاروي ، اوکه دآخرت نودغه کارده پر دروشيانوباندې موقوف دئ :

اول برابريدل د أسبابود هغه کار .

دوهم دوام اوبقا ددغو أسبابوله ابتدا د کارڅخه ،بيا تر انتها او ترپايه دکاره .

دريم مرتب والئ دګټو او د فائدو د هغه کار ، پر هغه کار باندې .

ځکه که أسباب د کار و سرې ته برابرنه سي ،نوکار نه سي کيدلائ . اودارنګه که دغه أسباب د کار تر پايه پورې دوام ونه لرې نوکار پائ ته نه سي رسيدلائ . اوکه پر دغه کارباندې هغه ثمرې اونتيجې مرتبې نه سي کومې چي له دغه کاره څخه مقصود دي ، نوهم دغه کار عبث اوبې فائدې وګرځيدئ .

دمثال په ډول په دې موجوده روان حال کښې مسلمانان د شر او فساد ،اودکفراوالحاد اود اِرتِداد په مقابل کښې په جهاد مقدس مشغول دي ، نوجهاد د ټولو مسلمانانوپه مشترک ډول يوکاردئ .په دغه کارکښې مسلمانان

په اول قدم کښې ودې ته مجبوردي چي الله تعالی څه ناڅه د جهاد اسباب او وسائل و دوی ته وربرابر کړي

اوپه دوهم قدم کښې ودې ته مجبوردي چي الله پاک دغه أسباب او وسائل له دوی سره د برې تر وخته پورې دائم ولري .

اوپه دريم قدم کښې ودې ته مجبوردي چي الله (جل جلاله)د دوی پر جهاد باندې هغه ثمرې او نتيجې مرتبې کړي ،دکومولپاره چي په اسلام کښې د جهاد وضعه راغلې ده .

نودکارپه ابتداکښې د کار داسبابو برابروالئ د(الله) دنامه کوم چي اسم ذات دئ اوپه اجمالي ډول يې په معنی کښې د خدائ (جل جلاله) دټولو اسماوو او صفاتو معناګاني پرتې دی له تصرفاتو او مقتضاګانو څخه دئ ..

او دوام او بقا دأسبابو له ابتدا دکارڅخه بيا تر پايه دکاره پورې ،مقتضی دنامه د (رحمن) ده .

او پرکارباندې د ثمرو او نتيجو مرتبوالئ مقتضی د نامه د (رحيم) ده . نوپه دې وجه دغه درې نومونه په بسم الله کښې خاص کړه سويدي .

د بسم الله په اړه يو بل دقيق مضمون :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولیاءکرامو اود طریقت علماؤ فرمایلي دي چي ابتدا د بسم الله چي په مکسور یعني زیرداره حرف سره سوې ده ،په دې کښي الله پاک و مسلمانانو ته ددې خبري اشاره کړې ده چي ستاسي کامیابي اوستاسي د شان لوړوالئ په تواضع او خاکساري کښي دئ .

لکه چي د اسلام پیغامبر فرمایلي دي (مَن تَواضَعَ لِلهِ رفعَه الله) ، یعني هرچا چي د الله (جل جلاله) د رضا دپاره عاجزي او خاکساري غوره کړه ،نو الله (جل جلاله) به د مقام او د مرتبې په لحاظ و ده ته رَفعَت او لوړوالئ ورنصیب کړي .

اوهمدارنګه اولیاءکرامو فرمایلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوېده چي هغه یو ټکئ لري نوپدی کښې اشاره ده ودې ته چي معبُود، خالِق او مالِک ، اوحاکم د کائناتو یوذات دئ چي له هرقسم شریک څخه پاک دئ .

همدارنګه دوی فرمایلي دي چي ابتدا د(بسم الله) چي په داسي حرف سره سوې ده چي د هغه ټکئ دلاندي و طرف ته دئ نوپه دیکښې اشاره ده ودې ته چي انسان باید خپل ټول هغه شهوات او خواهشات وشاته وغورځوي کوم چې له إلهي ارشاداتو سره ټکروی .

همدارنګه دوی فرمایلي دي چي دالله (جل جلاله)هرمبارک نوم دیوه خاص قسم موجوددپیداکولوتقاضاکوله اوبیادهرنامه په تقاضاسره خدائ پاک یو قسم مخلوق پیداکړئ هم دئ دمثال په ډول دالله پاک د(رزاق) نامه ددې تقاضا کوله چي یو داسي مخلوق باید پیداسي چي هغه ورزق اوو روزي ته اړتیا ولري اوبیا وهغه ته روزي ورکړه سي نو ددې تقاضا په مطابق الله پاک روزي خوړونکئ مخلوق لکه انسان پیدا کړوهکذا

د اسلام دپیغامبر تخلیق الله (جل جلاله) په مقتضی د نامه د (الله)سره کړئ دئ . ځکه چی د الله نوم دالله (جل جلاله) دټولو أسماؤ او صفاتو پرمعناګانو باندي په اِجمَالِي ډول دلالت کوي نوپه دې وجه دغه مقدس نامه ددې تقاضا کوله چي یوداسی مخلوق پیداکړسی چی هغه دنورو ټولو مخلوقاتو إجمَال و ي اوهغه قسم مخلوق ذات مطهر د حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) دئ کوم چی سبب دپیدایښت دټولوکائناتوګرځیدلئ دئ .

پوه سه چي لفظ د(الله) د ځینو علماؤ په قول نوم دئ د ذات بَحت یعني د خالص ذات دالله پاک بې له ملاحظې د صفاتو .

اودځینو علماؤپه قول نوم دئ لپاره د ذات دالله (جل جلاله) سره له ټولوصفاتوکامله ؤ دده . همداسبب دئ چي د طریقت په استاذانو کښي ځیني داوایي چي په وخت د ذکر د(الله) کښي کوم چي په پنځولطائفو کښي کیږي باید التفات د زړه وخالص ذات ته دالله کړ کیږي . اوځیني وایي چي په وخت دذکردالله کښی به د الله پاک دذات

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودموصوفوالی دذات دده په ټولو کاملوصفتوسره اودارنګه دپاکوالی دده له ټولونقصاناتوڅخه ددغودری واړو ملاحظه کوله کیږی .

پوه سه چی د (رحمن) نوم د(الله) له نامه سره په دې خصوصیت کښې شریک دئ چې له الله (جل جلاله)څخه پرته نه په زمانه د جاهلیت کښې اونه په زمانه کښې د اسلام وبل چاته ویل سوئ دئ لکه څرنګه چی دالله دنامه اطلاق له الله پاک څخه سوی پربل هیڅاباندی دهیڅاله خواپه هیڅ وخت کښی ندی سوی، صرف داخبره ستة چی د مسَیلمة الکذاب ،کوم چې په دروغو یې د نبوت دعوه کړې وه ، په صفت کښې یوه کافرپه دې شعرکښې چې : أنتَ غَیثُ الوَری لا زِلتَ رَحمانًا ، ومسیلمه ته رحمن ویلئ دئ . خو دا فقط او فقط د تعصب اوعناد په وجه ؤ .

همداسبب دئ چې علماوو فرمایلي دي چې : (رحمن) د لفظ په اعتبار خاص دئ . یعنی که څه هم دمعنی په اعتبارسره عام دی ځکه چی دمعنی په لحاظ ومومن اووکافرودواړوته ورشامل دی.

(رحیــــم) درحیم په نامه سره له خدائ پاکه ماسوا بل څوک هم یا د یدلائ سي لکه چې الله پاک د اسلام و پیغامبر ته په دغه آیت کریمه کښې چې (بِالْمُؤمِنِيْنَ رَؤفُ رَّحِيم) رحیم ویلئ دئ . همدا سبب دئ چې علماؤ فرمایلي دي چي رحیم د لفظ په اعتبار عام دئ .

پوه سه چي مفسرینو ذکر کړیدي چي د خدائ تعالی ټول اسماني کتابونه یعني د مضمون په اعتبار په قرآن کریم کښي دي ، او دقرآنکریم ټول أحکام په (یس شریف) کښي موجود دي ، او د (یس شریف) ټول أحکام په (الحمدلله) کښي موجود دي ، او د (الحمدلله) شریفي ټول أحکام په (بسم الله) کښي موجود دي ، او د (بسم الله)ټول أحکام بیا په (باء) د بسم الله کښي موجود دي .

ځکه چي مقصود له ټولو إلهي أحکاموڅخه الصاق او پیوستون د بنده دئ له الله (جل جلاله) سره ،اود (بې جاره) وضع د الصاق لپاره راغلې ده .

د (بسم الله) د ویلو شرعي حکم :

پوه سه چي د(بسم الله) ویل کله فرض وي لکه په وخت د ذبحه کولو دحیوان کښی ، البته د ذبحی په خت کښي ډیرعلماء داسي وایي چي پوره(بسم الله) به نه ویله کیږي بلکه فقط (بسم الله) ،الله أکبر به ویل کیږي . او په (جوهره) کښي داسي راغلي دي چي ښه کار دادئ چي د ذبح په وخت کښي ټوله (بسم الله) وویله سي ،

اودارنګه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښي د ویشتلو د ښکارپه غیشي سره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودارنګه د (بسم الله) ویل فرض دي په وخت کښی د خوشي کولو د تعلیم یافته سپي په ښکار پسي .

دلته یوسوال پیداکیږي په دې ډول چي که یوسړئ یوپسه مثلاً ذبحه کړي ،اوبسم الله ویل یې هیرسي نودغه پسه حلال دئ ،نوکه په وخت د ذبح کښي بسم الله ویل فرض وائ نو باید دغه پسه مرداروائ ؟

جواب ددې سوال دادئ چي د هیرې په وخت کښي دعذر په وجه د ذبحه کونکي مسلمانتوب پرځائ باندي د (بسم الله) ویلو دریږي .

اوکله د(بسم الله) ویل واجب وي ، لکه د لمانځه په هغو رکعتو کښي چي په هغو کښي (الحمدلله) ویل واجب دي ، خوالبته دهغه چاپه قول چي (بسم الله) د(الحمدلله) جُزء بولي ، مګر ځموږ مذهب دانه دئ .

اوکله بسم الله ویل سنت وي لکه د اوداسه په سر کښي ، اوپه اول کښي د هرهغه کار چي (ذي بال) یعني خاوند د شرف وي ، چي خوراک ،اوجماع هم له دې جملې څخه دئ .

اوکله (بسم الله) ویل مُبَاح وي، لکه د فاتحې او دسورت په منځ کښي ، بناپر قول راجح باندی ، اودارنګه په ابتداکښي د تګ کولو،اودکښینستلو.

اوکله د بسم الله ویل حرام وي ،لکه د زناکولوپه وخت کښي ،او دارنګه دغصب شوي یاد غلا سوي شي د خوړلو په وخت کښي ،له مخه تردې چي دهغه شي ضمأن ادا کړي اویایې مالک وروبخښي .

او کله بسم الله ویل مکروه وي لکه په اول د سورت براءت کښي ، اویا لکه په مردارځائ کښي .

)مراقي الفلاح ص ۲ـ ۳ . سره له څه زیادته (

په کومو ځایوکښي (بسم الله) ویله کیږي ؟ :

محترمومسلمانانو

دپاره د زیاتوالي د فائدې ستاسی دوولس ۱۲ځایونه له هغو ځایو څخه درته ذکرکوم کوم چي بسم الله پکښي ویله کیږي :

اول : تر استنجا وهلو له مخه .

دوهم : د اوداسه په شروع کښي .

دریم : دذبحی او دښکارکولو په وخت کښي .

څلرم : په ابتداکښي د خوراک اوڅښاک .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم : د دَم کولو په وخت کښي پر مریض باندي . لکه چي روایت دئ چي حضرت عثمان بن ابي العاص ثَقَفي ورسول علیه الصلاة والسلام ته عرض وکړچي له هغه وخته چي ما اسلام قبول کړئ دئ دبدن په یوه حصه کښي مي درد پیداسوئ دئ . نورسول �علیه الصلاة والسلام � ورته وفرمایل چي ته خپل لاس ستا د بدن پر هغه حصه کښېږده کومه چي درد کوي ،اودرې ۳ واره داسي ووایه چي بسم الله ، او اووه۷ واره داسي ووایه (أعوذ بالله من شَرِّ ما أجِد وَ أحَاذِر) .

دارنگه له حضرت ابي سعید الخدري څخه روایت دئ چي حضرت جبرئیل (علیه السلام) ونبي (صلى الله علیه وسلم) ته راغئ ، بیا یې ورته وویل چي اې محمده

لکه چي مریض سوئ یې ؟

ده مبارک ورته وفرمایل چي هو !

نو جبرئیل علیه السلام وویل یعني د دَم کولو په نیت (بسم اللهِ ارقِیکَ من کُلَّ شَئ یُؤذِیکَ ، من شر کلِّ نفسٍ او عینِ حاسدٍ ، اللهُ یشفیک بسم اللهِ اَرقِیک) .

شپږم : په وخت د داخلیدو او راوتلو کښي له مسجده . څکه له حضرت انس (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله(صلى الله علیه وسلم) چي به کله و مسجد ته داخلیدئ نو داسي به یې ویل (بسم الله اللهم صل على محمد ، اللهم افتح لي ابواب رحمتک). اوچي کله به له مسجد څخه راوتئ نو بې داسي ویل (بسم الله ،اللهم صل على محمد، اللهم افتح لي أبواب فضلک .)

اوم ۷ : د جماع کولو په وخت کښي . څکه له حضرت ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله صلى الله علیه وسلم) فرمایلي دي : چي که څوک له تاسي څخه په وخت د ارادې کښي د جماع له خپلي ښځي سره داسي ووایي :

(بسم اللهِ ،اللهم جَنِّبنا الشیطانَ ، و جنِّب الشیطان ما رزَقتَنَا) . نو که په دغه جماع کښي د دوی لپاره د ولد یعني ځوی یا لور فیصله وکړه سي نو وهغه وَلَد ته به هیڅکله شیطان ضرر ونه رسوي .

اتم ۸ : په وخت کښي د سهار او د ماښام . څکه له حضرت عثمان بن عفان (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله صلى الله علیه وسلم) فرمایلي دي : چي هر بنده چي د هري ورځي په سهار کښي ،او د هري شپې په ماښام کښي درې۳ واره داسي ووایي : (بسم اللهِ الذي لا یَضُرُّ معَ اسمِه شئ في الأرضِ ولا في السَّماءِ و هُو السمیعُ العلیم) نو هیڅ شئ به و ده ته ضرر ونه رسوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نهم ۹ : په شپه کښي په وخت دبیدېدلو کي ،چي کله د سرائ او دخونو دروازې رابنده وي ،اویا د لوښو سرونه پټوي ،اویا د مشکولاوو خولې ورتړي ،نودغه کارونه به په بسم الله ویلو سره کوي . لکه چي د حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنه) په یوه دراز حدیث کښي دغه مضمون راغلئ دئ.

لسم۱۰ : په وخت کښي دراوتلو یا د داخلیدو و کور ته . لکه چي له حضرت انس بن مالک (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي : رسول الله صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي: چي کله یو سړئ له خپله کوره څخه وځي، نو داسي ووایي :

(بسم اللهِ توکَّلتُ علی اللهِ ،لاحول ولاقوة الا باللهِ) . نو وویل سي په دغه وخت کښي یعني وده ته د فرشتو له طرفه ،یا دالله (جل جلاله) له لوري چي : هدایت وکړسو و تاته ،اوکفایت وکړ سو ستا ،او وساتل سوې ته .

نوله دغي وجي شیطانان له ده څخه ډیر لیري سي . همدارنګه له حضرت جابر بن عبدالله (رضي الله عنه) څخه روایت دئ چي له رسول علیه السلام څخه ده واوریدل چي ویل یې : کله چي یوسړئ وخپل کورته راداخلیږي نود داخلیدو په وخت کښي الله تعالی یاد کړي ، او دارنګه یې د خوراک په وخت کي یاد کړي ، نوشیطان ووایي :

یعني و خپلواتباعو ته) چي تاسي ته د شپې د تیریدو ځائ نسته،اونه دماښام ډوډۍ سته ،یعني په دغه کور کښي . اوکله چي یو سړئ وکورته راداخلیږي نو د داخلیدو په وخت کښي الله عزوجل یاد نه کړي ،نوشیطان ملعون ووایي چي دشپې ځائ تاسي پیداکړ . اوکله چي دغه سړئ بیا ډودۍ خوري نو د ډوډۍ په وخت کښي هم الله یاد نه کړي ،نوشیطان ملعون وخپلو اتباعو ته ووایي چي تاسي د شپې ځائ هم پیداکړ ، او د ډوډۍ ځائ هم .

یولسم ۱۱ : په وخت کښي د سپریدوپر یوه چارپائ یا په یوه موټرکښي مثلا. ځکه چي رسول صلی الله علیه وسلم) چي به کله پر یوه چارپائ باندي سپریدئ نو بې داسي ویل (بسم اللهِ الحمدللهِ ،سبحان الذي سخَّرلنا هذا و ما کُنا له مقرنین (

دوولسم ۱۲: تېوله بسم الله ذکر کیږي په ابتداکښي د قرآنکریم ،اودارنګه په وخت کښي دلیکلو د خط ویوچاته .

د بسم الله الرحمن الرحیم فضیلتونه

محترمووروڼوهر مسلمان ته چي ځما تفسیر ګوري نوورته ضرور دئ چي زما له دغه راز بیانو څخه پوره نفعه اوفائده حاصله کړي ، د بسم الله شریفي له فضیلتوڅخه

اول فضیلت دادئ چي امام دارقطني له ابن عمر رضي الله تعالي عنه څخه روایت کړي دئ چي بیشکه رسول الله صلي الله علیه وسلم فرمایلي دي چي جبرئیل علیه السلام چي کوم وخت ماته وحي راوړي نواول څه چي دي یي و ماته وایي هغه بسم الله الرحمن الرحیم دئ. دوهم فضیلت ،ابو نعیم اوابن السلمي له حضرت عائشي رضي الله عنها څخه روایت کړي دئ چي کله چي بسم الله الرحمن الرحیم نازل سو نو د مکي مکرمي غرو دونه په زوره دخداي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تبارک وتعالي تسبيح وويلي چي دمکي شريفي ټولو خلګو دغه تسبيحات واوريدل بيا دمکي مکرمي کفارو وويل چي محمد صلي الله عليه واله وصحبه وسلم پر غرونو باندي هم سحر اوجادو وکړ بيا خداي پاک يوقِسم دود پيداکړ چي دمکي مکرمي پر خلګو باندي دسائبان په ډول سايه سو بيا رسول الله صلي الله عليه وسلم وفر مايل چي هرڅوک چي دزړه په يقين سره بسم الله الرحمن الرحيم ووايي نوغرونه هم دخداي پاک تسبيح ورسره وايي مګر خودغه څوک دغه تسبيح دغرونو نه اوري.

دريم فضيلت ،په درمنثورکښي له ابن عباس رضي الله عنهما څخه داسي روايت ذکر دئ چي رسول الله صلي عليه وسلم وفرمايل هر څوک چي بسم الله الرحمن الرحيم ولا حول ولاقوة الا بالله العلي العظيم ووايې نو الله پاک به له ده څخه اويا (70) رقمه بلاوي اوغمونه اوليونتوبونه لري کړي ،څلورم فضيلت ، پو سه چي الله جل جلاله لره دري زره (3000) نومونه دي په دغو دري زره نومونو کښي زرنومونه يوازي وملائکوته معلوم دي اوزرنومونه بيايوازي ونبيانوعليهم السلام ته ورمعلوم وه اودري سوه (300) نومونه په انجيل کښي راغلي وواودري سوه نومونه په تورات کښي راغلي وو اودري سوه نومونه په زبور کښي راغلي وو اونه نوي (99) نومونه په قران کريم کښي دي اويونوم چي اسم اعظم دئ هغه مستوردئ اووهر چاته نه دئ معلوم له عامو خلګو څخه پوشيده اوپټ دئ ددغو دريوزرو (3000) نومونو دټولو معني ګاني په دغو دريو نومونو کښي چي الله او رحمن اورحيم دئ اوپه بسم الله الرحمن الرحيم کښي راغلي دي موجودي دي نو هر څوک چي په صدق اودزړه په يقين سره بسم الله الرحمن الرحيم ووايي ګواکي دغه دري زره نومونه يي وويل.

دبسم الله الرحمن الرحيم دويلو طريقي

اول ، په شپه کښي دشيطان اوپيري اودغله له شره اوداراز دنورو افاتو دحفاظت دپاره دي دخوب په وخت کښي يوويشت(21) واره ويله کيږي.

دوهم ، ددردو دبدن دليري کولو لپاره اودارنګه دسحر اوجادوددفعه کولوياليري کولو لپاره دي تراوو(7) ورځوپوري پرله پسي ويله کيږي پرمريض باندي چُپ کيږي.

دريم (3) درزق دفراخ والي لپاره دي هره ورځ دلمر دراختو په وخت کښي دري سوه اوديار لس (313) واره ويله کيږي سره له سل (100) واره درود شريفه

څلورم (4) دهر حاجت دپوره کيدلو دپاره دي بسم الله ترپايه هره ورځ اوه سوه اواوه اتيا(787) واره ويله کيږي

پنځم(5) که په يوه ورځ کښي دوولس زره (12000) واره وويله سي اوله هرزرواره وروسته دوه دوه رکعته لمونځ کوي نو په تلوار سره بي حاجت پوره سي.

خزينة الاسرار وغيره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د (سورة فاتحې) تفسير او تحقيق:

شان نزول:

مولانا يعقوب چرخي له حضرت أميرالمؤمنين علي (كرم الله وجهه) او له حضرت عبدالله ابن عباس څخه روايت كړئ دئ چي دغه مبارک سورت په مكه مكرمه كښي نازل سوئ دئ ، او كيفيت د نزول يې په دې ډول دئ چي رسول الله فرمايلي دي چي كله چي به زه و صحرا ته ولاړم ، نو د يامحمد اواز به مي واوريدئ ، اويو نوراني شخص به مي وليدئ چي د زرو پر يوه تخت باندي به چي په منځ كښي د اسمان او د مزكي به ؤ، ولاړ ؤ ، زه به له همدغه اواز څخه وبيريدم ، او وبه تښتيدم .

نوځرنگه چي دغه حادثه مكرره پيښه سوه،نو و وَرَقه بن نوفَل ته مي دغه واقعه بيان كړه او ورقه بن نوفل يو داسي سړئ ؤ چي په تورات او په انجيل عالم ؤ ، او له علماؤ د نصارى ؤ څخه يې ډير علم حاصل كړئ ؤ ده راته وويل چي كله ته دغه اواز واوري نو مه ورڅخه تښته اوغوږ ورته ونيسه چي څه درته وايي . نوماهم دغه ډول وكول ،نوبيا چي كله د �يا محمد� اواز راغئ ، ما لبيک ووايو ده راته وويل چي زه جبرئيل يم او ته نبي ددغه أمت يې بيا ده را ته وويل چي ووايه

أشهد ان لا إله الا الله ، و أشهد ان محمدا عبده ورسوله.

بيا جبرئيل وده ته (الحمدلله) له سره تر پايه وويله.

لفظي تفسير او ترجمه:

(الحَمدُ) هر ثنا اوصفت (لِلهِ) خاص الله لره دئ (رَبِّ) پالونكئ(العَلَمِين) دټولو عالميانو ، يعني داسي الله چي پالونكئ او تربيه كونكئ د ټولو عالميانو دئ .

َ(مالِكِ) خاوند(يَومِ) د ورځې(الدِّينِ) دجزا ،

يعني اوداسي الله چي په هغه ورځ كښي چي و خلگو ته دخير،اودشر جزا وركړه كيږي ،په ظاهر اوپه باطن كښي دهرشي مالک دئ ، په دې معنى چي په دنيا كښي خو كه څه هم حقيقي مالک الله دئ ،مگرخو په ظاهركښي انسانان مثلاً هم د قسم،قسم شيانو مالكان گڼل كيږي . دقيامت په ورځ كښي به په ظاهركي هم له خدائ څخه پرته هيڅوک د هيڅ شي مالک نه وي .

(اِيَّاکَ) خاص تالره ، يعني اې الله پاكه (نَعبُدُ) عبادت كوو موږ ،يعني ځكه چي له تا پرته بل هيڅوک لائق د عبادت نه دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)و)اَو(اِيَّاکَ) خاص له تاڅخه(نَستَعينُ) طلب د مدت کوو موږ .

(اِهدِ) وښيه ياروان کړه (نَا) وموږ ته ياموږ(الصِّرَاط) لار(المُستَقِيم) برابره ،يعني اې پروردګاره و موږ ته په هر باب کښې د سمې اوبرابرې لارې هدايت وکړه .

(صِرَاطَ) لار (الذين) دهغوکسانو (اَنعَمتَ) چې انعام کړې دې تا (عَلَيهِم) پر دوی باندې ــ يعني چې هغه دغه څلورقسمه نزدې بندګان د الله دي چې انبياء،صديقين، شهداء ، اوصالحين دي . (غَيرِ) نه (المَغضُوبِ) هغه خلګ چې غضب کړسويدئ (عَلَيَهِم) پردوی باندې ــ يعني دهغو خلګو دلارې هدايت راته وکړه ، چې هغه غيردي له هغوخلګو چې ستاغضب پردوی باندې سوئ دئ ،چې هغه مطلق فاسقان اويا يهودان دي .

(وَلَا) اونه (الضاَلِّينَ) اونه هغه خلګ چې ګمرهان دي (آمين) ځما دعاقبوله کړه يعني اې پروردګاره .

تفصيل اوعلمي تحقيق :

)الحمدلله(

پوه سه چې دغه مبارکه کلمه د قرآنکريم د پنځوسورتو په سرکښې ذکرده ،چې هغه دادي : سورت فاتحه ، سورت أنعام، سورت کهف ، سورت سبا، سورت فاطر،.

په فضيلت کښې ددغه مبارکې کلمې ډير روايتونه راغلي دي ،چې له جملې د هغو روايتو څخه يو هغه روايت دئ چې ترمذي ،اوابن ماجه له حضرت جابربن عبدالله (رضي الله عنهما) څخه کړئ دئ ،چې ده مبارک ويلي دي :

چې رسول الله فرمايلي دي :

أفضل الذکر لااله الاالله ، وأفضل الدعاء الحمدلله .

يعني بهترين د ذکر کلمه د لااله الاالله ده، او بهترينه د دعاوو الحمدلله ده .

اوبل روايت هغه دئ چې قرطبي وغيره يې له أنس څخه روايت کړئ دئ ،چې رسول الله فرمايلي دي :

(لوأن الدنيا بِحَذَافِيرِها في يَدِ رَجلٍ مِّن أُمَّتي ،ثُمَّ قالَ الحمدلله لَکانَ الحمدلله افضل من ذلک) يعني که چيرې دا خبره وجود پيداکړي چې دنيا (بتمامها) ټوله کښېښودله سي په لاس کښې د يوه سړي له أمت څخه ځما،بيا ووايې دغه سړئ چې: الحمدلله نو دغه الحمدلله به ډيره بهتره وي له هغه څخه .، يعني داچې الله پاک وده ته ددې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الهام وکړ چي دَئ يو واري الحمدلله ووايي ،نودا به د الله پاک له لوري ډير لوی احسان وي پر ده باندي ،له دې څخه چي ټوله دنيايې دده په لاس کي کيښودله .

ځکه چي ثواب د الحمدلله فنا نه لري اود دنيا نعمتونه ټول فاني کيږي .

خلاصه اومطلب ددي مبارکي کلمې دادئ چي ټول کامل صفتونه په الله کښي حصر دي . ځکه چي په بل چاکښي لکه نبي يا شهيد، ياصديق ،ياولي که څه هم په ظاهره کښي کامل صفتونه موجود دي ،خوهغه وده ته الله پاک ورکړي دي ،اودده له خپل ځان څخه نه دي . او الله پاک چي په ټولوکاملو صفتو موصوف دئ اوله ټولونقصاناتوڅخه پاک دئ نودادخپل ذات له وجهي دئ اودارنګه هرڅوک چي دکامل صفت خاوندوي نوهغه هم خاص داالله پاک له طرفه دئ ځکه چي وبل هرچاته د کامل صفت ورکونکئ هم خاص دَی دئ .

)رب العالمين (

پوه سه چي دالفظ په ترکيب کښي صفت دئ د (الله) د کلمې دپاره .

امام راغب فرمايلي دي چي د رَب لفظ له (ربوبية) يا له (تربية) څخه جوړ دئ ،چي معنی د دغو دواړو لفظو(انشاء شئ حالافحالا الی حدالتمام) ده .

يعني پيداکول ديوشي حال په حال يعني سوکه په سوکه ترڅوچي دغه شي وحددتمام ته رسيږي.

اوقاضي بيضاوي فرمايلي دي چي د(رب) لفظ له (تربية) څخه مأخوذ دئ ،اوتربية رسول دشي دي و کمال خپل ته لږ لږ ، درجه په درجه .

پوه سه چي تربية (يعني پالنه) پردوه قسمه ده :

اول قسم يې دادئ چي يوڅوک پالنه د يوشي د خپل ځان د فائدې او د ګټي په خاطر کوي ، داقسم تربية د مخلوق شان دئ .

دوهم قسم دادئ چي ديوشي پالنه ددغه شي دفائدې لپاره وسي او وپالونکي ته هيڅ ګټه اوفائده په دې کښي نه وي اوپالونکئ په خپل ذات کښي غني اوبې پروا وي له دې څخه چي له خپلي پالني څخه ګټه اوفايده ترلاسه کړي داقسم تربيه تر الله پوري خاصه ده .

همدارنګه پوسه چي د (رب) لفظ دصيغې په اعتبار يا په أصل کښي صفت مشبه ده ، په معنی داسم فاعل کښي مستعمل سوئ دئ ،او يا صيغه د اسم فاعل ده په أصل کښي (رابٌّ) ؤ په تشديددباءسره . اويا مصدردئ مبالغةً صفت د الله واقع سوئ دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

امام راغب اوابن کثير فرمايلي دي چي د رب لفظ چي مضاف نه وي نوله الله پاکڅخه پرته يې پربل چا اطلاق نه دئ صحيح ،او په اضافة سره يې ،يعني که چيري يو ښکاره مانع موجود نه ؤ پرغير د الله تعالى هم اطلاق صحيح دئ .

دارنګه په تفسيرقرطبي ، روح المعاني ، مدارک، مُسَيَّر کښي هم راغلي دي .

پوه سه چي لفظ د رب په قرآنکريم کښي ٩٦٩نهه سوه اونهه شپيته واره راغلئ دئ اودغه مبارک لفظ ډيري معناوي لري چي هره يوه يې دلته صحيح کيږي چي هغه په دې ډول دي ، مالک، يعني خاوند ، سَيِّد، يعني بادار ، مُصلِح ، يعني اصلاح کونکئ ، مدَُِّبِّر، يعني تدبيرکونکئ ، معبود ،يعني هغه ذات چي عبادت يې کړکيږي اولائق دعبادت وي، مُرَبيِّ ، يعني تربيه کونکئ ،پالونکئ ،

د (عالمين) لفظ جمع ده د عالَم ، عالـَم په أصل کښي و هغه ته ويل کيدئ چي په ده سره به بل شئ معلوميدئ ،بياپه معنى د (مَايُعلَمُ بِه الصَّانع) يعني هغه چي په ده سره الله پاک پيژندل کيږي چي هغه عبارت دئ له مخلوقاتو څخه .

اوځيني وايي چي عالـَم په مخلوق کښي يواځي وهغه چاته ويل کيږي چي دعقل خاوند وي ،چي هغه دغه څلور ډلي دي: انسانان، پيريانان ، ملائکه ،اوشيطانان .

پوه سه چي په سورت فاتحه کښي الله (جل جلاله) خپل پنځه نومونه ذکر کړيدي :

اول : الله . دوهم : رب العالمين . دريم : رحمن . څلرم : رحيم . پنځم : مالک يوم الدين .

وجه د تخصيص د دغو پنځو نومو داده چي د الله (جل جلاله) په نعمتوکښي چي کوم ډير عمده نعمتونه دي هغه د همدغه پنځو نومونو آثار دي . ځکه نعمت د وجود يعني داچي الله پاک کوم مخلوقات له نيستۍ څخه و هستۍ ته را ايستلي دي اويايې له دي څخه وروسته پيداکوي نو دا له آثارو څخه د نامه د (الله) دي ، اوبيا چي يې سوکه په سوکه وروسته له وجود ورکولو څخه پرورښ ورکړيدئ اويايې ورکوي تر څوچي وکمال ته رسيږي ،نو داله آثارو څخه د نامه د (رب العالمين) دئ ،او بياچي الله پاک د مخلوق ګناهونه او نافرمانۍ او عيبونه وريوټوي ، اوپه نورو خلګو کښي يې نه رسوا کوي نو داله مقتضا اوآثاروڅخه د نامه درحمن دئ ،او بياچي الله پاک د بنده پرمخ باندي د توبې دروازه خلاصه کړې ده ، اوکه چيري بنده په اخلاص باندي توبه وکاږي نوالله پاک دده توبه قبلوي ، ګناه وربخښي ، بلکي اضافه احسان هم ورسره کوي نو دامقتضا د نامه د رحيم ده ،او بيا چي د قيامت په ورځ موافق له اعمالوسره وبنده ګانو ته جزا ورکوي نو دا مقتضا د مالک يوم الدين ده .

)اياک نعبد (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوه سه چي دلته دنحوي قانون له مخي داسي سوال کيږي چي (اياک) خو د (نعبد) دپاره مفعول دئ ، او په مفعول کښي خو أصل دادئ چي له فعل څخه به وروسته ذکر کيږي ، اوکه چيري له فعل څخه مخکي ذکر سي نو به خامخا ديوه غرض او نکتې له وجې وي ، نو دلته دکومي نکتې له رويه لفظ د اياک ، پر نعبد باندي مقدم ذکرسوئ دئ ؟

جواب په دغه تقديم کښي ډيري نکتې په نظر کښي نيولي سويدي :

اوله نکته داده چي د اياک لفظ څرنگه چي پر الله (جل جلاله) دلالت کوي ،اودغه دلالت يې هم په شکل کښي د خطاب دئ ، اوکوم لفظ چي پر الله پاک دلالت کوي نو هغه سبب د پيداکيدو د ويري وي دذکر کونکي اود اوريدونکي په زړه کښي ، نوڅرنگه چي د الله تعالی په عبادت کښي په کارهم داده چي انسان يې په داسي حال کښي وکړي چي زړه يې له خشيت او إجْلال څخه اود الله تعالی له ويري څخه ډک وي ، نو لپاره د اشارې ودغي نکتې ته لفظ د اياک مقدم فرمايل سوئ دئ .

دوهمه نکته داده چي دالله تعالی د ذکر له خاصيتو څخه يو خاصيت دادئ چي شيطان ملعون د انسان له زړه څخه ليري کوي ، نوپه دغه تقديم کښي وبندگانو ته ددې تعليم سوئ دئ چي تاسي چي کله د الله(جل جلاله) عبادت کوئ نو ړومبئ بايدد الله تعالی ذکروکړئ ددې لپاره چي شيطان ملعون درڅخه ليري کړسي ..

دريمه نکته داده چي په کلام کښي د هغه شي رامخته کول چي حق يې وروسته کول وي اختصاص او حصَر فايده کوي ، همداسبب دئ چي اوس يې معنی په دې ډول کيږي چي خاص تاله عبادت کوو موږ ، يعني نه بل چاله . اوکه چيري اياک له نعبد څخه وروسته ذکر وائ ، نو بيا يې معنی په دې ډول کيدله چي عبادت کوو موږ تاله ، نود خاص والي معنی يې نه ورکوله .

پوه سه چي يو عبادت دئ او بل عُبُودِيَت دئ ، اوبل عُبُودَت دئ ، ځينو علماؤلکه صاحب دمراقي الفلاح ددغو لفظو تر منځ په دې ډول فرق کړئ دئ چي :

عبادت وهغي بندگئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي د قيامت په ورځ د خدائ (جل جلاله) له عذاب څخه خلاص سي ، او دجنت نعمتونه ورته حاصل سي .

اوعبوديت وهغي بندگئ ته دالله پاک ويل کيږي چي ددې لپاره يې انسان کوي چي تلذذ ، خوند ، او روحاني غذا په حاصلوي ځکه د الله پاک په بندگۍ کښي يو مقام د استلذاذ الطاعات دئ ، دا داسي مقام دئ چي کله انسان ور ورسيږي نو د الله په طاعت سره داسي خوند اخلي لکه يو انسان چي يې په خوراکي موادو کښي په ډيرو خوندورو خورکو سره اخلي . په قرآنکريم کښي په دغه قول دخدائ پاک کښي : چي (والناشطات نشطا) او د نبي (عليه الصلوة والسلام) په دغه مبارک حديث کښي چي : (ثلاث من کن فيه وجد حلاوة الإيمان) وهمدغه مقام ته اشاره سوې ده . دعبوديت مقام د عبادت تر مقام بالاتر دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوعُبُودَت وهغی بندگۍ ته ویل کیږي چي انسان يې صرف په دې خاطر کوي چي الله(جل جلاله) لائق د عبادت دئ ، اوزه لایق ددې یم چي عبادت دده وکړم .

سوال : لمونځ کونکۍ‌خو يو نفر دئ نو دَی خوبايد دقانون له مخي (اياک أَ‌ُعبُدُ) ووايي ، نه اياک نَعبد ، ځکه چي د نعبد لفظ د متکلم مع الغير صيغه ده چي د جمع لپاره راځي ؟ .

جواب :خبره خوپه دغه ډول ده لکه رنګه چې تاوویل مګردلته ځکه داډول فرمایل سویدي چي د اياک نعبد په ويلو کښي ډيري نکتې دي :

اوله نکته داده چي ځکه (اياک نعبد) فرمايل سويدئ چي د لمونځ کونکي عبادت په عبادت کښي دنورو عبادت کونکو چي په هغوی کښي انبياء ، ملائکه ، اولياء هم داخل دي ګډ سي ، نوبه په طُــفَيل دعبادت دهغو عبادت دده هم الله (جل جلاله) قبول کړي .

او دوهمه نکته داده چي په دې کښي اشاره ده ودې ته چي مسلمانان بايد د الله(جل جلاله) دغه عظيم عبات په جماعت سر اداکړي .

اودريمه نکته داده چي له هرلمونځ کونکي سره حفظه ،اوکِرام کاتبين ملائکه موجود دي ، نوکله چي دَی لمونځ کوي نو دغه ملائکه هم لمونځ ورسره کوي، نوپه دې اعتبار خو که څه هم لمونځ کونکئ يو وي ، خوسره له ملائکه ؤ جمع ورڅخه جوړيږي .

او څلرمه نکته په دې کښي داده چي الله پاک د نعبد په لفظ کښي ودې ته اشاره کړې ده چي ته چي اي ځما بنده ځما عبادت کوې ، نوته که څه هم يوې وماته د بسته ډلي په صورت اوشکل کښي منظور يې .

داستدراک په ډول دسورت فاتحي اوددغه مبارک سورت داياتوپه اړه ځني نورعلمي بحثونه.

د(الحمدلله) دلفظ دالف لام تعريفي داقسامو اودارنګه دحمددمصدري معني دانواعوپه اعتبار دالحمد دلفظ معني ګاني په دې ډول دي

(الحمد) هرثنا ويل کيدل يا جنس ثنا ويل کيدل يا هر ثنا ويل يا جنس ثنا ويل يا فرد کامل دثنا ويلو يا هره ثنا وينه يا جنس ثنا وينه يا فرد کامل دثنا ويني يا هره ثنا وينه کيدنه يا جنس ثنا وينه کيدنه يا هرثنا ويل دهر ثنا ويونکي يا جنس ثنا ويل د هر ثنا ويونکي يا فرد کامل دثنا ويلو د هرثنا ويونکي يا هرثنا ويل کيدل دهر ثنا ويل سو ي ياجنس ثنا ويل کيدل دهر ثنا ويل سوي يا هر هغه چي حمد ورته ويل کيږي(للـــــــه) ثابت دئ خاص خداي ج لره(رب) تربيه يا اهل د تربيي يا ډير تربيه کونکئ يا تربيه کونکئ يا پيدا کونکئ يا سردار يا بادشاه يا نعمت ورکونکئ يا اصلاح کونکئ يا معبود يا خاوند(العلمين)د ټولو عالميا نو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

علمي تفصيل

پوسه چي(الحمد لله)اته(8) حرفونه دي په حساب د دروازود جنت او دغه مبا رکه جمله دوه تعلقه لري يو تعلق ئي له هغو نعمتو سره دي چي وبنده ته الله(ج)ورکړي دي دغه تعلق ئي عبارت دي له دي څخه چي شکر دهغو نعمتو دئ د همدغه تعلق په اعتبار دغه مبارکه جمله سبب ګرځي د نجات له دوږخو څخه او بل تعلق ئي له اينده نعمتو سره دي چي سبب د زيات والي دنعمتو ګرځي ددي تعلق په اعتبار سبب د حصول د نعمتو د جنت ګرځي

)رب العلمين(

پوسه چي په صيغه کښي د لفظ درب متعدد قولونه دي اول(1) قول دادئ چي لفظ درب مصدر دئ په معني د تربيي دئ او تربيه و(تبليغ الشئ الي کماله الذي کان في استعداده من الازل شيئا فشيئا) ته ويل کيږي يعني رسول د شي وکمال ته دده هغه کمال چي له ازله په علم د خداي ج کښي دده په استعداد او صلا حيت کښي ؤ . سوکه په سوکه يعني په تدريج سره ، پر دغه قول باندي نوتوصيف د الله ج په رب سره يا مبالغة دئ اويا په حذف دمضاف سره دئ يعني ذي رب العالمين اويا رب په معني دمربي دي دوهم (2) قول دادئ چي رب صيغه دمبالغي د اسم فاعل ده چي راب دئ په شدباسره اودريم (3) قول دادي چي رب داسم فاعل صيغه ده اصل يي راب ووپه شددباسره بيا په حذف دالف سره تخفيف پکښي راغلي دئ لکه بار، وبراوڅلورم (4) قول دادئ چي رب صفت مشبه دي خودغه قول رد سوي دئ پدي سره چي په رب العلمين کښي درب اضافت ومفعول ته راغلي دي

اوصفت مشبه خو وفاعل ته مضاف ګرځی نه و مفعول ته ځکه مفعول خو صفت مشبه لره نسته پوسه لکه چي په لفظي تر جمه کښي ما اشاره ورته کړي ده درب لفظ په ډيرو معني ګانو راځي اول (1) تربيه دوهم (2) المربي المبالغ في التربيه دريم (3) مطلق مربي څلورم (4) خالق پنځم (5) سيد شپږم (6) ملک اووم (7) منعم اتم (8) مصلح نهم (9) معبود لسم (10) مالک په هره يومعني دلته صحيح کيږي خواولي دري (3) معني ګاني په ترتيب سره پرباقي معني ګانو ترجيح لري روح المعاني دمذکور تفصيل په ارتباط وګوره البته لږ شاني تغير موجود دي، د(عالمين)په لفظ کښي اختلاف دي ځني وائي چه د عالَم جمع ده او ځني وائي چه د عالم لپا ره اسم جمع ده اوځني وائي چه عالمين هم د مفرد صيغه ده لکه عالم البته داسي مفرد دي چي پر لفظ د جمع باندی راغلي دی۔ لکه عرفات اوعرفه چي دواړه په يوه معني دي خو عرفات په صيغه دجمع مؤنث سالم راغلي دي عالم په اصل کښي وهغه ته ويل کيږي چي بل شي په معلوميږي يا پر بل شي باندي علامه وي مشتق دي له علمه يا له علا مي څخه او په عرف کي هغه ته ويل کيږي چي صانع پيدا کونکي يعني خداي پاک په معلوميږي چي مخلوقات دي، دعرفي معني په لحاظ بايد ويوه شخص ته هم عالم وويل سي لکه زيد مګر په استعمال کښي عالم يا مجموع مخلوق ته ويل کيږي لکه عالم المخلوق، عالم المخلوقات اويا ئي پر يوجنس يا پر يوه نوعه د مخلوق اطلاق کيږي لکه عالم الحيوان يا عالم الانسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال جمع په یاء او په نون یا په واو او نون سره خو د ذوي العقولو لپاره راځي او عالمین خو ذوي العقو ل وغیرهم ټولو ته ور شامل دئ

جواب اول عالمین چې له عالم څخه مشتق دي وروسته له تخصیصه دلفظ د عالم په ذوي العقولو پوري په دي ډول چي اول دعالم لفظ له ،ما یعلم به الصانع ،څخه ومن یعلم به الصانع ته راوړل سویدئ اوبیا په عالمین سره جمعه سویدئ.

دوهم جواب دلته تغلیب دذوي العقولو کوم چي جن اوانس اوملائکه دي پرغیرذوي العقولوباندي راغلئ دئ.

دریم جواب په نسبت والله جل جلاله ته ټول مخلوقات په حکم کښي دذوي العقولودي ځکه چي هرمخلوق دالله جل جلاله تسبیح وایې همداسبب دی چی مولانارومی رحمه الله فرمایلی دی ،بامن وتومرده باحق زنده اند،

طریقي دوینا دسورت فاتحي

اوله طریقه (1)که څوک مریض وي نوسورت دفاتحي دي یوڅلویښت (41)واره سره له بسم الله ووایي په دي ډول چي پرلفظ د الرحیم به نه دریږي بلکه دالرحیم دلفظ میم به له لامه دالحمد سره تړي اوپر مریض باندي دي چف کړي دوهمه طریقه (2) که څوک هرسهار دسنتو وروسته اوله فرضو دمخه یو څلویښت واره (41) بسم الله سره له سورته دفاتحي وایي نو که مسکین وي خداي پاک بي غني کړي اوکه پوره وړي وونو خداي پاک بي له پوره خلاص کړي اوکه مریض وونوخداي جل جلاله بي جوړکړي اوکه ضعیف وو نوخداي جل جلاله بي قوي کړي اودغه رازبي نور ډیر مشکلات حل کیږي دریمه طریقه (3) هره ورځ دي دسهار له لمانځه وروسته دیرش واره (30) واره اودماپښین له لمانځه وروسته پنځه ویشت (25) واره اود مازدیگر د لمانځه وروسته شل (20) واره اودماښام ده لمانځه وروسته پنځلس (15) واره اودماخستن دلمانځه وروسته لس (10)واره ویله کیږي.

د الحمد لله داوو(7) مبارکو ایاتو تناسب د لمانځه له اوو (7) رکنوسره

پوسه چي د الحمد لله شریفي یعني دسورت فاتحي اووه(7) ایاتونه دي اودلمانځه رکنونه هم اووه(7) دي اول (1) قیامه یعني ولاړه دریدل . دوهم (2) رکوع . دریم(3) قومه څلورم(4) اوله سجده پنځم (5) جلسه په مابین کښي ددوو سجدو شپږم (6) دوهمه سجده اوم (7) قعده په تشهد کښي ،دسورت فاتحي هر یو ایت دلمانځه په دغو رکنوکښي له یوه خاص رکن سره مناسبت لري په دي اړه دتفصیل دپاره فتح العزیز وگورئ.

)مالک یوم الدین(

پوسه چي په لفظ د مالِک کښي متواتر قرائتونه هم مختلف راغلي دي اوشاذ قرائتونه هم مختلف راغلي دي دشاذو قرائتو داختلاف تفصیل په تفاسیرو کي وگوریه اود متواتروقرائتو اختلاف پدي ډول دئ چي عاصم اوکسائي دغه لفظ مالِکِ په الف سره ویلي دئ اونورو قاریانو مَلِکِ بي الفه ویلي دئ په ترجیح کښي ددغو دوو (2) قرائتو هم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختلاف دئ ځني دمَلِکِ قرائت راجح بولي پرمالِک باندي اول (1) لدي وجهي چي داقرائت داهل حرمينو دئ دوهم (2) له وجهي ددي قوله دخداي پاک چي لِمَنِ المُلک اليَومَ ، يعني داخرت په ورځ به الله پاک وفرمايي چي چالره ده بادشاهي نن ورځ يعني هيچالره نسته بي له خداي جل جلاله څخه اوبل له وجهي ددي قوله دخداي جل جلاله چي مَلِکِ الناسِ يعني بادشاه د خلگو ، اوبل له دي وجهي چي مَلِک عام دئ ترمَالِک ځکه څوک چي مَلِک يعني بادشاه وي مَالِک به هم وي اوداضرور نه دئ چي يوڅوک مَالِک ديوشي وي نوبادشاه به هم وي اوځني علماء بيا دمَالِک وقرائت ته ترجيح ورکوي پرمَلِک باندي چي زموږ احناف هم اکثر په دغه قرائت عمل کوي دغه علماء دمقابل طرف دعلماؤ ددلا ئلو په دي ډول جوابونه ورکوي د اول دليل جواب داسي ورکوي چي داخبره چي دملک قرائت داهل حرمينو دئ سبب دترجيح دملک پر مالک نسي گرځيداي ځکه موطأ دامام مالک صاحب چي د يوه له حرمينو دئ چي مدينه منوره ده په درجه کښي کښته ده تربخاري شريف سره له دي چي ا مام بخاري صاحب د يوه له حرمينو ندي ددوهم دليل جواب داسي ورکوي چي لکه چي مذکوره ايت پردي باندي دلالت کوي چي الله پاک دقيامت په ورځ کي ملک دئ داراز ځني نور ايتونه بيا پردي باندي دلالت کوي چي الله ج داخرت په ورځ کښي مالک دئ لکه داقول دخداي ج يوم لاتملک نفس لنفس شيئا اوددريم دليل جواب داسي ورکوي چي په ملک الناس کښي ملک ويل سوي دئ اومالک ندي ويل سوي داپه دي سبب چي مخکښي دربِ الناس توري ذکر سوي دئ چي معني يي داده مالک دخلگو نو که دلته هم مالک الناس وويل سي نو تکراربه لازم سي سوال په الحمد لله کښي خوهم مخکښي رب العلمين ذکر دئ چي معني يي داده مالک دعالميانونوکه په مالک يوم الدين کښي هم مالک وويل سي نو تکرار به لازم سي جواب دلته مضاف اليه درب اودمالک سره جلادئ نوتکرار نه لازميږي داخودعلماؤ دويناوو تحقيق وو بهتر دادئ چي دغه دوه قرائتونه يوپر بل بهتر ونه بلل سي ځکه دادواړه قرائتونه متواتر دي اوهر يو دترجيح وجهي لري اودڅلورم دليل جواب داسي ورکوي چي دمالک اودملک تر منځ عموم اوخصوص مطلق ندي بلکه ددوي ترمنځ عموم اوخصوص من وجهٍ دئ پوسه چي لفظ د(يوم)په عرف کښي وهغه وخت ته ويل کيږي چي له لمر راختوڅخه بيا تر لمر لويدوپوري دئ اوپه شريعت کښي په نزد داهل سنتو ماسوي له اعمشه وهغه وخت ته ويل کيږي چي د صبح صادق دراختوڅخه بياتر لمر لويدو پوري دئ اوومطلق وخت ته هم ويل کيږي اودقيامت وورځي ته هم ويل کيږي خوالبته سره له مقيدوالي په يوقيد سره اودقيامت ورځ وهغه وخت ته ويله کيږي چي ددوهمي شپيلۍ څخه داسرافيل عليه سلام شروع کيږي بيا تر داخليدوپوري دجنتيانو وجنت ته اوددوږخيانو ودوږخ ته دوام لري پوسه چي ديوم په لفظ کښيی يونادر خوصوصيت دادئ چي فا کلمه يي ياء اوعين کلمه يي واو دئ اوداډول په عربي زبان کښي بله کلمه نسته پوسه چي له دين څخه يامراد ملت داسلام دئ نوبه دمالک يوم الدين معنی داسي سي ،خاوند دورځي دښکاره کيدو دگټي دملت داسلام اوياخاونددورځی دښکاره کيدو د حقيت دملت داسلام وهرچاته يعني الله پاک مالک دئ دهغه ورځي چي په هغه ورځ کښي به داسلام دملت گټه اوداسلام دملت حق والي وهرچاته ښکاره سي اويا دين په معني دانقياد دئ انقياد وتابعداري ته ويل کيږي نوبه معني داسي سي خاوند دورځي دتابع دارئ دټولو مخلوقاتو الله ج لره اويا په معني دجزا دئ يعني خاوند

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دورځي دجزا اويا په معني دحساب دئ يعني خاوند دورځي دحساب ياپه معني دسياست دئ يعني خاوند دورځي دسياست پراول تقدير الف لام عهد خارجي دئ پر نورو ټولو تقديرو استغراقي دئ انظر تبصير الرحمن جلد اول صـ ،سوال ،مالک يوم الدين صفت دئ د الله لپاره سره لدي چي صفتيت يي نه صحيح کيږي ځکه چي نکيره دئ پدي وجه چي مالک داسم فاعل صيغه ده ومعمول ته مضاف دئ نو په اضافت سره معرفه نه ګرځي جواب دلته اسم فاعل يا په معني دفعل ماضي دئ اويا په معني ددوام اوداستمراردئ اوپه داسي وخت کښي اضافت دده معنوي وي چي اضافت يي معنوي سو نو معرفه سو، سوال ،يوم الدين خو لدي وروسته راځي نو مالکيت دورځي دجزابه والله ج ته په ماضي کښي څنګه ثابت سي اودارنګه معني دمالکيت استمراري به دلته څنګه صحيح سي (جواب) څرنګه چي مالکيت دالله ج ورځي دجزالره اوهغو ټولوشيانو لره چي په ورځ دجزاکښي واقع کيږي يقيني راتلونکي دئ نوپه دي سبب دغه مستقبل مالکيت لکه ماضي اولکه واقع سوئ داسي بلل سوئ دئ اودارنګه دقيا مت ورځ اوهرهغه څه چي هلته پيداکيږي لکه متحقق سوي شئ داسي ګڼل سوي دئ ځکه عرب ډير ځله له متيقن مستقبل څخه په ماضي تعبير کوي اوکه دمالک لفظ په معني د استمرار سي نو معني به داسي سي چي الله پاک خاونددهميشه مالکيت دورځي دجزا دئ يعني کله چي دجزاورځ راسي نو الله پاک هميشه مالکيت دټولو هغو امورو لري کوم چي په همدغه ورځ کښي پيداکيږي پوسه ! که دمالک پر ځاي باندي ملک وويل سي چي صفت مشبه دئ نو بيا سوال مذکور نه کيږي ځکه دصفت مشبه اضافت معنوي وي سوال اضافت داسم فاعل خوومفعول به ته راځي نه ومفعول فيه ته اويوم الدين خومفعول به نه دئ دمالک لپار ه بلکي مفعول فيه دئجواب کله کله ظرف جاري پرځاي دمفعول به ګرځي مجازاً نو بيا منصوب هم راځي بيله تقديره دفي اومضاف اليه داسم فاعل هم راځي پوسه ! چي ظرف پر دوه قسمه دئ يومتصرف اوبل غير متصرف اول (1) هغه دئ چي له ظرفيت سره لازم نه وي لکه لفظ ديوم اولفظ دليلة په دغه قسم ظرف کښي توسع جائزه ده پدي ډول چي مرفوع مستعمل سي يامجرور يامنصوب شي بي له تقديره دفي نوجاري سي پرځاي دمفعول به خوله دي سره سره له معني دظرفيته هم نه خارجيږي له دي وجهي فعل لازمي هم متعدي ورته ګرځي که څه هم ومفعول ته تعدي نسي کولاي اوغير متصرف ظرف هغه دئ چي له ظرفيته سره لازم وي سوال کله چي يومتصرف ظرف منصوب واقع سي نو دا معلومات به له کومي لاري کيږي چي داظر ف بنا پرظر فيت په تقدير دفي سره منصوب راغلي دئ اوکه دتوسع له لاري بي له تقديره دفي منصوب دیاوجاري پرځاي دمفعول به دي جواب کله چي اسم ظر ف اسم ظاهر وي نوبيا يي فرق دقرائنو له لاري کيږي سوال که يو فعل متعدي و مفعول ته ؤ نو سره له تعدي وخپل مفعول ته ومتصرف ظرف ته هم تعدي کولاي سي اوکه يا جواب که فعل غيرمتعدي وو نو وظرف متصرف ته متعدي ګرځيداي سي اوکه فعل متعدي و يوه مفعول ته ؤ نوسره له تعدي وهغه مفعول ته وظرف متصرف ته هم متعدي ګرځيداي سي لکه حفرت بئراليوم اوکه فعل متعدي و دوو مفعولو ته ؤنو ځني نحويين ومتصرف ظرف ته بيا تعدي ددي فعل صحيح نه بولي اوځني يي صحيح بولي اوکه فعل متعدي و درو مفعولو ته ؤ نوبيا دغه فعل په اتفاق ومتصرف ظرف ته تعدي نسي کولاي ،اعلم ان معني التوسع في الظروف جعل ،الفعل متعديا اليها ومتعلقابها باعتبار کونه واقعا فيها بمنزلة نسبته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الي المفعول به الواقع عليه لمابينهما من الملازمة والمشابهة والتوسع في الظروف تجوز حكمي في النسبة الظرفيةالواقعة بعد نسبة المفعول به الحقيقي واعلم ايضا ان الظرف المتوسع فيه مما جمع فيه بين الحقيقة والمجاز وهووان لم يكن جائزا لاكن ههنا جائز بالا تفاق لان التجوز ههنا تجوز حكمي لاحقيقي لبقاء الظرف علي معنا ه الظرفي فيه پوسه ! چي دملک په لفظ کښي دري احتماله دي اول دا چي مبالغة داسم فاعل سي دوهم دا چي ملحق سي په اسماء اجناس پوري لکه دسلطان لفظ دريم دا چي صفة مشبه سي دمذکوره بيان په ارتباط تفسير بيضاوي اوتفسير خفاجي وګورئ (اِيَاکَ) خاص تالره (نَعْبُدُ)عبادت کوو موږ (وَاِيَاکَ) اوخاص له تاڅخه(نَسْتَعِيْنُ) طلب دمعاونت کوو موږ، پدي مبارک ايت کښي ومسلمانانو ته دالله جل جلاله له طرفه مختلفي لارښوني سوي دي اوله لارښوونه داده چي دمسلمان طاعت اوبندګي بايد په داسي ډول وي چي وار په وار والله جل جلاله ته دده دنزديکت اوقربت سبب وګرځي . تر داسي حده پوري چي اخير دخداي جل جلاله سره دونه معنوي قرب پيدا کړي لکه الله پاک ته چي په سترګوګوري دوهمه لارښوونه داسي په دي مبارک ايت کښي موږ ته سوي ده چي أي بندګانو کله چي زماعبادت کوئ نوستاسي باطن اوزړه بايد وماته داډول متوجه وي لکه ماچي په سترګووينئ چي ودغه قسم عبادت ته په شريعت کښي احسان ويل کيږي له خدايه جل جلاله سره دريمه لارښوونه په دي ايت مبارک کښي موږ ته داسوي ده چي أي بندګانو دبندګي اوعبادت لائق به يواځي مابولئ بل څوک به لائق دعبادت نه بولئ اوکله چي ماته عبادت کوي نو هغه به خالص زمالپاره کوي ،ريااونمايش وخلګوته به زما له عبادت سره نه ګډوئ اوخپل عبادت به له هرقسمه شرکه که خفي وي، که جلي وي پاک ساتئ اوکله چي عبادت کوئ نوبايد دغه عبادت سبب دعُجب اودمغرورئ دخپلوځانولپاره ونه ګرځوئ اوهم په دي ايت کښي الله جل جلاله داسي لارښوونه راته کړيده چي أي بندګانو کله چي له ما يوحاجت غواړئ نو بايد دحاجت تر غوښتني له مخه يو قسم طاعت اوبندګي وماته دواسطي اووسيلي په ډول وکړئ اوهمداسي لارښوونه الله پاک راته کړي ده چي حقيقي مددګار اوکومک دررسونکي بايد ما وګڼئ اوپه هر مشکل کښي له ماڅخه کومک وغواړئ.اوهم په دي ايت مبارک کښي داسي لارښوونه الله پاک موږ ته کړي ده چي تر انفرادي عبادت اوتر انفرادي غوښتني زماپه دربار کښي اجتماعي عبادت لکه دجمعي لمونځ اوپه جمعه واري له ماڅخه ديوشي سوال کول زيات معتبر دئ .

علمي تحقيق

سوال = ددغه مبارک ايت له ماقبل سره چي د مالک يوم الدين کلمه ده څه قسم تعلق اومناسبت سته جواب = ددواړو ايتو اول جزءونه چي دمالک اواياک لفظونه دي په مدلول کښي سره متحد دي چي خداي پاک دئ اودنعبد کلمه له اول جزء سره دماقبل مختلف مناسبتو نه لري، اول مناسبت يي مناسبت دمعلول دئ له علت سره ځکه چي مالکيت دالله تعالي موږلره علت دئ دعبادت زموږ الله پاک لره ، دوهم مناسبت يي مناسبت دعبادت دئ له معبود سره ، دريم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مقصود سره دفعل ،څلرم مناسبت يي مناسبت دفعل دئ له مُجازي سره پردغه فعل باندي اومناسبت دنعبد له يوم الدين سره دادئ چي يوم الدين وخت دئ د حصول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دثمرو دعبادت سوال = مخکښي الله پاک له خپله مقدسه ذاته دغائب په الفاظو تعبير کړئ ؤ اودلته يي داياک په لفظ دخپل ځان څخه تعبير وکړ نوپه دي بدلون کښي مقصد څه دئ جواب = مقصد په دي کښي دادئ چي په کلام کښي التفات راسي سوال = التفات وڅه ته ويل کيږي جواب = ځني وايي چي التفات دادئ چي په مقام دخطاب کښي دغائب په صيغه سره تعبير وسي يادي عکس وسي اويا په مقام دتکلم کښي دغائب په صيغه سره تعبير وسي يايي عکس وسي يا په مقام دتکلم کښي دمخاطب په صيغه تعبير وسي يايي عکس وسي عام له دي که يواري په بله طريقه تعبير سوئ وي اوکه نه اومشهور دادئ چي التفات ودي ته ويل کيږي چي يواري له يوچا په يوه طريقه سره تعبير وسي اوبيا په بله طريقه تعبيرورڅخه وکړسي، په مذکوره ايت کښي په دواړومذهبو التفات موجود دئ سوال = دالتفات عامه نکته کومه نکته ده اودلته په دي مبارک ايت کښي چي التفات راغلی دئ نو په دغه التفات کښي خاصه نکته کومه يوه ده جواب = دالتفات عامه نکته چي په هرالتفات کښي بايد موجوده وي هغه تطريه دنشاط دسامع ده يعني تازه کول دشوق دسامع اوکوم التفات چي په دغه مبارک ايت کښي راغلي دئ نو ترهغه پوري خاصه نکته داده چي الله پاک بندګانوته ددي التفات له لاري دالارښوونه کوي چي زماحمد اوشکر اوزما ذکر چي تاسي کوئ هغه بايد په دي ډول وي چي وار په وارمو ماته دونه رانژدي کوي چي اخيرله ماسره دحضور اومشاهدي ومقام ته ورسيږئ . سوال =داياک لفظ خو مفعول دنعبد دئ مفعول خو له فعله وروسته ذکر کيږي دلته يي تقديم دڅه نکتي لپاره سوي دئ . جواب = په دي کښي ډيري نکتي دي اوله نکته افاده د حصر اواختصاص ده ځکه که اياک له نعبدڅخه وروسته ذکر سوي واي نومعني به داسي کيدله چي (نعبد) عبادت کوو مونږ اياک تالره اواوس چي اياک پر نعبد رامخکښي سوي ده نو معني يي داسي کيږي اياک خاص تالره يعني نه بل چالره(نعبد) عبادت کوو مونږ ،دوهمه نکته په تقديم داياک کښي تعريض دئ ومشرکانو ته چي هغوی دبتانو عبادت هم کاوه ، دريمه نکته پکښي داده چي تقديم راسي دهغه چي هغه په وجود کښي له مخه دئ هم ترعابد اوهم تر عبادت دده په اعتبار دذات نو به وضع اوطبع سره موافق سي ، څلرمه نکته پکښي داده چي عبادت کوونکي ته له اوله وهلته اګاهي ورکړه سي پر دي باندي چي معبود ستا الله جل جلاله دئ ، پنځمه نکته پکښي داده چي عابد ته تنبيه ورکړه سي پر دي باندي چي په وخت دعبادت کښي دَيْ بايد هم په ظاهر کښي اوهم په باطن کښي والله پاک ته متوجه وي اوحضور يې برابر وي اودخداي پاک په تعظيم کښي کاهلي اوسستي بايد ورڅخه ونسي اونه دده زړه اوباطن له خدايه اوله عبادته دده څخه پرته په يوه اوبل شي مشغول سي، اوشپږمه نکته پکښي داده چه اهتمام راسي په هغه شي چي هغه تر هرڅه ومؤمنانو ته مهم دئ په هر حال کښي خاص بيا په حال کښي دعبادت چي هغه عبارت دئ له ذکره دخدايه ، اومه نکته پکښي داده چه دفعه دوسوسو دشيطان راسي ، اتمه نکته پکښي داده چي له اوله وهلته تصريح راسي پر دي باندي چه دغه عبادت الله پاک لره دئ ، نهمه نکته پکښي داده چي عبادت کونکي اګاه سي پر دي خبره باندي چه نظردده ومعبود خپل ته په وخت دعبادت کښي اولا اوبالذات وي اووعبادت ته يي نظر بايد له دي حيثه وي چي دغه عبادت يو نسبت دئ دده اودالله تعالي په منځ کښي . پوسه چي لفظ د(نعبد) جوړ سوی دئ له عبادت څخه عبادت په اصل کښي ودي ته ويل کيږي چه يوڅوک

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اخيره درجه کښي اظهار دذلت اودعجز خپل په خپل اختيار سره ويوچاته وکړي لپاره ددي چه په اخيره درجه کښي عظمت اولويي دهغه چاښکاره کړي ،کله چي دعبا دت په معني پوه سوي نو اوس په دي پوه سه چي دعبادت لايق هغه څوک دئ چه عبادت کوونکی ترهغه لوي اوبالا ترمنعم يعني نعمت ورکونکئ نه لري اوهغه له الله پاک څخه ماسوي بل څوک نسته ځکه وهيچاته هغه ډول نعمتونه چي الله پاک ورکړي دي اوورکوونکی يي دئ بل هيڅوک نسواي ورکولاي نونتيجه داسوه چي لايق دعبادت ماسوي له الله تعالي بل هيڅوک نسته نوځکه به موږ داسي وايو چي(اياک نعبد) يعني خاص تالره خدايه عبادت کوو نه بل چالره ،. پو سه چي عبادت کله په معني دطاعت راځي لکه په دي قول کښي (لاتعبدواالشيطان)اوکله په معني ددعاراځي لکه په دي قول دخداي تعالي کښي (ان الذين يستکبرون عن عبادتي) اوکله په معني د توحيد راځي لکه په دي قول دخداي پاک کښي (وما خلقت الجن والانس الا ليعبدون) . سوال = څه وجه ده چي د (نعبد)لفظ دمتکلم مع الغير په صيغه سره ويل سوئ دئ سره له دي چي هر لمونځ کونکی په لمانځه کښي سورت فاتحه وايي اوهر لمونځ کونکي خو يو نفر وي .جواب = په دي کښي ډير اسرار دي اول سر دادئ چي لمونځ کونکي سره له دي چي يوسړي دئ اوداسي ووايي چي اياک نعبد نوګواکي ده وخداي پاک ته داعذر اوعجز وړاندي کړ چي خداي پاکه زه قاصر يم اوعبادت مي قاصر دئ ددي وړ نه دئ چي تنهايي وتاته وړاندي کړم نوزه عبادت خپل په ضمن کښي دعبادت دنوروعبادت کونکيو درته ذکر کوم . او خپل ځان په حيث د عبادت کونکي دنورو عبادت کونکيو په جمله کښي درته عرضه وم چي ددوئ دعبادت په طفيل ځما عبادت هم قبول کړي اوددوئ دمنظوريدو په ترڅ کښي زه هم منظور سم.

شنيدم که درروزاميد وبيم ــــ بدان را به نيکا ن ببخشد کريم ، بدان را در اقبال نيکان زيند ،

وګر نه بدان اهل نيکي نيند، اودوهم سِر دادئ چي لمونځ کونکي يوه اندازه له دروغ ويلو وساتل سي ځکه چي دی په لمانځه کښي مثلا داسي ووائي چه اياک اعبد يعني خاص تالره عبادت کوم اوپه عين حال کښي دغه لمونځ کونکئ دريا په مرض مبتلا وي اوددنيوي منافعو په طمع هميشه واهل ددنيا ته سر کښته کونکئ وي نو سخت کاذب بلل کيږي اوچي عبادت خپل په جمله کښي دعباداتو دصادقينو ذکر کړي نو څه قدر به صادق وبلل سي . دري يم سِر دادئ چه و بندګانو ته تنبيه ورکوله سي چي تاسي ټول بايد په دي کښي سره متفق ياست چي هر يوخاص دالله تعالي عبادت کونکی وي اوعبادت دالله تعالي بايد ستاسي مابه الاشتراک وي ، اوڅلرم سِر په دي کښي اشاره ده وبندګانو ته ددي چي لمونځونه بايد په جماعت سره ادا کوئ ، اوپنځم سِر په دي کښي دادئ چي حفظه اوکرام کاتبين ملکو ته هم شامل سي ،اوشپږم سِر په دي کښي دادئ چي الله تعالي بنده ته ددي اشاره کوي چي که دي زما عبادت کاوه نو دلوړ عظمت والا به وګرزي چي ته به تنها دپوره ډلي په سريي ، ولي نعبد تر نستعين له مخه ذکر سو

سوال = په څه وجه الله پاک دعبادت ذکر پر استعانت له مخه کړي دئ . جواب = ددي کار مفسرينو رحمهم الله ډيري وجهي بيان کړي دي ، اوله وجه داده چي که دنعبد جمله راوروسته سوي واي نو بيابه داياتو داخيري حرفونو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجع نه واي برابره سوي ، دوهمه وجه داده چي نستعين دعاده اودعاهلته ښه قبليږي چي دوسيلي په ډول يو طاعت اوبندگي له مخه تر دعا وکړه سي ، دريمه وجه داده چي عبادت هغه شي دئ چي الله پاک يي له موږ څخه غواړي اوپه نستعين کښي ځموږ غوښتنه درج ده نو پکارده چي غوښتنه دالله جل جلاله له مخه سي پر غوښتنه ځموږ اوداسي هم نوري ډيري وجهي سته (واياک نستعين) پوسه چي نستعين له استعانت څخه مشتق دئ استعانت طلب دمعونت اودکومک ته ويل کيږي اوکومک پرڅلورقسمه دئ اول قسم يي دادئ چي الله پاک پر کار باندي قدرت وبنده ته ورکړي دوهم قسم يي دادئ چي کار ورته اسانه کړي اواسانه يي په خيال کښي وروللي ،دريم قسم يي دادئ چي وکار ته يي ورنزدي کړي ،څلرم قسم يي دادئ چي پر کار يي باعث کړي اوشايق اوراغب يي کړي وکار ته مثلا دعقل اوشعور اودلاسو اوپښو ورکو ل وبنده ته له اول قسم کومک څخه دئ اوفراغت دزړه ورکول اوموانع دکار ورڅخه لري کول له دوهم قسم څخه دئ اود کار مينه دبنده په زړه کښي پيداکول اوکا ر دبنده په نظر کښي ښائسته وروستل اودکار لذت اوخوند په ده کښي پيداکول له دريم قسم څخه دئ اويومرشد اولارښوونکئ ورته پيداکول چي هر ساعت وده ته پند اونصيحت کوي اوپر کار دعبادت ترغيب اوباعثتوب ورکوي له څلرم قسم څخه دئ ، پو سه چي مقصود له اياک نستعين څخه ياطلب دکومک دئ په عبادت کښي نوبه معني داسي شي چي خاص له تاڅخه أي خدايه طلب دکومک کوو په عبادت ستا کښي اويامقصود ورڅخه طلب دکومک دئ په ټولو روا کارو کښي نوبه معني داسي شي واياک اوخاص له تا څخه نستعين طلب دکومک کوو په ټولو کارو کښي يعني هغه کارونه چي روااودخير کارونه دي

اِهْدِرِاوښيه نَا موږ ته الصِرَاطَ لار الْمُسْتَقِيْمَ سيده برابره يايي داسي معني وکړي اهد روان کړه نا مو ږ الصراط پر لار المستقيم برابره باندي يايي داسي معني وکړئ اهد بوزه نا موږ الصراط پرلار المستقيم برابره باندي ، پوسه چي يو ښوونه ده دلاري حقي او يو رسول ولاري حقي ته دي او يو روانول يابيول پر لار حقه باندي دئ که مقصود ښوونه دلاري حقي وه نواهدنا الي الصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود رسول ولاري حقي ته وو نواهدنا للصراط المستقيم ويل کيږي اوکه مقصود بيول ياروانول پرلارحقه وونو اهدنا الصراط المستقيم ويل کيږي دغه ډول شاه عبد العزيز قدس سره په خپل تفسير کښي ذکر کړي دي سره له لږ اضافه توبه زما په بيان کښي، نودلته که اوله معني مراد سي نوتقديردالي به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دوهمه معني مراد شي نوتقدير دلام جاره به ورسره ملاحظه کيږي اوکه دريمه اويا څلرمه معني مرادسي نو بيا ملا حظه دتقدير دحرف جرنه کيږي سوال = ددي مبارک ايت له مخکښي ايت سره څه مناسبت دئ؟ جواب = دغه مبارک ايت دمخکني ايت دواياک نستعين له جملي سره تړلي دئ په دي ډول چي زموږ له خوا داوويل سي چي واياک نستعين يعني اوخاص له تا څخه معونت غواړو نوگويا دالله تعالي له طرفه داسي راته وويل سوو چي په څه ډول زه کومک اومعونت درسره وکړم نوموږ دخپل رب په جواب کښي داعرض وړاندي کوو چي داسي کومک راسره وکړه چي دحق پرلارباندي موږ محکم اوثابت ولره ،سوال = هر لمونځ کونکي دلمانځه په هررکعت کښې سورت فاتحه وايي نودَئْ چي داووايي چي موږ ته هدايت وکړه دصراط مستقيم نوداخو ده دداسي شي غوښتنه وکړه چي هغه وده ته ورکړسوي دئ څکه دَيْ چي لمونځ کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوخو مسلمان دئ نودصراط مستقيم کوم چي دين داسلام دئ هدايت خو حتماً ورته سوی دئ جواب = ددي سوال مختلف جوابونه سته اول جواب دادئ چي مرتبي دقرب اونزديکت دبنده والله پاک ته بيشماره دي نولمونځ کوونکئ چي په هره مرتبه کښي وي نودَي سوال دهدايت دهغه صراط مستقيم کوي چي وهغه ته لاهنوز دَي نه دئ وررسيدلی دوهم جواب دادئ چي مقصود له دغه سواله څخه ثبات اوټينگوالي پر صراط مستقيم دئ تر مرگه پوري اوداسي نور جوابونه هم سته خودغه هغه بيخي عمده جوابونه دي،سوال = دمفعول ضميرکوم چي په اهدنا کښي دجمع په لفظ سره راوړل سوئ دئ په دي کښي څه حکمت دئ ، جواب = يوحکمت دادئ چي دنعبد اودنستعين له صيغوسره موافق سي ځکه هغه هم دجمع لفظونه دي اودوهم حکمت دادئ چي په جمع واري سره دعاښه مقبوله گرزي دريم حکمت دادئ چي يوانسان لکه چي دځان وهدايت ته مجبور دئ داډول دخپل ماحول دخلگو وهدايت ته هم مجبور دئ ځکه يوه خوداوجه ده چي کله يوانسان پر سمه لار روان وي اونوربي لاري وي نودغه انسان په دغه بي لاري ټولنه اوجامعه کښي له سختو کړاوو اوستونځو سره مخامخ گرزي اوبله داوجه هم ده چي هر انسان لکه چي دخپل ځان پر اصلاح مکلف دئ همدارنگه پر امر بالمعروف اونهي عن المنکر هم مکلف دئ نو په دي وجه هر مسلمان ته ضرور دئ چي دنورو دهدايت سوال هم کوي په دي وجه چي دامر بالمعروف له ستونځو څخه تر يوحده پوري خلاص سي . سوال = هدايت پر څو قسمه دئ جواب = هدايت بي حسابه نوعي لري خوسره له دي په شپږو جنسوکښي حصر دئ اول هدايت هدايت الهامي دئ په ابتداء کښي دولادت دوهم هدايت هدايت الهامي دئ وروسته له دي چي انسان وسِن دتميز ته ورسيږي دري يم هدايت په ذريعه دوحي دئ څلرم هدايت په ذريعه دصادقو خو بو دئ پنځم هدايت په ذريعه دفراست دئ شپږم هدايت په ذريعه دکشف دئ اوم هدايت په ذريعه دحواسو دئ اتم هدايت په ذريعه دعقل دئ نهم هدايت په ذريعه ددلائلو دئ لسم هدايت په واسطه درسولانو اوپه واسطه دانزال دکتابو دئ اخيري هدايت بيا پر دوه قسمه دئ يوعام دئ اوبل خاص دئ عام بيا پر دوه قسمه دئ يو تبياني دئ بل توفيقي دئ خاص بيا پر دري قسمه دئ يومن الله دئ بل الي الله دئ بل بالله دئ ، دذکر سويو اقسامو تفصيل ، پوسه چي کله يو کوچني څنگه له موره پيداسي نو الله پاک ده ته داښوونه مثلا وکړي چي کله وږي سي نوژاړه چي موردي په دي پوسي چي ته وږی سوی‌يي اودارنگه ددي ښوونه ورته کوي چي دي بايد په څه رقم دمور تی ورودي دغه ته هدايت الهامي په حال دطفوليت کښي ويل کيږي اوکله چي و يوه صالح انسان ته ويو ولي ته دخداي پاک ديوي خبري معلومات په زړه کښي خداي پاک ورواچوي نوودي ته هدايت الهامي وروسته له سِنه دتميزه ويل کيږي چي ودي ته وحي عرفاني هم ويله کيږي اوکله دوحي فطري له لاري ويوه حيوان ته الله پاک ديوه کار نقشه معلومه کړي لکه دعسلوومچمچيو ته اولکه عنکبوت ته ودغه قسم ته هدايت فطري ويل کيږي اوکله يوه انسان ته عام له دي که کافر وي اوکه مسلمان وي ديوه شي دجوړولو نقشه په ذهن کښي ورواچوي لکه دتياري (جهاز) اويا دموټړ ياداسي دنورو شيانودجوړه ولو نقشي چي اول واري الله پاک دځينو انسانانو په ذهنو کښي ورواچولي چي ودغه قسم ته هدايت ايجادي ويل کيږي اوکله داعلام بالشرائع له لاري الله تعالي يوچاته هدايت وکړي چي ودي ته هدايت په واسطه دوحي شرعي ويل کيږي دغه قسم هدايت تر نبيانو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اورسولانو پوري خاص دئ اوکله دخوب ليدلو په ذريعه الله پاک يوڅوک په يو شي خبر کړي ودي ته هدايت په واسطه دخوب ويل کيږي خو نسبت ونبي اوورسول ته حکم دوحي لري اوکله دفراست له لاري الله پاک چاته هدايت وفرمايي چي ودي ته هدايت په واسطه دفراست ويل کيږي اوکوم معلوما ت چي انسان ته دظاهري حواسو په واسطه کيږي لکه دسترگو ليدل دغوږ اوريدل په پَزه ديو شي بويه ول په خوله ژبه ديوه شي څکل په مسه کولو ديوه شي دگرم والي يايخوالي مثلا معلومه ول اودارنگه دباطني حواسو په واسطه ديوه شي معلومول ودي ته هدايت په ذريعه دحواسو ويل کيږي همدارنگه الله پاک چي وانسانانو ته عقل ورکړی دئ اودوی ته دهمدغه عقل په ذريعه دحقائقو معلوماتونه کيږي ودي ته هدايت په ذريعه دعقل ويل کيږي اوکوم دليلونه چي الله پاک پرخپل ذات اوپر خپلو صفاتو باندي پيداکړي دي لکه مخلوقات چي هر شي په مخلوقاتو کښي دلالت کوي پر ذات اوپر صفاتو دخداي پاک باندي و دي ته هدايت په واسطه ددلائلوويل کيږي اوهمداراز پيغمبران نبيان اورسولان چي الله پاک وانسانانو ته راليږي دي اوددوئ په سبب انسان حق اوباطل معلومه وي ودي ته هدايت په توسط دپيغمبر ويل کيږي اوکومه لارښوونه چي الله پاک يي په واسطه دخپل نازل سويو کتابو وبندگانو ته کوي لکه موږ ته چي يې په واسطه دقران کريم کړيده ودي ته هدايت په واسطه دکتابو ويل کيږي اوکوم هدايت چي په واسطه دهغو معجزو وو چي دنبيانو په لاس وخلگوته ښکاره سوي وي وهغه ته هدايت بالمعجزات ويل کيږي دانبيا وو اوکتابو په ذريعه عام هدايت دادئ چي دخير اودشر لار الله پاک وموږ ته ښکاره کړي ده په دغه عام هدايت کښي بيا تبياني هدايت دادئ چي الله پاک هغه څه چي نبي اورسول دخداي پاک له طرفه وموږ ته راوړي دي اوهغه څه چي دخداي پاک په کتاب کښي دي ويوچاته داسي ښکاره کړي چي هيڅ شک اوشبهه دده په زړه کښي نسي پاته اوکامل اوپوخ يقين باندي ورته حاصل شي اوتوفيقي هدايت ودي ته ويل کيږي چي الله پاک وبنده ته پر دغه هدايت باندي دکامل اوټينگ عمل توفيق ورکړي اوخاص هدايت دادئ چي دنبي ياولي په واسطه الله جل جلاله يوقسم نور ديوه سړي پرمدرکه قوه باندي وځلوي چي په نتيجه کښي ددي حقائق په واقعي توگه ودته منکشف سي اودغه خاص هدايت به يامن الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک سره اشاره ورته سويده (قُلْ اِنَّ هُدَى اللهِ هُوَالْهُدَي) اويابه الي الله وي کوم چي په دغه قول دخداي پاک کښي اشاره ورته سويده (اِنِيّْ ذَاهِبٌ اِلَي رَبيِّْ سَيَهْدِينِ) اويابه بالله وي کوم چي په دغه قول کښي درسول عليه السلام اشاره ورته سويده (لوْلَااللهُ مَااهْتَدَيْنَا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له اول ا يت څخه تراتم آيت پوري مصحح اومکمل

پاره الم / سورة البقره

تفسير سور ة بقره:

پوسه چي د قرآن کريم سورتونه دوه قسمه دي ـ اول مَکِي سورتونه دي ، دوهم مَدَني سورتونه دي . پر اصح قول مکي سورتونه هغه دي چي د حضرت محمد صلی الله عليه وسلم تر هجرت کول له مَکي مکرمې څخه و مدينې منورې ته له مخه نازل سوي دي . او مَدَني سورتونه هغه دي چي له هجرت څخه وروسته نازل سويدي.

د بقرې سورت له مَدَنيِ سورتو څخه دئ ،دغه مبارک سورت دبقرې سورت ځکه بولي چي بَقَرَه په عربي زبان کښي و غوا ته ويل کيږي ، اوپه دې سورت کښي د بني اسرائيلو د يوې غوا يوه ډيره له عبرت څخه ډکه نادره قصه راځي . نو ځکه دغه مبارک سورت په همدې نامه سره نامداره سوئ دئ.

دغه مبارک سورت نور ټول په مدينه کښي نازل سوئ دئ ،ماسوی له دوه سوه اويواتيايم (۲۸۱) آيت څخه ،چي په مِنی کي په حجة الوداع کي نازل سويدئ . ددغه سورت (۲۸٦) اياتونه دي ،څلويښت (۴۰)يې رکوع گاني دي . او د المطففين د سورت څخه وروسته نازل سويدئ ، په تلاوت کي دوهم سورت دئ . ځکه اول سورت په تلاوت کي د فاتحې سورت دئ . او په نزول کي اوه اتيايم (۸۷) سورت دئ ، يعني شپږ اتيا ،۸٦ ـ سورتونه له مخه نازل سوي وو . أوه اتيايم سورت همدغه سورت ۇ ،چي پر رسول باندي - صلى الله عليه وسلم- نازل سو .

لفظي ترجمه.

(الــم) خداي پاک عالم دئ په معني اوپه مطلب ددي لفظ يا معني ددي لفظ پټ سردي دخداي پاک اودرسول حضرت محمد صلي الله عليه وسلم په منځ کښي ، (ذالک) دا(الکتاب) کتاب يعني داقران کريم (لا) نسته (رَيبَ) هيڅ شک (فيِ) په (هِ) ده کښي ، يعني په دغه کتاب کښي چي قران کريم دئ هيڅ شک نسته په دې معنی په دغه کتاب، قرآن کريم کښي هيڅ شک نسته ،چي د خدائ جل جلاله کلام دئ ، او د خدائ پاک له طرفه پر حضرت محمد ـ صلی الله عليه وسلم ـ باندي نازل سوئ دئ او ټولي خبري ،او مضمونونه يې حق دي او دکفارودغه ټولی خبری چی ددغه قران په باره کښی يې کوي باطلې اوددوی‌پرکفر،عناداوپرتعصب باندی بنادی .. (هُدی) لار ښوونه ده ، يا لارښوونکئ دئ يعني دغه کتاب (لِلمتقين) پرهيزگارانولره ، يعني لکه څرنگه چي دغه قرآن کريم بې شک او شبهې داالله پاک کتاب دئ ، پر حضرت محمد ـ صلی الله عليه وسلم ـ نازل سوئ دئ ، او ټولي خبري يې حقي دي . دغه رنگه دا قرآن هدايت کونکئ ، او دسمي لاري ښوونکئ هم دئ پرهيزگارانو لره .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصيل اوعلمي خبري (الم)

ّ پوسه چي ددغي مباركي كلمې په شان چي كومي كلمي دسورتو په اول كي راځي لكه (الم ،الر وغيرهما،ودغو ته مُتَشابِهَات او يا حروف مُقَطعَه ، يا مُقَطعات قرآنيه ويل كيږي . كه څه هم دغه كلمي هره يوه اسم ده ځكه مثلاً په الف لام ميم كښي الف اولام ميم هريو ديوه معلوم حرف نوم دئ خوحروف په دي وجه ورته ويل كيږي چي دمتقدمينوپه اصطلاح كښي دحرف اطلاق پراسم اوفعل اوحرف دروسرو باندي كيږي اومقطعه په دي وجه ورته ويل كيږي چي هرتوري په تقطيع سره يعني په پريكړون سره له هغه بل حرفه څخه ويل كيږي اومتشابهات په دي وجه ورته ويل كيږي چي ددوی معني ګاني پوشيده اوپټي دي اوقرانيه په دي وجه ورته ويل كيږي چي دقران دسورتو په سروكښي راغلي دي

همدارنګه پوسه چي په دغوكلموكښي علماؤرحمهم الله سخت اختلاف كړئ دئ ،

په دي ډول چي ايا پرته ،سوی له الله (جل جلاله)څخه بل څوک د دغو كلمو په معنی ګانو عالم كيداۍ سي اوكه يا ، او كه عالم كيداۍ سي نو بيا تنها د خداۍ پاک رسول د دغو كلمو په معنی پوهيدئ ،اوكه له رسول - صلی الله عليه وسلم- څخه پرته بل چا ته هم د دغو كلمو پر معنی ګانو علم حاصليدلاۍ سي ، او كه حاصليدلاۍ سي نو بيا يې معنی ګاني څه دي ؟ . دغه ټول اختلافونه ذكر كول موږ له اصلي مقصد څخه وروسته كوي فقط هغه بيان په دې باب ذكر كوم كوم چي د امام الهمام ابو حنيفه رحمه الله تعالی د مذهب مفسرينو غوره كړيدئ.

هغه بيان دادئ چي ځيني علماء ځموږ د مذهب وايي چي : د دغو كلمو معنی له خداۍ پاک څخه بغير و بل هيچا ته نه ده معلومه . او ځيني علماء وايي چي و رسول ته هم د دغو كلمو پر معنی باندي علم حاصل ؤ ، او معنی ګاني د دغو كلمو ، د خداۍ پاک او حضرت محمد - صلی الله عليه وسلم- په منځ كښي پټ رازونه ؤ ، چي جبرئيل عليه السلام ته هم په هغوۍ باندي علم نه ؤ حاصل.

ځموږ په مذهبي علماؤ كي د ځينو له قوله څخه ، اول قول بهتر معلوميږي .. او له خلفاووراشدينو څخه هم د اول قول مطابق روايت راغلئ دئ . او د بعضو علماوو له قوله ، د دوهم قول بهتروالئ معلوميږي . بهرحال د اول قول مطابق چي الم ووايې نو به دا ډول وايې الله پاک عالم دئ

په معنی د دې ، يعني د (الـــمّ).

او د دوهم قول مطابق چي (الم)و وايې ، نو به داسي وايې ، معنی ددي كلمي پټ سردئ د خداۍ اود رسول په منځ كښي ، هر ډول چي په دغودووډولوكښي و وايې صحيح دئ .

عرفاني فايده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي ددغومقطعه حروفو په دي شرط چي مكرړپه دوی کښي حذف کړه سي ټول تعداد څوارلس يادیارلس دي په دي شرحه (الم ــ المص ــ الر ــ المرا- کهیعص ــ طه ــ طسم ــ طس ــ يس ــ ص ــ حمعسق ــ ق ــ ن)

اوشاه عبدالعزیزرحمه الله فرمایلي دي چي سورت بقره له جملي څخه دهغو نهه ويشتوسورتوڅخه دئ کوم چي دهغوی ابتداء په حروفومقطعه ؤ سره سويده اودغه حروف مقطعه په دي شرط چي مكررحرفونه ورڅخه حذف کړه سي ټول څورلس حرفونه دي په دي ډول، الف، لام ،ميم ، صاد، را، كاف، ها ،يا ،عين ، طا ،سين، حا، قاف، نون ، انتهى ماقال.

همدارنګه پوسه چی په دغو ذکرسويو حروفوکښي ودغولاندی اسماء الهيه ؤ ته اشاره راغلي ده خو نه په دي معني چي دغه حروف له دغواسماء الهيه ؤ څخه رامختصرسوي دي بلکي په دي معني چي دغه حروف په دغواسماء الهيه ؤکښي موجوددي، هغه اسماء الهيه دادئ:

)ياالله جل جلاله يااحد جل جلاله يااخرجل جلاله ، يالطيف جل جلاله ، يا ملک جل جلاله ، يا مبدئ جل جلاله ، يا معيد جل جلاله، يا محيي جل جلاله ، يا مميت جل جلاله ، ياماجد جل جلاله ، يا مقتدر جل جلاله ، يا مؤخر جل جلاله ، يا منتقم جل جلاله، يا متعال جل جلاله، يا مالک الملک جل جلاله، يا مقسط جل جلاله، يا مغني جل جلاله، يامعطي جل جلاله ، يا مانع جل جلاله،يا صمد جل جلاله، يا صبور جل جلاله، يا رحمن جل جلاله، يا رحيم جل جلاله يا رزاق جل جلاله ، يارافع جل جلاله، يارقيب جل جلاله، يارؤف جل جلاله، يا رشيد جل جلاله، يا كبير جل جلاله ،يا كريم جل جلاله، يا هادي جل جلاله، يا عزيز جل جلاله، ياعدل جل جلاله، يا عظيم جل جلاله، يا علي جل جلاله، ياعفو جل جلاله، يا سلام جل جلاله، يا سميع جل جلاله ، يا حليم جل جلاله، يا حفيظ جل جلاله، يا حسيب جل جلاله، يار حيم جل جلاله، يا حق جل جلاله، يا حميد جل جلاله، يا حي جل جلاله، يا قادر جل جلاله، يا قيوم جل جلاله، يا قوي جل جلاله، ياقهار جل جلاله، ياحسيب جل جلاله، ياقدوس جل جلاله، يا نور جل جلاله، يا نافع جل جلاله، ياطيب جل جلاله (

دغه مذکورحروف مقطعه غیرمکرره سره له دغوالهي نومو دپاره دحل دمشکلاتو چي دري ورځي پرلپسي وويل سي او په دغودريوورځوکښي وشپږسوه دري نوي(٦٩٣) واره ته يې دويلو شمير ورسيږي نو دايوډير مجرب عمل دئ.

)ذالک الکتاب (

پوسه چي د(ذالک الکتاب) دمبارکو دووکلمولفظي ترجمه په دري ډوله کیدلای سي دوه ډوله ترجمه يې پردي تقديره چي ذالک مبتداء سي اوالکتاب يې خبرسي په دغه تقدیرکښی بیادوه احتماله دی اول احتمال دادی چی دذالک په لفظ سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چی له رسول علیه السلام سره ئی ددغوایاتو ترنازلولوډیرږومبی دانزال وعده الله پاک کړئی وه اودوهم احتمال دادی چی په ذالک سره وهغه ته اشاره وکړه سی کوم چی په تورات اوپه انجيل کښی الله پاک دهغه دنازلولو وعده فرمایلی وه چی تفصیل به ددواړواحتمالودرته راسی ، اودريم ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترجمه یې پردي تقدیرده چي ذالک موصوف یا مبدل منه سي اوالکتاب یې صفت یابدل سي مجموع مبتدا سی او(لاریب الخ)ئی خبرسی چي دغه دري سره ډولونه په دي شرحه درته ذکرکوم.

اول ، (ذٰلِکَ) هغه چي وعده یي سوي وه له تاسره دنازلیدو (الْکِتَابُ) دغه کتاب دئ یعني کوم چي ته یې وخلګوته وایې، دوهم (ذلک) هغه چه وعده یي سوي وه دنازلیدوله پخواڅخه‌لا ـ یعني په تورات کښي کوم چي پرموسي علیه السلام نازل سوي دئ او په انجیل کښي کوم چي پرعیسي علیه السلام نازل سوي دئ (الْکِتَابُ) دغه کتاب دئ ـــ یعني هغه دغه قران کریم دئ چه ته یي وخلګوته وایي اوځني یي مني اوعمل په کوي اوځني یي نه مني سحرجادواویاشعریي بولي . پوسه چه په تورات کښي اوپه انجیل کښي ددي وعده الله پاک کړي وه چه دغه قران کریم به په خپل وخت کښي پر حضرت محمدصلي الله علیه وسلم نازلوي لکه چه له حضرت کعب څخه روایت دئ چه ده وخلګوته وفرمایل .

)علَیْکُم ْبِالْقُرْاٰنِ فَاِنّهُ فَهْمُ الْعَقْلِ وَنُوْرُالْحِکْمَةِ وَیَنَابِیْعُ الْعِلْمِ وَاَحْدَثُ الْکُتُبِ بِالْلّٰهِ عَهْدًاوَقَالَ فِي التَّوْرَاةِ یَامُحَمَّدُ اِنِّي مُنَزِّلٌ عَلَیْکَ تَوْرَ ةً حَدِیْثاً تُفْتَحُ بِهَااَعْیُناًعُمْیاًوَاَذَاناًصُمًّاوَقُلُوْباًغُلْفاً(

یعني اي خلګولازم سي له دغه قران کریم سره یعني هم عمل په کوي اوهم یي تلاوت کوي اوهم یي زده کوي په خپله اوهم یي ونورو ته ورزده کوي ځکه چه دغه قران کریم داسي مقدس کتاب دئ چه هم دانسان دعقل لپاره فهم دئ اوهم له حکمته ډک نوردئ اوهم دده مبارک ایاتونه دعلم اودپوهي چیني دي اودالله جل جلاله ترنورو ټولوکتابویي تعلق له الله سره تازه اونوي دئ ځکه دخداي ج ترټولوکتابووروسته نازل سوي کتاب دئ اوالله پاک په تورات کښي له پخوالافرمایلي وو چه اي محمده بیشکه زه نازله وونکي یم پرتاباندي دداسي یوه نوي تورات یعني چه قران کریم دئ چه په هغه سره به خلاصیږي هغه سترګي دخلګوچه دحق له لیدلوړندي وي اوهم به په ده سره خلاصیږي هغه غوږونه دخلګوچه دحق له اوریدلوڅخه کاڼه وي اوهم به په ده سره خلاصیږي هغه زړونه دخلګوچه له حق څخه په پردوکښي وي یعني دده په وجه به خلګ داسي هدایت پیداکړي چه هم به دحق نښاني په سترګووینی اوهم به دحق خبري دقبول په ډول په غوږواوري اوهم به دده په وجه دخلګوله زړوڅخه دکفراودګناووپردي لیري سي اوددوئ دزړوسترګي به خلاصي سي نوبیا به حق حق بولي اوباطل به باطل بولي دارنګه په انجیل کښي هم الله پاک دقران کریم دنازلولوپرحضرت محمدصلي الله علیه وسلم باندي وعده کړي وه اوداراز الله پاک له رسول علیه السلام سره هم له مخه ترنازلیدودسورت بقري پرده باندی دپاته قران پاک دنازلولو وعده کړي وه په دي قول سره چه الله پاک فرمایلي دي(اِنَاسَنُلْقِيْ عَلَیْکَ قَوْلاًثَقِیْلاً)ترجمه بیشکه موږ به ژرده چه وابه چوویعني نازل به کړوموږپرتاباندي قول درونډچه عبارت دئ له قران کریم څخه نوځکه مادذلک دلفظ په لفظي ترجمه کښي دوه ډوله تعبیرونه ذکر کړل دادواړه ډولونه پرهغه تقدیردي چي ذالک الکتاب مبتداء اوخبرسي ، او دریم ډول ترجمه یې داده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(ذالک) دا (الکِتاب) کتاب(لا ـ) نسته(ریب) هیڅ شک(فیه)په ده کښی یعني په دغه قرآن کریم کښی. تنبیه ، دغه ترجمه یې پردي تقدیر د ه چي د (الکتاب) لفظ له(ذالک) څخه بدل اویا یې صفت سي اومجموع مبتداء سي اولاریب فیه یې خبرسي ، پوسه چي دلته یوځلورم ډول هم سته هغه دادئ چي په ذالک سره اشاره وقرانکریم ته وکړه سي اومبتداء سي او د(الکتاب) په لفظ کښي الف لام جنسي سي او د(ذالک) خبرسي نوبې ترجمه په دي ډول سي چي دغه قران جنس کتاب دئ یعني ګواکي له ده څخه پرته بل هیڅ کتاب نسته اومطلب به ورڅخه داسي چي په کتابوالي کښي ترده کامل کتاب نسته، سوال دذلک په لفظ سره اشاره وکوم شي ته ده ځکه دذلک لفظ خوداسي مشارالیه غواړي چه بعیدوي جواب په مشارالیه کښي دذلک ډیراحتمالونه دي خوله جملي دهغوڅخه زه هغه احتمالونه درته ذکرکوم چه هغه ډیرپه زړه پوري دي اول احتمال دادئ چه په ذلک سره وهغه کتاب ته اشاره ده چه په تورات اوپه انجیل کښي یي دنازلیدووعده سوي وه دوهم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده وهغه کتاب ته چه وعده دنازلیدو یي له رسول علیه السلام سره په خواترنازلیدودسورت بقري سوي وه ددغودوواحتمالوتفصیل مخکي درته ذکرسودریم احتمال دادئ چه په ذلک سره اشاره ده ودغه حاضرقران کریم ته دغه حاضرقران کریم که څه هم بعیداولیري نه دئ بلکي قریب دئ خوپه ذلک سره چه اسم اشاره دبعیدده یادتعظیم له وجهي اشاره ورته سوي ده لکه چه علماؤدعلم بلاغت ذکرکړي دي چه کله کله وقریب شي ته په ذلک سره اشاره کیږي لپاره دښکاره کولودعظمت دهغه شي ځکه دغه قریب شي که څه هم دمکان په حیث نژدي وي خودمرتبي په اعتبارلوړاولیري وي نودغه لیري والي اولوړوالیدمرتبی دده داسي فرض کړل سي لکه لیري والي په مکان کښي نوپه ذلک سره اشاره ورته وسي اویاله دي وجهي په ذلک اشاره ورته سوي ده چه مشارالیه چه قران کریم دئ کله چه دخداي له لوري پررسول علیه السلام نازل کړسواوځموږپه حضورکښي وګرزیدی نوګواکي له اشاره کونکي څخه په ذلک سره چه الله پاک دئ رالیري کړسواوبعضي مفسرینوفرمایلي دي چه په ذلک سره اشاره ده وصراط مستقیم ته هغه صراط مستقیم چه په سورت فاتحه کښي ذکرسوي دئ بنا پردغه قول مناسبت دبقري دسورت دفاتحي له سورت سره په ډیره کامله وجه راځي پوسه چه په مشارالیه کښي دذلک یوشي بل هم ضرورد ئ هغه داچه محسوس به وي یعني لیدل کړکیدونکي به وي په سترګوسره اوحاضربه وي واشاره کونکي ته په وخت داشاري کښي دلته دذلک مشارالیه پرهرتقدیر له ذکرسویوتقدیروچه یي واخلي محسوس په سترګوسره نه دئ ددي سوال جواب په دي ډول دئ چه که څه هم حقیقة خوداسم اشاري په مشارالیه کښي محسوس والي دسترګوضروردئ خوکله کله په اسم اشاره سره اشاره کیږي وهغه شي ته چه محسوس والي یي محال وي اویامحسوس وي خوپه وخت داشاري کښي حاضرنه وي خودغه اشاره بنا پرمجازاواستعاره باندي ده په دي ډول چه دغه غیرمحسوس مشارالیه مشابه کړي په ذهن کښي له محسوس شي سره اویادغه مشارالیه چه په وخت داشاري کښي حاضرنه وي مشابه کړي په ذهن کښي له حاضرشي سره بیاهغه لفظ چه په مشبه به کښي مستعملیږي داستعاري په ډول په مشبه کښي مستعمل کړي نوپه دغه وخت کښي په اسم اشاره کښي استعاره مصرحه جوړیږي ،د(الکتاب)په لفظ کښي الف لام یاعهدخارجي دئ نوبه په دغه الف لام سره وهغه فردته دکتاب اشاره وسي چه پرمحمد صلي الله علیه وسلم نازل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوي دئ اوده وخلگوته وايه لکه چه لفظي ترجمه هم ماددغه صورت مطابق کړي ده اويا الف لام په الكتاب کښي جنسی دئ نوبه بياظاهري ترجمه په دي ډول سي ذلک هغه قران چه پرتاباندي نازل سوي دئ اي رسوله ياذلک هغه قران چه دخداي پررسول باندي نازل سوي دئ اي خلگو الكتاب جنس کتاب دئ يعني ماسوي له ده بل کتاب نسته نوبه حصردمطلق کتاب راسي په قران كريم کښي خوحصرد جنس شي چه په يوشي کښي وکړل سي نو دغه په دوه ډوله دئ يوډول يي دادئ چه په نفس الامرکښي هم دغه جنس شي حصروي په دغه شي کښي بل ډول يي دادئ چه حصرددي جنس په دي شي کښي دمبالغي په ډول وکړل سی مرادورڅخه داوي چه دغه شي چه ماجنس شي په ده کښي حصرکړفرد کامل دهمدغه جنس دئ دلته چه جنس کتاب حصرسوي دئ په قران كريم کښي دغه حصرله دغه دوهم قسم څخه دئ ځکه چه په نفس الامرکښي خوکتاب حصرنه دئ په قران كريم کښي بلکي نورهم ډيرافرادلري (،لاَ رَيْبَ فِيْهِ). يعني نسته هيڅ شک په دغه کتاب کښي چه قران كريم دئ پوسه چه کلمه د(لا)دپاره دنفي دجنس ده اود(ريب) لفظ مبني پرفتحه دئ له وجهي ددي چه متضمن دئ حرف استغراق لره چه کلمه دمن ده ځکه تقديردکلام داسي دئ لامن ريب يعني نسته هيڅ له يوشکه په دي قران كريم کښي او اسم دلادئ اود(فيه) لفظ په اعتباردمتعلق مقدرسره چه(ثابت) دئ خبردئ دلادپاره اَي (لاريب ثابتاً فيه) همدارنگه پوسه چي درېب لفظ په اصل کښي مصدردرَابَ دئ اومعني يې په اضطراب اوپه سرگرداني کښي اچول، ده اودريبة لفظ په معني داضطراب اودسرگردانئ ده بيادريب لفظ په معني دشک سره مشهورگرځيدلئ دئ ځکه چي شک سبب داضطراب اودبي اطمنانئ دنفس دئ، امام رازي فرمايلي دي چي درېب لفظ په معني کښي وشک ته ورنږدی ده مگردريب په معني کښي يوڅه زياتوالئ سته هغه دادئ چي ريب ودي ته ويل کيږي چي پريوشي باندي دبدوگمان وکړسي مطلب دا چي ريب وظن سوء يعني گمان دبدوته ويل کيږي لکه چي داسلام پيغمبرفرمايلي دي (دَعْ مَايُرِيْبُکَ اِليَ مَالاَ يُرِيْبُکَ) حديث صحيح . يعني پريږده هرهغه شي چي اچوي تاپه بدگماني کښي وهغه شي ته،يعني اوځه وهغه شي ته چي هغه تاپه شک اوپه بدگماني کښي نه اچوي همدارنگه پوسه چي دلته يوسوال کيږي چي جواب يې ضروري دئ سوال په دي ډول کيږي چي کافران دمکي اودنوروځايودقران كريم دنازليدوپه زمانه کښي ځيني له قران كريم څخه منکروه اوځني پکښي شک کونکي وه نوله دي سره سره به دخداي پاک ددغه قول چي لا ريب فيه دصحت وجه څه وي جواب ددي سوال په مختلفوډولوکيدلای سي اول په دي ډول چي دخداي پاک دذکرسوي قول مطلب دانه دئ چي دخلگوله طرف څخه هيڅ شک په قران كريم کښي نه دي واقع سوئ بلکي مطلب ورڅخه دادئ چي په قران كريم کښي نسبت وهغه چاته شک نه پيداکيږي کوم چي سالم عقل لري اوله تعصب اوعنادڅخه پاک وي اودحق په لټه کښي وي اوله دي سره سره يې په هغوښکاره دلائلو کښي تأمل اوفکرکړيوي کوم چي دقران كريم پرحقيت باندي لالت کوي.

اودوهم په دي ډول چي لاريب فيه څخه مطلب دادئ چي قران كريم لائق په دي سره نه دئ چي په ده کښي شک وکړسي يعنی مرادله نفی دريب څخه نفی دلياقت دريب ده اودريم پدي ډول چی مقصودله آية څخه نهی ده

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعنی شک مکوئ ای خلګو په دغه کتاب،قرآن کريم کښی نو به لاريب فيه په معنی دلاترتابوافيه سی ،بيضاوی وغيره

(هدًي)لارښوول دی ، يعني دغه قران کريم دډيري کاملي لارښووني په وجه چه حقه اوسمه لاروخلګوته ورښه يي ګواکي ټول سره لارښوول يالارښوونه ګرزيدلي دئ يا(هدي)په معني دلارښوونکي دئ مصدر دی په معنی داسم فاعل دی،يعني دغه قران کريم دحقي لاري ښوونکئ دئ پوسه چی دترکيب په لحاظ سره دهدی په لفظ کښی دوه احتماله دی اول احتمال دادی چی حال سی له ضميرمجرورڅخه دفيه دوهم احتمال دادی چی خبرسی دمبتدامحذوفی دپاره چی لفظ د هو دی پوسه چی که دهدی لفظ پرخپله مصدری معنی باندی حمل سی نوبه په حمل دده کښی پرضميرمجروربادندی ياپرمحذوفه مبتدا باندی مجازفی النسة راسی اوکه په معنی داسم فاعل سی نوبيابه دهدی په لفظ کښی مجاز فی الطرف اومجاز مرسل راسی همدارنګه پوسه چی دهدايت په اړه يوه برخه دتفصيل دسورت فاتحی په تفسير کښی مادرته ذکر کړاومکمل تفصيل بې په بل ځاي کښي انشاءالله درته راسي خودلته په خلاصه ډول په دي دي اړه بيان درته کوم،پوسه چي دهدًی اودهدايت لفظونه داکثروعلماؤپه قول په يوه معني دي دغه دواړه لفظونه متعدي اولازمي دواړه قسمه راغلي دي چي متعدي سي نومعني ددواړو ښوونه دلاري ده اوچي لازمي سي نومعني ددواړوليدل دلاري دئ ، پوسه چي په هدايت کښي څلورمذهبه دي اول مذهب دادئ چي هدايت په لغت کښي په معني دلارښوولودئ چي په فارسي په راه نمودن اوپه عربي په الدلالة علي مايوصل الي المطلوب ياپه الدلالة سره تعبيرورڅخه کيږي دااهل سنت والجماعت مذهب دئ اودوهم مذهب دادئ چي هدايت په لغت کښي وداسي لارښوولوته ويل کيږي کوم چي ومطلب ته رسوونکئ وي چي په عربي کښي په الدلالة موصلة الی المطلوب سره تعبيرورڅخه کړکيږي دادمعتزله ؤ مذهب دئ ، دريم مذهب دادئ چي هدايت مشترک لفظي دئ دغودواړومعني ګانوپه منځ کښي دغه مذهب ځينو وعلامه تفتازاني صاحب ته منسوب کړيدئ که څه هم دغه انتساب غلط دئ، اوڅلورم مذهب دادئ چي هدايت مشترک معنوي دئ ددغودووذکرسويومعني ګانوپه منځ کښي دامذهب وقاضي بيضاوي ته منسوب سويدئ خودياانتساب هم غلط دئ،همدارنګه پوسه چي له معتزله ؤسره زموږيعني داهل سنت والجماعت په هدايت کښي له يوي بلي لاري څخه هم اختلاف سته هغه دادئ چي موږ وايوچي په شرعي استعمال کښي هدايت په غالب ډول په معني دخلق الاهتداء راځي اودوی وايې چي په معني دبيان الطريق الحق والصواب راځي دغه اختلاف زموږاوددوی،په علم عقائد کښي مذکوردئ اوکوم اختلاف چي مخکښي ذکرسوهغه دتفسيرپه کتابوکښي اودارنګه دمنطقوپه کتابوکښي ذکرسويدئ .

په دغودوومعني ګانوکښي دهدايت دلفظ داستعمال طريقه.

پوسه چي ځني علماؤفرمايلي دي چي که چيري دهدايت نسبت والله پاک ته سويؤ نوبيا هدايت په معني ددلالة موصلة دئ اوکه يې چيري نسبت ورسول اووقران ته سويؤ نوبيا په معني ددلالة علي مايوصل دئ، اوعلامه تفتازاني رحمه الله فرمايلي دي چي کچيري هدايت ودوهم مفعول خپل ته بي له واسطي دحرف جرڅخه متعدي سويؤ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نوبیاپه معني ددلالة موصله دئ، اوکه په واسطه دلام جاره یادالي جاره متعدي سويؤ نوبیاپه معني ددلالة علی مايوصل دئ.

نبراس، شرح مقاصد، نورالانوار، میرزاهدوحواشیه.

مادمخه لاوِعده کړیوه چي په مکمل ډول به دهدایت بیان په بل ځایکښی انشاء الله په نایاب ډول درته کوم.

لِلْمُتَقِيْنَ پرهیزګارانولره.. یعني دغه قران کریم وهغه چاته دحق لاربښي چه هغه داغواړي چه په تقوي سره مشرف سي اویامراددادئ چه قران کریم که څه هم سمه لارخو وهرچا ته وربښيي که کافروي که مؤمن وي اراده ددي لري چه حقه لارورته معلومه سي اوپرهغه لار باندي ولاړسي اوکه يي نه لري خوځرنګه چه دقران کریم په لاربښوونه ګټه اوفائده هغوخلګوحاصله کړي ده چه هغه متقیان اوپرهیز ګاران دي نوګواکي قران کریم تنهاودوئ ته لاربښوونه کوي خاص ددوئ لار ښوونکئ دئ نه دنورو

پوسه چی د(متقین)لفظ جمع دمتقٍ دی، کوم چی داسم فاعل صیغه ده له باب څخه دافتعال اصل ئی موتقی ؤاومصدر ئی اتقاءً دی، چی په اصل کښی اِوتقاءً

وواومجردمصدرئی وقاية دی کوم چی وسختی ساتنی ته دیوشی ته ویل کیږی په شریعت کښی متقی وهغه چاته ویل کیږی کوم چی له هرهغه څه څخه دځپل ځان ساتنه کوی کوم چی په اخرت کښی دده په ضرر تمامیږی پوسه چی تقوی لره په شریعت کښی دری مرتبی دی اوله مرتبه ئی ځان ساتل دی داخرت له همیشنی عذاب څخه په سبب داجتناب کولوله کفراوشرک اونفاق څخه په دغه مرتبه کښی تقوی په دغه مبارک ایت کښی مذکوره ده(والزمهم کلمة التقوی)یعنی لازمه کړئی ده الله پاک له مومنانوسره کلمه دتقوی چی دلااله الاالله کلمه ده اودوهمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه چی سرې په ګناه ګاره کیږی عام له دی څخه چی کول دیوکاروی اوکه پریښوول دکوم کاروی ددغه قسم تقوی ذکرپه دغه ایت کښی راغلی، دی(وَلَوْاَنّ اَهْلَ القری امنوا واتقوالفتحناعلیهم برکاتٍ مّن السماء والارض ولکن کذبوافاخذناهم بما کانوایکسبون . الاعراف /٩٦)

یعني .اوکه چیری ثابته سوي وای،داخبره چي بیشکه خاوندانوددغوقریو یعني کومي چي دانبیاؤ دتکذیب په وجه موږ په هلاکت ورسولي،ایمان راوړئ وای، ا وځانونه يې ساتلي وای، له ګناهونو څخه نوخامخا به راخلاص کړیوای، موږ پردوی، باندی برکتونه له اسمان څخه اوله ځمکي څخه مګرخودوی، تکذیب اوانکاروکړ یعني له رسولانو زموږڅخه، نوونیول موږ دوی، یعني هلاک کړل موږدوی،، په سبب دهغه چي ؤ دوی، چي کسب کاوه دوی، دهغه یعني چي تکذیب اوکفراوبدعملونه ؤ،

اوپه شریعت کی همدغه قسم تقوی دتقوی په نامه سره متعارفه ده اودریمه مرتبه دتقوی ځان ساتل دی له هرهغه شی څخه کوم چی دانسان سر،روح اوباطن له الله پاک څخه راګر ځوی که څه هم هغه مباح کاروی دغه قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دتقوی حقیقی تقوی بلله کیږی کومه چی په دغه مبارک ایت کښی الله پاک بندګان په امر کړیدی (یاایهاالذین امنوا اتقواالله حق تقاته ولاتموتن الاوانتم مسلمون)ال عمران ایت ۱۰۲؛ یعنی ای مومنانو وویریږی له الله څخه په حق ویریدلوله ده څخه اومه مړه کیږی خامخامګرپه داسی حال کښی چی تاسی مسلمانان یاست،پوسه چی دتقوی ددغودریومرتبوپه اعتبارسره متقیان او پرهیزګاران هم په دري (۳) قسمه دي ـ اول عام متقیان ، دوهم خاص متقیان ، دریم خاص الخاص متقیان . عام متقیان هغه خلګ دي چي فقط ایمان یې راوړئ وي ،عام له دی څخه چی له ګناؤئی پرهیز کړئ وي او کې ئی نه وي کړئ ، د داسي متقیانو چي ایمان لري خو له ګناهونو څخه یې پرهیز نه وي کړئ د آخرت په ورځ کښي حکم دادئ چي یا به الله (جل جلاله) عفوه ورته کوي ، او یا به د یو چا په شفاعت سره ځني په دوی کي له عذابه خلاص سي ، او یا به د ګناؤ په مقدار د دوږخ عذاب ورکړسي وروسته به جنت ته ولاړسي .

او د خاصو متقیانو حکم دادئ چي د آخرت په ورځ به له ابتداڅخه لا وجنت ته ځي، اوددوزخ له عذاب څخه به خلاص وي. او د خاص الخاصو متقیانو حکم دادئ چي سره له دې چي د آخرت په ورځ کښي به له ابتداڅخه لا و جنت ته ورځي ، خاص خاص نعمتونه او لوړ مقامات به هم ورکیږي .

خاص متقیان هغه دي چي مؤمنان وي ، او له ګناوو څخه یې ځانونه ساتلي وي ، یا یې ګناوي کړي وي خو بیا یې په اخلاص توبه کښلې وي . او خاص الخاص متقیان هغه خلګ دي چي هم ایمان لري ، او هم یې له ګناهونو څخه ځانونه ساتلي وي ، له دې سره سره یې له هرهغه شي څخه ځانونه ساتلي وي چي هغه یې د الله له ذکره څخه منع کوي ، که څه هم هغه مباح شَئ وي .

دلته دوه سوالونه او دهغو جوابونه بیانول ضروري دي : اول سوال دادئ چي قرآن کریم خو د هرچا لپاره هدایت کونکئ دئ که متقیان وي ، او که غیر متقیان وي ، کافران وي ، او که مؤمنان وي ،نو الله پاک ولي په دغه ځائ کښي قرآن کریم یواځي د متقیانو لپاره هدایت کونکئ بللی دی ؟

د دې سوال جواب دادئ چي که څه هم قرآن پاک خو و هر چاته سمه لاره ښیي ، خوځرنګه چي دده په لارښوونه سره کافران کومه فائده نه اخلي ، ځکه عمل نه په کوي . او مؤمنان اومتقیان دده په لارښوونه فائده اخلي ،

ځکه چی ایمان ئی په راوړی دی اوعمل په کوي ، نو ګواکي دَی یواځي مؤمنانو لره چي متقیان دي لارښوونکئ دئ ،نه کافرانو لره .

دوهم (۲) سوال دادئ چي د قرآن کریم و هدایت ته خو ددې لپاره ضرورت سته چي له خلګو څخه متقیان ، او پرهیزګاران جوړسي . کله چي متقیان سي نو له دې وروسته خو و هدایت ته ضرورت نسته ځکه هدایت خو به تر تقوی له مخه لا سوئ وي له دی وجی چی بې هدایته خو تقوی اوپرهیزګاري نسی کیدلائ ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب په دوه ډوله کیدائ سي : اول په دې ډول چي د(للمتقين) له لفظه څخه خپله اصلي معنی مراد نه ده . ځکه اصلي معنی خو په دې ډول کيږي چي (لپاره د پرهيزگارانو) يعني هغه خلگ چي د قرآن تر هدايت له مخه لا پرهيزگاران وي . بلکي دغه معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلگو چي اراده کونکي وي د پرهيزگارئ ، اويا دا معنی ورڅخه مراد ده چي (لپاره د هغو خلگو چي اخير اخير پرهيزگاره کيږي او په علم د خدائ کښي رجوع ددوی‌اخير و پرهيزگاری‌ته وي چي ودغه ته په علمي اصطلاح کښي مجاز بالمشارفه ويل کيږي ، لکه چي خلگ و حج ته ځي نو و دوی ته حاجيان ويل کيږي ،سره له دې چي حاجيان خو دوی هلته جوړيږي چي احکام د حج ټول پر ځائ کړي .

او دوهم يې په دې ډول جواب کيدائ سي چي تقوی او پرهيزگاري خو بيحسابه مرتبې لري، نو په هره درجه کښي چي يو سړئ پرهيزگاره سي نو قرآن کريم وده ته تر هغي د لوړي مرتبې لارښوونه کوي .

دتقوي اودپرهيزگارئ ديني اودنيوي اواُخروي منقبتونه او کرامتونه.

محترمو ورونړو هر څوک چي د اسلام په هداياتو عمل وکړي اوتقوي غوره کړي نو ځلوېښت قِسمه منقبتونه او کرامتونه الله (جل جلاله) دده په برخه کوي .

امام حجة الإسلام غزالي (رحمه الله) په خپل کتاب ، منهاج ،کښي ذکر کړيدي چي کله ما په هغو شيانو کښي تأمُّل او فکر وکړ کوم چي الله ـ جل جلاله ـ يې و بنده ته په سبب د عمل کولو په هداياتو د إسلام يعني دتقوی په سبب ورکوي ، نو و دې نتيجې ته ورسيدم چي هغه په مجموعي ډول ځلويښت کرامتونه او إنعامونه دي ، چي شل ۲۰ له هغوی څخه په دنيا کښي دي او شَل له هغوی څخه په آخرت کښي دي ، هغه شل إنعامونه چي الله پاک يې په دُنيا کښي و هغه چا ته ورکوي کوم چي د إسلام د مقدس دين له هداياتو سره سم خپله زندگي تيروي په دې شرحه دي :

۱ ـــ الله (جل جلاله) ددغه راز انسان ذکر ، ثنا او صفت کوي .

په دنيا کښي چي يو وزير يا يو بادشاه په يو مجلس کښي د يو چا ذکر او صفت وکړي نو دغه څوک دا کار د خپل ځان په باب کښي ځونه لوی إفتخار او عظمت گڼي ، نو چي د يو چا ذکر او صفت د ملائکه ؤ په حضور کښي الله (جل جلاله) وکړي نو دا خو حتماً بايد دغه سړئ د خپل ځان لپاره له اندازې څخه وتلئ فخر او عظمت وبولي .

د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي په مشکوة و غيره کښي يې روايت سوئ دئ فرمايلي دي چي الله (جل جلاله) فرمايلي دي : زه له بنده سره پرهمهغه ډول باندي يم لکه څرنگه چي دده گمان وي پر ما باندي او زه له ده سره يم کله چي ياد وي دَی ما ، نو که ده زه له خپل ځان سره ياد کړم يعني بل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځوک نه ؤ ورسره ، دتنهايي په حال کښي يې ځما ذکر وکړ نو زه به دَی له خپل ځان سره ياد کړم ، او که چيري ده زه په يوه ډله کښي ياد کړم نو ياد به کړم زه دغه بنده په داسي ډله کښي چي دده تر ډله به ډيره بهتره وي .

دوهم : الله (جل جلاله) ددغه بنده چي د إسلام په هداياتو عمل کونکئ وي شکرگذاري او تعظيم کوي .

دريم : الله (جل شانه) له دغه صالح بنده سره محبت کوي ، لکه چي الله پاک فرمايلي دي :

(ن اللهَ يُحبُّ المتقين) .

يعني بېشکه الله تعالى محبت کوي له متقيانو سره .

څلرم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه ډول بنده کارسازي کوي او دده کارونه الله پاک په خپل عظيم تدبير سره ورسمه وي .

پنځم : دا چي الله (جل شانه) ددغه نيک عمله انسان روزي او رزق له داسي لارو څخه وربرابروي چي دده په خيال کښي لا هم نه وي ورتيري سوي او بېله دې چي دَی د روزي او رزق د حاصلولو لپاره کِسب او کار وکړي الله پاک وده ته روزي رسوي ، لکه الله تعالى چي فرمايلي دي :

)و من يتق الله يجعل له مخرجاً ويرزقه مِن حيث لا يَحتَسب . (

يعني : او هر ځوک چي ويريږي له الله (جل جلاله) څخه نو پيدا کوي به الله پاک دده لپاره ځائ د وتلو له مشکلاتو څخه ، او رزق به ورکوي وده ته له هغه طرفه چي گمان به نکوي دَی يعني ددې چي له دغه طرفه دي و ماته رزق راکول سي .

شپـــږم : دا چي الله (جل جلاله) ددغه راز انسان نصرت او مدت کوي ، او هر دُښمن چي دده وي ، هر ځوک چي وده ته د بدو اراده کوي ، نو دَی په خبر لا هم نه وي او الله پاک هغه له ده څخه دفعه کړې وی اوورڅخه دفع کوي ئی .

اومــ۷ــ : دا چي دغه ډول شخص الله پاک له وحشت څخه په امن کوي او له دې څخه يې بېغمه کوي چي ده ته دا ويره پيدا سي چي ځما په دغه ښه حال کښي او دارنگه په دغو نعمتو کښي چي ماته خدائ راکړيدي تغير او تبديل رانسي .

يوه سه چي يو ځوک چي د الله (جل جلا له) او دهغه د رسول (صلى الله عليه وسلم) نافرماني کوي نو د هغه په زړه کښي په غيبي ډول داسي وحشت او نفرت پيدا کيري چي له هيچا سره يې زړه نه لگيږي او نا ارامه او مُضطرب الحاله وي ، او دارنگه که يوه خوشحالي او يو ښه حال باندي راسي نو دفعةً له ده سره دا ويره پيدا سي چي دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حال په غم رابدل نسي او را څخه زائل نسي ، مګر صالح انسان له دغسي وحشت او ويري څخه الله پاک په أمن کړئ وي .

اتــــم : دا چي د إسلام د هداياتو د تابعدارۍ په وجه الله پاک و انسان ته داسي لوړ هِمت او عزت وربخښي چي دولت ، مال ، جاه او جلال او ټول دنيوي شيان پرته له رضا د الله (جل جلاله) دده په فکر کښي هيڅ هم نه ورځي ، حتی که لوی لوی اميران ، سرداران او بادشاهان دده إحترام او خدمت کوي هم و ده ته سبب د عُجب ، کبر او غرور نه ګرځي ، بلکي دده هِمت د الله (جل جلاله) په عبادت کښي او د الله تعالی د مخلوق په خدمت کښي لپاره د رضا مندۍ د الله پاک مصروف وي .

نهـــم : د إسلام د هداياتو د تابعدار انسان عقل ، مزاج او طبيعت له شخصي دنيوي ګټو څخه دا ډول تَرَفُّع او بلندپروازي کوي لکه څرنګه چي لويان عاقلان خلګ د کوچنيانو او ښځو له کارو څخه ترَفُّع او ليري والئ کوي .

لســـم : و متقي انسان ته الله پاک غناءِقلبي ، يعني د زړه غنيتوب وربخښي ، چي أصلي او حقيقي غنيتوب هم له دغه غنيتوب څخه عبارت دئ .

د چا چي په زړه کښي غِنا نه وي نو که تمامه دُنيا دده سي لا به هم دَی د مسکين او فقير په ډول ستړئ او سرګردانه وي ، او که د چا په زړه کښي الله پاک غِنا پيدا کړي او زړه يې غني سي نو که سل ورځي وږئ او تږئ ګرځي لا هم دَی مطمئن او ارام وي .

يولسم : دا چي الله (جل جلاله) د هغه انسان په زړه کښي کوم چي د الله تعالی په أحکامو عمل کونکئ وي يو قِسم نور پيدا کوي چي د هغه نور په وجه دغه انسان و داسي علومو او أسرارو ته لار پيدا کوي چي هغه قِسم علوم او أسرار په ډير زيات مِحنت سره و چا ته نسي حاصليدلائ .

لکه چي د اسلام پيغمر په يوه مبارک حديث کښي کوم چي د حديثو په معتبرو کتابو کښي مذکور دئ فرمايلي دي :

)مَن عَمِلَ بِ ِما عَلِمَ وَرّثَهُ اللهُ عِلْمَ مَا لَمْ يَعْلَمْ . (

يعني هر څوک چي عمل وکړي په هغه چي عالم سويوي دَی په هغه يعني چي هغه عبارت دئ له شرعي أحکامو څخه نو الله تعالی به وارث وګرځوي دَی د عِلم د هغو شيانو چي نسوائ عالم کيدلائ دَی په هغو شيانو يعني له بلي لاري څخه ، چي و دې ته علمِ باطني ، علم وراثت او علم لَدُني ويل کيږي .

لکه چي په دې اړه ځما يو شعر دئ :

د لَدُن په مقابِل کښي نظر څه دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

و فولادو ته حَجَر او مدَر څه دئ

وسائل د عبور تا لره پــــکار دي

اوليـــاؤ ته د بـــحر گذر څه دئ

چي نې مغز نه أثر نه يې ثمروي

أبوالفضله داسي علمُ وْهنر څه دئ.

دولـــسم : دا إنعام الله جل جلاله وهغه چا ته ورکوي چي هغه د الله پاک په أحکامو عَمَل کوي ، چي الله تعالی دده شرح صدر وکړي ، يعني الله پاک يې سينه ورخلاصه او پراخه کړي چي په نتيجه کښ ددې په ده کښي داسي عظيم تَحمل او برداشت پيدا سي چي له هر څونه مشکلاتو او تکليفو سره چي دَی مخامخ کيږي نو هيڅ قِسم وارخطايي نکوي او په ډيره ميړانه او لوی هِمت سره د هغوی تحمل او برداشت کولاۍ سي .

شرح صدر دالله (جل جلاله) په نعمتو کښي يو ډير عظيم نعمت دئ ، حضرت موسی عليه السلام د همدغه نعمت د حاصلولو لپاره دُعا کړې ده ، لکه چي الله تعالی په قرآن کريم کښي له ده څخه په دې ډول حکايت فرمايلئ دئ :

)رَبِّ اشْرِحْ لِـيْ صَـدْرِيْ . (

يعني اې ربه څما راخلاصه کړه سينه څما .

او الله (جل جلاله) و خپل رحمة للعالمين رسول حضرت محمد (صلی الله عليه وسلم) ته په مقام د تسلې او د وريادولو د نعمتو خپلو کښي داسي فرمايلي دي :

)اَلم نَشرح لـک صـدرک . (

يعني : ايا نه ده درخلاصه کړې موږ ستا لپاره سينه ستا يعني بلکي درخلاصه کړې مو ده ،

ديارلـسم : دا کرامت او نعمت الله پاک د إسلام د هداياتو و تابعدار ته وربخښي چي د خلگو په زړو کښي دَی هيبتناک او د دبدبې خاوند گرځوي ، او دارنگه د خلگو په زړو کښي الله پاک دده إحترام او عزت پيدا کوي چي په نتيجه کي أخيار او أشرار دده إحترام کوي او هر ظالم ، جابر او د وخت فرعون له ده څخه ويريږي ، لکه چي د إسلام پيغمبر (صلی الله عليه وسلم) په يوه مبارک حديث کښي چي امام غزالي ،رحمه الله' يې په احيآءالعلوم کښي روايت کړئ دئ فرمايلي دي :

هر څوک چي له الله (جل جلاله) څخه ويريږي ، نو الله پاک به هرد ښمن له ده څخه په ويره کښي اچوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څوارلـــسم : دا نعمت الله (جل جلاله) ورکوي چي دَی د انسانانو په زړو کښي محبوب وګرځوي او هر څوک له ده سره مینه او محبت کوي ، او هیڅوک له ده څخه نفرت کونکۍ نه وي ، لکه چي په یوه مُثبت حدیث کښي چي په مشکوة و غیره کښي يې روايت سوئ دئ داسي مضمون راغلئ دئ چي د إسلام پيغمبر (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي :

چي صالح او نیک انسان اول و الله (جل جلاله) ته محبوب وګرځي او په مخلوقاتو کښي هیڅوک له دې څخه خبر نلري چي دغه سړئ د الله تعالی محبوب او دوست دئ ، بیا الله پاک و جبرئیل ,علیه السلام، ته وفرمايي اې جبرئيله زه له فلاني سړي سره محبت کوم نو ته هم محبت ورسره کوه ، بیا جبرئیل علیه السلام نوري پرشتې هم له دغه صورتحال څخه خبرداري کړي ، وروسته بیا د ځمکي د خلګو په زړو کښي دده محبت او مینه الله پاک پیدا کړي .

دغه راز محبوبیت نو چي د یو چا نصیب سي أصیل او صحیح محبوبیت دئ .

او محبوبیت د یو چا د خلګو په زړو کښي کله فاسد او باطل هم وي هغه دادئ چي یو انسان د الله تعالی په نزد مبغوض ، ملعون او تر حیوانانو لا په کښته درجه کښي وي ، مګر په خلګو کښي د مادیاتو په خاطر محبوب او منل سوئ وي ، لکه چي ځما یو شعر دئ :

چي په اسمان کښي تســـــلیم نسي ابوالفـــضله اول

خالي پر ځمکه منل سوي صالحان دي سي ورک.

پنځلســــــم : دا نعمت او کرامت الله پاک و خپل صالح بنده ته په دنیا کښي وربخښي چي دده هر شئ برکتناک ورګرځوي که يې خبري وي ، که يې حرکت او سکون وي ، که يې جامه وي ، که يې د ناستي ځائ وي او که يې د قدم خاوره وي په دغه هر شي کښي دده الله پاک برکت اچوي او د خلګو د ګټي او فایدې سبب يې ګرځوي .

شپاړســـم : دا خَلعَت او کرامت الله پاک د ده په برخه کوي چي مځکه ، دریاب او هوا وده ته تابعداره او مُسخره وګرځوي ، نو که پر ځمکه باندي تګ کوي نو ډیره لیري مسافه په یوه ثانیه کښي پرې کوي ، او که په دریاب کښي د تګ اراده وکړي نو د اوبو پر مخ باندي روان وي او اوبه يې نه غوټه کوي ، او که و هوا ته قصد وکړي نو په هوا کښي هستوګه او تګ کولائ سي .

ځینو علماؤ په خپلو کتابو کښي ددې هري خبري مِصداق ذکر کړئ دئ ، داسي متعدد نقلونه سته چي د الله تعالی ځنو دوستانو به په هوا کښي کوډَل جوړه کړې وه او هلته بې د الله (جل جلاله) عبادت کاوه .

عبد الرحمن بابا (رحمه الله تعالی) فرمایلي دي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي په يوه قدم تر عرشه پوري رسي

مـــا ليدلئ دئ رفـتار د درويـــشانو.

اولســـم : څوک چي د الله (جل جلاله) او د هغه د رسول د هداياتو تابع سي نو الله پاک درنده ګان ، وحشي حيوانان او د ځمکي خزندې و ده ته مسخر او تابعداره ګرځوي ، لکه شيخ سعدي شيرازي (رحمه الله) چي په بوستان کښي فرمايلي دي :

چي يو سړئ مي وليدئ چي پر پړانګ باندي سپور ؤ نو زه ډير په تعجب کښي ورته پاته سوم ، دغه سړي راته وويل :

تو هم ګردن از حـــکم داور مپيچ

که ګردن نه پيچد ز حکم تو هيچ.

يعني اې سعدي ته هم د الله (جل جلاله) له حکم څخه غاړه مه پيچه چي بيا به هيڅ شئ ستا له حکم څخه غاړه نه پيچي .

اتلســـم : دا خلعَت او إنعام و متديّن انسان ته وربخښل کيږي چي الله پاک د مزکي مفاتيح او چابياني دده په اختيار کښي ورکوي ، بيا نو کچيري دَى وغواړي چي له ځمکي څخه خزانه ورته راښکاره سي نو چي ځمکه په لاس سره ووهي خزانه ورته راښکاره کيږي ، او که اوبه وغواړي نو چي مځکه په پښه سره ووهي د اوبو چينه ورته را وځي ، او که د خوراک اراده وکړي نو غيبي سترخوان ورته پيدا سي .

نولســـم : دا نعمت او کرامت الله تعالی وربخښي چي د الله پاک په حضور کښي قدرمند او مخور وي ، او هر قسم ناز چي پر الله تعالی باندي وکړي نو والله ته منظور وي ، په همدې سبب خلګ دده د خدمت کولو په وجه او دده د وجاهَت او برکت په سبب د خپلو مشکلاتو حَل او د حاجاتو پوره کول له الله (جل جلاله) څخه غواړي .

شلـــم : څوک چي د الله (جل شانه) د هدايت مطابق ژوند کوي نو الله تعالی دده دُعا او شفاعَت قبلوي ، حتی ځيني داسي نيکان لا هم پيدا کيږي چي که و غره ته اشاره وکوي نو هغه غر له خپل ځائ څخه ليري کيږي ، او که په زړه کښي يو شئ ورتير کړي بېله دې چي په خوله د هغه سوال وکړي نو الله عـــز وجـــل هغه مطلب دده تر سره کوي .

دا ټول هغه کرامتونه دي چي په دنيا کښي يې الله پاک د هغو بندګانو په برخه کوي کوم چي د إسلام د هداياتو موافق ژوند کوي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او هغه شل کرامتونه چي ددغي دنيا له ژوند څخه وروسته يې الله پاک دده په نصيب کوي هغه په دې شرحه دي :

)١: (ـ د مرگ سکرات او سختی الله پاک پر ده باندي اسانه کوي .

)٢: (ـ په قبر کښي د نکير او منکَر د پوښتنو په وخت کښي الله پاک دَی پر کلِمه د إسلام مُحکم گرځوي .

)٣: (ـ دراحت ، أمن ، خوشحالی او دجنت زيرئ د خدائ له طرفه پر ده باندي کيږي

)۴: (ـ دده روح کله چي دده له بدنه څخه جلا سي د اسمانو پر ملائکه ؤ باندي د إکرام او اعزاز په خاطر وړاندي کړه کيږي ، او د بدن سپارل يې و قبر ته د خلگو له طرفه په ډير اخلاص او تعظيم سره سر ته رسيږي ، او هر څوک دا غنيمت گڼي چي دده په جنازه کښي شرکت وکړي .

پنځم : دا چي د جنت په نعمتونو کښي به هميشه اوسيدونکئ وي .

شپږم : په قبر کښي د نکير او منکر د سوال له هيبت څخه په أمن گرځي .

اوم : قبر ورته فراخيږي او په قبر کښي نور ورته پيدا کيږي ، او قبر يو باغچه له باغچو د جنت څخه تر ورځي د قيامته پوري ورته گرځي .

اتـــم : د ځينو اروحونه په دوی کښي د زرغونو مرغانو په نسو کښي اچول کيږي او په جنتو کښي گرځي ، لکه د شهيدانو اروحان .

نهـــم : د حشرگاه په ورځ به د کرامَت او عزت جامې باندی أغوستلې کيږي او دارنگه به د کرامت تاج دده پر سر باندي ايښوول کيږي ، او پر بُراق باندي سپور به د حشرگاه و ميدان ته راځي .

)١٠: (ـ د قيامت په ورځ به دده مخ له نور څخه ډک ، خندان او خوشحاله وي اوپه حشرگاه کښي به حاضريږي ، لکه الله (جل جلاله) چي فرمايلي دي :

)وجوه يومئذ مسفرة ضاحکة مستبشرة . (

يعني يو قسم مخونه به په دغه ورځ کښي روښانه وي ، خندان به وي او خوشحاله به وي (يعني چي هغه د صالحانو او نيک عمله انسانانو مخونه دي)

)١١(داکرامت الله جل شانه ورنصيب کوي چي دقيامت په ورځ کښي به الله پاک دَي له اهوالوويرواوسختيودقيامت دورځي په امن کړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱۲)داچي عملنامه به په راسته لاس کښي ورکړي ،اوځني به په دغونيکانوکښي داسي هم وي چي دسره به حساب اوکتاب نه ورسره کيږي بي حسابه به جنت لره ځي .

۱۳) داچي که حساب ورسره کيدئ نوپه سهولت اوپه اساني سره به ورسره کيږي .

۱۴)داچي تله دنيکواعما لوبي درنه سي اوځني خوبه لاداسي هم وي چي داعمالودتلوله انتظارخخه به هم خلاص وي .

۱۵)داچي دنبي عليه السلام دحوض کوثراوبه به يې نصيب سي .

۱٦)داچي دصراط پرپله به په ډيره تيزي اواساني سره تيرسي ،حتی ځني به په دغونيکانوکښي داسي نازولي هم وي چي ددوزخ کښکي به لانه واوري .

۱۷)داچي دعرصات پرميدان به دګناهګارانودپاره دشفاعت کولواجازت ورکړسي .

۱۸)داچي دجنت ابدي نعمتونه بې نصيب سي .

۱۹)داچي رضوان اکبربه يې نصيب سي چي عبارت دي له رضا څخه داالله پاک چي ډيره لويه ده .

۲۰)داچي ديدار داالله پاک بې نصيب سي

انتهى کذافي قطب الارشاد ،مع توضيح وزيادة ايرادالدلائل في اکثرالمواضع

اللهم ارزقنا جميع ذالکَ بفضلک العظيم،امين يارب العلمين

لفظي ترجمه :

(الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري ياايمان راوړی (بِالغَيبِ) په غيب يعني په هغه چي له دوی څخه غائب وي (و) او (يقيمون) دروي دوی يعني سم ادا کوي (الصلوة) لمونځ (وَ) او (مِمَّا) ځني له هغه يعني له هغه مَاله (رَزق) چي ورکړئ دئ (نَا) موږ (هُـمْ) ودوی ته (يُنْفِقُوْنَ) صرفه وي دوی يعني د خدائ د رضا لپاره يې و مسکينانو ته ورکوي يعني متقيان اوپرهيزګاران کوم چي هدايت اولارښوونه دقران کريم ودوی ته ګټه اوفايده رسوي هغه خلګ دي چي ايمان لري اوياايمان راوړي په هغه چي غائب وي يعني له دوی‌څخه لکه وجوددالله پاک اووحدانيت داالله پاک اولکه جنت اودوزخ اولکه ورځ دقيامت وغيره اودروي دوی يعني په صحيح توګه اداکوي لمونځونه اوبعضي له هغه څخه يعني ځني له هغومالوڅخه چي ورکړيدي موږودوی‌ته خرڅوي، صرفوي دوی يعني ومسکينانواوفقيرانواوداسي نورو مستحقينوته يې ورکوي مراددادئ چي له مالوڅخه زکاتونه وغيره باسي مطلب دايت دادی‌چی متقيان هغه کسان دی چی په دوی کي دا صفتونه موجود وي :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول دا چي صحيح ايمان لري اوعقيده يې برابره وي .

دوهم داچي لمونځونه کوي او په صحيح ډول يې کوي په صحيح ډول کول د لمانځه دادئ چي د لمانځه د فرضو شيانو، اود لمانځه د واجبو ، سنتو، مستحبو زده کړه يې کړېوي ، اوبياددغو ټولو شيانو په وخت داداکولود لمانځه کښي پوره پوره رعايت هم کوي ، اودارنګه په لمانځه کښي د زړه د حضوراودخشوع هم ټينګ مراعات کوي. محترمومسلمانانو په قران کريم کښي چي هرځاى الله جل جلاله وبندګانوته دلمانځه په کولوسره امرکړيدئ نوداقامت په لفظ سره يې امرکړيدي له دي څخه داڅرګنديږي چي کوم لمونځ چي په هغه کښي دذکرسويوشيانولحاظ ونه کړسي نوهغه لمونځ اصلي لمونځ نه دئ اونه دهغوتأثيراتواوبرکاتوسبب ګرځيدلاى سي کوم چي په اصلي لمانځه کښي موجوددي.

دريم داچي کوم مال او جايداد چي موږ ودوى ته ورکړئ وي ، نو ځني د هغه د خداێ د رضا لپاره و محتاجانو ته ورکوي ، مثلا زکوة ورکوي ، سرسايه ورکوي ، اضحيه کوي ،خيراتونه کوي ،له قريبانو سره وصيله رحمي کوي ، اوله علماوو ،طالبانو او مجاهدينو سره کومک کوي، همدارنګه پوسه چي په دغه ايت کښي چي کوم دري صفتونه دمتقيانو ذکرسويدي چي يو قلبي اوعقيدوي صفت دئ چي ايمان دئ اوبل بدني صفت دئ کوم چي لمونځ دی اوبل مالی صفت دی کوم چی زکوة وغېره دي دغه دری واړه داسی صفتونه دی که ددوی فعل په صحيح ډول يوڅوک ترسره کوی نويوخوپه دغه سړی کښی باقی ټول قلبی اوبدنی اومالی نيک صفات پيداکيږی کوم چی دقران پاک په بيلا بيلوځايوکښی الله پاک دمتقيانودپاره ذکر کړيدی لکه دبقره په ۱۷۷اودآل عمران په ۱۳۴اودزمرپه ۳۳وغيره کښی او بل دغه دری واړه مستلزم ګرځي وترک دټولونالايقه صفاتولره لکه چی الله پاک فرما يلی دی ان الصلوة تنهی عن الفحشاء والمنکر نوځکه الله پاک لته دمتقيانو دصفاتوله جملی څخه دلته همدغه دری صفتونه په ذکرسره خاص کړی دی اودارنګه ځکه موږمخکښی دصفت کا شفه احتمال هم ذکر کړ

تــفــصـــيــل اوعلمي خبري :

)الذين يؤمنون بالغيب(

پوسه چي په دغه موصول اوصله کښي دترکيب په اعتبارمتعدداحتمالونه موجوددي اول احتمال دادئ چي مقيده اومخصصه صفت سي د(المتقين) دپاره داپه هغه صورت کښي چی دغهله متقين څخه مرادهغه خلګ سي کوم چي له نالائقه کاروڅخه لکه زنا ، غيبت ، دروغ وغيره اجتناب کوي عام له دي څخه چي که لايق اوښايسته کارونه کوي اوکه يې نه کوي، اودوهم احتمال دادئ چي د(المتقين) دپاره کاشفه صفت سي کوم چي دموصوف دمعني اومفهوم بيانونکئ دئ خوداپه هغه صورت کښي چي له متقين څخه مراد هغه خلګ سي کوم چي دنيکوکاروکوونکي او دبدوکاروپرېښوونکي وي اودريم احتمال دادئ چي دمتقين دپاره صفت مادحه سی کوم چي مقصودورڅخه مدحه اوصفت دموصوف وي اوڅلورم احتمال دادئ چي منسوب سي بنا پرمدحه باندي په تقديرد اعني سره اويامرفوع

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سي بناپرمدحه په تقديردمبتداسره چي لفظ دهُم دئ اَي اعني بهم الذين يؤمنون الخ اوهم الذين يؤمنون الخ اوپنځم احتمال دادئ چي دغه موصول سره له خپلي صلي اوسره له معطوفه مبتداسي او اولئک الخ يې خبرسي.

بيضاوي.

پوسه چي په ايمان کښي څموږ د امام اعظم د مذهب د علماؤ دوه قوله دي : اول قول دادئ چي ايمان له دوو شيانو څخه جوړ دئ اول په زړه سره يقين او تصديق کول دي پر ټولو هغو شيانو چي په

شريعت کښي په هغوشيانو ايمان راوړل فرض دي کوم چې عبارت دئ له هغو شيانوڅخه چې په يقينی ډول داثابته وی چې داشيان له دين څخه دمحمد عليه السلام دی ، لکه داچي خداۍ پاک واحد ،لاشريک دئ او لکه داچي نبيان حق دي اوجنت او دوږخ حق دئ او داسي نور، او دوهم دزړه د تصديق موافق په ژبه په همدغو شيانوسره اقرار کول دي، مگر د زړه تصديق او د خولې اقرار دا فرق سره لري چي که مثلا يو کافر پر يوه مسلمان باندي زور واچوي چي د کفر کلمه ووايه او که د کفر کلمه و نه وايې نو قتلوم دي ، نو دغه مسلمان ته دا جائزاو روا ده چي د کفر الفاظ په خوله ووايي او، په دې وخت کښي دَئ په دې سره نه کافر کيږي خوپه دې شرط چي د زړه تصديق يې پر خپل حال وي . او که کافران يو مسلمان مجبور کړي چي په زړه کښي د کفر عقيده و کړه او دئ همدا ډول و کړي نو بيا کافر کيږي ځکه دلته دَئ معذور نه بلل کيږي په دی وجه چې کافر خو دده پر زړه باندي علم نه لري نوپه دروغو ورته ويلای سي چي ښه دئ په زړه کښي مي د کفر عقيده وکړه . نوبنا پر دغه قول با ندی که يو سړئ په ټول عمر کي په ژبه اقرار ونه کړي او کوم عذر هم نه وي او د زړه تصديق يې برابر وي او په دې حال کښي مړ سي نو دغه سړئ به کافر گڼل کيږي .

او دوهم قول دادئ چي ايمان عبارت دئ له تصديق څخه د زړه ،او په ژبه اقرار کول د ايمان جزء نه دئ او نه ايمان پر موقوف دئ البته په ژبه سره اقرار کول د دنيوي احکامو د جاري کولو لپاره شرط دئ ، مثلا که يو سړئ په خوله سره هم اقرار په ايمان سره کوي او کلمه د ايمان په خوله هم وايي ، نوبيا دده مؤمن توب و مسلمانانو ته ښکاره وي نو له ده سره په ژوند اومرگ کښي مسلمانان هغسي معامله کوي لکه څرنگه چې ئې له نورو مسلمانانو سره کوی. او که يو څوک په زړه کښي مومن وي او په ژبه يې اقرار نه وي کړئ اوچا طلب د اقرار هم نه وي ورڅخه کړئ نوپه آخرت کښي مؤمن بلل کيږي ، ليکن په دنيا کښي أحکام د کافرپرده باندي جاري کيږي . مثلا که مړ سي نو غسل نه ورکيږي ،لمونځ نه ورکيږي ، دمسلمانانو په مقبرو کښي به نه ښخيږي .پوسه چی په ايمان کښي څموږ له مذهب څخه پرته نورهم ډير مذهبونه سته چی تفصيل بی په بل ځای کښي انشاءالله درته راسي.

پوسه چي که يو سړئ په زړه کي ايمان لري اوپه ژبه هم اقرار کوي اوله گناهونو څخه يې هم ځان ساتلئ وي نو ودغه سړي ته کامل مؤمن ويل کيږي او که يې له گناؤ څخه ځان نه ؤ ساتلئ نو ودغه سړي ته فاسق او ناقص مومن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ويل كيږي او كه يو سړئ په زړه تصديق په ايماني شيانو نه كوي مګر په خوله په ايماني شيانوسره اقرار كوي نو و دغه سړي ته منافق ويل كيږي

محترمو مسلمانانوخوندو او ورونو پر هر مسلمان باندي فرض دئ چي ټول هغه شيان چي سړئ په كافر كيږي اويا دسړي ايمان او عقيده په سميږي له علماؤ څخه زده كړي په ګناه سره د سړي ايمان نه زائليږي ،خو البته ايمان په كمزورئ كيږي اوكه پر ګناه باندي څوک هميشه والئ كوي او توبه نه ورڅخه كاږي نو دا آخر سړئ و كفر ته رسوي او ځيني داسي اياتونه اوحديثونه راځي چي له هغو څخه داسي په ظاهره معلوميږي چي په ګناه سره انسان له ايمانه خارج ګرځي ، خو ددې جواب موږ داسي كوو چي دغه ډول اياتونه او حديثونه يا زَجرًا داسي حكم كوي اويا مراد ورڅخه دادئ چي د ګناه په سبب له كامل ايمان څخه سړئ بې نصيبه كيږي .

همدارنګه پوسه چي د(يؤمنون)لفظ له يمان څخه جوړدئ، ايمان په اصل لغت كښي وامن وركولوته ويل كيږي بياپه لغت كښي دغه لفظ په معنى دتصديق اودوثوق اوداعتراف كښي مستعمل سويدئ، اود شرعي معنى بيان يې مخكښي تيرسودلته كه ديؤمنون لفظ په معنى ديصدقون سي نوكه د بالغيب په لفظ كښي باجاره دتعدية دپاره سي نوبيابه د يؤمنون لفظ متضمن ګرځول كيږي معني دوثوق ياداعتراف لره او كه باجاره دتعدية دپاره نسي لكه په هغه صورت كښي چي له غيب څخه مرادزړه سي نوبياودغه تضمين ته حاجت نسته.

(بالغيب)پوسه چي غيب هغه شي دئ چي له موږ څخه غائب وي په شريعت كښي غيب دوه قسمه

دئ يو قسم هغه غيب شيان دي چي نه په عقل معلوميدلائ سي او نه په نقل په دغه قسم غيب يواځي الله پاک عالم دئ وبس داهغه غيب دئ چي په دغه آيت كښي يې ذكر راغلئ دئ .

(وَ عِندَهُ مَفَاتِيحُ الغَيبِ لَا يَعلَمُهَا اِلا هُو) او دوهم (٢) قسم هغه غيب شيان دي كوم چي په عقل سره يا په نقل سره يعني په دليل شرعي اويا په دليل عقلى سره معلوميدلائ سي لكه وجود د الله اوداچي خدائ يو دئ او بې شريكه دئ او رسولان او نبيان حق دي جنت او دوږخ حق دي او داسي نور.

په (يؤمنون بالغيب) كښي له غيب څخه دغه دوهم قسم غيب مراد دئ .

پو ه سه چي ځيني علماء له غيب څخه زړه اخلي ، نو د يؤمنون بالغيب معنى داسي كوي چي ايمان لري په زړه يعني داسي نه وي لكه منافقان چي په خوله يې اقرار او په زړه يې انكار وي.

)ويقيمون الصلاة(

دلمانځه په اړه تفصيلي بيان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

محترمومسلمانانولمونځ د الله (جل جلاله) او د بنده تر منځ يوداسي عظيم او ډير لوی تعلق او ارتباط دئ ، اودارنګه يو داسي خوی ، خصلت او عبادت دئ چي دده په وجه انسان ته ظاهري او باطني تصفيه ، طهارت او پاکي حاصليږي،او پر ښو أخلاقو باندي و انسان ته باعث ګرځي او له بدو أخلاقو څخه د انسان حفاظت او ساتنه کوي ، او ديني او دنيوي او أخروي ، شخصي او إجتماعي بې مثاله منافع ، ګټي او فائدې پکښي موجودي دي.

حضرت فقيه ابوالليث سمرقندي (رحمه الله تعالى) په دې ارتباط يو مبارک حديث ذکر کړئ دئ چي د حديث مبارک متن په دې ډول دئ :

قال رسول الله (صلى الله عليه وسلم) : الصلوة مرضاة للرب تبارک وتعالى ،وحب الملائکة وسنة الأنبيآء ونور المعرفة وأصل الإيمان ، و إجابة الدعآء وقبول الأعمال وبرکة في الرزق وراحة للأبدان ، وسلاح على الأعدآء وکراهية للشيطان ، و شفيع بين صاحبها وبين ملک الموت ، وسراج في قبره وفراش تحت جنبه و جواب مع منکر ونکير ومؤنس في قبره إلى يوم القيامة ، فإذاکانت القيامة صارت الصلاة ظلاً فوقه وتاجاً على رأسه ولباساً على بدنه ونوراً يسعى بين يديه وسِتراً بينه وبين النار ، وحجة للمؤمنين بين يدي الرب (تبارک وتعالى) و ثقلاً في الموازين وجوازاً على الصراط و مفتاحاً للجنة ، لأن الصلاة تسبيح وتحميد وتقديس وتعظيم وقرآءة ودعآء ، و إن أفضل الأعمال کلها الصلاة لوقتها .

يعـــني : جناب رسول الله (صلى الله عليه وسلم) فرمايلي دي چي : لمونځ رضا د الله (جل جلاله) ده (يعني د لمانځه په سبب د کائناتو حقيقي واکدار او مالک راضي کيږي ، داد لمانځه له فايدو څخه اوله فائده ده) .

او لمونځ محبت د ملائکو او فرشتو دئ (يعني و ملائکو ته لمونځ ډير محبوب کار دئ ، يا لمونځ سبب د ميني او محبت د ملائکو دئ په دې معنى چي يو څوک په صحيح صورت لمونځ کوي نو د الله (جل جلاله) فرشتې له هغه سره محبت او مينه کوي) ..

او لمونځ طريقه د نبيانو ده ، په دې معنى چي هيڅ داسي نبي و دنيا ته نه دئ راغلئ چي دهغه په دين کښي دي لمونځ نه ؤ ، يا دي هغه په خپله لمونځ په ډير لوی اهتمام او تأکيد سره نه کاوه ، نو په دې سبب لمونځ له جملې څخه د هغو أعمالو دئ چي د ټولو پيغمبرانو په منځ کښي مشترک وه ،چي يو انسان لمونځ کوي نو دغه انسان د ټولو نبيانو پر لار باندي له دغه جهته تلونکئ بلل کيږي .

او لمونځ نور د معرفت دئ ، يعني د لمانځه په سبب په انسان کښي د الله (جل جلاله) د معرفت او د پيژندني نور ښکاره کيږي او قوت او زياتوالئ پيداکوي .

او لمونځ أصل د إيمان دئ ، يعني کوم نيک عملونه چي د إيمان په تقاضا سره مسلمان کوي د هغو ټولو اساس او بنياد لمونځ دئ ، که يو سړئ لمونځ نه کوي نو نور ټول صالح عملونه کوم چي دَی يې کوي له فيض او برکت څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

معطل پاته کيږي او په ټولو صالحو عملو کښي لمونځ د فضيلت او د بهترئ په إعتبار په اوله درجه کښي قرار لري .

او لمونځ إجابت د دُعا دئ ، يعني د لمانځه د کولو په سبب الله پاک د انسان دعاګاني قبلوي . لکه چي په ځينو نورو روايتو کښي راځي چي : يو له هغو وختو څخه چي دُعا پکښي قبليږي له فرضي لمونځو څخه د فارغ کيدلو وختونه دي .

او لمونځ قبلول د عملو دئ ، يعني د لمانځه په سبب د انسان نور صالح عملونه هم الله تعالی قبلوي .

او لمونځ برکت دئ په رزق او په روزي کښي ، يعني د لمونځ ګذاره سړي په رزق کښي زياتوالئ او برکت الله (جل جلاله) پيداکوي ..

او لمونځ راحت دئ لپاره د بدنو ، يعني کوم خګ چي لمونځونه په پابندي ، په صحيح صورت سره کوي نو د هغو په بدنو کښي آسوده ګي ـ او راحت پيداکيږي .

او لمونځ سلاح ده پر دُښمنانو باندي ، يعني کوم سړئ چي لمونځ کوي په دې ډول چي د لمانځه په کولو کښي د لمانځه د ټولو حقوقو پابندي او مراعت کوي نو ددغه لمانځه په سبب چي کوم دُښمنان دَی لري پر هغو دُښمنانو باندي الله پاک و ده ته غلبه او برئ ورنصيب کوي ..

او لمونځ کراهِيَت د شيطان دئ ، يعني له لمانځه او لمونځ ګذاره څخه د شيطان ملعون ډير بَد کيږي ، او د لمانځه په سبب و شيطان ملعون ته ډير تکليف او زحمت ورکول کيږي .

او لمونځ شفيع (سپارښګر) دئ په منځ کښي د لمونځ ګذاره او د ملک الموت ، يعني کوم وخت چي حضرت عزرائيل (عليه السلام) د لمونځ ګذاره سړي روح قبض کوي نو په دغه وخت کښي هغه لمونځ چي په ژوند کي ده په صحيح صورت سره کړئ وي و عزرائيل ته دده سپارښ کوي ، او له دې څخه دَی خلاصوي چي د روح او د ساه د ختلو په وخت کښي کوم ربړ او تکليف وده ته ورسيږي .

او لمونځ سراج (څراغ) دئ په قبر کښي دده ، يعني کله چي لمونځ ګذاره سړئ له مرګ څخه وروسته و قبر ته ورداخل کړ سي نو په هغه توره تياره د قبر کښي الله پاک دده لمونځ وده ته ډيوه او څراغ وګرځوي چي په دې ذريعه دَی د قبر د ظلمت او د تياري له مُشَقت څخه خلاص سي .

او لموځ فراش دئ لاندي تر بغل دده ، يعني د لمانځه په سبب په قبر کښي و لمونځ کونکي ته د راحت او عزت فرش غوړول کيږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولمونځ جواب دئ سره له منکر اونکیره ، یعني کله چي په قبر کښي د سوالو او پوښتنو فرشتې چي نکیر او منکَر دي له لمونځ ګذاره سړي څخه سوال کوي نو لمونځ و دوی ته دده له طرفه سبب د جواب ورکولو جوړیږي .

او لمونځ مؤنِس او ألفَت ورکونکئ دئ په قبر دده کښي تر ورځي د قیامته پوري ، یعني کله چي لمونځ ګذاره سړئ د قبر و وحشت ته ورداخل کړ سي نو لمونځ له ده څخه د قبر وحشت لیري کوي ، او یو داسي ملګرئ به دده ګرځي په قبر کښي ، کوم چي دده به ډیر أنس او ألفت ورسره وي ، او ملګري د لمانځه به له ده سره تر هغه وخته پوري وي کوم چي خلګ به له قبرو څخه د حشرګاه ومیدان ته ژوندي راپورته کیږي ، چي هغه د قیامت ورځ ده .بیا کله چي قیامت سي نو وبه ګرځي دغه لمونځ سایه سربیره پرده باندي اوخول پرسردده باندي اوجامه پربدن دده باندي اونور اوروڼا چي ځي به دَی په مخکښي د هغه ، او پرده او حجاب په منځ کښي دده او په منځ د اور ددوږخ .

او حجت او دلیل لپاره د مؤمنانو په حضور کښي د الله (جل جلاله) او دروندوالئ په تلو کښي د میزان او تیریدل پر پل صراط باندي او چابي او کیلي د جنت، ځکه چي بېشکه لمونځ تسبیح ده او تحمید، تقدیس او تعظیم دئ او قرآئة او دُعا دئ .

او بېشکه بهترین د عملو ټولو لمونځ دئ په وخت خپل کښي .

یعني کومي چي مخکښي ذکرسوې هغه د لمانځه هغه فایدې دي چي د لمانځه په برکت په دُنیا او بیا په قبر کښي د قیامت تر ورځي پوري و لمونځ ګذاره ته رسیږي .

او کله چي د قیامت ورځ راسي نو بیا دغه فایدې د لمونځ ګذاره سړي په برکت د لمانځه نصیب کیږي :

اول : دقیامت په ورځ به دغه لمونځ د لمونځ ګذاره لپاره د سایبان په ډول دده پر سر باندي سایه وغوړه وي چي له حرارت او ګرمۍ څخه به د قیامت د ورځي دغه لمونځ ګذاره سړئ په أمن وي .

دوهم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د سر تاج او خولۍ وګرځي .

دریم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ دده د بدن جامه او لباس وګرځي .

څلرم : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي لپاره کله چي دَی و حشرګاه ته له قبره څخه روان وي او دارنګه په نورو ځایو کښي نور او رُڼا سي چي په مخ کښي بې روان وي .

پنځم (٥) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د لمونځ کونکي او د دوږخ د اور په منځ کښي حجاب وګرځي چي په دې سبب به د دوږخ داور هیڅ قسم أثر وده ته نه رسیږي .

شپږم (٦) : په دغه ورځ کښي به د الله (جل جلاله) په حضورکښي دغه لمونځ د مؤمنانو لپاره داسي حجت او دلیل جوړ سي چي د الله تعالی له ملامتیا څخه به مؤمنان دده په سبب نجات پیداکړي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوم (۷): په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ د نیکوعملو د تلو د دروندوالي سبب سي ، کله چي عملونه د خلګو د میزان په تلو کښي تلل کیږي .

اتم (۸) : په دغه ورځ کښي به ددغه لمانځه په سبب لمونځ کونکئ د صراط پر پله باندي په سهولت او اسانتیا سره تیر سي .

نهم (۹) : په دغه ورځ کښي به دغه لمونځ ولمونځ کونکي ته کلي د جنت وګرځي ، یعني د لمانځه په سبب به وده ته دروازه د جنت خلاصه که سي .

همدا سبب دئ چي د تارک الصلاة لپاره د ډیرو سختو جزاګانو او عذابو ذکر راغلئ دئ تر داسي حده چي امام أحمد بن حنبل (رحمه الله) فرمایلي دي چي : یو څوک که لمونځ په قصد سره قضا کړي نو دغه سړئ کافر دئ او قتل یې واجب دئ .

او إمام شافعي (رحمه الله تعالی) فرمایلي دي : که چا په قصد سره لمونځ قضا کړ نو کافر نه دئ مګر قتل یې واجب دئ .

د تارک الصلاة په شان کښي چي بیخي اسانه لاره غوره کړه سوېده هغه څموږ د إمام أعظم أبوحنیفه (رضي الله عنه) مسلک دئ ، څکه ده مبارک (رحمه الله) فرمایلي دي : څوک چي په قصد سره لمونځ پریږدي نو هغه نه کافر دئ او نه به قتل کیږي ، بلکي اسلامي حکومت به دَی و محبس ته داخله وي تر څو چي توبه ګار ګرځي او یا مړکیږي .

محترمو ورونیو ! په هر کار چي الله پاک یا دالله تعالی رسول (صلی الله علیه وسلم) خلګ أمر کوي نو هغه کار دغه ډول له ښیګڼو ، برکتو او فایدو څخه ډک وي لکه څرنګه چي د لمانځه په باره کښي وتاسي ته بیان وکړ سو

(ومما رزقناهم ینفقون) پو ه سه چي ځني مفسرین وایي چي له دغه قول څخه فرض زکوة اداکول مراد دئ . او ځني مفسرین وایي چي هر قسم صرفه ول د مال چي د خدائ پاک د رضا لپاره وي هغه ټول ورڅخه مراد دي . او ځني مفسرین وایي چي دغه قول یواځي و مالي إنفاق ته نه دئ ورشامل ،بلکي هر قسم قوت چي الله پاک و انسان ته ورکړئ وي لکه علم ، مال ، بدن ، اعتبار ، رسوخ ، اوداسي نور ټول په دې قول کښي داخل دي.

دزکات په اړه تفصیل اوبیان.

محترمو ورونیوهر دسالم اودصحیح عقل خاوند چي له تعصب اوله عناد څخه خالي وي اوداسلام دمقدس دین په دغه سپیڅلي حکم اوفرمان کښي چي(واتوالزکوة) دَی عقل او فکروچلوي اوکوم مصلحتونه اوګټې چي دانسانیت ، شخصیت ، اجتماعیت اواقتصاد اوددنیا اوداخرت په اعتبارداسلام په دغه مقدس حکم کښي پرتي دي په غور اوپه تعمق دنظر سره ملاحظه کړي اوسربیره پردې په دې اړه وخلګوته د الهي ترغیب اوترهیب هم مطالعه وکړي نوپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حتمي ډول به دزړه له کومي داووايې چي بيشکه داسلام پاک دين په اعلی درجه دمحاسنو اودښيګڼو دين دئ او ټول قبائح اوبدۍ اوناخوالي له اسلام څخه دباندي دي .

اوکه بالفرض له اسلام څخه پرته په بل کوم تهذيب اومذهب کښي څه محاسن او ښيګڼي وجود ولري نوبايد داسي ووايوچي هغه يې داسلا م له ويېپاڼي څخه غلاکړيدي، لکه چي په دي اړه زمايوشعر دئ :

اصلي حسن اوکمال ټوله ځمادئ

که زمين دئ که اسمان پردي ګواه دئ

که بياهم يو څه له تاسره موجود وي

هغه تاوړئ له ماڅخه په غلادئ

محترمومسلمانانو اول داسلام ددغه حکم چي زکات دئ و حکمتواوګټو ته ځيرسۍ :

اول(١)دزکات لفظ په لغت کي ونماکولوته اوو زياتيدلوته اوپاکيدلوته اووصلاح ته ويل کيږي ،

چي معني يې له (زکی يزکوزکاة وزکاءً) څخه رااخستله سويې ده .

اوپه شريعت کښي دزکات دلفظ اطلاق پردؤ معناؤ باندي کيږي :

اول اداءکول دهغه حق چي په خاصو مالو کښي په خاصه طريقه سره پرمسلمان باندي فرضيږي اودفرضيدو لپاره يې حَولان دحول يعني تيريدل دکال اونصاب شرط د ئ

دوهم : دزکات لفظ ومال مخرج ته ، يعني هغه قدر مال ته چي پرمسلمان باندي يې دزکات په نيت ايستل له خپله ماله څخه فرض وي هم زکات ويل کيږي په دغه نامه کښي شريعت دزکات وځينو غټو مصلحتو اوګټوته اشاره کړيې ده :

اول(١) : دزکات د ايستلوپه وجه دزکات ورکونکي په مال کښي نما اوبرکت پيداکيږي

دوهم(٢) : دزکات ايستلو په وجه دزکات ورکونکي مال کمی نکوي بلکي زياتيږي اوډيريږي

دريم(٣) : دزکات ورکولو په وجه دمسلمان ومال ته طهارت او پاکي حاصليږي

څلورم(۴) : دزکات په وجه زکات ورکونکي طاهر او پاک ګرځي ، په دي ډول چي که يې زکات نه وائ اداکړئ نو بيا به ګناه ګار سوئ وائ او د ګناه په نجاست به ملوّث اوکړ سوئ وائ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځم (۵) : د زکات د ورکولو په وجه د زکات ورکونکي نفس د بُخَل له ناروا خوی څخه پاکیږي کوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ خرابوونکئ صفت دئ .

شپږم (٦) : دزکات د ورکولو په وجه زکات ورکونکئ د سخاوت په مُقَدس صفت سره موصوف گرځي ، کوم چي د انسان لپاره په هر لحاظ له ډیرو کاملو صفتو څخه دئ .

د اسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) فرمایلي دي ـ : سخي انسان وخدائ (جل جلاله) ته نزدې دئ ، و خلگو ته نزدې دئ ، او و جنت ته نزدې او له دوږخ څخه لیري دئ ، او بخیل سړئ له خدایه ، له خلگو او له جنت څخه لیري دئ او دوږخ ته نزدې دئ .

اوم (۷) : د زکات د ورکولو په وجه د زکات ورکونکي مَشاعِر او حواس د مال او دولت د سوچ او فکر له سَلَطې څخه ـــ او دده زړه د دُنیا د میني او محبت له غلبې څخه نجات پیداکوي ، کوم چي د انسان ټول شریف حیثیتونه بربادوي .

د اسلام پیغمبر (صلی الله علیه وسلم) په یوه مبارک حدیث کښي چي امام غزالي رح یې په (احیآءالعلوم) کښي ذکر کړئ دئ فرمایلي دي چي :

دوه شرموښان او لیوان چي وږي وي او د پسو ویوې رمې (گلي) ته ور ایله سي ، نو دومره فساد او خرابي نه رسوي لکه څونه خرابي چي د انسان ودین ته دغه دوه صفتونه رسوي :

۱ ـ محبت د دُنیا اومال

۲ـ محبت دجاه او منصب .

اتم (۸) : دزکات د ورکولو په وجه زکات ورکونکئ له رحمت او شفقت سره د الله تعالی پر مخلوق باندي عادت نیونکئ گرځي .

نهم (۹) : دزکات ورکولو په سبب دفع دحاجت د محتاجانو راځي ، او د فقر او احتیاج له مشقت څخه په جامعه کښي مجبور خلگ نجات پیدا کوي .

ځینو بزرگانو عالمانو ذکر کړیدي چي عادت د الله (جل جلاله) پر دغه باندي جاري دئ چي په هره منطقه کښي الله (جل جلاله) دونه غنیان او مالدار خلگ پیداکوي چي که دوی په کامله وجه د خپلو مالو زکات وباسي نو په هغه علاقه کښي چي څونه محتاجان او مسکینان وي د هغوی ټولو په دغه زکات سره تر بل راتلونکي کاله پوري چلاؤ او گذاره کیدلائ سي .

لنډه داچي اسلام په دغه حکم کښي هم بې حسابه مَصالح د فَرد او د مُجْتَمَع په فهم کښي نیولي دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لفظي ترجمه : (وَ) او (الذِينَ) هغه کسان (يُؤمِنُونَ) چي ايمان لري دوی ياايمان راوړی (بِـمَا) په هغه يعني په هغه کتاب (أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ (اِلَيَ) وه (کَ تاته يعنی وتاته نازل کړسويدی چی قرآن دی (وَ) او (مَا)په هغه يعني په هغه کتابو(أنزِلَ) چي نازل کړ سوئ دئ هغه(مِن) له (قَبلُ) مخه يعنی دمخه(کَ) ترتا ، يعني له مخه ترتاپرنورورسولانوباندی نازل کړسويدی(وَ) او (بِا لاَخِرَةِ) په آخرت(هُم) دوی (يُوقِنُون) يقين کوي (أُلئکَ) هغه خلگ ، يعني هغه خلگ چي ذکر يې وسو چي په غيب ايمان لري او په صحيح صورت لمنځونه کوي بيا تر پايه د ذکرسويو صفتوپوری (عَلى) پر (هُدًى) لوی هدايت با ندی يعنی ثابت دی دوی پرلوی هدايت باندی(مِن) له (رَبِّ) ربه يعنی له طرفه دربه (هِم) د دوی (وَ) او (اُلئکَ) هغه خلگ (هُم) خاص دوی (المُفلِحُون)هغه خلگ دی چی په مراد رسيدلي دي

تـفـصــيـل : يعني او بل به په متقيانو کي دا صفتونه موجود وي چي يو به دوی ايمان لري په هغه باندی چي پر تا باندي نازل سوئ دئ ، وتاته راغلئ دئ د خدائ له طرفه چي هغه دغه قرآن کريم دئ ،اودارنگه له قران څخه سوی نور هغه څه دی چي د خدائ له لوري وتاته ويل سويدي ، وحيه يې درته سوې ده .اوبل به په هغو کتابو ايمان لري چي تر تا له مخه پر نورو نبيانو نازل کړه سويدي لکه توراة ، انجيل ، زبور ، اوبل به په ورځ د آخرت ايمان لري ، داسي به نه وی لکه يهود چي وايي چي موږ خپل رسول موسی منو اودارنگه خپل کتاب توراة منو او نور لکه عيسی او انجيل ، حضرت محمد او قرآن نه منو .

اونه به داسي وی لکه نصاری او عيسايان چي د حضرت عيسی او د انجيل د منلو دعوه کوي او نور رسولان او خدايي کتابونه نه مني . اودارنگه د آخرت ورځ يهوديان په دې ډول مني چي هلته به په جنت کښي يواځي يهود وي ، اونصاری يې په دې ډول مني چي هلته به په جنت کي يواځي نصاری وي . دغه دواړه قسمه عقيدې باطلي او د کفر دي . متقيان او مسلمانان هغه خلگ دي چي په صحيح صورت سره په آخرت ايمان لري . هغه خلگ چي په دغو ذکرسويو صفتو موصوف وي پر عظيم الهي هدايت باندي دي . اوهمدغه خلگ په مراد رسيدلي او کاميابه دی هم په آخرت کښي ، اوهم په دنيا کښي .

پوه سه چي کله حضرت رسول اکرم ومدينې منورې ته په هجرت راغئ ، نوپه دغه وخت کښی د مدينې منورې خلگ دري (۳) قسمه سول اول صاف او مخلص مسلمانان دوهم سوچه اوپه ډاګه کافران دريم منافقان . مسلمانان بيا دري قسمه وو او ل قسم هغه کسان ؤ چي له مکې څخه و مدينې منوری ته په هجرت راغلي ؤ ، دوهم قسم هغه کسان ؤ چي د مدينې باشنده گان ؤ اوپه اصل کښي عرب مشرکين ؤ، دريم قسم هغه کسان ؤ چي په اصل کښي يهود يا نصاری ؤ بيايې په اخلاص ايمان راوړئ ، ودغو دريو سره فرقو ته دا قول د خدائ چي (هدی للمتقين) ورشامل دئ . اودغه قول چي (الذين يؤمنون بالغيب) بيا تر آخره د آيته پوری په صفت کښي د اولودؤ قسمود مسلمانانو نازل سوئ دئ . او دغه قول د خدائ چي والذين يؤمنون الخ ددريمی ډلی دمسلمانانوپه صفت کښی نازل سويدی ا و له(الئک)څخه بيا تر (المفلحون) پوري د دغو دريو سره ډلو په صفت کي نازل سوئ دئ . او له (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ان الذين كفروا) څخه بيا تر (عظيم) پوري د دوهمي ډلي په باب كښي كوم چي سوچه كافران ؤنازل كړسويدی البته په ايت كښی له كافرانوڅخه هغه كافران مراددی كوم چی دالله په علمكښی ددوی خاتمه پركفرباندی وه او له دغه ځخه وروسته راتلونكي اياتونه بيا د منافقانو په شان كښي نازل سويدي چي له (ومن الناس من يقول) څخه بيا تر (يا ايهاالناس اعبدوا) پوري دي .

لفظي ترجمه : اِن) بې شكه (الذِينَ) هغه كسان (كفروا)چي كافران سويدي (سَوَاء) برابر دئ (عَلَيهِم) پر دوئ باندي (ءَ) ايا (أنذَرتَ) كه وويره وې ته (هُم) دوی يعني له عذابه د الله څخه(اَم) او كه (لَم تُنذِر) نه و ويره وې ته (هُم) دوی (لَا يُؤمِنُون) نه راوړي ايمان دوی .يعنی بيشكه هغه خلگ چی كافران سويدی يعنی اوپه علم دخدای كښی ددوی خاتمه پركفر باندی ده،برابره دهپردوی باندی داخبره چی كه ته ای رسوله دخدای له عذابوڅخه ويره وی اوكه ئی نه ويره وی په دی معنی ستانصيحت اوويرَول او نه ويَرول پردوی باندی سره برابردی چی پرهيڅ تقدير دوی ايمان راوړونكی ندی

تــفــصــيــل اوعلمی خبری

پوسه چی كله چي خدائ پاک داسي و فرمايل چي پر كافرانو باندي ستا نصيحت ودوی ته او نه نصيحت ،دارنگه ويرول ستا دوی لره او نه ويرول برابر دي نو دلته دوه سوالونه پيداسول اول داسوال چي دغه برابر والئ پر دوی باندي په څه معنی مراد دئ ايا په دې معنی مراد دئ چي كه ئې ته اې رسوله وويروې هم ايمان راوړي دوی ،اوكه ئې نه وويروې هم ايمان راوړي او كه په دې معنی چي كې ويره وې ته دوی ،اوكه يې نه ويره وې پريوه تقديردوی‌ايمان نه راوړي ؟

نوددې سوال جواب الله پاک په خپل دې قول سره وكړ چي (لايؤمنون) يعني له دغه برابر والي څخه مراد برابر والئ دئ په دې كښي چي دوی ايمان نه راوړي ، نه په دې كښي چي دوی ايمان راوړونكي دي .

دوهم : دا سوال پيداكيدی چي اې خالقه ددې څه سبب دئ چي پر دغو بدبخته كفارو باندي ستا د مبارک رسول ويرول او نه ويرول برابر دي ،په دې معنی چي دوی ايمان نه راوړي ؟

نوددغه سوال جواب الله پاک په خپل دې قول سره كړيدی چي (ختم الله الخ) چي تفصيل بې راسي ان شاءالله تعالی .

پو ه سه چي دلته دوه سوالونه نور سته چي جواب غواړي هغه په دې ډول دي

اول سوال دادئ چي هركله چي و كافرانو ته د رسول نصيحت كول ،اونه كول دواړه بې فرقه وو،او فائده يې نه ورته رسوله ،نو بيا ولي خدائ پاک خپل رسول په دي سره امر كړئ ؤ چي ودغوكافرانوته تبليغ كوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ددې سوال جواب دادئ چي د خدائ پاک په دې کښي يو حکمت دا ؤ چي رسول ته د تبليغ کولو و دغو کفارو ته اجر او ثواب حاصل سي اوبل حکمت پکښي دا ؤ چي د قيامت په ورځ کښي پر دغو کفارو باندي دا بهانه و دريږي چي په دنياکښي و موږ ته حق نه دئ بيان سوئ اورسول نه ؤ راته راغلئ .

همداسبب دئ چي الله (عز وجل)داسي فرمايلي دي چي ويرول اونه ويرول ستاپر دوی باندي برابر دي نه داسي چي نسبت ورسول ته هم سره برابر دي .

اودوهم سوال دادئ چي په کافرانو کښي خو زيات داسي خلگ ؤچي اخير يې ايمان راوړئ نو الله څنگه داسي فرمايلي دي چي هغه خلگ چي کافران دي ايمان نه راوړي ؟

ددې سوال جواب دادئ چي په دغه آيت کښي له کافرانو څخه هغه کافران مراد دي کوم چي دالله پاک په علم کښي د دوی خاتمه پر کفر باندي وه لکه ابوجهل ،وغيره . نعوذ بالله من سوء الخاتمة .

لفظي ترجمه :

(خَتَمَ) مهرلگولئ دئ (اَللّهُ) خدائ پاک (عَلى) پر (قُلُوبِ) زړوباندي (هِم) د دوی (وَ) او (عَلى) پر (سَمعِ) غوږوباندي (هِمْ) د دوی يعني الله پاک د دغو کافرانوپرزړواوغوږوباندي مهروهلئ دئ (وَ) او (عَلى) پر (اَبصَارِ) سترگوباندي (هِم) د دوی (غِشَاوَةٌ) پرده ده (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني سته دوی لره د قيامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (عَظِيم) ډير لوی ، غټ . يعني داچي د خدائ پاک د رسول خبر په دغوکفارو کښي هيڅ اثر نه کوي ،که هر څونه دَئ نصيحت ورته وکوي بياهم دوی ايمان نه راوړي ،داپه دې سبب چي الله د دوی پر زړو او غوږو مهر وهلئ دئ ،او د دوی پر سترگو يې پرده وراچولې ده ،نو دوی نه حق اوريدلائ سي ،او نه حق معلوموملائ سي ،او نه حق ليدلائ سي ..

تــفــصـــيــل اوعلمي خبري :

دکافرانو پر زړو اوغوږوباندي د مهر لگولواو دارنگه ددوی‌پرسترگوباندي دپردي اچولو مطلب څه دئ ؟

جواب ددې سوال دادئ چي د دغو کافرانو په زړواوغوږو کښي د دوی د کفر په سبب الله پاک يو داسي کيفيت پيداکړئ ؤ چي د هغه کيفيت په وجه د دوی زړونو په هيڅ ډول حق نه قبلوی او نه په حق پوهيدل .. او د دوی غوږونو که څه هم په ظاهره خو د حق خبره اوريدله خو دهغه معنوي کيفيت په وجه کوم چي د دوی په غوږو کښي الله پاک پيداکړئ ؤ د دوی غوږونو نسوای کولائ چي حق په داسي ډول واوري چي دا حق دئ او وئې مني دارنگه مراد له دې قوله د الله جل جلاله څخه چي پر سترگو د دوی باندي پَرده ده ، دادئ چي د دوی د کفراو گناؤ په سبب الله پاک ددوی په سترگو کښي داسي يو کيفيت پيداکړئ دئ چي د هغه په سبب دوئ نسي کولائ چي د حق نښانې او دليلونه په داسي ډول ووينې چي حق په وپيژني ، پوه سه چي له دغه کيفيت څخه کوم چي په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دغه آیت کښي د خَتَم په لفظ تعبیر ورڅخه سوئ دئ په قرآن کریم کښي په نورو الفاظوسره هم تعبیر ورڅخه سوئ دئ لکه دررَیْن په لفظ سره په دې آیت کښي (كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلوبِهِمْ . .. .) او لکه د طبع لفظ په دې قول دالله کښي چي (اُلئک الذینَ طَبَعَ اللهُ عَلَى قُلُوْبِهِمْ) . او لکه د أِغْفال لفظ په د ي آیت کښي (وَلاتُطِعْ مَن اَغْفَلنَا قَلبَهُ عَنْ ذِكْرِنَا) .

او لکه د قَساوة لفظ په دې آیت کښي چي (وَ جَعَلْنَا قُلُوْبَهُمْ قَاسِيَّةً) او ځینو مفسرینو د دغو الفاظو په منځ کښي یو څه فرق هم ذکرکړیدئ .

په یوه مبارک حدیث کښي چي د أحادیثو معتمدو کتابو یې روایت کړئ دئ داسي راغلي دي چي کله چي یو انسان یوه گناه وکړي نو دده په زړه کښي تور ټکئ پیداسي بیاچي کله دغه انسان له دغي گناه څخه توبه ونه کاږي اوبیابله گناه وکړي نو دده په زړه کښي بل تور ټکئ پیداسي ،تر داسي حده پوري چي دده ټول زړه دغه تور ټکي ونیسي نو دا هغه رَان دئ یعني چي الله پاک په دې قول کښي ذکر کړئ دئ چي (كلا بَل رَانَ . . . .) . محترمو مسلمانانو کله چي د انسان زړه دغه تور ټکي ونیسي نو بیا ددغه انسان د سموالي او د هدایت امکان نسته اعُوذُ بالله منه ، همدارنگه په یوبل حدیث شریف کښي راغلي دي چي دغه زړونه داسي زنگ نیسي لکه څرنگه چې اوسپینه زنگ نیسي یعني د گناؤ په وجه یو قسم معنوي خراب صفت کوم چي د زنگ په ډول دئ په دغوزړوکښي دانسانانو پیداکیږي یوچا له ده مبارک څخه وپوښتل چي دغه زړونه چي زنگن سي نو بیا به په کوم شي سره بیرته صفا کیږي ؟ ده مبارک وفرمایل چي دمرگ په ډیره یادونه سره او په تلاوت دقرآن کریم سره .

په یوه بل حدیث کښي رسول الله فرمایلي دي چي خبردار هر شي لره صفاکونکئ سته او صفاکونکئ دزړو یعني کله چي زړونه په گناؤسره خیرن اوزنگن سي ذکر دخدائ دئ .

په یوه بل حدیث کښي راځي چي بیشکه په جسد ، یعني په بدن د انسان کښي یوه ټوټه غوښه ده ، کله چي دغه غوښه صالح اوسمه سي نو ټول بدن صالح کیږي ،او که دغه غوښه خرابه ، فاسده سي ،نوټول بدن فاسدیږي ، خبردار دغه ټوټه غوښه زړه دئ .

محترمو مسلمانانو په نن زمانه کښي د هرسړي ، او د هري ښځي زړه د گناهونو په سبب کلک سوئ او زنگن سوئ دئ ، په دې سبب چي د خلگو شوق او میلان وفساد ،او فسق ته ډیر دئ ،او عبادت او بندگي د خدائ پاک باندي درنه وي ، او د علماؤ وعظ ، نصیحت هیڅ تاثیر نه پکښي کوي .

نوهر مسلمان ته پکار ده چي اول د خپل زړه چاره وکړي په دې ډول چي مرگ ، قبر ، دآخرت حساب ، پر پل صراط تیریدل ، او د آخرت عذابونه ډیر ډیر په یاد وورولي ، او فکر پکښي وهي ، او دارنگه د قرآنکریم تلاوت ډیر کوي ، او ذکر د خدائ پاک ډیر ډیر کوي تر څو چي په زړه کښي یې نرمي پیداسي او د گناؤ له خِیرو څخه پاک سي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقري دسورت د ،۸،۹،۱۰،۱۱،۱۲، مبارکوایاتومحقق اومصحح تفسیراوتحقیق.

تفسیرفضل الرحیم (۲)برخه پاره الم/

لفظي ترجمه :

(و) او (مِنَ) ځني (النَّاسِ) د خلگو(مَن) هغه دی (یــَقُـــولُ) چي وايي دَیْ (امَنَّا) چي ایمان راوړئ دئ موږ(بِاللهِ) په خدائ باندی(وَ)او (بِاليــَومِ) په ورځ (الآخِرِ) اخیره باندی .

یعني په ورځ د قیامت باندی(وَ) حال دادئ(مَا) نه دي(هُم) دوی (بِمؤمِنِينِ)(۸) هیڅ مؤمنان یعني په هیڅ ډول دوی مؤمنان نه دي (يُخَادِعُونَ) چم کوي دوی (اَللهَ) له خدائ سره ،، مرا ددادی چی دوی له رسول د خدائ سره چم کوی (وَ) او (الَّذِینَ) له هغو خلگو سره (امَنوا) چي ایمان يې راوړئ دئ یعنی اوبل دوی په دغه منافقانه وینا کښی ومخلصومومنانوته کوم چی اصحاب دمحمدصلی الله علیه وسلم دی دوکه ورکوی(وَ) او (مَا) نه (يَشعُرُونَ)(۹) اګاه کیږ ي دوی .

یعني اوځنی له دغوخلگودمدینی منوری ځخه هغه قسم خلگ دی چی دوی دالله ورسول اودده واصحابوته دملاقات په وخت کښی په دروغوسره داسی وایی چی موږهم ستاسی په شان مومنان یوپه الله پاک باندی اوپه ورځ داخرت باندی موایمان راوړی دی او حال دادی چی دوی په هیڅ معنی دمومنانوپه سلسله کښی داخل ندی خوداچی دوی په ظاهره دمسلمانی دعوه کوی په دی کښی ددوی غرض اومطلب دخدای درسول اودمومنانودوکه کول دی وبس او په دي نه آګاه کیږي او نه پوهیږي چي دغه چم او دغه د منافقت معامله ځموږ څونه بد أنجام او عذاب لري ، او نه په دي پوهیږي چي په حقیقت کښي دا موږ له خپلو ځانو سره چم کوو ، د خدائ (جل جلاله) و رسول او مومنانو ته ، او د الله تعالی ودین ته په دي سره هیڅ ضرر نه سو رسولاﺉ ، او نه په دې طریقه هغه مقصدونه لاس ته راوړلاﺉ سوکوم چي په دغه منافقت کښ موږ په نظر کښي نیولي دي .

پو سه چي په دغو اوپه راتلونکیو اياتو کښي الله (جل جلاله) د منافقانو حالات بیان کړيدي.

محترمو مسلمانانو

منافق د اسلام له نظره پردری قسمه دئ اول إعتقادي انکاری منافق ، او دوهم اعتقادی شکی منافق اودریم عملي منافق ، اعتقادي انکاری منافق و هغه ته ویل کیږي چي په زړه کښي کافر وي ، اسلام نه مني ، مګر په خوله دا وايي چي زه مسلمان یم ، د اسلام دین مي قبول کړئ دئ اوشکی منافق وهغه ته ویل کیږی کوم چی په باطن کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسلام اودقران اودرسول الله په حق والی کښې شک لری خوپه خوله دغه شک نه ښکاره کوی و دغودواړه قسمه منافقانو ته غیر مجاهر کافران ویل کیږي او هغه چي په ښکاره کافر وي و هغه ته کافر مجاهِر ویل کیږي پوسه چی دغه دوه قسمه منافق تر ښکاره کافر په کفر کښي زیات أغلَظ دی ، او د قیامت په ورځ کښي يې عذاب هم تر ښکاره کافر سخت دئ . ځکه دَی تر ښکاره کافر اسلام ضرره ډیر دئ ځکه چی په ده مسلمانان خطاؤځي ، او په دې وجه چي ده د اسلام او مسلمان په جامه کښي ځان ښکاره کړئ دئ په مسلمانانو کښي مداخله ډیره کولائ سي ، او د مسلمانانو په پټو رازو اسانه خبریدلائ سي ، او مختلف ضررونه ومسلمانانو ته رسولائ سي .

او عملي منافق و هغه چاته ویل کیږي چي وي مسلمان ، خو خویونه د منافق په ده کښي موجود وي لکه دروغ ویل ، وعده خلافي کول ، په امانت کښي خیانت کول ، لکه چی په یوه مبارک حدیث کښي هم داسي راغلي دي .

په مدینه منوره کښي چي د رسول الله (صلی الله علیه وسلم) په وخت کښي کوم منافقان وونو هغه اول دوه قسمه منافقان ؤ ، او اکثر د دوی یهود ؤ چي شمیر يې و دریوسوو۳۰۰ ته رسیدئ ، او عبدالله ابن أبئ ابن سلول له دغو منافقانو څخه ډیر مشهور منافق ؤ .

تفصیل اوعلمی خبری(ومن الناس)پوسه چی دمن کلمه دلته اسمی ده مؤله ده په لفظ دبعض سره مضافه ده د(الناس)ولفظ ته اومجموع مبتدا دی، او(من یقول الخ) یی خبردی، اوعکس ددی مناسب ندی، ځکه چی بیا دغه جمله مفیده نه واقع کیږی لکه چی پرعالم سړی باندی داخبره خفی نده د(الناس) دلفظ تحقیق به په بل ځای کښی درته راسی ،،فائده،پوسه چی ددی خبری استنباط چی من جاره اسمیه هم راځی علامه تفتازانی رحمه الله کړیدی،اوکړی ئی هم ددغه ایت دحل په وجه دی، ځکه چی څنو مفسرینولفظ د(من الناس) لکه چی متعارف دی، جار او مجروربللی دی، اودمتعلق مقدرپه اعتبارئی خبرمقدم د(من یقول)دپاره گرځه ولی دی، نومعنی دجملی نامناسبه راغله ځکه چی پردغه تقدیردجملی محصول حکم دی، پر(من یقول)باندی په(من الناس) سره یعنی هغه څوک چی وائی چی موږایمان راوړی دی، الخ هغه بعضی دخلگودی اودابی فایدی محصول دی، مفیدمطلب پردغه تقدیرثابتیږی چی پر(من الناس)باندی په(من یقول)سره حکم وکړسی لطیفه ،،دِمن لفظ اسم هم راځی لکه پدغه آیت کښی اوفعل هم راځی بیانودواحدمذکرامرحاضرمعلوم صیغه ده له ،،مان یمین مینا ،،څخه چی په معنی ددروغ ویلو دئ اوحرف جرهم راځی نوپه ده کښی دکلمی دری سره قسمونه جمعه سوی دی مادغه دری سره ډوله من په یوه ترکیب کښی په دی ډول راوړی دی، من من من عطازید(من یقول)پوسه چی دمن په کلمه کښی دوه احتماله دی، اول دا چی موصوفه سی اود(یقول) جمله يې صفت سی نوبه تقدیرپه دی ډول سی ای ومن الناس ناس الخ یعنی ځینی دخلگو داسی خلگ دی الخ، اودوهم داچی موصوله سی اومرادورڅخه معلوم خلگ دمنافقینوسی لکه عبدالله ابن ابی ابن سلول اوامثال دده نوبه کلمه دمَنْ په معنی دالذین سی پوسه چی دیقول لفظ له قول څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدئ اودقول لفظ په قرآن کریم کښې په پنځو مختلفومعناګانوکښې مستعمل سویدی، اول خالی دژبې وینابې له دی څخه چې زړه ورسره موافق وی لکه په دغه آیت کښې، دوهم دژبې ویل سره له موافقت اواعتقاده دزړه لکه ددغه سورت په ،۱٥٦،آیت کښې ، دریم په معنی دکلام دخدای پاک لکه دنحل دسورت په ،٥١، آیت کښې ،څلرم په معنی دوحی لکه داذالشمس کورت په ،۱۹ آیت کښې ، پنځم دافتراپه معنی لکه ددغه سورت په ،٦۹ آیت کښې، دیقول په لفظ کښې دهوضمیرمستتردی راجع دی ومن ته په اعتباردلفظ دمن ځکه چې دمن کلمه دلفظ په اعتبار مفرده ده اودآمنا وغیره په لفظو کښې دمن دکلمې دمعنی مراعات سویدی ځکه چې من په معنی کښې جمع دی (آمنا بالله الخ)په دغه قول کښې ولی ایمان ترالله اوترورځی داخرت پوری خاص ګرځول سوی دی سره له دی چې ددغو منافقانوله حال سره خو مناسب ذکرکول دایمان په رسول صلی الله علیه وسلم اوپه قرآن کریم ؤځکه چې دغه منافقان خواکثر یهودان ؤکوم چې په خدای اودآخرت په ورځ باندی یې له پخواڅخه لاایمان درلودی ځکه چې دوی اهل کتاب ؤ ؟ددی سوال اصلی اوپه زړه پوری جواب دادی چې دغومنافقانوخوورسول علیه السلام اوومومنانوته پرتپولومومن به شیانوباندی دایمان راوړلو اظهارکاوه مګرپه آیت کښې ددغو دووشیانوذکر په دی وجه خاص سویدی چې په دی سره الله پاک ودی خبری ته اشاره کړیده چې دغه منافقین په هغوشیانوباندی دایمان په دعوه کښې لادروغ وایی کوم چې دوی په هغی دعوې کښې په خپلوزړوکښ هم ځانونه صادقان بولی نودهغه ایمان په دعوه کښې به چیری دوی صادقان وګڼل سی کوم چې دوی پخپله هم خپل ځانونه په هغی دعوی کښې کاذبین بولی چې هغه دعوه دایمان راوړلوده په قرآن اوپه حضرت محمد صلی الله علیه وسلم باندی

(وماهم الخ)پوسه چې مقصودله دغه قول څخه رددی دذکرسوی قول دمنافقانو نوپه دی سبب دلته داسوال کیږی چې دوی خودعوه دایمان د(آمنا)په لفظ سره کړیی وه کوم چې جمله فعلیه ده نوپه ردکښې یی هم بایدجمله فعلیه ویله سویی وای چې (ومآآمنوا) دی جواب ددی سوال دادی چې په دی سبب له جملی فعلیی څخه وجملی اسمیی ته عدول سویدی کومه چې د(وماهم بمؤمنین) جمله ده چې پردغومنافقانوباندی ردپه ابلغه اوپه اکمله وجه سره راسی ځکه چې د(ماآمنوا)جمله دلالت کوی پرنفی دایمان راوړلو ددوی په ماضی زمانه کښې اومذکوره جمله اسمیه دلالت کوی پرنفی دایمان ددوی مطلقا(یخادعون الله الخ) پوسه چې دغه جمله مستانفه جمله ده جواب دیوه مقدر سوال واقع سوی ده سوال دادی چې منافقانوپه دغه دروغ ویلو کښې چې مومنان نه وه اوپه خوله بې ویل چې موږ ایمان راوړی دی څه مطلب اوغرض درلودی نوالله پاک د(یخادعون)په جمله سره ددغه سوال جواب فرمایلی دی حاصل دجواب دادی چې غرض اومطلب ددوی په دی کښې دوکه اوچم کول ؤدخدای له رسول اوله مومنانو سره هم دارنګه پوسه چې دیخادعون لفظ له مخادعة یاله خداع څخه جوړدی اومجرد مصدریې خدع دی کوم چې په اصل کښې و پټولوته اویاوفسادته ویل کیږی اوپه عرف کښې خدع ودی ته ویل کیږی چې ویوچاته په فکرکښې یوشی ورواچوی اومرادستا په حقیقت کښې بل شی وی چې هغه هم مکروه اوناوړه شی وی اوپه یوه حدیث کښې کوم چې قرطبې ذکرکړی دی دخدع یادخداع تفسیر په دی ډول سوی دی چې خدع ودی ته ویل کیږی چې شرعی کارکوم چې الله پاک ته په هغه سره امرکړی یې ددنیوی اغراضوپه خاطر وکړی دمثال په ډول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لمونځ یازکات ا ویابل عبادت درپایادمال حاصله ولوپه خاطر وکړی نوودغه ته خداع ویل کیږی سوال منافقانوخوهم لکه مسلمانان پردی باندی عقیده درلوده چی له الله جل جلاله څخه هیڅ شی نسی پټیدلای نو بیاڅنګه دوی له الله سره مخادعه کوله ځکه مخادعه خوله هغه چاسره ته کولای سی چی له هغه څخه ته یوشی پټولای سی ددی سوال متعددجوابونه دی اول جواب دادی چی په کلام کښی دمضاف حذف راغلی دی اوتقدیردکلام په دی ډول دی(یخادعون رسول الله) اودوهم جواب دادی چی په دوی کښی داعقیده موجوده وه چی العیاذبالله الله پاک په ټولوجزئیاتوعلم نلری دریم جواب دادی چی څرنګه چی ددغومنافقانومعامله له الله پاک سره په دی ډول وه لکه چی ګواکی د وی له الله سره چم کوی نوپه دي وجه الله پاک ددوی له معاملي څخه په مخادعه سره تعبیرفرمایلئ دئ ،سوال داالله پاک په شان کښي خودامحال دئ چي دَيْ له یوچاسره خِداع اوچم وکړي اودارنګه رسول علیه السلام اواصحابودده هم له منافقانوسره کومه معامله دچم نه کوله اوسره له دي چي د (یخادعون) له لفظ څخه کوم چي دمفاعلي باب دئ دالازمیږي چي الله پاک یارسول دده اومومنانو هم له دوی سره خِداع اوچم کاوه ،،مفسرینوددغه سوال متعددجوابونه ذکرکړیدي خوډیرپه زړه پوري جواب دادئ چي د(یخادعون) فعل دلته دمبالغي دپاره دئ اودمفاعلي معني نه ده ورڅخه مراد یعني معنی یې داسي نه ده چي دوی مقابله کوي په چم کولو کښي له خدای سره اوله مومنانوسره بلکي معني یې په دي ډول ده چي ډیرچم کوي دوی‌له الله جل جلاله سره اوله مومنانوسره، سوال د(یخادعون الله الخ)، دجملي اود(ومایخدعون الخ،)دجملي په منځ کښي تعارض موجوددئ ځکه چي د(یخادعون)په جمله کښي ومنافقینوته دخِداع ثبوت راغلئ دئ له رسول سره اوله مومنانوسره اود(ومایخدعون) په جمله کښي مُخادعه اوچم ددوی حصرسویدئ په ځانوددوی کښي یعني دوی له هیچاسره چم نه کوي مګرله خپلوځانوسره جواب ددي سوال دادئ چي اوله جمله پرظاهرباندي بناده یعني په ظاهره خودوی‌له رسول اوله مومنانوسره خِداع کوله اودوهمه جمله پرباطن اوپرحقیقت باندي بناده ځکه چي دنیوي اواُخروي وبال،ضرراوعذاب دخِداع ددوی‌خاص ودوی ته راګرځیدئ نه ورسول علیه السلام اوومومنانوته .

(الانفسهم) پوسه چي د(انفس) لفظ جمع دنَفس دئ، اودنفس لفظ په خوراډیرومعني ګانو کښي مستعملیږي ، (۱)مجموع روح اوبدن (۲) روح(۳)هغه نفس چي اهل طریقت یې ثابته وي(۴)نفس اَماره(۵)نفس لَوّامه(٦)نفس مُطمئِنّه(۷)نفس حیواني(۸)نفس نباتي(۹)نفس جمادي(۱۰)نفس ناطقه انساني، دلته په اوله معني مراددئ کوم چي په پښتوکښي دځان اودځانوپه لفظوسره تعبیر ورڅخه کړکیږي.

)ومایشعرون . (

دغه فعل له شعورڅخه یاله شَعرڅخه جوړدئ کوم چي په عرف کښي واِحساس ته ویل کیږي یعني وهغه علم ته چي حاصل سویوي په یوه له حواسوسره چي قوه باصره اوقوه سامِعه اوقوه شامه اوقوه ذائقه اوقوه لامِسه وغیرها دي اوپه اصلي لغت کښي شَعرپه معني دعلم دئ اومفعول ددغه فعل محذوف دئ تقدیریې په دي ډول دئ ،(ومایشعرون انهم في الحقیقة لایخادعون الاانفسهم،)، پوسه چي په دغه قول کښي الله پاک له دوولاروڅخه ودي خبري ته اشاره

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړيده چي دغه منافقين په اخيره درجه کښي احمقان اوبي عقلان دي اول له دي لاري څخه چي سره له دي چي داخبره چي ددوی دغه خداع اوچم په حقيقت کښي پردوی باندي راګرځي دمحسوسوشيانوپه ډول ښکاره دئ مګربياهم دوی‌په دي نه پوهيږي دوهم له دي لاري چي شعوروحيوان ته هم ثابت دئ ليکن دوی سره له دي چي انسانان دي بي شعوره دي

لفـظي ترجــمه :

(فِي) په (قُـــلُوبِ) زړوکښي (هِم) د دوی يعني ددغو منافقانو (مَرَض) مرض دئ يعني هم د دوی په زړو کښي ظاهري ناجوړي او مرض دئ او هم باطني اومعنوی ناجوړي ددوی په زړو کښی موجوده ده چي بيان بې ان شاءالله راسي (فَ) وروسته (زَادَ) زيات کړئ دئ(هُم) دوی لره(الله) خداي پاک (مرَضا) مرض يعنی کوم مرض چی په دوی کښی داسلام اودمسلمانانودحالاتودترقی په وجه په دوی کښی پيدا سوی ؤاوياله پخوالاپه دوی کښی ددوی دخباثتو په وجه موجودؤ هغه الله پاک نور هم ورزيات کړ (وَ) او (لَهُم) دوی لره يعني اوسته دوی‌لره دقيامت په ورځ کښي (عَذَاب) عذاب (اَليم) درد ورکونکئ ، يا درد ناک (بِمـَا) په سبب ددې (کَانُو) چي دي دوی او يا وو دوی (يَكذِبُون)(۱۰) دروغ وايي يا دروغ بې ويل .

يعني په سبب ددې چي دوی په دروغو په خوله داسلام دعوه کوي او په زړو کښي يې کفر دئ د قيامت په ورځ دوی لره درد ورکونکئ سخت عذاب ورکيدونکئ دئ .

پوه سه چي کله چي د خدائ (جل جلاله) رسول و مدينې منورې ته له مکي څخه په هجرت ورغئ ، او مسلمانان سره پر راټول سول ، اوپه مدينه کښي د اسلام حاکميت پيل سو ، نو د دغو منافقانو په زړو کښي ظاهري او باطني مرض پيدا سو ظاهري مرض په زړو کښي د دوی دا ؤ چي د اسلام او د مسلمانانو تجمُّع ، او دخدائ درسول د موجوديت په سبب بې زړونو درد کاوه او هميشه به غمجن او په وير أخته ؤ . او باطني مرض يې داؤچي ددوی په زړوکښي داسلام اوداسلام دپيغمبراودقران کريم په باره کښي کفر، نفاق او شک پيداسو او بيا چي به هر آيت اوهر حکم په اسلام کښي له الهي لوري څخه پرحضرت محمدصلي الله عليه وسلم باندي نازليدئ نو د دوی معنوي مرض به کوم چي ددوی کفر او شک او نفاق ؤ ورسره زياتيدئ او دارنګه څونه چي به د خدائ (جل جلاله) دين او مسلمانان قوي کيدل نو هغونه به د دوی ظاهري مرض کوم چي ددوی‌دزړونو درد اوغصه او غم اووددوی دبدنونواارامي وه، زياتيدئ .

تفصيل اوعلمي خبري .

)في قلوبهم مرض (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي د(قلوب) لفظ جمع دقلب دئ دقلب لفظ په عربي لغت کښي په ډيرومعني ګانوکښي مستعمل سويدئ(۱) خالص اوشريف جز ديوشي هرشي چي وي(۲)زړه، که دانسان وي اويادکوم بل شي وي(۳)اړول ديوشي پربل مخ باندي(۴)دقلب له لفظ څخه دتفعيل د باب مصدرهم راغلئ دئ کوم چي تقليب دئ اوتقليب په معني دنظراوسوچ وهلوده په عاقبت اوپه انجام کښي دکارولکه په دي قول دالله پاک کښي (وَقَلَّبُوْالَکَ الْاُمُوْرَ) التوبه /۴۵

)۵(دقلب له لفظ څخه تَقَلُّب هم راغلئ دئ کوم چي دتَفَعُّلْ دباب مصدردئ، تقلب وتصرف ته و يل کيږي په کاروا وپه ښاروکښي لکه په دي قول دخدای پاک کښي (فَلَایَغْرُرْکَ تَقَلُّبُهُمْ فِيْ الْبِلَادِ) سورة غافر / ۴

اودارنګه تَقَلُّبْ وهغه ريږديدلوته هم ويل کيږي کوم چي دويري اودترس له وجي وي لکه په دی قول دخدای کښی(تتقلب فيه القلوب والابصار،) سورة نورا يت ،،۳۷،ا وپه عرف کښي دقلب دلفظ غالباً پردوومعنی ګانوباندي اطلاق کيږي لکه چي امام ابوحامدغزالي فرمايلي دي چي دلفظ دقلب پردوومعناګانوباندي اطلاق کيږي اول قلب هغه غوښه چي صنوبري شکله ده اودسينې په چپه طرف کښي پرته ده اوپه باطن کښي ددغي غوښي تجويف موجوددئ اوپه دغه تجويف کښي توره وينه پرته ده کومه چي منبع اومعدن دروح ده يعني دحيواني روح چي عبارت دئ له بخارلطيف څخه اودوهم ،،قلب لطيفه ربانيه روحانيه ده کومه چي ترهمدغه صنوبري شکله غوښه پوري تعلق لري، پوسه چي په پښتوکښي له اولي معني څخه په زړه اوله دوهمي معني څخه په روح تعبيرکيږي همدارنګه پوسه چي علماؤذکرکړيدي چي په قران کريم کښي دقلب لفظ په دريومعني ؤ کښي مستعمل سويدئ، اول په معني دعقل لکه په دي قول دخدای کښي

(اِنَّ فِي ذَالِکَ لَذِکْرَی لِمَن کان له قَلب)سورت احقاف/۷۳ ، اودوم په معني درأی اودتدبيرلکه په دي قول دخدای پاک کښي (تَحْسَبُهُمْ جَمِيْعاً وَقُلُوْبُهُمْ شَتَّی) سورت حشر/۱۴، دريم په معني دذکرسوي صنوبري غوښي کومه چي زړه ورته ويل کيږي لکه په دي قول دخدای پاک کښي(فَاِنَّهَالَاتَعْمَلُ الابْصارُوَلَکنْ تَعْمی اَلقُلُوْبُ الَّتِيْ فِی الصُّدُوْرِ) سورت حج ايت ٦٦،خوزماپه فکرپه قران کريم کښي دقلب لفظ په څلورمه معني کښي هم مستعمل سويدئ چي هغه قلب صنوبري اولطيفه ربانيه دواړه دي خوالبته دغه استعمال يې په طريقه دعموم د مجازسره دئ اودلته په ايت کښي د(قلوب)له لفظه څخه همدغه معنی مرادده

(مَرَضٌ) پوسه چی دمرض د لفظ حقيقی معنی هغه شی ده کوم چی موږ يې په پښتوکښی مرض اوناجوړی بولولکه زکام تبه اوداسی نوری بدنی ناجوړی اودمجازپه ډول وقلبی بدواونالائقه صفاتوته هم ويل کيږی کوم چی قلب اوروح له اعتدال څخه خارجه وی اودقلبی اوروحی کمالاتومانع ګرځی لکه کفر، نفاق، بخل، دګناؤمحبت، کبر، عجب،وغيره دنبی عليه السلام دزمانی په منافقينو کښی هم حقيقی مرضونه اوهم مجازی مرضونه دواړه قسمه موجودوه حقيقی مرضونه دامرضونه په دوی کښی موجود وه چی هروخت چی به دمسلمانانوله يوه پرمختګ څخه خبرسول نوددوی په ز ړوکښی به محسوس دردونه پيداسول اوپه بدنوکښی بی ناجوړی پيداسوه او طبيعتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اومزاجونه بی خراب سول او مجازی مرضونه ددوی داوه چی ددوی په زړونو کښی دخدای له رسول او له مومنانوسره حسداوکین اوبغض ؤاودارنګه په دوی کښی کفر اونفاق موجود ؤ(فزادهم الله مرضا)پوسه چی زیاتول دمرض ددویې په دی ډول وه چی اول ځل چی په مدینه کښی دخدای رسول اودده اصحاب سره یوځای سول اوداسلام دبدبه اواوازه پورته سوه اودکفارو دیهودانووغیره ریاستونه په تزلزل کښی راغلل نودمنافقینوپه بدنو اوزړو کښی ظاهری اوقلبی مرضونه پیدا سول له دی څخه وروسته چی به کوم ایت یا کوم یوشرعی حکم نازلیده نوددو ی قلبی مرض به نورزیا تیده اودارنګه چی به کومه خوشحالی اوترقی داسلام راغله نوددوی بدنی ناجوړی به نوره هم زیاته سوه دذکرسوی قول دخدای پاک مقصودهمدغه شی دیې

پوسه. چي په قران کريم کښي الله پاک دکافرانودزړوپنځه ويشت قسمه مرضونه او نارواوبدخويونه او احوال ذکرکړيدي .

)١ (انکار ،لکه دسورت نحل په (٢٢) ايت کښی ،(٢)حمية الجاهلية لکه دسورت فتح په په (٢٦)ايت کښي (٣)انصراف لکه دسورت توبه په(١٢٧) ايت کښي (۴)قسوة لکه دسورت بقري په (٧۴)ايت کښي (٥)موت سورت انعام (١٢٣)ايت کښي (٦) مرض سورت بقره(١٠)ايت کښي (٧)طبع، سورت منافقون(٣)ايت (٨)زيغ، سورت ال عمران (٧)ايت (٩) اباء، سورت توبه (٨)ايت (١٠)ارتياب، سورت توبه (۴٥)(١١) اکنة، سور ة کهف (٥٧)ايت (١٢)رعب، سورت احزاب(٢٦)ايت (١٣)لهو، سورت انبياء (٣)ايت(١۴) شدت، سورت يونس (٨٨)ايت (١٥)ښائسته کيدل دمخالفت الرسول، سورت فتح (١٢)ايت (١٦)غلاف القلب، سورت (١٥٥)ايت(١٧)اقفال، سوت محمد (صلى الله عليه وسلم)(٢۴)ايت ١٨)اشمئزاز، سورت زمر(۴٥)ايت (١٩)٨عمي،سورت حج (۴٦) ايت (٢٠)نفاق القلب، سرت توبه (٧٧)ايت(٢١)غمره، سورت مؤمنون (٦٣)ايت (٢٢)تشيت، سورت حشر(١۴)ايت (٢٣)رين، سورت تطفيف (١۴)ايت(٢۴)ضيق، صدرپه معني دقلب دئ، سورت انعام(١٢٥)آيت(٢٥)ختم، لکه د(ختم الله)په ايت کښي ..

فايده . دقلب اودقلب دصفاتوپه اړه به انشاءالله زيات تفصيلات په نوروځايوکښي دتفسيردرته راسي .

)اليم (

پو سه چي د (أليم) لفظ فَـعِــيــلٌ وزن دئ ، فعيل وزن اگر چي په ډيرو معناؤ راغلئ دئ ، خو دلته بعض مفسرين وايي چي په معنی د اسم مفعول دئ له باب څخه د إفعال ، يعني د مُـؤلَــم په معنی دئ ، بيا نو دغه سوال پيدا کيږي چي مؤلم يعني درناک گرځول سوئ خو هغه څوک دئ چي په عذاب کښي وي ، نه په خپله عذاب ؟

نو بيا په دي ډول جواب ورکول کيږي چي عذاب ته له وجي د مبالغې مولَم ويل سوئ دئ ،يعني دغه عذاب ددویې به دونه سخت وي چي دده د ډير سختوالي په وجه به گواکي دا عذاب په خپله لا دردناک وي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

او ځيني علماء د (اليم)لفظ په معنی د اسم فاعل له باب څخه د إفعال ګرځوي ،کوم چي مؤلِم په معنی ددرد ورکونکي دئ، پر دغه تقديرباندي بيا دا سوال پيدا کيږي چي فعيل وزن خو د مُـفْـعِـلْ په معنی نه راځي ؟

نوبياپه دي ډول جواب ورکړکيږي چي صحيح خبره داده چي دفعيل وزن دمُفْعِلْ په معني راتلای‌سي لکه نَذيرچي په معنی د مُنذِردئ .

پو سه چي د (يکذبون) په لفظ کښي دوه قراءته راغلي دي اول په تخفيف د ذال سره نو پر دغه تقديرباندي به د(بِما) په لفظ کښي د ما کلمه مصدريه سي ، او معنی د

(بما کانوا يکذبون) به په هغه ډول سي چي له مخه تيره سوه . دوهم په تشديد د ذال سره نوفعل مضارع له باب څخه د تفعيل سي اوپر دغه تقديربه يا د (مــا) کلمه موصوله سي ، او د (يکذبون) له لفظ څخه بِه د(به) لفظ محذوف سي نو به معنی په دې ډول سي

(بما) په سبب دهغه (کانوا) چي ؤ دوی (يُکَذِّبُوْن) نسبت د درغو کاوه دوی(به) وهغه ته يعني چي هغه رسول او قرآن دئ .

او يابه مصدريه سي او معنی به په دې ډول سي (بما) په سبب ددې (يکذبون) چي تکذيب کاوه دوی ، يعني نسبت د دروغو کاوه دوی، و رسول او و قرآن ته پر دغه تقديرباندي د (بــه) لفظ له (يکذبون)څخه وروسته نه مقدرکړکيږي .

پوه سه چي دغه ډول دروغ کوم چي منافقانوبه ويل داسلام له نظره کفربلل کيږی ،او له دې څخه ماسوی هغه قسم دروغ چي مسلمانان يې وايي کبيره او غټه ګناه ده ، توبه کول ورڅخه فرض دی ، اوپه دغه قسم دروغوسره انسان فاسق ګرځي البته په ځينو ځايو کښي درواغ ويل روا دي لکه چي په يوه حديث شريف کښي راځي چي په دريو ځايو کښي درواغ ويل روا دي :

اول د ميړه او د ښځي تر منځ چي مثلا د ښځي د خوشحالی لپاره ميړه په درواغو وښځی ته ووايي چي ته سخته پر ما باندي قدرمنه يې ، او يا ښځه دا ډول يوڅه په درواغو وميړه ته ووايي .

دوهم د مسلمانو په منځ کښي د اصلاح لپاره .

دريم و مجاهدينو ته په دور ا ن کښی دجنګ . او کله درواغ ويل واجب ګرځي چي تفصيل بی بل ځایٔ انشاءالله راسي .

لفظي ترجمه :

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(وَا) او (إِذَ)ا هغه وخت (قِــيلَ) چي وويل سي (لَهُــم) دوی ته ، يعني دغو منافقانو ته (لاَ) مه(تُفسِــدُوا) کوی فساد یعنی مه کوی فساد (فِي) په (الأرضِ) دې مزكه كښي يعني په دې مزكه د مدينې كښي ياپه جنس ځمکه کښی يا په عالم کښی ،لکه چی توضيح بی راسی(قــالــوا) نو وايي دوی يعني دا منافقان و دغه ويونكي، نصيحت کوونکی ته (إِنمَّــَا) بېشکه خاص دا خبره ده (نَــحــنُ) موږ (مُصلِـحُــون)(۱۱) اصلاح کونکي يو .

يعني كله چي و دغو منافقانو ته يو څوک ووايي چي دغه د فساد کارونه د مدينې په مځکه کښي مه کوی ، نو دغه أحمقان او د نفس په خواهشاتو کښي غرق سوي منافقان خپل دغه د فساد کارونه د إصلاح کارونه بولي او وايي چي يواځي موږ يو چي اصلاح کونکي يو او دغه کوم څه چي موږ يې کوو هغه ټول د اصلاح کارونه دي مطلب ددوی په دی قول کښی داهم ؤچی ودغه نصیت کوونکی ته بی ددی خبری اشاره هم کوله چی په حقیقت.کښی مفسدین هغه خلگ دی کوم چی ته يې مصلحین بولی یعنی چی اصحاب دمحمدصلی الله علیه وسلم دی،محترمومسلمانانو دغه راز په هر وخت کښ چي کومه مفسده ډله پيدا کيږي ، او دفساد کارونه کوي ، نودوی دغه د فساد کارونه د خير کارونه بولي ا وکوم خلگ چی مصلحین وی نودوی وهغوی ته فسادکوونکی اوددوی کارونه دفسا کارونه بولی .

دارنگه د منافق انسان په ناروا خويو کښي يو غټ ناروا خوی دادئ چي يو خو هميشه د شر اوفساد کارونه کوي ، او بل دغه کارونه و خلگو ته د خير په کارو سره تعريفه وي ، او كه يو څوک نصيحت ورته وكړي نو دوی پر ځائ ددې چي د نصيحت کوونکي خبر ومني مقابله ورسره کوي ، او دا ورته وايي چي کوم کارچی ته يې د خير بولې هغه په أصل کښي د شر کار دئ ، او کوم کار چي ته يې د شر بولې هغه د خير کار دئ .محترمودارنگه په هره زمانه کښي چي کومي ډلي په مسلمانانو کښي پيداکيږی ، او ټول کارونه يې په حقيقت کښي هم دبشريت اوهم د إسلام پرضدوی ، اوهرکاريې داهل شر اواهل،فساد په گټه تماميږی. او کله چي علماءاوپوهان اومصلح کسا ن و دوی ته نصيحت وکړ ي نوپه داسی حال کښ چی دوی خپل ځانونه پر حق بولي ودغو نصيحت کوونکوته بَد وايي ،نو دغه قسم ډلي د همدغو منافقينو زيږنده دي ، بلکي د ځينو علماؤ له قوله داسي معلوميږي چي له دغه آيت څخه په أصل کښي مراد همدغه د اوس وخت فاسدي فرقې دي چي په مسلمانانو کښي پيداکيږی .

لکه چي قاضي بيضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسير کښي ذکرېدي چي له حضرت سلمان څخه روايت دئ چي أهل ددغه آيت تر اوسه پوري نه دئ راغلئ ، يعني له دې څخه وروسته به راځي ، نو له دې څخه معلوميږي چي ددغه آيت أهل د موجوده زمانوفسادپيشه او گمراه ډلي دي .

پو سه چی منافقانو چي په مدينه منوره کښی کوم فسادونه کول نود هغوی ترذکرکولودمخه دمقدمی په ډول ويوی خبری ته فهم وکړی هغه خبره داده چي په انسان کښي د فساد او د شر قوتونه هم سته او د خير اود صلاح قوتونه هم سته نو کله چي انسان د شر د قوتو په مقتضی ځي او د خير قوتونه په ده کښي مغلوب سي نو دغه انسان

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ته مفسدانسان ویل کیږي دمدیني منوري منافقان همدغسي خلگ ؤ ځکه چي دوی په خواهشاتو د شهوت اود نفس کښي غرق سوي وه او غضبي قوتونه يې د إفراط و درجې ته رسیدلي وه او کوم قوتونه چي د خیراودصلاح اوداصلاح قوتونه دي لکه عقلي او روحي قوتونه نوهغه په دوی کښي دشهواني اودنفساني اودغضبی قوتونوترغلبي لاندي راغلي وه تر داسي اندازي پوري چي دغومنافقانو په هیڅ ډول نسوای کولای چي دعقل اودروحي قوت په مقتضی سره عمل اوکاروکړي،اوس نو ددوی دهغوفسادو یوڅونموني درته ذکرکوم کوم چي دوی به په مدینه منوره کښي کول

اول،دوی به د خپلو فاسدو مفاداتو په خاطر د مسلمانانو خبري و کافرانو ته رسولې اومسلمانانوته بې بیاخپل ځانونه مسلمانان ښکاره کول دا ددې دپاره چي د مسلمانو په منځ کښي هم ځاۍ ولري او د کفارو په منځ کښي یې هم ولري .

دوهم،په مسلمانانو پسي بې استهزاوي کولي اوپسخندونه بې په وهل ،

دریم، ناروا کارونه بې برملااوپه ښکاره کول ،

څلورم، کفار بې پر مسلمانانو باندي راپارَول اوکفار بې همیشه ودي ته رابلل چي دمسلمانانوپرخلاف باندي سره متحد سي اوورسره وجنګیږي

پنځم، د مسلمانانو په غم به خوشحاله کیدل ، او په خوشحالي بې خفه کیدل .

شپږم، د کمزوري ایمان د خاوندانوپه ذهنوکښي بې د اسلام اوداسلام دپیغمبراودقران کریم په شان کښي شکونه پیداکول ددي دپاره چي بیرته هغوی له اسلام څخه واړه وي ،

أوَم، چا چي به اراده د ایمان راوړلو وکړه او دوی به په خبر سول نو هغه بې له ایمان راوړلو څخه منعه کاوه ،،دغه دمدیني دمنافقینو دفسادکولو یوڅونمونې وي چي درته ذکرمي کړې،

تفصیل اوعلمي خبري .

)واذاقِیل لهم (

پوسه چي دغه جمله یامعطوفه ده د(یکذبون)پرجمله باندي کومه چي په محل کښي دنصب ده اوخبرد(کانوا) ده نوبه دغه جمله هم په محل کښي دنصب سي اودارنګه به داخله سي په سببیت کښي دي قول خداۍ پاک لره چي (ولهم عذاب الیم)اویامعطوفه ده د(یقول) پرجمله باندي نوبیاکچیري د(مَن) کلمه په (من یقولُ) کښي موصوفه سي نودغه دواړه جملي به په محل کښي درفع سي اوکه موصوله سي نوبیادغه دواړي جملي محل داعراب نلري ځکه هره جمله چي صله دموصول واقع سي نو بیاپه محل کښي داعراب نه وي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سوال،دغه قائل څوک ؤچي ومنافقينوته بې دغه ذکر سو يې ويناکوله ،

جواب، قاضي بيضاوي رحمه الله تعالي فرمايلي دي چي مرادله دغه قائل څخه ياالله پاک دی اويارسول عليه السلام دئ اوياکوم بل څوک له مومنانوڅخه دئ اوځني مفسرينوبيا ذکرکړيدي چي دلته مرادعام قائل دئ يعني مطلب دادئ چي هرڅوک چي دغومنافقينوته دغه ذکرسوې ويناوکړي نودوی وهغه ته دغه مذکور جواب ورکوي اوځني مفسرينوويلي دي چي داهم روا ده چي مراد دي له دغه قائل څخه د منافقينودجملي څخه يوڅوک وي کوم چي داستهزا اودمجلس دتازه کولو لپاره بي دغه ذکرسوېې ويناوخپلومنافقينولگريوته کوله ،سوال، د(لاتفسد في الارض) جمله د(قيل) دپاره نائب فاعل واقع سويده اوحال دادئ چي نائب فاعل خو اسم وي نه فعل ياحرف ياجمله، جواب، د(لاتفسدوا)جمله مأوله په لفظ دهذالقول سره ده نوځکه نائب فاعل واقع سوي ده، پوسه چي (لاتفسدوا) فعل له فساد څخه مشتق دئ کوم چی ودي ته ويل کيږي چي يوشي له خپل اعتدال څخه خارج سي او وهرضرری او نقصاني کارته فسادويل کيږي لکه چي وهرنافع اوگټورکارته صلاح ويل کيږي ،

)في الارض (

پوسه چي دارض له لفظ څخه يامراددمديني ځمکه ده نوپردغه تقديربه الف لام د(الارض) په لفظ کښي يادپاره دعهدخارجي حضوري سي اويا به عوض سي له مضاف اليه محذوف څخه چی د(المدينة) لفظ دی اويا مرادورڅخه عامه مځکه ده نوبيا به الف لام دجنس دپاره سي اوځنومفسرينوذکرکړيدي چي د(الارض)له لفظ څخه دلته مراددنيااوعالم دئ ،

)قالواانما ...الخ (

پوسه چي دغه جمله جواب اوجزا د(اذا)ده اوحکايت ده له هغه قول څخه دمنافقينوکوم چي دنصيحت کونکي دذکرسوی خبری په جواب کښی بي کاوه،پوسه چي د(انما)دکلمي په اړه په دی

باره کښي علماؤ اختلاف کړيدئ چي اياد غه کلمه چي پرکوم کلام باندي داخله سي نوپه غه کلام کښي افاده د حصرکوي اوکه يې نه کوي ځني علماء وايې چي دانما کلمه مطلقاً دحصرمفيده نه ده اوځني علماء وايې چي دقرائنواودمقام دتقاضاپه وجه حصرفايده کوي اودخپل ذات په اعتباريې نه فايده کوي او ځني علماء وايې چي دانما لفظ دخپل ذات په اعتبار مطلقاً افاده کونکئ دحصردئ په دغوقولوکښي اخيري قول راجح قول دئ بيادغه علماء په خپل منځ کښي په دي باره کښي اختلاف سره لري چي د(انما) کلمه په څه ډول حصرفايده کوي نو ځني وايې چي کوم دوه شيان چي له انما څخه وروسته ذکرسويوي نوپه هغوی کښي به دوهم شی په اول کښي حصروي دمثال په ډول په دی قول کښي چي انمازيدقائم، دقائم حصرراغلئ دئ په زيدکښي خودغه قول مرجوح بلکي باطل دئ اواکثرعلماءوايې چي له(انما) څخه چي وروسته کوم دوه شيان ذکرسوی وی نوپه هغوی کښي به اول حصروي په دوهم کښي مثلاًپه ذکرسوي مثال کښي زيد حصرسويدئ په قائمٌ کښي اودلته په ايت کښي منافقينوخپل ځانونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

حصرکړیدي په مصلحون کښي اودغه قول صحيح قول دئ، پوسه چي دمصلحون لفظ له اصلاح څخه مأخوذ دئ اواصلاح متعددي معني ګاني لري،اول، صلحه راوستل په منځ کښي ددوومختلوفريقينو،دوهم، ليري کول دفساد له يوشي څخه،دريم، دخير کار کول،څلورم، دعالم اودخلقودنظام صالح ګرځول، دلته دمصلحون لفظ په دغومعني ګانوکښي په هره معني اخستل کيدلای سي

لفظی ترجمه

(الَا) خبردار يعني خبردار اوسی اې مومنانو(اِنَّ) بې شکه (هُـم) دوی يعني دغه منافقان (هُـم) خاص دوی(المُفـسِـدون) هغه دی چی فساد کوی (وَلکِن) اومګر (لايَشعُرون)(١٢) نه آګاه کيږي دوی يانه پوهيږی دوی يعنی په دی چی مفسدين خاص هم داموږيونه بل څوک پوسه چی د(لايشعرون)له جملی څخه مطلب دادی‌چی دغه منافقين تر حيوانانو هم بدتر دي ځکه هغه شعور لري او دوی شعور هم په خپل خير او شر نه لري ځکه سره له دې چي دوی خالص او سوچه مفسدين دي په دی ډول چی دوی په فسادکښی حصردی اوفسادپه دوی کښی حصردی نه دوی پرته له فساد څخه بل کارکوی اونه ددوی په ډول فسادکوونکی نورڅوک سته بياهم و ودوی ته خپل ځانونه په داسی ډول مصلحين ښکاره کيږي چي خپل ځانونه په اصلاح کښی حصر کوي ، او نور خلګ ټول مفسدين ورته ښکاري او سره له دې چي د دوې ټول کړه و وړه د دوی په ضرر تماميږي دوی يې د خپلو ځانو ل دپاره ګټه بولي .اصلاح خو په أصل کي داده چي انسان د آخرت کارونه د دنيا تر کارو مقدم او اول په نظر کښي ونيسي ، او د دنيا هغه ګټې حاصلوي چي و دين او آخرت ته په ضرر نه تماميږي ، بلکی په نفع ورته تماميږي ، او کومه دُنيوي ګټه چي و دين ته په ضرر تماميږي و هغې ګټې ته شا ګرځوي اودغه منافقين ددی پرخلاف ټول هغه کارونه کوی کوم چی ددوی ددين اوددنيا اودآخرت په ضرر تماميږی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۳، ۱۴،او،۱۵، اود،۱٦، مبارکوایاتوتفسیر او تحقیق،

تفسیرفضل الرحیم (۳) برخه

پوسه چی په دغه راتلونکی آیت کښی الله پاک دمناقانودیوه بل نارواجوابی کلام ذکر فرمایلی دی کوم چی دیوه بل نصیحت ا و موعظت په رد کښی ئې ویلی دی

لفظی ترجمه

(وَ) او (اذَا) هغه وخت (قِیل) چي وویل سي(لَــهُــم) دوی لره یعني دغومنافقانولره دیوه ناصح له طرفه د نصیحت په ډول وویل سی(آمِنوا) ایمان راوړی، یعني په الله پاک اوپه رسول صلي الله علیه وسلم اوپه قرآن مجید باندي (کَ) په مثل(مَا) ددي آمَنَ) چي ایمان راوړئ دئ (النَّاس) دغو خلګو ،چي هغه أصحاب د حضرت محمد صلی الله علیه وسلم دي یعنی ستاسی ولی دخولو اودزړو لاری سره جلادی چی په ژبوسره دایمان دراوړلودعوه کوی اوپه زړوکښی داسلام دښمنی کوی خودغه سی ایمان راوړی لکه دغوخلګوچی ایمان راوړیدی چی اصحاب کرام دی (قالُوا) نو وایي دوی یعني دغه منافقان ودغه نصیحت کونکي ته په جواب کي (اَ) ایا (نُؤمِن) ایمان راوړو موږ (کَما) په مثل ددې (آمَنَ) چي ایمان راوړئ دئ(السُّـــفَـــهـــاء) دغو ناپوهانو ،،مراددوی له سفهاؤڅخه اصحاب کرام

وه(الا) خبردار(ان) بیشکه (هم) دوی (هم)خاص دوی (السفهاء)کم عقلان دی (ولکن) مګر

(لایعلمون) (۱۳)نه پوهیږی دوی،،په دغه چي موږپه سفهاؤکښي حصر یو اوسفهاءپه موږکښي حصردی،،یعنی اوهغه وخت چی وویل سی دغومنافقینولره چی ایمان راوړی لکه څرنګه چی دغوخلکوایمان راوړیدی ،،چی رسول علیه السلام اواصحاب دده دی یعنی په زړواوپه ژبودواړوسره مومنان سی ،اوپه اخلاص مومنان سی نووائی دوی چی ایاموژ داسی ایمان راوړو لکه څرنګه چي دغوکم عقلانوایمان راوړی د ی ،الله ددوی په جواب کښی فرمایلی دی،خبرداربیشکه دوی خاص دوی کم عقلاندی مګر دوی په دغی خپلی کم عقلی اوجاهلتوب نه پوهیژی

پوسه

،چی دغوبدبختو منافقانوکوم چی سفاهت ، ناپوهي ، جهل ، او حماقت په أعلی درجه په دوی کښي موجود ؤ ، ځکه وداسي په أعلی درجه کښی عقلمندو انسانانو ته کوم چي أصحاب د رسول الله صلی الله علیه وسلم وه سفهاء ویل ، او خپل ځانونه ډیر هوښیاران ورته معلومیدل چي آخرت او دین د دوی په عقلو کي کوم أرزښت نه درلودئ

.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دوی ته چي کوم شئ قابل د قدر ؤ هغه نفسي خواهشات ، دنیوي منافع ، عزت او منصب ، او دنیوي ژوند ؤ . او أصحابو چي کومه رویه غوره کړې وه هغه ددوی له دغو ټولو فاسدو أغراضو سره ټکر وه ، او دوی چي کومه د نفاق رویه غوره کړیوه هغه د دوی له دغو فاسدو ، او ناروا أهدافو سره موافقه وه ، نو ځکه خپل ځانونه عقلمند ورته معلومیدل سره له دې چي په اخیره درجه کښي جاهلان وه ، او أصحاب کرام (رضي الله تعالی عنهم) سُفهاء ورته معلومیدل سره له دې چي په أعلی درجه عاقلان او پوهان وه.

په همدغه ډول په هر وخت کښي بې دینه او جاهل انسانان پر دیندارو او پوهانو انسانانو باندي د ناپوهانو گمان کوي ، او خپل ځانونه بیخي پوهان ورته ښکاره کیږي .ددی خبری مزیدتفصیل به په علمی خبرو کښی راسی

تفصیل ا و علمی خبری

)واذاقیل لهم امنوا(

پوسه چي دغه ایت د(واذاقیل لهم لاتفسدوا) له ایت سره متعدد مناسبتونه لري ، اول مناسبت یې دادئ چي دغه دواړه ایاتونه په دي کښي سره گډ دي چي هریودعطف په واسطه سره سبب دئ ددي قول دخدای پاک چي (ولهم عذاب الیم) ،

اودوهم مناسبت یې دادئ چي په دغودواړوایاتوکښي ومنافقینوته دنصیحت اودارنگه دمنافقینو په بده لهجه سره ددغه نصیحت ردَول ذکرسویدئ ،

دریم مناسبت یې دادئ چي دکوم نصیحت ذکر چي په ړومبني ایت کښي سوئ دئ نوهغه له تخلیه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له تصفیه کولو څخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره له خبیثواخلاقو څخه اوله غلطوعقیدوڅخه اوله بدواقوالواوافعالوڅخه اوکوم نصیحت چي په دغه مبارک ایت کښي ذکرسویدئ نوهغه له تحلیه سره تعلق لري کومه چي عبارت ده له ښائسته گرځولوڅخه دانسان ظاهراوباطن خپل لره په ښواخلاقوسره اوپه صحیح عقیدوسره اودارنگه په نیکواقوالو اوافعالوسره، همدارنگه پوسه چي له ترتیب څخه ددغودوومبارکوایاتو داهل طریقت دعلماؤدهغي خبري تائیدکیږي کومه چي عبارت ده له دي څخه چي تخلیه پرتحلیه باندي مقدمه ده.

فایده، په دغه مبارک ایت کښي الله پاک دمنافقینو له قبیحواونارواصفتوڅخه څلور قسمه ناروا صفتونه ذکر کړیدي ، اول دخدائ ا ورسول اودده واصحابوته ده سفهي یادسفاهت نسبت کول ، دوهم سفاهت ددوی‌په خپله ،دریم حصرددوی‌په سفهاؤ کښي اوحصرد سفهاؤپه دوی‌کښي ، څلورم داچي دوی‌په مرکب جهل کښي واقع سویدي چي هم سخت جاهلان دي اوهم له خپل جهل څخه ناخبره دي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(اِمنواکمااٰمَنَ الناس) پوسه چي په دغه قول کښې دکاف لفظ په معني د(مثل) دئ اوپه محل کښې دنصب دئ صفت دئ دمحذوف مصدردپاره کوم چې مفعول مطلق دی دپاره د(امنوا) اود(آمن)فعل د(مَا)مصدريه په وجه مأول دئ په مصدرسره نوبه تقديردکلام په دي ډول سي(اِمنوااِيماناً مثلَ ايمانِ الناس)،

له (الناس)څخه مرادڅوک دي اوالف لام په (الناس) کښې کوم الف لام دئ،

جواب، قرطبي اوابن جرير اوابن کثير له ابن عباس رضي الله عنه څخه روايت کړيدی چي مرادله (الناس) څخه اصحاب درسول عليه السلام دي اوالف لام يا دپاره دعهدخارجي دی اويا دپاره دجنس دی اوداځکه چی که دالناس لفظ په خپل ظاهری عموم پاته سی نوبياخودغه لفظ له اصحابو څخه پرته ونوروخلکوته هم ورشا مل دی نوبه الف لام دعهدخارجی حضوری اوياداپاره دعهدخارجی المعلوم المدلول من القرائن سی اوواصحابوته به اشاره په وکړه سی اوکه له الناس څخه هغه څوک مرادکړه سی کوم چی په انسانيت کښی کامل دی اوياداادعا وکړه سی چی غيرمومن سړی دسره انسان نه دی نوبه الف لام جنسی سی، سوال له دغه کلام څخه خوداسي فهميږي چي داډول ايمان هم سته کوم چي داصحابوياپه بل عبارت دمخلصومومنانودايمان په ډول نه وي اوسره له دي چي ايمان خوهمدغه يوقسم دئ کوم چي په اخلاص سره وي،جواب کوم ايمان چي دالله جل جلاله په نزدمعتبردئ نو هغه خوهمدغه يوقسم ايمان دئ کوم چي په اخلاص سره وي مگرمطلق ايمان عام له دي څخه چي که دخدای پاک په نزدمعتبروي اوکه نه وي يوبل قسم هم لري يو مثال دهغه ايمان دمنافقانودی کوم چي چي صرف دخولي په اقرارسره دی،

لطيفه پوسه چي د(کَمَا)لفظ په کلام دعربوکښي په متعددومعناگانوکښی مستعمل سويدی اول په معنی دتشبيه کښی لکه په دغه آيت کښی دوهم په تقييدکښی په دی ډول چی مدخول دده قيدوی دماقبل دپاره لکه په دی مثال کښی چی الحيوان کماانه ناطق انسان دريم لپاره ددلالت پرقِران دفعلينوپه وجودکښی لکه په دی قول کښی ذهب زيدکما جاء څلرم دتعليل دپاره لکه په دی مثال کښی زيدکماانه عالم واجب الاکرام پوسه چي پردغه تقديرچي الف لام لپاره دعهدخارجي سي نوبيادالناس په لفظ کښي دري احتماله دي اول احتمال دادئ چي مرادورڅخه رسول عليه السلام اواصحاب دده دواړه سي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه يوازي اصحاب سي اودريم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه خلگ سي چي په اصل کښي يهودان وه اوبيايي ايمان راوړئ ؤ لکه عبدالله ابن سلام اواتباع دده اوکچيري د(الناس)په لفظ کښي الف لام جنسي سي نوبياپه دغه لفظ کښي دوه احتماله دي اول دادئ چي مرادورڅخه دمديني منوري انصارسي کوم چي داوس اودخزرج له قبيلوڅخه وه اوددغودواړوقبيلو اکثرخلگ مسلمانان وه اوليږيي منافقان وه اودلفظ دعموم اودجنس کله پراکثردجنس باندي هم اطلاق کيږي اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه ټول مومنان دهغه وخت سي گواکي له مومنانوڅخه پرته نورخلگ ددي لائق نه دي چي خلگ ياانسانان ورته وويل سي اود(کماامن الناس)په لفظ کښي داصحاب کرامو وفضيلت ته هم اشاره ده اودغه قول پردي باندي هم دلالت کوي چي ايمان داصحابودحقانيت معياردئ اواصحاب معياردحق دي،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(کماامن السفهاء) یعني ایا ایمان راوړوموږلکه چي ایمان راوړیدئ دغوکم عقلانو، دمدیني منوري منافقانو په څه سبب ومومنانواوواصحاب کراموته کم عقلان ویل ؟

په دی اړه دمخه هم په زړه پوری تفصیل تیرسوخومزیدتفصیل ئی په دی ډول دی چی ددي مختلف سببونه ؤ،اول سبب یې داؤچي دغه منافقان په خپله په اخیره درج کم عقلان وه اوواصحابوته کامل عقلونه الله پاک ورکړیوه اوداقانون دئ چي دکم عقله سړي په نظرکښي عاقل انسان کم عقله ورځي لکه چي په پښتوکښي یومشهورمتل دئ چي کلي پرلیوني خندل اولیوني پرکلي خندل

اودوهم سبب یې داؤچي دوی له اصحاب کراموسره سخت عداوت اودښمني درلوده اوداقانون دئ چي ددښمن په نظرکښي دانسان هنراوکمال عیب ښکاره کیږي لکه چي شیخ سعدي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي ـ هُنربچشم عداوت بزرگترعیبي است ـــ گل است سعدي ودرچشم دشمنان خاراست ،،،

اودریم سبب یې داؤ چي مهاجرین داصحابویې په دي وجه کم عقلان بلل چي دوی خپل وطن، کورونه، مال، جایدادپه مکه مکرمه کښي پریښودل اودخپل قوم په دښمني کښي ودریدل اودخپلوپلرواونیکه گانو طریقه یې پریښودله اوانصارداصحابویې په دي وجه کم عقلان بلل چي هغوی‌ومهاجرینوداصحابوته پنا ورکړه اوخپل مالونه یې له دوی‌سره شریک کړل حتي چي خپلي ښځي بې طلاقي کړې اوومهاجرینوته بې په نکاح ورکړې،

څلورم یې په دي سبب کم عقلان بلل چي دوی داسلام دین قبول کړیووځکه چي ددوی په فکرکښي العیاذبالله داسلام مقدس دین یوباطل دین ؤ اودباطل دین قبلول خو دکم عقلانوکاردئ ،پوسه چي د(سفهاء لفظ دسفِیهْ جمعه ده کوم چي له سفاهت څخه مأخوذدئ داماده په قران کریم کښي،۱۱،ځایه راغلي ده اوپه اصل کښي خفت اوحرکت ته ویل کیږي اووجهل ته هم ویل کیږي اودسفیه دلفظ اصلی معني مفسرینوپه متعددو تعبیروسره بیان کړیده،اول خفیف العقل یعي دسپک عقل خاوند، دوهم جاهل، دریم ضعیف الرأي،څلورم دضرراودفایدي په ځایوباندي نه پوهیدونکئ، پنځم کم عقله، شپږم بې علمه، اوپه قران کریم کښي هم ماده دسفیه په مختلفومعني گانوکښي مستعمله سویده اول په معني دکم عقل لکه ددغه سورت په،۲۸۲، ایت کښي، دوهم په معني دبې علمه لکه دسورت انعام په ،۱۴۱،ایت کښي، دریم هغه چي له دین څخه دحضرت ابراهیم علیه السلام اعراض کوي لکه ددغه سورت په ،۱۳۰،ایت کښي، څلورم هغه چي پرعمل اوپرکارباندي دنبي علیه السلام اوداصحابو اعتراض کوي لکه ددغه سورت په ،۱۴۲،ایت کښي، اوپنځم هغه چي پرالله تعالي باندي افترا وي کوی لکه دسورت جن په، ۴، ایت کښي، شپږم هغه چي له الله جل جلاله څخه دنالائقه شي سوال اوغوښتنه کوي لکه دسورت اعراف په، ۱۵۵، ایت کښي(الاانهم هم السفهاء) یعنی خبردارای مومنانوبیشکه دغه منافقان خاص دوی کم عقلان دی ،په دغه قول سره الله پاک دمنافقینوذکرسوی قول په ډیرتاکیدسره ردکړیدی اوپه دغه قول کښی الله پاک دغه منافقان په سفهاؤاوکم عقلانوکی اوکم عقلان ئی په دوی کښی حصرکړ یدی یعنی نه په دوی کښی له بیعقلی څخه پرته بله کومه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دعقلمندۍ یوه نمونه سته اونه له دوی څخه سوی نورکم عقلان سته(ولاکن لایعلمون) یعنی سفهاءاوکم عقلان خاص دوی دی خومگرنه پوهیږی دوی په سفاهت دخپلوځانو، پوسه چی په دغه کلام کښی الله پاک ددی بیان کړی دی چی دغه منافقان په جهل مرکب کښی واقع دی ،جهل مرکب ودی ته ویل کیږی چی یوسړی هم جاهل وی اوهم له خپل جهل څخه ناخبره وی اوددغه ډول انسان وسمی لاری ته راوستل دناممکن کارپه ډول دی لکه چی یوه شاعر په دی اړه فرمایلی دی ،انکس که نداند ونداندکه نداند ،، اوپای خرخیش وبمنزل نه رساند ،، وانکس که نداندوبداندکه نداند ،،اواسپ خودازگنبدفیروزه جهاند ،، سوال په مخکی ایاتوکښی الله پاک له منافقانو څخه د شعور نفی کړیده اوپه دغه آیت کښی یې له دوی څخه نفی دعلم کړیده نو په دی کښی کوم سر دی؟مفسرینوددی سوال جواب په دی ډول کړی دی چی په مخکی ایاتوکښی چی کوم خباثتونه ددوی الله پاک ذکرکړیدی لکه په دروغوسره دایمان دعوه کول اویا په ځمکه کښی فساد کول نوهغه واضح اوښکاره وو اودمحسوسواموروپه ډول وه نوهلته دشعورذکرمناسب وه اوپه دغه آیت کښی دایمان ذکراو وایمانی شیانوته رمز اواشارت فرمایل سویدۍ کوم چی وتامل او واستدلال ته حاجت لری نوپه دی وجه دلته دعلم ذکرکول مناسب وه،

پوه سه چي ددغه آيت او دارنگه د مخکني آيت په متعلق داسي سوال کيږي چي منافق خو و هغه ته ويل کيږي چي دوی په ظاهر کښي د کفر خبري نه کوي ، بلکي خپل کفر پټ ساتي . او له دغو دواړو اياتو څخه خو داسي معلوميږي چي دوی خپل کفر ښکاره کاوه ، ځکه چي أصحابو ته يې مفسدين ويل ، او نفاق يې إصلاح بلله لکه له اول آيت څخه چي فهميږي ، او دارنگه يې ټولو أصحابو ته سفهاء ويل لکه له دوهم آيت څخه چي فهميږي نو بيا خو دوی مُجاهِر يعني ښکاره کافران وه نه منافقان ؟

ددې سوال جواب په مختلفو ډولو ورکړسوئ دئ:

اول په دې ډول چي دغه ټولي خبري دوی له خپلو ځانو سره په زړوکښی راگرځولي ، نه دا چي په ښکاره يې ويلی .

دوهم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ چي په دغو دؤو اياتو کښي ذکر دئ مسلمان نه ؤ بلکي دغه هم منافق ؤ ، دغه نصيحت بې ودوی ته د استهزاء په توگه کاوه.

نو منافقانو چي به په جواب کښي دغسي د کفر خبر ورته کوله نو دا خو دوی خپل کفر و منافق ته ښکاره کاوه نه و مسلمان ته.

دريم په دې ډول چي دغه نصيحت کونکئ خو له مسلمانانو څخه ؤ ، خو دوی دغه کفري جوابونه وده ته مخامخ نه دي ويلي بلکي کله چي به دوی سره تنها سول نو دغه ډول کفري ويناوي بې کولې.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

څلورم په دي ډول چي دغه خبره دوی ودغه نصیحت کوونکي ته مخامخ کوله خو وده ته يې له دغه کلام څخه يوقسم معني په خيال کي وراچوله اومراديې بله معني وه لکه چي ددغومنافقانوهميشه داعادت ؤچي درسول عليه السلام اوداصحابو په حضورکښي بې داسي خبره کوله چي چپه اوراسته دواړه اړخونه بې درلودل

لفظي ترجمه:

(وَ) او(إذَا) هغه وخت(لَقُــوا) چي ملاقي سي دوی يعني يوځای سي دغه منافقان (الَّذِيــن) له هغو کسانو سره (آمَنوا) چي ايمان يې راوړی دئ يعني چي أصحاب درسول صلى الله عليه وسلم دي (قالوا) نو وايي دوی يعني منافقان ودغو مومنانو ته چي دوی ورسره مخامخ سي (امَنَّـا) ايمان راوړی دئ موږ يعني موږهم رسالت د حضرت محمد(صلی الله عليه وسلم) منلی دی اوپه قرآنکريم باندی موايمان راوړی دی ، او اسلام مو قبول کړی دئ (وَ) او(إذا) هغه وخت (خَلَوا) چي يوازي سي يا (خلوا) چي ولاړ سي دوی يعني دغه منافقان(الی)و(شَيَاطِين) شيطانانو ته (هِم) د دوی (قالوا) نو وايي دوی يعني دغه منافقان و دغو شيطانانو خپلوته (إنَّــا) بې شکه موږ (مَعَ) سره (کُــم) له تاسي يعنی له تاسی سره يو (إنَّــمَا) بې شکه خبرداده خاص(نَـحـنُ) موږ(مُـسـتَهزِءُون)(۱۴) إستهزاء کونکي يو ،يا پسخن وهونکي يو ، يا مسخرې کونکي يو يعني دخدای په رسول اوپه قران اوپه اسلام او په مومنانو پسي .تفسيرطبری،،

يعني ددغو منافقانو بل صفت ، خوی ، اوعلامه داده چي کله له مخلصو ، پاکو ، او سوچه مسلمانو سره ملاقات وکړي ، نو دوی ودغه مسلمانانو ته ددې لپاره چي د مسلمانو گمان پر دوی باندي نيک وگرځي او په نتيجه کښی يې سراومال اواولادپه امن سی اوکومی گټی چی ومسلمانانوته الله پاک ورپه نصيب کوی نودوی هم په هغوگټوکښی اشتراک ولری ، په دروغو وايي چي موږ ايمان راوړی دئ ، ستاسي په ډول موږ هم مومنان يو.

خو کله چي بيا دغه منافقان و خپلو شيطاني مشرانو ته ورسي نوبيا ددې دپاره چي هغه پر دوی باندي دا إعتراض و نه کړي چي تاسي چي له مسلمانو سره کښته پورته کيږی‌نو له دې څخه داسي معلوميږي چي تاسي هم مومنان سوي ياست نودامنافقان ودغو شيطانانو ته بيا داسي وايي چي تاسي پر موږ داسي گمان ونکړی چي موږ مومنان سوي يو څکه موږ د پخوا په ډول له تاسي سره پر يوه دين ټينگ ولاړ يو ، پاته سوه دا خبره چي موږ له مومنانو سره رفت او آمد لرونو دا ددې لپاره چي خپله ميله تازه کوو او په مومنانو پسخند وهو . (واذالَقواالذين آ منوا قالوا امنا)يعني اوکله چي يوځای سي دوی‌له هغوخلگوسره چي ايمان يې راوړيدئ نووايې دوی چي ايمان راوړيدئ موږ ،پوسه چي په دغه مبارک ايت کښي الله جل جلاله دمنافقانو دچال چلنداو دمعاملې بيان کړيدئ کومه چي دوی به له مومنانوسره کوله اوپه تيرواياتوکښي ئی دمنافقينودمذهب اودمسلک بيان کړيدئ،

(مظهري، بيضاوي) فايده،قاضي بياوي اوصاحب دروح البيان اوځني نورومفسرينوددغه ايت په شان نزول کښي داسي ذکرکړيدي چي وعبدالله ابن أبيَ اودده وملگريوته يوڅونفره دصحابه ؤپه مخه ورغلل نوعبدالله ابن ابي کوم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

چي رئيس دمنافقينوؤ وخپلوملګريوته وويل چي تاسي وس وماته ګورئ چي دغه سفهاءاوکم عقلان څرنګه له تاسي څخه ګرځوم نوپې حضرت ابوبکر رضي الله عنه ترلاس ونيوئ يعني دروغبړپه شکل اوداپې ورته وويل چي هرکلَيْ دي وي وصديق ته چي دبني تميم سرداردئ اوشيخ الاسلام دئ اودرسول الله صلي عليه وسلم ملګرئ ؤدثورپه غارکښي اودځان اودمال ښندونکئ دئ دخداى پاک رسول لره وروسته يې حضرت عمر رضي الله عنه ترلاس ونيوى بيايې ورته وويل چي هرکلي دي وي وسردارته دبنی عدي چي فاروق دئ اوقوي دئ په دين کښي دخداى پاک اوښندونکئ دځان اودمال دئ رسول الله صلي عليه وسلم لره وروسته يې حضرت علي رضي الله عنه ترلاس ونيوى بيايې ورته وويل چي هرکلَي دي وي وزوى ته دکاکاد رسول الله صلي عليه وسلم اووزوم ته دده کوم چي تررسول الله رالاندي دبني هاشم سرداردئ نوحضرت علي وعبدالله ته وويل چي اي عبدالله له خدايه وويريږه دغه منافقت مکوه ځکه چي منافقان دالله پاک ترټول مخلوق بدخلګ دي ابن ابی ورته وويل چي اي د حسين پلاره دا خبره دي څرنګه راته وکړه قسم په الله جل جلاله دئ چي زموږ ايمان ستاسي دايمان په ډول دئ بيادوی سره جلاسول نو ابن ابی وخپلومنافقينوملګريوته وويل چي وګورئ څرنګه مي دوی ترځان تيرکړل اووتاسي ته هم چي هروخت په مخه درسي نودغسي ورسره کوي نودده ملګريووده ته وويل چي ته ژوندي يې نوهميشه به موږ ته خيروي ، نوددغي قصي په سبب دغه مبارک ايت نازل کړسو،

تنبيه، پوسه چي ددغي قصي دراويانووسلسلي ته ځينوعلماؤسلسلة الذهب ويلي ده اوځينوبياددي پرخلاف سلسلة الکذب بللي ده او ځينودغه قصه صحيح بللي ده اوځينوردکړيده، پوسه چي په اتفاق دمفسرينودمديني منوري دمنافقينوډله دبدرله غزاڅخه وروسته پيداسوه اودبدرغزاپه اول کښي ددوهم کال دهجرت واقع سويده،سوال منافقانوومونانوته دخپلوځانوله طرفه دتسلی ورکولوپه وجه کلام په جمله فعليه سره ووايه کومه چي دآمنا جمله ده اووخپلوشيطانانوته ئی داطمينا ن ورکولوپه وخت کښی په جمله اسميه سره خبره کړيده کومه چی د(انامعکم) جمله ده نوددغه بدلون اوتخالف سبب څه ؤ؟جواب،مفسرينوددی متعددی وجی ذکر کړيدی، اوله وجه داده چي پرمومنانوباندي دوی دسادګانوخيال کړيوواوددوی‌په باره کښي يې داګمان وه چي دوی هره خبره مني نوپه دي وجه يې په هغه خبرکښي کومه چي دوی‌به ومومنانوته کوله وتاکيدته دمجبوريت احساس نه کاؤاوددي پرخلاف شيطانان اورئيسان ددوی‌دوی‌خوراچالاک اوپوهان ګڼل چي په هره خبره نه خطاکيږي اونه هره ساده خبره مني نوځکه يې ودوی ته مؤکدکلام وايه 'فتح العزيز.

اودوهمه وجه داده چي مومنانو خوله دوی څخه دنوي ايمان مطالبه درلوده نه دبقاپرزاړه ايمان باندي نوځکه دوی ومومنانوته خبره په جمله فعليه سره کړيده کومه چي پرتجدداوپرحدوث باندي دلالت کوي اوشيطانانوددوی له دوی‌څخه پرزاړه ايمان باندي دثبات اوددوام تقاضاکوله نوځکه يې ودوی ته په جمله اسميه سره کلام ويلئ دئ کومه چي پرثبات اوپردوام باندي دلالت کوي، دريمه وجه داده چي ومومنانوته به چي کومه خبره دوی کوله نوهغه خودمومنانو دخطاايستلوپه خاطر دوی کوله او کوم رغبت اوشوق اوموافقت دزړه يې په هغې خبره کښي هيڅ نه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ؤ اوداهم دعلم بلاغت يوقانون دئ چي له کله يومتکلم په يوه کلام کښي رغبت نلري نوبياکه څه هم دتاکيدضررت وي خومتکلم په هغه کلام کښي تاکي نه کوي اوکله بياچي متکلم ته يومرغوب ومحبوب وي نوکه څه هم وتاکيدته حاجت نه وي دَيْ په هغه کلام کښي تاکيدکوي. بيضاوي مع توضيح.

)واذاخلواالی شياطينهم(

پوسه چي ددغه کلام ترجمه اوتفسيرپه مختلف ډ ولوکيدلای‌سي اول ډول يې پردي بنادئ چي الی جاره صله سي د(خلوا)دپاره پردغه تقدير د(خلوا)دلفظ په دوه قسمه معني کيدلای سي، اول په دي ډول '،اوهغه وخت چي ولاړسي دوی‌وشيطانانوددوی‌ته، دوهم په دي ډول اوهغه وخت چي ورتنهاسي دوی يعني له مومنانوڅخه، وشيطانانوددوی‌ته، اودوهم ډول يې پردي بنادئ چي د(خلوا)لفظ له قبيلې څخه د(خلوتُ به) سي يعني پسخند مي وواهه، مسخره مي وکړه په ده پردغه تقديربه د(خلوا)لفظ متضمن سي معني دانهاء لره اودآيت معني به په دي ډول سي اوکله چي ورسوي دوی دغه پسخندوهل په مومنانو وشيطانانوددوی ته، اودريم ډول يې پردي بنادی‌چي دالی کلمه په معني دمع سي نوبه دايت معني په دي ډول سي،اوهغه وخت چي يوازي سي دوی‌سره له شيطانانوددوی

شياطين)دشيطان جمع دی کوم چي يادشطن څخه جوړدی‌نوپه معنی دبعيداوليري دی يعنی دخيرله ځايوڅخه يادالله له رحمت څخه اويا له شاط څخه مأخوذ دی نو په معنی دباطل دی،او داما ده په قرآن کی اته اتيا واره راغلی ده دبقری دسورت په شپږديرسم آيت کښی دغه لفظ په معنی دابليس راغلی دی اوددغه سورت په،۱۰۲، اوپه، ۱٦۸، ايت کښي دغه لفظ په معني دانسي اودجني شيطان راغلئ دئ اودارنگه ددغه سورت په، ۲۷۵، ايت کښي په معني دجني شرير راغلئ دئ اوپه دغه ايت کښي په معني دشريروانسانانوراغلئ دئ چي علما ديهودو اوکافران يامشران دمنافقانودی اودسورت صافات په پنځه شپيتم آيت کښی بناپريوه تفسيرباندی په معني ده مارانوراغلئ دئ اوپه سورت ال عمران کښي په، ۱۷۵، ايت کښي په معني دجاسوس دانسانانوراغلئ دئ

سوال:

له شيطانانو د دوی څخه په دې قول د خدائ (جل جلاله) کي چي (الی شياطينهم) څوک مراد دي ؟

جواب دا هم کيدائ سي چي مراد له شيطانانو څخه د دوی هغه يهوديان مراد سي چي په پټه اوپه ښکاره کافران وه ، او دا هم کيدائ سي چي مراد دي ورڅخه ددغو منافقانو رئيسان او غټ غټ مشران وي ، او داهم کيدائ سي چي مراد دي ورڅخه کاهنان د دوی وي.

پو سه چي دغو کفارو کاهنان درلودل چي د غيبو خبري بې کولې ، او دوی په دې عقيده ؤ چي له دغه هر يوه کاهن سره يو شيطان ملگرئ دئ چي له غيبوشيانوڅخه خبرورکوی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبني قريظه په يهودو کښي کعب د أشرف زوی ؤ ، او په بني أسلم کښي ابو بُرده کاهن ؤ ، او په جُهَينه قبيله کښي عبدالدار ، او د أسد په قبيله کښی عوف د عامر ځوی ؤ ، او په شام کښي عبد الله د أسود ځوی ؤ.

او په نن زمانه کښي هغه نارينه او ښځي چي خلگ ورځي ، او دوی وچاته وايي چي په تا فلاني کوډي کړيدي ، په فلان ځائ کښي يې پټي کړيدي ، او يا داسي نوري د غيبو خبري ورته کوي نو، دغه خلگ د همدغو کاهنانو حکم لري کوم چي په مدينه منوره کښي وه.

الله (جل جلاله) ددغو منافقانو ددغه قول په رده ولو کښي داسي فرمايي:

لفظي ترجمه:

(الله) خدائ(جل جلاله و عز مجده) به (يَستَهزئ) جزاء د إستهزاء ورکړي (بِـهِـم) ودوی ته يعني دغه پسخند چي دوی يې په مومنانو وهي ددې سزا به الله تعالی هم په دنيا کښي او هم په آخرت کښي و دغو منافقانو ته ورکړي (وَ) او (يَمَــدّ) کش به کړ ي خدائ پاک ، يا مهلت به ورکړي يازيات به کړی(هم) دوی يا ودوی ته (في) په (طُغيان) دې سرکښي کښي (هِم) د دوی يعنی ددی دپاره چی نورهم ددوی دگناه اودعذاب پيټی درانه سی نور بی هم الله په سرکښی کښی ددوی کش کړی (يعـمهون)(١٥) چي حيرانتيا به کوي ، يا کوردلي به کوي يعني په داسي حال کښي به و دوی ته الله پاک ددوی په دغه سرکښي کی مهلت ورکړي چي کوردلي يعني د زړه ړندوالئ يا حيرانتيابه کوي يعني هميشه به په دي کښي حيران وي چي په کوم چم به دغه منافقانه رويه د کفارو او مسلمانانو په منځ کښي خوندي اوپټه وساتو چي إفشا او رسوا نه سو اويادیعمهون داسی معنی وکړی چی تردد،ګرځيدل راګرځيدل به کوی په دغه طغيان کښی اوهيڅ کله بی هدايت په برخه نسي،، تفسيرطبری وغيره

تفـصــيل اوعلمی خبری

پو سه چي د (الله يستهزئ بهم) اصلي معنی په دې ډول ده چي : الله به پسخند ووهي په دوی ، خو څرنګه چي الله (جل جلاله) له پسخند وهلو څخه پاک دئ ، ځکه پسخند وهل په انسانانو کښي لا ډير عيبجن او د جهالت کار دئ ، نو په دې وجه موږ د يستهزئ معنی داسي وکړه چي جزا د استهزاء به ورکړي الله ودوی ته .پوسه چی دلته الله پاک له جزاداستهزا څخه دجزاپه لفظ سره تعبيرکړی دی دايادمشاکلت له وجی اوياله دی وجی چی جزاداستهزاپه قدرکښی له استهزاسره برابره ده اوياله دی وجی چی هغه ضررچی منافقانو به په استهزاکښی دهغه ضررد رسولواراده ومسلمانانوته کوله نوهغه ضرربه الله پاک پردوی باندی راوګرځاوه اويا د يستهزئ بهم په لفظ کښی استعاره تبعيه تمثيليه ده اومعنی ديستهزئ بهم په دی ډول ده چی الله پاک به معامله وکوی له دوی سره لکه معامله داستهزاکوونکی په دی ډول چی په دنياکښی به په ظاهره کښی خپل رسول ته ددوی په باره کښی داسی هدايت وفرمايې چی له دغومنافقينو سره ظاهره داسی رويه کوه لکه له مسلمانانوسره چی يې کوی اوله دی سره سره به نعمتونه هم ورزياتوی ددی دپاره چی نورهم په ګمرهی کښی ښخ کړه سی اوپه اخرت کښی به هغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وخت چی دوی ودوزخ ته ورداخل کړه سی داسی معامله له دوی سره کیږی چی په دوزخ کښی به یوه دروازه دجنت وطرفته پردوی باندی راخلاصیږی اودوی به په چټکی سره دجنت وخواته ورځغلی اوبیا به بیرته دغه دروازه پردوی باندی تړله کیږی اومومنان به له جنت څخه ددوی ددغه حال منظره کوی اوباندی خاندی به ،بیضاوی وغیره ،

محترمو مسلمانانو:

پسخند وهل استهزاوي په خلګو پسي کول په شريعت کي سخته غټه ګناه ده ، او د انسان د دنيا او آخرت سخته لويه بربادي ده ، خاص بيا په داسي خلګو پسي چي هغه صالحان خلګ وي.

حضرت عبد الله ابن مسعود (رضي الله عنه) فرمايلي دي : چي که په سپي پسي و خاندم ، نو بيريږم چي الله به ما مسخ وګرځوي ، يعني سپئ به راڅخه جوړ کړي.

الله (جل جلاله) په قرآن کريم کي په يوه مبارک آيت کي فرمايلي دي:

هيڅ يو قوم دي په بل قوم باندي پسخند نه وهي ، ښايي دا چي هغه خلګ به د خدائ په نزد تر دوی ښهتره وي.

محترمو!

هر څوک که په يوه عيب معيوب ؤ او بل په ده پسي خندل ، نو اخير به دغه سړئ په هغه عيب سره معيوب وګرځي .

او د قرآنکريم د يوه آيت مطابق په يو چا پسخند وهل د جهل علامه ده ، عاقل سړئ قطعاً دغه کار نه کوي.

اوس په راتلونکيو اياتو کښي الله پاک ددغو منافقانو ددغه منافقانه سلوک بد عاقبت او خراب أنجام بيانوي او دارنګه ددوی د بدحالۍ او ګمراهۍ د ښه واضح کولو لپاره پر دوی باندي مثالونه تيره وي ، او ددې بيان کوي چي په ظاهره که څه هم دوی اوريدل کوي ، خبري کولائ سي ، او ليدلائ سي خو حقيقي غوږونه يې کاڼه دي ، او حقيقي ژبه يې ګونګۍ ده ، او حقيقي سترګي يې ړندې دي ، نو په دې وجه ددې ځائ په دوی کښي نه دئ پاته چي وحق ته راوګرځي.

لفظي ترجمه:

(اولئِکَ) هغه چي ذکر سول يعني دغه منافقان (الذيـنَ) هغه دي(اِشترَوا) چي رانيولې ده دوی (الضلالة) ګمراهي(بِالهُدی) په هدايت(فَ) نو (مَا) نه(رَبِحَت) وکړه ګټه ، يعني نو نه وکړه ګټه (تِجَارَتُ) تجارت (هم) د دوی (وَ) او (مَـا) نه (کَانوا) وو دوی يعني نه وو دوی (مُهتَدِين)(١٦) دسمی لاری ميندونکي يعني په کارو ددغه تجارت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

يعني دغو منافقانو له هدايت او سوچه ايمان څخه مخ وگرځاوه او گمراهي يې كومه چي دغه د منافقت معامله ده غوره کړه ، ددوی فکر داؤ چي په دې معامله کښي به موږ گټه وکړو ، خو هغه ودوی ته په ډېر غټ تاوان تمامه سوه . ځکه له يوه طرفه يې په قيامت کښي عذاب تر شکاره کافرانو ډير سخت دئ ، اوله بله طرفه په دنيا کښي هم الله (جل جلاله) دوی رسوا کړل ، مسلمانان يې په دې خبر کړل چي دغه خلگ مسلمانان خو نه دي خو په کفر کښي هم أغلظ کافران دي چي تر عادي او ښکاره کفارو يې حال ډير بد دئ.

تفصيل اوعلمي خبري، پوسه

چي دلته ځيني سوالونه کيږي چي جواب غواړي:

اول سوال دا کيږي چي إشتراء او بيع يعني رانيول او خرڅول خو په مالي شيانو کښي راځي او ضلالت او هدايت خو مالي شيان نه دي ، نو څنگه الله تعالى فرمايلي دي چي دوی رانيولئ دئ ضلالت په بدل کي د هدايت ؟

جواب يې دادئ چي الله پاک دا خبره د مجاز په ډول فرمايلې ده ، يعني دا چي دوی گمراهي غوره کړه او د هدايت لار يې پريښوده ، دايې په ډول د مجاز رانيول او خرڅول وبلل گواکی دوی هدايت په بدل کښی دضلالت پرشيطان باندی خرڅ کړاوضلالت ئی ورڅخه رانيوی

دوهم سوال دادئ چي رانيول دضلالت په هدايت سره خو ددې تقاضی کوي چي له دوی سره خو اول هدايت موجود ؤ مگر هغه هدايت دوی له لاسه ورکړ او گمراهي يې غوره کړه ، او سره له دې چي هدايت خو له دوی سره له پخوالا وجود نه درلودئ ؟

جواب ددې سوال په مختلفو ډولو ورکړسوئ دئ اول په دې ډول چي په أصل فطرت کښي خو الله پاک په دوی کښي صحيح إستعداد د هدايت قبلولو ايښي ؤ ، لکه چي په يوه مبارک حديث کښي راغلي دي

(كُلُّ مَوْ لُوْدٍ يُوْلَدُ عَلَى فِطْرَةِ الْإِسْلامِ) يعني هر زيږول سوئ کوچني زيږول کيږي پرفطرة،استعداد اوصلاحيت دقبلولواسلام باندي،

نو هغه إستعداد يو قسم هدايت ؤاو دوی له هغه څخه کار نه واخيستی بلکی په کجروي او بې لاري سره يې هغه إستعداد فاسد کړ او په گمراهي سره موصوف سول.

دوهم جواب په دې ډول ورکړسوئ دئ چي د (اشتروا) لفظ په آيت کښي په معنی د (اختاروا) دئ ، يعني چي غوره کړئ دئ دوی ضلالت پر هدايت باندي ، يعني ددوی په مخ کښي هدايت او ضلالت دواړه موجود ؤ، او په دوی کښي د هدايت قبلولو ، او د گمراه کيدلو د دواړو صلاحيت پروت ؤ نو دوی پر ځائ ددې چي هدايت غوره کړي ضلالت يې غوره کړ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم جواب يې په دې ډول ورکړ سوئ دئ چي له دوی سره هدايت موجود ؤ ، هغه داچي د رسول (عليه الصلاة والسلام) تر بعثت له مخه حتی دده مبارک تر هجرت له مخه ټولو يهودو ته دا معلومات ؤ چي اخيري نبي راتلونکئ دئ ، او پر ده باندي نوی کتاب قرآن نازليدونکئ دئ ، او حتی ونورو خلګو ته بې کوم چي دعربومشرکان وه هم ددې خبري بيان کاوه ، خو کله چي رسول(عليه الصلاة والسلام) و مدينې منورې ته په هجرت ورغئ نو دوی د حسداو د مال او درياست د محبت دغلبې په وجه و حق ته کوم چي له پخوا لا دوی ته معلوم ؤ شا وګرځوله.

حتی په ځينو کتابو کښي داسي راغلي دي چي يهودو چي اول وار په مدينه کښي هستوګنه غوره کړه نوسبب يې داؤ چي له موسی عليه السلام سره دوی و کعبې شريفي ته راغلي ؤ بيا چي کله د مدينې وعلاقې ته راورسيدل ، نو موسی عليه السلام د رسول الله (صلی الله عليه وسلم) ذکر وکړ ، نو دوی ځيني په مدينه کښي پاته سول په دې وجه چي دا د اخيري نبي د هجرت ځائ دئ.

(ربحت) دغه لفظ له رِبح څخه جوړدئ کوم چي وهغي ګټې ته ويل کيږي چي دتجارت له لاري يې انسان حاصله کړي، پوسه چي نسبت دربحت و(تجارتهم)ته دمجازعقلي په ډول سويدئ اواصلي ترکيب په دې ډول دی(فماربحوافي تجارتهم) پوسه چي دتجارت لفظ په قران کريم کښي نهه واره راغلی دی اوپه دري قسمه مستعمل سويدی اول په طريقه داستعاري تمثيلې لکه په دغه ايت کښي دوهم په خپله حقيقي معني کښي لکه دسورت نساء په ،۲۹، ايت کښي دريم په معني داخروي تجارت لکه دسورت فاطر په،۲۹، ايت کښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره دسورت د،۱۷، او،۱۸، ایت تفسیراوتحقیق،

تفسیرفضل الرحیم(۴)برخه

په راتلونکي اياتو کښي الله (جل جلاله) ددغو منافقانو د حال د ښه ښکاره کولو په سبب مثالونه فرمايي:

لفظي ترجمه:

(مَثَلُ) نادر حال (هُــم) ددوی ــ یعني د منافقانو په دغه منافقت کښي د دوی) کَ) په مثل(مَثَلِ) د نادر حال دئ (الذي) د هغه چا (استَوقَــدَ) چي بل کړي (نَاراً) اور (فَ) نو (لَمــَّا) هغه وخت (اَضَاءَت) چي روښانه کړي دَی ، یعني دغه اور (مَــا) هغه ، یعني هغه ځایونه(حَــولَ) چي په شا او خوا کښي دي (هُ) دده ــ یعني ددغه اور بلونکي (ذَهَبَ) نو تګ وکړي (اللهُ) خدایٔ پاک (بِ) په (نُورِ) رڼا (هِــم) ددوی ــ یعني ددغو اور بلونکو (یعني کومه رڼا او روښنايي چي د اور په سبب ورته پیداسوې وي ، نوالله پاک هغه بیرته ورڅخه بوځي په دې وجه چي اور ورمړ کړي (وَ) او (تَــرَکَ) پریږدي دَيْ ــ یعني الله پاک (هُــم) دوی ــ یعني دغه داور بلوونکي (فِي) په (ظُلُــمَاتِ) تیارو کښي (لَا) چي نه (يُبصِرون) (۱۷) ويني دوی �، هيڅ شئ ، .یعنی نادراوعجیب حال اوصفت ددغومنافقینوپه ا عتبار دنفاق ددوی اودارنګه په اعتباردموجوداوآینده حالت ددوی په مثل دنادرحال اوصفت دهغوخلکودی چی دشپی دسختی تیا ری په وجه اوربل کړی ددی دپاره چی یوخولاراولیکه ورمعلومه سی اوبل دموذي او اوضرر رسونکیو حشراتواوحیواناتوویره اوترس ددغه اوردرڼاپه وجه له دوی څخه لیري سي نوکله چي روښانه کړي دغه بل سوی اورددوی‌دوی لره هغه ځایونه چي په شاؤخواکښي ددوی دي نو الله پاک دغه رڼاددوی کومه چي داورپه وجه ودوی ته پیداسویوه بیرته له دوی څخه یوسي په دي سبب چي دغه بل سوئ اوریې په بادیاپه کوم بل سبب ورمړکړی اوبیرته دوی‌په داسي تیاروکښي پریږدي چي هیڅ شي نسي لیدلای ددغومنافقینوحال هم په دغه ډول دئ څکه چي کله چي دوی‌داسلام دمخالفینوهغه بدحالات ولیدل کوم چي داسلام دمخالفت اوداسلام دنه منلو په وجه دوی له هغوی سره مخامخ کیدل لکه دبدرپه غزاکښي دمکي مکرمي دمشرکانوحالات نودوی‌په دی وپوهیدل چي داسلام په مخالفت کښي ژوندکول داسي مثال لری لکه دشپي په توروتیاروکښي چي خلګ راګیرسی او له هرډول خطراتوسره مخامخ سي نودوی داکاروکړچي په ظاهره يې دمسلمانی دعوه وکړه اودنفاق په ډول يې کلمه داسلام وویله چي په دی وجه پردوی باندی په دنیاکښي يوڅه موده رڼا جوړه سوه چي ځانونه اومالونه او کورونه يې په امن سول اوځیني هغه ګټي يې هم ترلاسه کړې کومی چي مسلمانانوبه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ترلاسه کولې خوددوی خیال داؤ چي دغه رڼايي به په دنیاکښي هم ترپایه راسره وي اوپه اخرت کښي به هم راسره وی خوداسي ونسول ځکه چي په دنیاکښي الله پاک دوی‌رسوا کړل اووروسته له مرګه ددوی یې دوی‌په متعددوظلماتواوتاریکیوکښي پریښودل چي اول ددوی دکفرظلمت ؤ اودوهم ددوی‌دهغه مکراوفریب ظلمت ؤ کوم چي له خداي سره اودخدای له رسو ل اومومنانوسره بې کاوه اودریم ددوی ددروغوظلمت ؤچي په دروغوسره بې داسلام دعوه کوله څلورم ددوی دطعن اودتشنیع ظلمت ؤچي وصحابه ؤ اومومنانوته بې احمقان اوسفهاء ویل پنځم ددوی دجهل مرکب ظلمت ؤ چي دفسادکارونه بې داصلاح کارونه بلل اوشپږم ددوی دګناهونو او بدفعلیوظلمت ؤ ااوم دقبراودقبردسختیو اوداالله جل جلاله دقسم دقسم عذابو اود الله جل جلاله دقهراوغضب ظلمت ؤ

تفـصـــیل اوعلمی خبری:

پوه سه چي د مِثل اودمَثَل اودمثیل لفظونه په أصل کښي و (نَظِیر) ته ویل کیدل ، بیا دمَثَل لفظ په عربو کښي وهغه ته وویل سو چي په پښتو کښي مورِ وهغه ته مَتَل وایو ، بیا دغه لفظ کله کله په معنی د نادر صفت او نادرحال د یو شي هم راځي ، دلته په آیت کریمه کښي په همدغه معنی مراد دئ (کمثل الذی.)پوسه چي که د(بنورهم)ضمیرودغه الذی ته راجع وبلل سی نوبیابه الذی په معنی دالذین ګرځول کیږی اوکه هغه ضمیرومنافقینوته راجع سی نوبیابه دمفرد په معنی اخستل کیږی دقاضی بیضاویله کلام څخه داسی فهمیږی چی دالذی دلفظ اطلاق پر مفرد ،تثنیه،جمع پرهریوه باندی صحیح دی(فلما اضاءت ماحوله) پوسه چي دلما کلمه کله حرف جزم راځی نوبیا پرفعل مضارع باندی داخلیږی لکه لمایضرب زیداوکله داِلا په معنی راځی لکه په دی قول دخدایٔ کښی (ان کل نفس لماعلیهاحافظ)اوکله خالص ظرف راځی په معنی د(حین)اوکله ظرف راځی سره تضمنه دشرط معنی لره بیابه له لما څخه وروسته خمخادوه ماضی فعلونه یابه لفظاً ماضی وی لکه دلته اویا به معناً وی لکه په دی قول کښی ،لما لم یکن زیدلم ینعقدالمجلس، داضاءت فعل لازمي اومتعدي دواړه راځی دلته که لازمی سی نو فاعل بې یادهِی مسترضمیرسی کوم چي واورته راجع دی اود (ماحوله)لفظ به بناپرظرفیت باندی محلاً منصوب سي اومعنی به په دي ډول سی’نوهغه وخت چي روښانه سي دغه اورپه هغوځایوکښي چي پرشاؤخوادده دی اویابې فاعل د ماحوله لفظ سي اومعنی به په دي ډول سي ’نوهغه وخت چي روښانه سی هغه ځایونه چي په شاؤخواکښی دده دی او که متعدي سی نوبې فاعل مذکور ضمیرسی اودماحوله لفظ بې مفعول به سی اومعنی به په دي ډول سی نوهغه وخت چي روښانه کړی دغه اورهغه ځایونه چي په شاؤخواکښي دده دی

پو سه چي په دغه مثال ځان پوهول کوم چي الله پاک د منافقانو د حال لپاره په دغه آیت کي بیان کړئ دئ و تفصیل او فکر وهلو ته ضرورت لري ، نو تفصیل یې په دې ډول دئ چي امام فخرالدین رازي (رحمه الله) په تفسیر کبیر کښي ذکر کړيدي چي دلته درې سوالونه کیږي:

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اول سوال داکیږي چي الله پاک چي په دغه آیت کښي منافق له هغه چا سره مشابه کړئ دئ چي په تیاره کښي اور بل کړي ، او کله چي دغه اور دده شااوخوا روښانه کړي نو الله پاک دغه رڼا بیرته ورځخه بوځي ، نو دا مشابهت به ځنګه صحیح سي ، ځکه چي منافقانو ته خو له سره ایمان او نوردایمان حاصل نه وو ، هو که داسي وائ چي دوی یواري ایمان راوړئ وائ او بیا کافران سوي وائ نو به دا مشابه والئ صحیح سوئ وائ ، او حال خو دادئ چي دوی خو له سره ایمان راوړئ نه وو؟

دوهم سوال دادئ چي هغه سړئ چي په توره شپه کښي اور بل کړي او بیا الله پاک دغه اور په باد ، باران ، یا په یو بله ذریعه ورمړ کړي ، نو هغه خوبیاهم ددغه اور په رڼایي یو څه نفع اوفایده واخستله که څه هم لږ قدر وي ، او منافقانو خو هیڅ فایده په نور د ایمان نه ده اخیستې ځکه چي دوی خو یو آن اویوګړي هم په خپل ټول ژوندکښي په ایمان سره نه دي مشرف سوي ؟

دریم سوال دادئ چي دغه اور بلونکي خو چي بیرته په تیارو کښي پاته کېږه سي نودا خوپه دي سبب وي چي الله پاک ددوی اور ور مړ کړي ، او منافقان خو چي په ظلمتواوتیاروکښي اوپه حیرانتیا کښي د کفر لویدلي وونوهغوی خو په خپله خپل ځانونه وراچولي وو ؟.

بیا امام رازي (رحمه الله) ددغو سوالو د جواب په ترڅ کښي دذکر سوي آیت په ارتباط ډیري وجهي بیان کړیدي ، چي ځما په فکر عمده په هغوی کښي دوې وجي دي.

اوله وجه داده چي سـدي ویلي دي چي دغو منافقانو هغه وخت چي حضرت محمد (صلی الله علیه وسلم) و مدینې منورې ته ورغئ په اول وارکښي ایمان راوړئ او په اسلام کښي داخل سول ، بیا یې وروسته منافقت غوره کړ ، نو دوی هم په ایمان څه لږ وخت فایده واخستله ، او په نور د ایمان یې لار اولیکه ضرر او نفع ولیدل ، خو د نفاق په وجه بیرته په تیاره د کفر کښي واقع سول .

دوهمه وجه داده چي حضرت حسن (رحمه الله) فرمایلي دي چي که څه هم دغو منافقانو خو ایمان نه وو راوړئ ، خو کله چي دوی په خوله کلمه د اسلام ویله ، او اظهار د اسلام یې کاوه نو په دې وجه په دغه ظاهري اسلام سره دوی دا نفع واخستله چي ددوی ځانونه اومالونه له غنیمت څخه د مسلمانانو وساتل سول ، او په غنیمتو کښي له مسلمانانو سره شریک سول ، او دارنګه له نورو أحکامو څخه د مسلمانانو هم دوی برخورداره سول.

مګرخودغه فایده اخیستل ددوی که څه هم ډیر وخت وه ، خو نسبت و هغو تکلیفو ته چي له مرګ څخه وروسته دوی ورسره مخامخ سول ، دهغو اور بلونکیو تر دغي لږ نفعي اخستلوکومه چي د اور په رڼا یي ئې واخلی لا هم په حقیقت کښي لږ فایده وه.

قاضي بیضاوي (رحمه الله تعالی) په خپل تفسیر کښي فرمایلي دي چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ذاتونه د منافقانو الله (جل جلاله) په دغه آیت کښي له هغو خلګو سره مشابه کړيدي چي داور بلونکي وي ، او دا چي دوی اظهار د ایمان کاوه ، او ويل بې چي موږ ایمان راوړئ دئ ،نو دا الله پاک مشابه کړئ دئ ددغو اور بلونکيو د اور له بلولو سره ، او هغه فایده چي دغو منافقانو په دغه نفاق سره په ایمان حاصله کړه چي هغه ددوی د سر ، مال ، او اولاد ساتنه وه نودغه فایدي اخستني ددوی الله عزوجل مشابه کړې دي له روښانه کولو سره داور شا وخوالره ددغو اور بلونکو.

اوزوال ددغه منافقانه ایمان ددوی له دوی څخه اول په سبب ددې چي الله تعالی ددوی حال ورسول اوومومنانوته ښکاره کړ دوهم په سبب ددې چي بیا دوی مړه سول نوددوی‌له مرګ څخه وروسته دغه منافقانه ایمان ددوی بې ثمره او دذکرسويو اوربلونکو داورپه شان الله پاک ورمړکړ نو دا الله (جل جلاله) مشابه کړئ دئ له مړ کولو داور ددغو اور بلونکو سره ، او له محوه کیدو درڼا داور ددوی سره . او دا چي دغه منافقان په همیشني او دائمي زیان او خسران کي ، او په أبدي عذاب کي واقع سول ،نودا الله پاک مشابه کړیدئ له پریښودلو ددغه اور بلونکو سره په داسي تیارو کښي چي هیڅ شئ د هغه په سبب دوی نه سي لیدلائ.

لفظي ترجمه:

(صُـمٌّ) کاڼه دي (بُـکـمٌ) ګونګیان دي (عـميٌ) ړانده دي ــ یعني په سبب ددې چي حق په اوریدلو د قبول سره نه اوري ، او د حق له ویلو څخه منع کوي ، او د حق نښانې د عبرت په لیدلو سره نهویني ، نو که څه هم په ظاهره اوریدل ،ویل ،او لیدل کوي مګرپه حقیقت کښي په مثال د کڼو ، ګونګیانو ، او د ړندو دي (فَ) نو (هُـم) دوی (لایرجعون)(١٨) نه ګرځي ــ یعني له دغه نفاقه څخه وحق ته داپه سبب ددې چي په حق د پوه کیدو لاري یې تړلي بندي دي ، ځکه چي په غوږو کاڼه په خوله ګونګیان او په سترګو ړانده دي ، نو دوی نه سي کولائ چي له دغه نفاق څخه و حق ته رجوع وکړي .

علــــمي خــــبـــري:

د (صم ، بکم ، عمي) لفظونه خبرونه د محذوفو مبتداګانو دي چي لفظ د (هُم) دئ په دریوسروځایوکښي ، او په کلام کښي تشبیه بلیغه ده او تقدیر دکلام په دې ډول دئ ــ هم صم الخ ، او أصل یې په دې ډول دئ چي ــ هم کالصم کالبکم کالعمي.

او د فاء کلمه په فهم کي (فَصِیحه) ده مدخول یې جزا د شرط محذوف دئ په دې ډول ــ اذا کانو صما بکما عمیا فهم الخ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقرة دسورت (۱۹) او (۲۰) اياتوتقسير اوعلمي تحقيق

لفظي ترجمه:

)او(يا (کَ(په مثل ـ يعني اويامثال ددغومنافقانو په مثل (صَيِّبٍ) د ډير سخت لوی باران دئ (مِنَ) له (السماء) اسمانه ـ يعني داسي باران چي نازليږي له طرفه داسمانه (فــي) چي په (هِ) ده کښي ـ يعني په دغه باران کښي (ظُلُماتٌ) تيارې وي (وَ) او (رَعدٌ) تالنده يعني تندر وي (وَ) او (بَرقٌ) بريښنا وي (يَجعَلُون) ايږدي،نيسي، دوی ـ يعني دغه خلک چي په دغه سخت لوی باران کښي وي (اَصَابِعَ) ګوتي (هُم) ددوی (فِي) په (اذانِ) غوږو کښي (هم) د دوی (مِنَ) له وجي (الصواعِقِ) د ټکو ـ يعني له وجهي د سختو اوازو د تالندي او تندر (حذر) له ويري (الموتِ) د مرګ ـ يعني له دي وجهي دټکودسختواوازوپه سبب دوی‌په خپلوغوږوکښي ددواړو لاسوګوتي ايږدي اونيسي يې چي ويريږي دوی‌له مرګ څخه (وَ) او (اللهُ) خدائ پاک (مُحِيطٌ) راګرځيدونکئ دئ ـ يعني په علم اوپه قدرت خپل سره (على) پر (الكافرين) (۱۹)ټولوکافرانوباندي ـ يعني کا فران که دخپلوځانو دنجات دپاره ددغوخلګوپه شان کوم چي له مرګ څخه دبچاويدوپه خاطر دټکوله وجهي څخه په غوږو کي ګوتي نيسي هرقسم فريبونه اومکرونه وکړي نوبياهم دالله جل جلاله له ګرفت اوعذاب څخه نجات نسي موندلای ځکه چي الله جل جلاله ددوی له ګرفته څخه عاجزنه دئ اونه له دوی‌څخه اوددوی له کفري مکروڅخه بي علمه اوبي خبره دئ بلکي دده علم اوقدرت پردوی‌ټولو باندي اوددوی پرهرڅه باندي راڅرخيدلئ دئ (يَكادُ) نژدې وي (البرقُ) دغه بريښنا ـ يعني کومه چي په دغه باران کښي ده (يَخطِف) چي په چابکي سره يوسي (ابصار) سترګي (هُم) د دوی ـ يعني دغه بريښنا دونه تيزه وي چي نژدي وي ودې ته چي په منډه ،په تيزي ، سره واخلي ،يوسي، سترګي ددغو خلګوکوم چي په دغه باران کښي وي (كُلَّـمَا) هر وخت (أضاء) چي روښانه کړي دَئْ ، يعني دا برق ،بريښنا، روښانه کړي لار (لَهُم) دوی لره (مَشَوا) نوځي ، تګ کوي دوی ـ يعني دا خلګ (فِيه) په ده کښي ـ يعني په دغه روښانه سوي ځائ او لار کښي (وَ) او (اذا) هغه وخت (أَظلَمَ) چي تاريک کړي دَيْ ـ يعني دغه برق تاريک کړي ځائ د تللو په سبب دغايب والي خپل (عَلَي) پر (هِم) دوی باندي ـ يعني پر دغودباران پرخلګو باندي (قاموا) نو ودريږي دوی ـ يعني دغه دباران خلګ په دي سبب چي پردوی باندي توره تياره سي اوهيڅ لارنه ويني (وَ) او (لَو) که چيري (شاء) اراده کړې وائ (الله) خدائ پاک ـ يعني ددې اراده يې کړي وائ چي ددغو خلګوسترګي په تيزي سره ددغي بريښناپه سرعت سره واخلي اوددوی غوږونه اوداوريدلو قواوي د تا لندي په سخت اوتند اواز سره له منځه يوسي داپرهغه تقديرچي د(سمعهم) اود (ابصارهم) ضميرونه ددغه باران وخاوندانوته راجع سي ، يا دا مطلب چي که اراده کړې وائ الله ددې چي ددغو منافقانو ظاهري غوږونه هم ورکاڼه کړي او ظاهري سترګي يې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هم وررڼدي کړي لکه چي باطني غوږونه او سترګي يې ختم سويدي (لَ) نو خامخا به (ذَهبَ) تګ کړئ وائ ده ـ يعني الله پاک (بِ) په (سَمعِ) غوږو (هِم) د دوی (وَ) او (ابصار) په سترګو (هم) د دوی (إنَّ) بې شکه (اللهَ) الله پاک (على) پر (كُلِّ) هر (شئٍ) شي ـ يعني پرهرشي باندي (قدِير)(۲۰) ښه قادر دئ .

تفـصـــيل:

په دغه آيت کښ الله (جل جلاله) بل مثال لپاره د حال د منافقينو بيان کړئ دئ ، يعني او يا نادر حال او صفت ددغو منافقانو په مثل د نادر حال اوصفت د خاوندانو د ډير سخت لوی باران دئ کوم چي رانازليږي له اسمان يا له وريځي څخه ، داسي باران چي په ده کښي سختي تيارې وي ، له يوې خوا د باران د سخت والي او پرله پسې والي تياره وي ، او له بلي خوا دوريځي او د هغې د چت پر چت والي تياره وي ، او دارنګه ددې تياره وي چي وريځي د اسمان ټولي کنارې نيولي وي ، او له بله لوري د شپې او د هغې د سخت ظلماني والي تياره وي.

او دارنګه په دغه باران کښي سخته تالنده او تيزه بريښنا وي ،نو دغه د باران خلګ د تالندي د ډير شدت اود سختو اوازو له امله پر ځائ ددې چي د ګوتو سرونه په غوږو کي ونيسي ټولي ګوتي په غوږو کښي داخله وي ، اودا کار په دې وجه کوي چي له مرګه ويريږي ، يعني له دې ويريږي چي که د تالندي اوازونه واوري نو مړه به سي.

او د الله (جل جلاله) علم او قدرت پر ټولو کافرانوکوم چي اي رسوله دغه دمکي اودمديني کفار هم پکښي داخل دي راڅرخيدلئ دئ ،نو هيڅ يو چم او فريب ، او هيڅ يو کُفرِي طرحه يې ددي سبب نه سي جوړيدلای‌چي دوی دالله جل جلاله له ګرفتارئ اوعذاب څخه په خلاص سي ځکه چي ددوی‌هيڅ فريب اوهيڅ يوه طرحه داسي نسي کيدلای چي الله تعالی ته دي دهغه په باب معلومات نه وي ، اودارنګه دوی هيڅ يوه داسي طريقه اولاره نسي برابرولای‌چي د هغې په وجه دي دوی‌د الله (عز مجده) د قدرت مقابله وکړي چي په نتيجه کښي يې له عذاب څخه دالله پاک نجات په برخه سي.

پوسه چي لکه څرنګه چي الله تعالی په دغه باران کي د تالندي د سخت والي حال په دې قول سره چي (ويجعلون أصابعهم الخ) بيان کړئ دئ ، دارنګه يې د بريښنا د سخت والي حال په دي قول سره چي (ويكاد البرق الخ) بيان کړئ دئ ، يعني دغه برق په دغه باران کښي دونه سخت وي چي نژدې ودې ته وي چي دسختوبريښيدو په وخت کښي ددغو خلګوکوم چي په دغه باران کښي وي سترګي په تيزي او چټکي سره يوسي ، خو له دې سره سره چي دوی پر تللو او وتلو له دې ځايه څخه دبارانه ډير حريصان وي ، نو هر وخت چي دغه بريښنا په خپله رڼايي سره لار روښانه کړي نو دوی په دغه لار کښي تګ کوي ، او کله چي د تللو ځائ پر دوی باندي تاريک سي نو دوی ودريږي .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودغه تالنده او بريښنا دونه سخته وي چي صرف په دې سبب چي الله (جل جلاله) اراده د دغو خلګو د کڼوالي او ړوندوالي نه وي کړې نو دوی بچ سي ، او كه الله تعالی ددوی وکڼوالي اوړندوالي ته اراده كړې وای نو ددغه تندراوبريښنا په وجه بې ددوی غوږونه او سترګي له منځه وړي وای.

تفصيل اوعلمي خبري.

)اوكصيب(

پوسه چي دغه كلام يامعطوف دئ پردغه قول دخداي پاک باندي چي (مثلهم كمثل الذي استوقد... الخ) پردغه تقدير د(او) له كلمي څخه وروسته دمبتداء مقدره ول ضروردئ چي تقدير به په دې ډول سي (اومثلهم كصيب) اويامعطوف دئ پردغه قول دخداي پاک چي (الذي استوقد) پردغه تقديربه دكاف جاره لفظ كوم چي د(كصيب)په لفظ كښي دئ زائدبلل كيږي د(او) كلمه دلته يا دپاره دتخيير ده نوبه مطلب دا سي چي ګواكي له الهي لوري څخه ورسول اوومومنانوته داسي وويل سول چي دغه دمديني منافقان له دغودواړوډلوسره كومي چي عبارت دي له اصحاب الناراوله اصحاب صيب څخه مشابهت لري نوتاسي اختيارلري چي كه يې اصحاب النار مثال ورګرځوئ اوكه يې اصحاب صيب او يادپاره دتنويع ده نو به مطلب داسي چي منافقان دوه قسمه دي يوقسم يې له اصحاب النارسره كوم چي په مخكښي ايت كښي ذكرسوه مشابهت لري ، اوبل قسم يې له اصحاب صيب سره مشابهت لري.

پوسه چي د(كصيب) په لفظ كښي دكاف جاره اود(صيب)په منځ كښي ديوه مضاف تقدير ضروردئ له دوووجهو څخه.

١ــ له دې وجهي چي تشبيه دمنافقينو له صيب سره واضح نه ده.

٢ــ له دي وجهي چي كوم ضميرونه دجمع چي په وروسته كلماتوكښي راځي دهغوی‌مرجع تحقق وموني نو به تقدير دمذكورعبارت په دې ډول سي (اوكاصحاب صيب)

همدارنګه پوسه چي دصيب په لفظ كښي له درو وجهو مبالغه موجوده ده.

١ــ له وجهي دمادي دده، ځكه چي دغه لفظ مأخوذدئ له (صَوب) څخه كوم چي وسخت توئيدلوته ويل كيږي.

٢ــ دهيئت اودوزن له وجهي ، ځكه چي د(صيب) لفظ پروزن دفيعل ده اواصل يې (صَيوِبٌ) ؤ بيادصرفوددي قانون له مخي چي په هره كلمه كښي چي واو اوياء سره جمع سي اواول ددوی ساكن وي نوواو به په ياء بدليږي اوياء به په ياء كښي مدغمه كړه كيږي.

د(صَيوب) واو په ياء بدل سويدئ اوياء په ياء كښي مدغمه سويده ، اودفَيعل وزن دمبالغي دپاره راځي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۳ــ له دي وجهي چي د(صيب) دلفظ تنکير لپاره دتعظيم دئ نود(صيب) معني داده چي ډيرسخت لوئ باران دغه لفظ لکه ځرنګه چي دسخت لوئ باران په معني راځي دارنګه دوريځي په معني هم راځي.

فايده: پوسه چي دلته دري لفظونه دي صيب، غيث ، مطر ،صيب په اصل کښي وهغه ډيرلوئ سخت باران ته ويل کيږي چي په ده کښي سخته تالنده اوسخته بريښنا اوسختي تياري وي اوډپسرلي په موسم کښي اوريږي ،اوغيث وهغه باران ته ويل کيږي کوم چي وروسته له قحطي اووچ کلئ ځخه واوريږي ، اودمطرلفظ وعام باران ته ويل کيږي اووهغه باران ته هم مطرويل کيږي کوم چي الله جل جلاله پرخلګوباندي ودوئ ته دعذاب ورکولوپه خاطراورولئ وي.

پوسه چي که له (صيب) ځخه مرادوريځ سي نود(من) کلمه د(من السماء) په لفظ کښي لپاره دجهت اوطرف ده نوبه معني د(من السماء) داډول سي چي له طرف ځخه داسمانه ياله طرف ځخه دهرافق اوکناري داسمانه اوکه (صيب) په معني دباران سي نوکه چيري د (السماء) له لفظ ځخه افق مرادسي نو بياهم د(مِن) کلمه په معني دجهت اوطرف ده ،اوکه له (السماء) ځخه اسمان مراد سي نوبياد(من) کلمه په معني دطرف هم کيدایسي ځکه چي باران خو داسمان له طرف ځخه رااوريږي، اولپاره دابتداء دغايې هم کيداي سي ځکه چي باران له اسمان ځخه ووريځي ته رانازليږي او وريځ دغلبيل په ډول ورته بلله کيږي اوکه (دالسماء) له لفظ ځخه مرادوريځ سي نوبيا(من) دپاره دابتداء دغايې دئ ، له دغه بيان ځخه وتاته داخبره معلومه سوه چي دسماءلفظ دلته ددريو معني ګانواحتمال لري ، افق، وريځ ، اسمان ، دلته ديوځونوروخبروذکرکول هم ډيرمهم دئ ، اوله خبره داده چي اکثرمفسرين داخبرکوي چي په اصل کښي خوباران له اسمان ځخه نازليږي خوکله کله لکه فلاسفه اوحکماء چي وايې دځمکي له بخارځخه کوم چي هواته پورته سي هم باران پيداکيږي.

دوهمه خبره داده چي که (صيب) په معني دوريځ سي نوبيابه د(السماء) له لفظ ځخه په حتمي ډول وريځ نه اراده کړه کيږي.

دريمه خبره داده چي که د(السماء) لفظ دلته په معني دافق سي نوالف لام پکښي استغراقي دئ او که مرادورځخه وريځ سي نوالف لام پکښي جنسي دئ.

ځلرمه خبرداده چي دسماء لفظ ځيني علماء مفردلفظ بولي اوځني يې اسم جمع بولي اوځني يې بيا جمع بولي اوځن يې اسم جنس بولي اووايې چي مفرديې سماوةٌ دئ.

پنځمه خبرداده چي دسماء لفظ دوي نوري معني وي هم لري که څه هم دلته مرادي نه دي ، اول باران ، دوهم هرهغه شي چي ترتالوړوي ،يعني سربيره پرسر

ستاباندي وي لکه دخوني چت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)فِيه ظُلُماتُ وَّرَعْدُوَّبَرْق(

پوسه :چي په ضميرمجرورد(فيه) کښي دري احتماله دي.

اول احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني ډير سخت لوۍباران دئ.

اودوهم احتمال دادئ چي راجع سي و(صيب)ته چي په معني دوريځي دئ،اوياو(سماء) ته چي په معني دوريځي دئ، اودريم احتمال دادئ چي راجع سي و(سماء) ته په معنی داسمان،پرتقدير درجوع ددغه ضمير و(صيب)ته په معني دباران داسوال پيداکيږي چي (رعد) او(برق) خوپه باران کښي نه وي بلکي په وريځ کښي وي نوظرفيت دباران به رعداوبرق لره څنگه صحيح سي ، قاضي بيضاوي ددغه سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي باران په دي وجه مکان اوظرف د(رعد) اود(برق) بلل سويدئ چي(رعد) او(برق) په منحدر ،يعني په ځاۍکښي دراکښته کيدودباران چي وريځ ده پيداکيږي نوپه دي وجه باران هم دمجازپه ډول د(برق) اود (رعد) دپاره ظرف بلل کيدلاۍسي،، همدارنگه که دفيه ضميرد(سماء) ولفظ ته راجع سي نوبياداسي سوال پيداکيږي چي د(سماء)لفظ مونث دئ اود(فيه) ضمير دمذکرضميردئ نودضمير اودمرجع په منځ کښي موافقت نه راځي ، صاحب دتفسيرمظهري ددي سوال جواب په دي ډول کړيدئ چي لفظ د(سماء) په قران کريم کښي مذکر اومونث دواړه راغلئ دئ،مونث لکه په دي قول دخداۍ کښی،

(اذالسماءانفطرت) اومذکرلکه په دي قول دخداۍ کښي (والسماءمنفطربه).

)ظلمات(

جمع د(ظلمة) ده چي په معني دتياري ده. .

پوسه: چي ظلمت اوتياره دوه قسمه ده:

اول محسوسه اوظاهري تياره ده لکه دشپي تياره ، اودوهمه معنوي اوباطني تياره ده لکه دکفراودنفاق اودگناووتيا ره ، همدارنگه پوسه چي:

دظلمات لفظ دجمع په صيغه سره ځکه فرمايل سويدئ چي په دغه قسم باران اووريځ کښي ډيري تياري سره راجمع کيږي، اول دشپي تياره ، دوهم دوريځي تياره ، دريم دباران دپرلپسي اوريدلوتياره.

مظهري ، روح البيان ، بيضاوي. ،.،،

سوال : په دغه ايت کښي خودشپي ذکرنه دئ راغلئ نوشپه له کوم ځاۍ څخه فهميږي.

جواب: له سياق څخه ددي قول دخداۍ پاک چي (کل ما اضاء لهم مشوفيه واذااظلم عليهم قامو.........الاية

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له رعدڅخه مرادڅه دئ؟

په دي باره کښي علماووبيل بيل قولونه کړيدي.

اول قول دادئ چي (رعد) ديوي ملکي اوفرشتي نوم دي چي پروريځ باندي موکَّلَه اومقرره ده ، اودالهي دستورمطابق يې له يوه ځاى ـ څخه وبل ځاى ته شړي ،اوتسبيح داالله جل جلاله وايې اوکله چي يوه ټوټه دوريځي له بلي سره مخالفه سي نوبيادغه فرشته پر دغه وريځ باندى چيغه وکړي، اوکله چي يې غصه اوغضب سخت سي نويې له خولي څخه اورخارج سي اودغه اورته صاعقة اوټکه ويله کيږي ،دمجاهد،اودعکرمه، اودابن عباس،اودعلي ابن ابي طالب قول هم دادئ چي (رعد) ديوي فرشتي نوم دئ.

اودوهم قول دادئ چي (رعد) يوقسم مخلوق دئ له مخلوق څخه داالله جل جلاله چي داالله جلاله دحکم اوريدونکئ اومنونکئ دئ ،داده حضرت قتاده (رضي الله عنه) قول دئ.

دريم قول دادئ چي (رعد) وهغه بادته ويل کيږي چي لاندي تروريځ سره تخته سي اووروسته په وريځ کښي داسمان وطرف ته پورته سي چي په نتيجه کښي دتالندي صوت او اواز ورڅخه پيداسي ،اودا د ابن ابي الجلد قول دئ.

قاضي بيضاوي ذکرکړيدي چي (رعد)وهغه صوت ته ويل کيږي کوم چي له وريځي څخه اوريدل کيږي،يعني کوم چي موږپه پښتوکښي تالنده ورته وايو.

پوسه: چي کچيري (رعد) دملکي اودفرشتي نوم سي نوبيا په ايت کښي د(رعد)دلفظ دمخه د(صوت) لفظ مقدربلل ضروردي ،چي تقديربه په دي ډول سي (فيه ظلمات وصوت رعد) ځکه هغه فرشته خو چي (رعد) ورته ويل کيږي په وريځ کښي نه وي بلکي له خارج څخه دوريځي شړونکي وي .

په دغه مبارک ايت کښى له برق څخه مرادڅه دئ؟

پوسه :چي دبرق لفظ له بريق څخه مأخوذ دئ چي پړقيدل،چمک کول ،اوځليدلوته ويل کيږي په عرف کښي خود برق تفسير په بريښنا سره کيږي ،البته مفسرينو د(برق) په تفسير کښي اختلاف کړيدئ چي تفصيل يې په لاندي ډول دئ:

اول : له حضرت علي څخه روايت دئ چي (البرق مخاريق الملائكة) يعني برق دملائکو وغمچينوته ويل کيږي، همدارنګه له ابن عباس (رضي الله عنه) څخه روايت دئ چي (برق)يوقسم غمچيني دي چي دفرشتوپه لاسوکښي دي اووريځي ته زجرپه ورکوي.

دوهم: همدارنګه له حضرت علي (کرَّم الله وجهه) څخه بل روايت دئ چي (رعد) ملکه اوفرشته ده او(برق) ووهلودفرشتي ته ويل کيږي وريځي لره دواسپني په غمچينه سره.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دريم: (برق)له نورڅخه جوړه سوي غمچينه اوتازيانه ده چي فرشته وورېځي ته زجر په ورکوي، ددغه قول هم له ابن عباس څخه روايت سويدئ.

څلورم: له (برق) څخه مراداوبه دي.

پنځم: (برق)يوه فرشته ده چي څلورمخه لري ،يومخ يې دانسان په ډول دئ ،اوبل مخ يې دغوايې په ډول دئ ،اوبل مخ يې دنسر په ډول دئ کوم چي مشهورمرغه دئ، اوبل مخ يې دزمري په ډول دئ،کله چي دغه فرشته خپل وزرونه وښوره وي نوودغه ته برق ويل کيږي.

اوهمدارنګه په يوه بل روايت کښي داسي راغلي دي چي دعرش دحمله وو فرشتو دوزرو وښورولوته (برق) ويل کيږي
.

شپږم: برق دفرشتي دغمچيني وبريښيدلوته ويل کيږي کومه چي له اورڅخه جوړه ده اوورېځي ته زجرپه ورکوي.

تفسير طبري ،بيضاوي، مظهري،وغيره.

پوسه :چي د(رعد) اود(برق) لفظونه دتعظيم په خاطر نکيره فرمايل سويدي، اومفردياپه دي وجه راوړل سويدي چي په اصل کښي مصدرونه دي، اوياپه دي وجه چي هريوپه خپل ذات کښي مختلف جنسونه نه دي لکه له(ظلمات)څخه چي مختلف الجنسه ظلمتونه مراددي

)يجعلون اصابعهم في اذانهم من الصواعق حذرالموت (

پوسه :چي ديجعلون لفظ له(جِعْل) څخه جوړدئ،په محاوراتودعربوکښي دغه لفظ په دريو معني ګانوکښي مستعمليدئ.

اول:په معنا دصَيرَّ پردغه تقديردغه لفظ دوه مفعوله غواړي، لکه په دي قول کښي جعل الله زيداً غنياً ،اي صَيره غنياً يعني ګرځولي دئ الله پاک زيدلره غني، اودوهم په معنيٰ د ،خَلَقَ, پردغه تقدير دغه لفظ ويوه مفعول ته تعدي کوي لکه په دي قول دخداي پاک کښي (جعل الظلمات والنور،اي خلقهما) يعني پيداکړيې دي الله پاک تياري اونور.

دريم: په معني د طَفَ◌َق وشَرَعَ پردغه تقدير دغه لفظ لازمي دي اويومفعول هم نه غواړي،لکه په دي قول کښی، جعل زيد يکرم العالِم، اي طفق وشرع يکرمه ،يعني شروع وکړه زيد په دي کښي چي عزت ورکوي وعالم ته همدارنګه دغه لفظ په کلام دعربوکښي په نورومعني ګانوکښي هم کارسويدئ، په قران کريم کښي هم دغه ماده پر ډيرومعني ګانوراغلي ده دلته د(يجعلون)لفظ په معني د(يضعون) ياد(يدخلون) دي يعني ايږدي دوی ياداخله وي دوی ګوتي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

خپلي په غوږو خپلوکښي پردغه تقدیرېږ هم تعدي و یوه مفعول ته راځي ،لکه دلته چي یې د(اصابعهم) لفظ مفعول واقع سویدئ.

پوسه:چي د(اصابعهم) په لفظ کښي له دوووجهومبالغه راغلي ده.

اول: له دي وجهي چي عادت خوپردغه باندي جاري دئ چي کله چي یوانسان په غوږو کښي ګوتي نیسي نوپه هر غوږکښي یوه ګوته نیسي چي هغه هم سبابه اومسبحه ګوته ده، اودلته په ایت کښي داسي فرمایل سویدي چي دوی ټولي ګوتي دلاسو په غوږوکي نیسي دوهم: له دي وجهي چي په غوږوکښی دګوتو سرونه نیول کیږي، اودایت له سیاق څخه داسي فهمیږي چي دوی ټولي ګوتي په کامل ډول په غوږوکښي داخله وي، همداسبب دئ چي مفسرینوفرمایلي دي چي د(اصابع) په لفظ کښي مجازمرسل دئ مرادله (اصابع)څخه سرونه دګوتودي په دي طریقه سره چي ذکرکل دي اومرادورڅخه جزدئ.

د(من الصواعق) په لفظ کښي دمن کلمه اجلیه ,تعلیلیه، ده او(من الصواعق)علت دئ د(یجعلون) دپاره یعني ګرځوي دغه خاوندان دډیرسخت باران ګوتي خپلي په غوږوخپلوکي له وجهي دصواعقو.

پوسه:چي د(صواعق) لفظ جمع د(صاعقة) ده چي له (صَعْقْ)څخه جوړدئ اود(صعق) ماده په قران کریم کښی یوولس(۱۱)کرته ذکرسویده اوپه مختلفومعني ګانو کښي مستعمله سویده.

اول: دمرګ په معني کي ، لکه دسورت زمر په اته شپیتم(٦٨) مبارک ایت کښی.

دویم: په معني دبیهوشي ، لکه دسورت اعراف په (۱۴۳) مبارک ایت کښي.

دریم: په معني دچیغي دعذاب ، لکه دسورت بقره په (۵۵)ایت کښی.

څلورم:په معني دسخت اواز د(رعد) ،لکه دلته چي هم دغه معني ورڅخه مرادده.

پنځم: هغه اور چي له دغه سخت اوازسره پرمځکه باندي راولوېږي چي تندرورته ویل کیږي ،لکه دسورت رعدپه (۱۳)مبارک ایت کښي ،همدارنګه وهرعذاب مهلک ته (صاعقة)ویل کیږي، دلته دصواعق په مراده معني کښي دوه احتمالونه نورهم سته.

اول: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازونه د(رعد)سي چي اورهم ورسره وي داسي اور چي پرهرشي باندي ورسي نوهغه په هلاکت رسوي.

دوهم: داچي مرادورڅخه هغه سخت اوازد(رعد)سي چي په داسي ډول وي چي هرڅوک یې واوري نویامري ا ویا بیهوشه کیږي.

)مظهري وغیره(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)حَذرَالمَوت(

دامفعول له دئ د(يجعلون)دپاره وروسته له دي چي معلل په (من الصواعق) سره گرځيدلئ دئ، نوبه دغه قول تدقيق سي اود(من الصواعق) قول به تحقيق سي.

)والله محيط بالكافرين (

دغه جمله ددي دپاره فرمايله سويده چي كافران په هيڅ مكراوفريب سره دالله پاک له عذاب څخه ځانونه نه سي بچ كولای، ځكه چي الله پاک په علم ا وپه قدرت سره په ټولوكافرانو احاطه كونكي دئ.

)يكادالبرق يخطف ابصارهم(

پوسه چي دغه جمله جمله مستأنفه ده په استئناف بياني سره اوددروسوالو جواب واقع سويده ، اول سوال په دي ډول كيږي چي په تيرسوي ايت كښي الله پاک د (رعد)اود(برق) ددواړوذكرفرمايلئ دئ اوبيايې د(يجعلون ... الخ) په جمله كښي ودي ته اشاره كړي ده چي له دغه رعدڅخه معمولي رعد نه دي مراد بلكي يوقسم سخت اوعظيم رعدمراددئ نوايا له برق څخه هم يوخاص قسم دعظمت والا برق مراددئ اوكه څنگه خودغه سوال استفساري سوال دئ اودغه چا له طرفه كيږي چي هغه له د ي څخه غافل وي چي د(برق) دلفظ تنكيردتعظيم دپاره دئ.

اودوهم سوال دادئ چي د(برق) لفظ كوم چي مخكي ذكرسويدئ له نكيره راوړلوڅخه داسي څرگنديږي چي مرادله دغه (برق څخه دعظمت والا برق مراددئ نودغه عظمت يې په څه ډول دئ.

دريم سوال دادئ چي نسبت ودغو خلگو ته كوم چي په دغه مذكور ډول باران كښي راگير سوي ددغه برق اوبريښناحال په څه ډول وي ،او د(يكاد) فعل له افعال مقاربه وو څخه دئ كوم چي دلالت كوي پرقرب دخبري ووجودته ، اودارنگه په دي باندي دلالت كوي چي ددغي خبري سبب دوجود موجودسويدئ مگر خبرله دي وجهي نه ده موجوده سوي چي يا دوجود له شرائطوڅخه يې يوشرط معدوم دئ اوياله دي وجهي چي دوجود له موانعوڅخه يې يومانع موجوددئ، همداسبب دئ چي خبريې فعل مضارع راځي بي له دي چي اَن مصدريه پرداخل وي ځكه چي ان مصدريه دمضارع فعل تراستقبال پور ي خاص گرځوي كوم چي له قرب دوجودسره مخالفت لري البته كله كله يې پرخبرباندي اَن داخليږي خو داپه هغه وخت كښي چي ديكاد لفظ دعسي پركلمه باندي محمول كړسي.

د(يخطف) لفظ له خطف څخه جوړدئ كوم چي واخستلوته ديوشي په تلوارسره ويل كيږي.

)كلمااضاء لهم مشوافيه(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دادريمه مستأنفه جمله ده ،اوجواب دسوال ده ، سوال به په دي ډول كيدئ چي بريښنا خو كله ښكاره سي اوكله وركه سي نودغه خلگ ددغي بريښنا دښكاره كيدو په وخت كښي څه كوي، اودوركيدوپه وخت كښي يې څه كوي .

پوسه چي د اضاء له فعل سره دكلما لفظ او د اظلم له فعل سره داذا لفظ راوړل سويدئ داپه دي وجه چي كلما خو پرعموم او تكرار باندي دلالت كوي اود اذا لفظ پر عموم اوپر تكراردلالت نكوي نوپه دي كښي اشاره ده ودي خبري ته چي ددغوخلگو دباران له ساحي څخه تلل اووتل اهم مقصدوي اوپه دغه ځای كښي دريدل دوی دمجبورئ په وجه كوي.

همدارنگه پوسه چي دااضاء فعل كوم چي داِفْعال له باب څخه دئ په كلام دعربوكښي لازمي اومتعدي دواړه راغلئ دئ دلته هم دواړه قسمه صحيح كيدلای سي، خو كه لازمي سي نومعني بې په دي ډول سي هروخت چي روښانه سي دغه برق ، اوكه متعدي سي نوبيابه مفعول دده محذوف سي اوتقديربه په دي ډوسي كلمااضاء لهم طريقاً ... الخ . يعني هروخت چي روښانه كړي دغه برق دوی لره يوه لار.

د(فيه) مجرور ضمير پراول تقدير راجع دئ وځاي دلويدودرڼاددغي بريښناته نوبه دفيه معني داسي سي (في مطرح نوره)اوپردوهم تقديربه راجع سي ومحذوف طريقاً ته.

پوسه چي دارنگه دوه احتماله دلزوم اودتعدي د(اظلم) په لفظ كښي هم موجوددي.

)ولوشاء الله الخ(

پوسه چي دشاء دفعل مفعول هميشه په كلام كښي محذوف گرځي مگر په هغه صورت كښي چي مفعول يې يونادرشي وي ، لكه په دي قول دشاعر كښي.

ولوشئتُ ان ابكي دماً لبكيته . دلته يې مفعول محذوف دئ اوتقدير يې په دي ډول دئ (ولوشاء الله ان يذهب بسمعهم وابصارهم لذهب بسمعهم وابصارهم)

پوسه چي د مشيت ماده په قران كريم كښي په ډيروځايو كښي والله جل جلاله ته منسوبه سويده البته په ځيني ځايو كښي په معني دارادي ده اوپه ځينوځايوكښي په معني درضا ده اوپه ځينوځايوكښي ددواړومعني وو احتمال لري.

)ان الله علي كل شي قدير(

پوسه چي د (شئ) لفظ په اصل كښي مصدردئ د شاء معني يي اراده كول دي ، اوبيا دهمدغي مصدري معني په اعتبار كله په معني داسم فاعل چي شاءٍ دئ يعني اراده كونكئ،اوكله په معني داسم مفعول چي مشيٌّ دئ،يعني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اراده کړسوئ راځي، اوپه اصطلاح کښي داهل سنت والجماعت لفظ د شئ په معني دموجوددئ او دمعتزله وو په نزد شئ په معني دمايصح ان يوجد دئ ،اودحکماوو په قول شئ په معني د مايمکن ان يعلم ويخبرعنه دئ.

پوسه چي دشئ لفظ چي په معني دشاءِ سي اوياپه معني دموجودسي نووخداي ته هم ورشامل دئ په دي وجه دلته داسي سوال کيږي چي له دغه کلام څخه داالله پاک داخبره فهميږي چي الله پاک پرخپل ذات باندي هم قادردئ اوسره له دي چي الله پاک دخپل ذات هم مقدور نه دئ لکه چي دبل چا مقدورنه دئ ځکه که مقدورسي نوبياواجب الوجود نسي کيدلای بلکي ممکن به سي نوبياپي جواب يا په دي ډول کيږي چي دلته الله پاک د شئ دلفظ له مفهوم څخه په استثناء عقلي سره مستثني دئ.

اوياپي جواب په دي ډول کيږي چي شئ دلته داسم مفعول په معني دئ نووالله پاک ته نه دئ ورشامل اوځي علماء داخبره کوي چي الله پاک ته شئ په هيڅ معني سره نه ويل کيږي مگر داخبره صحيح نه ده .

د ممثل اودمثال تطبيق :

پوسه چي په دغه مبارک ايت کښي چي کوم مثال الله پاک دپاره دمنافقانو بيان کړيدئ اودوی اوددوی حال يې دذکرسوي سخت لوی باران له خاوندانوسره اوددوی له حاله سره مشابه کړيدئ ددي دتطبيق اودتوضيح دپاره په مذکوره ايت کښي دوه احتماله مفسرينوبيان کړيدي ، اول احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مرکب دئ، اودوهم احتمال دادئ چي داله قبيلي څخه دتشبيه مفرق دئ پرتقديرداول احتمال باندي به تطبيق دمثال له ممثل سره اودارنگه خلاصه ددغه تشبيه داسي سي چي حال ددغومنافقانو د مديني ددوی دنفاق په سبب اودارنگه ددو ی دباطني اوقلبي امراضوپه سبب په اعتباردسختي حيرانتياددوی اودارنگه په اعتباردتوقف ددوی په باره کښي داسلام اودارنگه په اعتبار درغبت ددوی واسلام ته هغه وخت چي کله دوی دمسلمانانوپرمختگ او په غنيمت راوړل سوي مالونه اونوري فايدي ويني مشابه دئ له حال سره دخاوندانو دداسي صيب اوسخت لوی باران چي هغه په تيرسوي ايت کښي بيان کړ سويدئ، اوپرتقديرددوهم احتمال به دمثال تطبيق له ممثل سره په دي ډول سي چي الله جل جلاله په ذکرسوي ايت کښي دمنافقانوتشبيه له اصحاب صيب سره کړيده اواسلام اوقران کريم يې له صيب سره مشابه کړيدئ ، اوکوم تکليفونه چي په اسلام کښي سته لکه سخت سخت عبادتونه اوجهاد اودارنگه دنفس اودشيطان دخواهشاتومخالفت دا الله پاک مشابه کړيد ئ له ظلمات اوله تياروسره .اوکوم اياتونه دقران کريم چي داالله پاک له دنيوي اواخروي عذابوڅخه انسانان ويروي دااللہ پاک مشابه کړيدي له رعداوله تالندي سره ، اوهغه فتوحات اوغنيمتونه چي الله پاک به دخپل رسول صلي الله علي وسلم اودده داصحابوپه برخه کول يا هغه واضح حجتونه اودليلونه چي داسلام پرحق والي باندي بي دلالت کاوه دااللہ پاک مشابه کړيدي له برق سره ،او داچي منافقينوبه په وخت کښي دتلاوت دقران کريم په خپلوغوږوکښي گوتي نيولي ددي دپاره چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مبادا دغه ایاتونه پدوی کښي تأثیرونکړي اواسلام قبول نکړي ځکه چي اسلام قبلول ددوی په عقیده کښي له مرگ سره برابره خبره وه، داالله پاک مشابه کړیدئ له نیولوسره دگوتودخاوندانو دباران په غوړوخپلوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقره د سورت د۲۱، او د۲۲، مبارکو اياتو تفسير اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (٦) برخه ،

پوسه چي په دغه راتلونکي ايت کښي الله جل جلاله له خپلوټولو بندګانوڅخه دهغه شي مطالبه کوی کوم چي بندګان يې دهغه شي دپاره پيداکړيدی،

لفظي ترجمه:

(يا أيُّهاالناس) اې خلګو (اعبُدوا) عبادت وکړی. ياعبادت کوی (رب) د رب (کُم) ستاسي (الذي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (خَلَقَ) چي پيداکړي ياست ده يعنی هغه رب (کُم) تاسي (وَ) او (الذين) هغه خلق ـ يعني او پيداکړي يې دي هغه خلګ (مِن) چي له (قبلُ) مخه ـ يعني چي وو له مخه (کُم) ستاسي ـ يعني له مخه تر تاسي وو چي هغه د دتيروزمانو خلګ دی (لَـعَــلَّ) ښايي (کُــم) چي تاسي به ، يا (لعل) لپاره ددې (کُم) چي تاسي (تتقون) ۲۱، وساتئ تاسي ـ يعني وساتئ ځانونه خپل له عذاب څخه د الله جل جلاله په واسطه دعبادت دده (الذِي) هغه ـ يعني هغه رب ستاسي (جعل) چي ګرځولې يې ده (لِ) لپاره (کُم) ستاسي (الأرض) دغه مزکه ـ يعني کومه چي تاسي په هغې کښي دژوندټولي چاري ترسره کوي (فِراشاً) فرش ـ يعني لکه فرش (والسماء) اودغه اسمان ـ يعني کوم چي ستاسي وسترګوته حاضردئ (بِناءً) چت ـ يعني او ګرځولئ يې دئ لپاره ستاسي دغه اسمان دچت په شان (وَ) او (انزلَ) نازلي کړي يې دي ده ـ يعني را اوره ولي دي الله پاک (مِن) له (السماءِ) اسمانه ياله طرف څخه داسمانه عام له دی څخه که له نفس اسمان څخه وی اوکه له وريځی څخه وی (مَاءً) اوبه (فَ) وروسته يې يابياپې (أخرجَ) راايستلئ دئ ده يعنی الله پاک (بِ) په (هِ) ده سره يادوی سره ـ يعني په دغو اوبو سره (من) له (الثمرات) ميووڅخه يعنی له قسم قسم ميووڅخه (رزقاً) روزي يايې داسی معنی وکړه بيايې راايستلی دی په دغوابو سره (من)بعض (الثمرات)دميوو(رزقا)له وجی دروزی درکولو (لَکُم) تاسي لره (فَ) نو(لا) مه (تجعلوا) ګرځه وئ ـ يعني نو مه ګرځوی. تاسي (للهِ) خدائ جل جلاله لره (اندادا) شريکان ـ يعني په عبادت کي شريکان و خدائ پاک ته مه پيدا کوی. (وَ) حال دادئ (أنتم) تاسي (تعلمون) ۲۲، پوهيږی. ـ يعني تاسي په دې پوهيږی. چي يوازي الله پاک ستاسي رب دئ اوذکرسويوشيانو اودارنګه دهرشي خالق هم تنهاالله پاک دئ ، او لائق د عبادت يوازي هغه ذات دئ چي دغه ذکرسوي صفتونه په ده کښي موجودوي.

پوسه چي وروسته له دې چي الله (جل جلاله) د خپلو مخلصو بندګانوچی متقيان دی ، او د هغو کفارو چي خاتمه يې د الله تعالی په علم کښي پر کفروه چي هغه هغه کافران ووچی الله پاک ددوی پرزړواوپرغوږوباندی مهرونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وهلی وه ، او دارنګه دمدینی د منافقانو علیحده علیحده اوځانته ځانته حالات اوصفتونه بیان کړه ، اوس و ټولوته په ګډه اوپه مجموعی ډول سره خپل خدايي فرمان صادره وي او فرمايي:

اې خلګو هر څوک چي یاست عبادت او بندګي وکړی درب ستاسي ، یعني د هغه ذات چي ستاسي ترمرګه پوري ستاسي تربیه کونکئ او پالونکئ دئ ، او ستاسي حقیقي مالک دئ.

هغه چي پیداکړي یې یاست تاسي ، یعني په داسي حال کښي چي هیڅ نوم او نښان مو نه وو ، معدوم او نیستي واست، الله پاک د وجود احسان دربانديي وکړ ، په بهترین صورت کښي یې چي انساني صورت دئ و تاسي ته غوږونه ، سترګي ،خوله ، ژبه او د بدن ټول أعضاء چي هر یویې ځانته ځانته عظیم نعمت دئ درکړه ، او نه یواځي دا چي تاسي یې پیداکړي یاست بلکي هغه ټول خلګ چي له تاسي څخه له مخه وو هم دغه ذات جلیل پیداکړيدي.

ددې مقصد لپاره د رب عبادت وکړی چي د همدغه عبادت په وجه خپل ځانونه دالله پاک له دنیوي او اُخروي عذابو څخه وساتی.

او الله پاک یواځي دغه احسان پر تاسي باندي نه دئ کړئ چي یواځي تاسي یې پیداکړی یاست بلکي هغه رب دئ چي سره له دې یې ستاسي د زندګی ټول اسباب ستاسي لپاره پیداکړیدي.

لکه دا چي ګرځولې یې ده دغه مزکه لکه فرش ستاسي د فائدې لپاره ، اودارنګه یې ستاسي د فائدې لپاره ګرزولئ دئ دغه اسمان چي ستاسي و سترګو ته حاضر دئ لکه چت ، او هم یې ستاسي د نفع لپاره نازلي کړیدي له اسمان څخه اوبه ، بیایې را ایستلي دي له مزکي څخه په دغو اوبو سره ځیني له میوو ، له وجي د روزي درکولو تاسي لره

نوکله چي دغه احسانونه ټول الله درسره کړیدي ، او هیڅوک په دې کښي له الله سره شریک نه ؤ ، او نه له الله تعالی څخه پرته بل داسي څوک سته چي ددغو کارو قدرت ورسره وي ، ځکه چي دغه ډول کارونه یواځي هغه ذات کولائ سي چي دده وجود له خپله ذاته وي ، او واجب، ازلي او ابدي وي ، او دغه ذات په خدائ کښي حصر دئ . کله چي داسي ده نو مه مقرره وی الله (جل جلاله) لره شریکان په عبادت کښي په دي ډول چي له خدائ څخه پرته د بل چا عبادت هم کوی لکه د بتانو ، یاد اور ، یا د ستورو، یا د لمر، یا د انسانانو عبادتونه کوم چي تاسي یې کوی ، په داسي حال کښي چي تاسي ټول په دې پوهیږی چي خالق ځمکي او د اسمانو ، د ځمکي ، دباران ، درزق اوروزی ، او دارنګه د هر څه یوا ځي الله (جل جلاله) دئ.

تفصیل اوعلمي خبري:

)یاایهاالناس(

پوه سه چي ځیني علماء وايي چي د (یا) لفظ وضع دئ لپاره د مطلقي نداء عام له دې څخه که ندا دبعید وي اوکه دقریب یعنی که ولری ته ندا وی اوکه ونزدی ته.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوځني علماء لکه قاضي بيضاوي رحمه الله وايي چي د (يا) لفظ وضع دئ لپاره د نداء دبعيد ، نو بيادلته داسوال پيداکيږي چي الله (جل جلاله) خو و خلګو ته أقرب من حبلِ الوَرِيد دئ نوبياپې د بعيد په لفظ سره څرنګه نداء وخلګوته کړې ده ؟

ددى سوال جواب دادئ چي کله کله په کلِمه د (يا) سره وقريب ته ندا کيږي په دې وجه چي دغه قريب نازل کړسي په منزله دبعيد . ياپه دې وجه چي دغه منادى يعنى کوم چې ته نداورته کوى دعظيم شان خاوندوي، لکه په دې قول کښي چي ـ ياالله ـ ياربي . اوياپه دي وجه چي په منادي کښي غفلت ، يانقصان دفهم موجودوي ، لکه چي يوڅوک نژدې درته ناست وي خوغافل ياناقص الفهمه وي نوته ورته ووايې يافلان اوياپه دې سبب چي د مَدعُوله کوم چي جواب دمنادى دئ په شان إهتمام کول کيږي اودغه راز نورى وجى هم سته .

دلته دوهمه ، دريمه وجه جاري کيدلاى سي.

پوه سه چي منادى په حقيقت کښي د (الناس) لفظ دئ ، اود أيها لفظ چي په منځ کښي درج سوئ دئ ددې لپاره چي جمع د دوو آلو دتعريف سره رانسي چي يا او الف لام دئ ، او د ناس لفظ اسم جمع دئ ، اوجمع يااسم جمع چي مدخول دالف لام وګرځي نو غالباًالف لام پکښي لپاره د عموم اوإستغراق وي لکه دلته.

همدارنګه پو سه چي دياايهاالناس په لفظ کښي له ډيرووجهوڅخه تاکيد راغلئ دئ ، اول له دي وجهي څخه چي نداء کوونکئ اومتکلم په دغه لفظ سره الله جل جلاله دئ ، دوهم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي التفات راغلئ دئ ، دريم له دي وجهي څخه چي په دغه لفظ کښي تفصيل بعدالاجمال موجوددئ ځکه چي د (أيّ) لفظ مبهم دئ اود(الناس)لفظ يې کوم چې په ترکيب کښي صفت د (أي) دئ تفصيل دئ د(أي) لپاره ، اوڅلورم له دي وجهي چي د(هَا) لفظ کوم چي په (أيُّ) پسي متصل دئ اود(اي) له مضاف اليه څخه يوقسم جبيره هم دئ دتنبيه دپاره دئ.

پوسه چي دلته دځينونورو مهموخبرو ايزده کول ضروردي.

اوله خبرداده چي په دغه ايت کښي التفات راغلئ دئ ، التفات کوم چي دعلم بلاغت له مصطلحاتوڅخه دئ ودي ته ويل کيږي چي نقل له تکلم څخه وخطاب ته يابالعکس، اويانقل له تکلم څخه وغيبوبت ته يابالعکس او يا نقل له خطاب څخه وغيبوبت ته اويا بالعکس وکړسي په دغه ايت کښي له غيبوبت څخه وخطاب ته نقل راغلئ دئ.

التفات په کلام کښي دڅه نکتي لپاره کيږي ؟

پوسه چي التفات يوه عامه نکته لري چي هغه په هرالتفات کښي وجودلري دغه عامه نکته عبارت ده له تازه کولو څخه دشوق دسامع واوريدودکلام ته ځکه يومتکلم چي ويوه سامع ته خبره کوي نوسامع سوکه په سوکه دده دخبري له اوريدلو څخه خسته کيږي نومتکلم دالتفات له لاري دخپل کلام طرزنوئ کړي نوپه دي سبب په اوريدونکي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کښي هم نوئ شوق دکلام داوریدلو پیداسي اوبل قسم یې خاص نکته ده کومه چي په هرالتفات کښي یې وجودضرورنه دئ ،په دغه مبارک ایت کښي چي کومي خاصي نکتي دالتفات راغلي دي نوهغه په دي ډول دي.

اوله نکته یې داده چي په شان دامر دعبادت کوم چي د (اعبدوا) دلفظ مدلول دئ اهتمام راسي.

دوهمه نکته داده چي اظهار دعظمت دشان دعبادت راسي.

اودریمه نکته داده چي دالله جل جلاله دعبادت د کلفت اودمشقت جبران په لذت سره دخطاب دالله جل جلاله وکړسي.

دوهمه خبره داده چي د(الناس) لفظ په اصل کښي الأُناس یا اناسٌ وو بیایې همزه حذف کړسویدئ اوپراول تقدیر باندي بقاء دحرف تعریف دحذف سوي همزه عوض گرځیدلي ده او پردوهم تقدیرباندي په خپله حرف تعریف عوض ورځخه راغلئ دئ همداسبب دئ چي ددواړو جمع نه رواکیږي یعني داسي نسي ویل کیدلای چي الأُناس.

ددغه لفظ مأخذکوم لفظ دئ ؟

په دي باره کښي اختلاف موجوددئ ځیني وایې چي مأخذیې دنَوس لفظ دئ کوم چي وحرکت کولو ته و یل کیږي اوځني وایې چي مأخذیې اِیناس دئ کوم چي ولیدلوته ویل کیږي اوځني وایې چي مأخذیې نسیان دئ کوم چي وهیرولوته ویل کیږي اوځني وایې چي مأخذیې أُنس دئ کوم چي الفت کولوته ویل کیږي ،اود الناس اوداُناس لفظونه هریو دانسان دلفظ دپاره اسم جمع دئ.

دریمه خبره داده چيٍ د (یاایهاالناس) په لفظ سره وخلگوته له الهي لوري څخه په قران کریم کښي (۱۸) اتلس ځایه خطاب راغلئ دئ چي له دي څخه داخبره ځرگنده کیږي چي نبوت اورسالت دحضرت محمد صلي الله علیه وسلم وټول بشرته ورعام دئ اوتریوه خاص قومه پوري اختصاص نلري.

څلورمه خبرداده چي د(یاایهالناس) په لفظ سره خطاب عام دئ هغو خلگو ته هم ورشامل دئ کوم چي درسول علیه السلام په زمانه کښي ددغه خطاب په وخت کښي موجودوه اووهغوخلگوته هم ورشامل دئ کوم چي دقیامت ترورځي پوري پیداکیږي په دي وجه چي دخطاب په وخت کښي غیرموجودانسانان دفرض په توگه موجودگڼل سوي دي، دغه تعمیم ته ځکه ضرورت سته چي دشریعت حکمونه دقیامت ترورځي پوري وټولوخلگوته شامل دي

)اعبدواربکم(

یعني عبادت وکړئ اي خلگودرب ستاسي.

دغه جمله جواب دذکرسوي منادي دئ.

پوسه چي دلته هم په یوڅوخبروځان پوکول ضروردي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خبرداده چي د(اعبدوا) لفظ له عبادت څخه جوړدئ ، اوعبادت په لغت کښي واخيري درجي دعاجزي کولوته ويل کيږي، اوپه شريعت کښي دعبادت په معني کښي دعلماوو تعبيرونه مختلف راغلي دي خو ټولوتعبيراتولره جامع تعبيردادئ چي عبادت وداسي طاعت اوبندګئ ته ويل کيږي چي په اخيره درجه عاجزي اوخضوع ورسره وي او موافق له هغه سره وي کوم چي انسان مثلا په مکلف کړسويدئ سره له دي چي دغه عبادت کونکئ به عقيده لري پرالوهيت اوپرلياقت والي دعبادت باندي دهغه چا کوم چي دَيْ يې عبادت کوي.

دوهمه خبره داده چي عبادت په خپل ذات کښي ډيرقسمونه لري مثلا عبادت قلبي ،عبادت بدني ، عبادت مالي ، عبادت قلبي لکه له خداي اوله رسول سره محبت،اوله الله څخه ويره اواخلاص اوتوکل اولکه ايمان ، اوعبادت بدني لکه لمونځ ، حج ، روژه ، اوعبادت مالي لکه زکات ورکول، اوصدقة الفطر، وغيره.

دريمه خبره داده چي واطاعت اووفرمانبرداري ته درسول يادامېريادموراوپلار يادکوم بل حقدار لکه استاذ عبادت نه ويل کيږي ځکه چي عبادت يوازي دهغي خاصي فرمانبرداريْ نوم دئ کومه چي الله جل جلاله لره وي اودارنګه په عبادت کښي غاية التذلل والخضوع شرط ده اوپه مذکوره اطاعت کښي غاية الخضوع وجودنلرياوبله داوجه هم ده چي په عبادت کښي اعتقادپرالوهيت دمعبودمعتبردئ.

څلورمه خبره داده چي يوعبادت دئ يوقربت دئ،اوبل طاعت دئ، په عبادت کښي نيت هم ضروردئ اودمن يتقرب اليه يعني دمعبود معرفت اوپيژندنه هم ضرور ده ، او په قربت کښي نيت ضرورنه دئ البته معرفت دمن يتقرب اليه ضروردئ اوپه طاعت کښي نه نيت ضروردئ اونه معرفت دمن يتقرب اليه دمثال په ډول دقرانکريم تلاوت قربت بلل کيږي ځکه چي نيت پکښي ضرور نه دئ اوپيژندنه دهغه چاچي دَ يْ په دغه تلاوت سره وهغه ته نزديکت حاصلوي چي هغه الله جل جلاله دئ ضرور دئ اودارنګه يوکافر چي دالله جل جلاله له وجود څخه منکروي اوبياپه سوچ اوپه فکر اوپه نظرسره چي په کائناتو کښي يې وکړي دالله جل جلاله معرفت حاصل کړي نوودغه نظرته دده طاعت ويل کيږي اوقربت اوعبادت نه ورته ويل کيږي ځکه چي ودغه کافر ته ددغه نظرکولوپه وخت کښي نه دالله جل جلاله معرفت حاصل وو اونه نيت ځکه چي که کافر ديوه طاعت نيت وهم کړي خوشرعاً يې دغه نيت معتبر ندئ.

پنځمه خبرداده چي په دغه امرکښي چي داعبدوا په لفظ سره سويدئ له کافرانوڅخه ايجاددعبادت مطلوب دئ سره له ايجاده دشرط دعباته چي ايمان دئ ، او له هغومومنا نو څخه چي مخلص مومنان وي دوام پرعبادت باندي مطلوب دئ اوله منافقينوڅخه اخلاص په عبادت کښي مطلوب دئ اوله مشرکانوکافرانوڅخه بي شرکه عبادت کول مطلوب دي.

شپږمه خبر داده چي (رب)يادصفت مشبه صيغه ده خوپه معني داسم فاعل يعني دمربي دئ اويامصدردئ په معني دتربيې دئ اوحمل يې پرالله باندي دمبالغي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په حيث دئ اودځينوعلماوو په قول داسم فاعل صيغه ده چي په اصل کښي رابِب وو اوتربيه په لغت کښي دامام راغب په قول وانشاء الشئ حالاً فحالاً الي حدالتمام، ته ويل کيږي، او دقاضي بيضاوي په قول وتبليغ الشئ في کماله شيئا فشيئا، ته ويل کيږي پوسه چي درب لفظ په عربي لغت کښي په ډيرو معناووراغلئ دئ دتفسير قرطبي اودقاموس اودلسان العرب وغيره دبيان مطابق درب دلفظ معني ګاني په دي شرحه دي ، مالک ، سيد ، حاکم ، انتظام کونکئ ، اصلاح کونکئ ، جمعه کونکئ ، پالنه کونکئ.

همدارنګه پوسه چي د(ربکم) په لفظ کښي سره له ماقبله دده تعليق الشئ

بما يشعربالعلية راغلئ دئ ځکه چي داقاعده ده چي په کلام کښي له يوشي څخه په مشتقي سره تعبير وسي اوياپه مشتقي سره موصوف سي اودغه شي ته يوحکم ثابت سي نوعلت دثبوت ددغه حکم به مصدر ددغه مشتقي وي نو دلته به مطلب داراووځي چي ګواکي الله پاک داسي فرمايلي دي، چي ماچي تاسي ته په دي سره امروکړ چي زماعبادت وکړئ نو داله دي وجهي څخه چي زه ستاسي تربيه کونکئ اوپالونکئ يم.

)الذي خلقکم(

پوسه چي داد(ربکم) لپاره صفت موضحه دی. کوم چی وموصوف ته توضيح ورکوی اوخفااوپوشيده ګی ورڅخه لري کوی ياکاشفه دئ کوم چی دموصوف مفهوم اومعنی پکښی بيان سوی وی لکه په دی مثال کښی الجسم الطويل العريض العميق اوياصفت مخصصه اومقيده دئ کوم چی وموصوف ته تخصيص اوتقييد وربخښی دمثال په ډول چی ته داسی ووايي چی (رجل عالم)نوپه دغه قول کښی درجل لفظ وعالم او وغيرعالم ودواړوته ورشامل وونوکله چی دعالم لفظ يې صفت وګرځيدی نوغيرعالم ورڅخه ووتی اوپه عالم پوری خاص کړسو خوداپرهغه تقدير مخصصه صفت دی چی بنا پرزعم دمشرکانويي واخلی ځکه چي دوی بتان هم دخپلوځانو ارباب بلل.

)فراشاً(

پوسه چي په لفظ د(فراشا) او(بناءً) کښي تشبيه بليغه راغلي ده اصل دعبارت په دي ډول دئ (کفراش او کبناء) پوسه چي وادعاء ته داتحاد په منځ کښي دمشبه اودمشبه به تشبيه بليغه ويله کيږي اوتشبيه بليغه مختلف صورتونه لري اول صورت يې دادئ چي مشبه به خبروګرځول سي دمشبه دپاره لکه په دي قول کښی زيداسد.

دوهم صورت يی دادئ چي مشبه به دهغه فعل دوهم مفعول وګرځي کوم چي دوهم مفعول يې پراول مفعول باندي محمول وي لکه دجعل فعل چی مثال يې دادی (جعل الله زيداً اسداً) ، دريم صورت يې دادئ چي مشبه به حال سي له مشبه څخه لکه په دي قول کښي جاءزيدٌ اسداً .

اوڅلورم صورت يې دادئ چي مشبه به صفت سي دمشبه دپاره لکه جاءزيد الاسد،پنځم صورت يې دادئ چي مشبه به په اضافت بياني سره ومشبه ته مضاف سي ، لکه په دغه مشهورمثال کښي چي ، لجين الماء .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په قران کريم کښي امر په عبادت سره يوکم ديرش ځايه راغلئ دئ

اوهمدارنگه پوسه چي له حضرت ابن عباس او علقمه اوله حضرت حسن رضي الله عنهم څخه روايت دئ چي د کوم آيت په سرکښي چي د (ياأيهاالناس) لفظ راغلئ وي نوهغه مکي دئ ، اوچي (يا أيهاالذين آمنوا) يې په سرکښي راغلئ وي نوهغه مَدَني دئ ، خوځينوعلماوو لکه بيضاوي (رحمه الله) دغه روايت صحيح نه دئ بللئ په دې وجه چي سورة بقره مدني دئ او سره له دې چي په دغه مذکورآيت کښي د ياأيهاالناس لفظ راغلئ دئ.

اوځني علماء بياداسي فرمايي : چي دغه حکم أغلَبي دئ نه کلي . (تتقون) دغه لفظ صيغه دجمع مذکري مخاطبي ده اوله تقوى څخه جوړدی کوم چي په لغت کښي وسختي ساتني ته ويل کيږی او په معنى دوقاية يعنى ذريعه دنجات اودساتنی هم راځی اوپه شر یعت کښی خوراډيری معناگانی لری چی دمخه ئی تفصيل تيرسويدی او دلته په لغوی معنی مراددی،(جَعل لکم الارض فراشاً) پوسه چي که دجعل لفظ په معنى دصيرّسی نودفراشالفظ يې دوهم مفعول دی اوکه په معني دخَلق سي نوبيا دفراشاً لفظ حال دی دالارض له لفظ څخه اوپه لام جاره کښي کوم چي دلکم په لفظ کښي دی ودي ته اشاره ده چي دغه ذکرسوي کارونه ټول الله جل جلاله اي انسانانوستاسي دنفعي اوفايدې دپاره کړيدی ځکه چي لام جاره دپاره دانتفاع دی(بناءً) دامصدردی په معني داسم مفعول يعني په معنی دمبني دی کوم چی وداسی جوړ کړ سوی شی ته ويل کيږی چی دخونی اويا دخيمی په ډول وی دلته په معنی دبام اودچت دی(من الثمرات) پوسه چي کلمه دمِن دلته ياحرف جردی‌او دپاره دتبعيض دی اوياسمي ده مؤله ده په بعض سره (رزقالکم) درزقاًلفظ دلته يامفعول له دی‌که کلمه دمن اسميه سی اويامفعول به دی يعني داخرج دپاره که کلمه دمن حرفيه سی(انداداً) داجمع دنِد دی اوندپه اصل کښي وهغه مساوی اومثل دشي ته ويل کيږی کوم چي له ده سره مخالف وی دلته په معنی دشريک دی

تمت.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقري د سورت د۲۳، او ۲۴، مبارکو اياتو تفسير او علمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم (۷) برخه ،

پوسه چی کله چي الله (جل جلاله) په ذکرسويو اياتوکښي وبندګانوته أمرپه عبادت خپل وکړ ، او له شرک څخه يې منع کړل او د خپل وحدانيت دپيژندني طريقه يې ورته بيان کړه نو اوس په دغوراتلونکيواياتوکښي الله (جل مجده) دقرآن دحق والي د پيژندني اودارنګه دنبي کريم صلى الله عليه وسلم دنبوت دمعرفت طريقه بيانه وی ،ځکه چي عبادت د الله تعالى بې له معرفت څخه دنبي عليه السلام اودقران کريم اوبي له تعليم څخه دنبي کريم اوبي له عمل څخه په قران کريم نسي کيدلای .

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إن) که چيري (کُنتُم) ياست تاسي يعنی ای دمکی کفارو(في) په (رَيبٍ) شک کښي (مِمَّا) له وجي دهغه ،،يعني له وجی دهغه قرآنه(نزَّل) چي ټوټه ټوټه نازل کړئ دئ (نَا) موږ يعنی هغه قران (على) پر (عَبدِ) بنده (نَا) ځموږ ، يعنی چي هغه بنده حضرت محمد (صلى الله عليه وسلم) دئ (فأتُوا)نوراتګ وکړی (بِ) په (سورةٍ) يوه کوتاه سورت (مِن) له (مِثلِ) مثل څخه (هِ) دده ، يعني دقرآن (وَ) او(ادعوا) دروبولی (شُهدآءَ) مددګاران(کُم) ستاسي مِن له(دُونِ) غيره(اللهِ) دخدایٔ (جل جلاله)(إن) که چيري(کُن) ياست (تُم) تاسي(صادِقين)23 رشتياويونکي ، يعني په دې خبره ستاسي کښي اې کافرانو چي دغه قرآن دخدایٔ له طرفه نه دئ نازل سوی.

يعني اې مشرکانوکافرانو که دغه خبره په زړو کښي درګرځي چي دا قرآن به محمد (صلى الله عليه وسلم) له خپله ځانه جوړکړئ وي ، اوپه دې کښي شکمن ياست چي دا قرآن همدا موږ پر خپل بنده محمد (صلى الله عليه وسلم) باندي نازل کړئ دئ نو ددې شک د ليري کولو لپاره اوددې خبري د يقيني پيژندني لپاره چي دغه قرآن الله (جل جلاله) نازل کړئ دئ دغه اسانه لارده چي تاسي خپل ټول کوښښ په کار واچوئ اوخپل مددګاران چي ستاسي بتان دي هم درونڼګه وی په دې باب چي ددغه قران په مثل يو کوتاه سورت جوړ کړئ . ځکه که دغه قرآن محمد (صلى الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړی وي نوبيا خو تاسي هم دابيخي کولای سی چي دقران دسورتوپه مثل يوسوت جوړکړئ ځکه چي تاسي خوهم فصحاءاوبلغاء عرب ياست ، نوکه ستاسي دغه شک پر ځایٔ وي ، اوتاسي صادقان ياست په دې خبره کښي چي داقرآن محمد (صلى الله عليه وسلم) له ځانه جوړ کړئ دئ نو ضرور بايد دغه کار وکړی يعني ددغه قرآن ديوه کوتاه سورت په ډول تاسي هم يوکوتاه سورت جوړ کړئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصیل اوعلـــــــمي خبري:

)وان کنتم(

یعني اوکه چیري یاست تاسي په شک کښي.

پوسه چي د (ان) دکلمي اود(ریب) دکلمي په ارتباط دلته دوه سوالونه کیږي ، اول سوال دادئ چي د(ان)کلمه خودشک په مقام کښي راوړله کیږي، اودامقام خو مقام دشک نه دئ ځکه چي دکافرانوانکارخوله حق والي څخه دقران کریم په یقیني ډول متحقق اوثابت ؤنولهذا باید د(ان(د کلمي پرځای باندي د(اذا)لفظ راوړل سوئ وائ ، ددي سوال یوجواب دادئ چي دان دکلمي په راوړلوکښي الله پاک دکافرانو وغټ حماقت اوجهالت ته اشاره فرمایلي ده په دي ډول چي ددغه قران کریم حقیت اوداچي دي داالله پاک له طرفه نازل سوئ دئ دده داعلي درجي فصاحت اوبلاغت په اعتباراودارنگه دده د مضامینوپه اعتباراودحقونښانواودلائلوپه لحاظ داسي واضح دئ چي انکار ورڅخه اودارنگه شک کول په ده کښي دډیرسخت جهالت اویادډیرسخت تعصب اوعناد ثمره ده، البته که په مشکوک اومترددډول ویوچاته شک اوریب دیوعذرپه وجه په قران کریم کښي پیداسي نودده ددغه مشکوک شک دلیري کولو لپاره یوه لارداده کومه چي په دغه ایت کښي بیان سویده، دوهم سوال دادئ چي د (في ریب) دلفظ په بدل کښي باید (في انکار) فرمایل سویوای ځکه چي موږمخکښي داخبره ذکرکړه چي کافران په قرانکریم کښي شکمن نه وو بلکي ورڅخه منکروه ددغه سوال جواب دمخکښي سوال له جواب څخه فهمیدلای سي.

)ممانزلنا علي عبدنا (

یعني له وجهي دهغه چي نازل کړئ دئ ټوټه ټوټه موږپر بند ه زموږباندي (چي محمد صلي الله علیه وسلم دئ) دلته په یوڅوخبروڅان پوه کول پکاردي.

اوله خبره داده چي د(مما)لفظ په اصل کښي(من ما) ؤ ، دمن کلمه دلته اجلیه یاپه بل عبارت تعلیلیه ده ، اودماکلمه موصوله ده اودنزلنا جمله یې صلة ده، اوعائد یې له صلي څخه حذف سوئ دئ چي تقدیریې په دي ډول دئ نزلناه .

دوهمه خبره داده چي دنزلنا لفظ له تنزیل څخه جوړدئ، تنزیل اوانزال دځینوعلماؤپه قول په یوه معني دي چي ومطلق نازلولوته دیوشي ویل کیږي ، اوځیني علماؤددوی په منځ کښي په دي ډول فرق ثابت کړئ دئ چي تنزیل و داسي نازلولو ته دیوشي ویل کیږي چي په لږلږ اوپه ټوټه ټوټه سره وي ، اوانزال وداسي نازلولوته دیوشي ویل کیږي چي په یوه وار سره وي ،دقران کریم په نزول کښي دغه دواړه قسمه نازلول موجوددي ځکه چي قران کریم له لوح محفوظ څخه وبیت العزت ته کوم چي په اول اسمان کښي دکعبي شریفي پربرابري باندي دیوي بیت الله نوم دئ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

درمضان مبارک په میاشت کښي دليلة القدر په شپه کښي په يوه کرت نازل کړسوئ دئ اوله بيت العزة څخه پرحضرت محمد صلي الله عليه وسلم باندي ددرويشتوکلوپه موده کښي لړلړاوټوټه ټوټه نازل سوئ دئ.

سوال : دنزلنا لفظ دانزلنا پرلفظ باندي په څه وجه دلته غوره کړسوئ دئ.

جـواب:مفسرينو ددي داوجه ذکرکړيده چي کافرانوبه ددوی ددي خبري داثبات دپاره چي قران دخداي پاک کلام نه دئ يودليل داوايه چي که داقران دخداي پاک کتاب وای نوبايدمکمل په يوه کرت نازل سوئ وای لکه نوراسماني کتاونه چي په يوه کرت نازل سويدي نوله کومي وجهي چي دوی شک اوانکار کاوه هغه تنزيل دقران کريم ؤ نه انزال ، اوزما په فکرددي يوه بله په زړه پوري وجه سته هغه داچئ دتفعيل باب دتکثيردپاره هم راځي نوځرنګه چي دقران کريم په نزول کښي هم کثرت راغلئ دئ ځکه چي يونزول يې دبلاکيف ذات دالله جل جلاله له طرفه ولوح محفوظ ته ؤ آوبل نزول يې له لوح محفوظ څخه وبيت العزت ته وو اوبل نزول يې له بيت العزت څخه پرنبي عليه السلام ؤ ، اوبيادغه اخيري نزول هم له دوولارو څخه ډيرواقع سوئ دئ ، اول له دي لاري چي درمضان مبارک په مياشت کښي به هره شپه دمکمل قران کريم تکرارحضرت جبريل عليه السلام له نبي عليه السلام سره کاوو ،اودوهم له دي لاري څخه چي دقران کريم نزول دده داجزاوو په اعتبار ډيردئ ځکه چي په ټوټه ټوټه سره نازل سوئ دئ .

اودنزلنا فعل دمتکلم مع الغيرپه صيغه سره دتعظيم په وجه ويل سوئ دئ ځکه چي فاعل يې الله جل جلاله دئ چي واحد دئ اودلوی عظمت والا ذات دئ.

دريمه خبره داده چي له حضرت محمدصلي الله عليه وسلم څخه الله جل جلاله دعبدپه لفظ سره تعبيرکړئ دئ.

اودرسول يادنبي په لفظ ، اويا دمحمد صلي الله عليه وسلم وغيره په نوموپې تعبيرنه دي ورڅخه کړئ له مختلفو وجهو څخه ،اوله وجه داده چي په دغه تعبيرکښي اشاره ده ودي ته چي وکوم شي ته چي حضرت محمدصلي الله عليه وسلم خلګ رابولي چي هغه عبادت دالله جل جلاله دئ هغه شي داسي شي دئ چي په اول قدم کښي ده په خپله عملي کړيدئ.

دوهمه وجه داده چي په دي کښي اشاره ده ودي ته چي هرڅوک چي دالله پاک ودين ته يوڅوک رابولي نو اول پخپله بايددخداي تعالي ددين تابعداري په ځان کښي راولي.

دريمه وجه داده چي عبديت دنبي دنوروکمالاتو موقوف عليه دئ.

څلورمه وجه داده چي عبديت درسالت اودنبوت ترصفتوپه نبي کښي اشرف صفت دئ ځکه چي دعبديت په صفت کښي نبي له مخلوق څخه وخالق ته متوجه وي، اودنبوت اودرسالت په صفت کښي له خالق څخه ومخلوق ته متوجه کيږي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پنځمه وجه داده چي په دغه تعبیرکښي الله پاک بندګان ودي ته متوجه کړي دي چي ددغه نبي په شان کښي لکه چي تفریط حرام دئ کوم چي کافران يې کوي دغه راز باید دده په شان کښي هغسي افراط هم ونکړسي کوم چي یهودواونصاري ووحضرت عیسي علیه السلام یا دحضرت عزیر علیه السلام په شان کښي کړئ دئ.

اواضافت دعبد وضمیرته د(نا) لپاره دفائده کولو دتعظیم دمضاف دئ اود(نا) لفظ چي دجمع دمتکلم ضمیردئ.

اوپه ځای کښي دضمیردواحدمتکلم فرمایل سوئ دئ لپاره ده اظهاردعظمت دمتکلم دئ چي الله پاک دئ.

پوسه چي په یوه قرائت کښي دعبدنا په بدل کښي عبادنا دجمع په لفظ سره راغلئ دئ پردغه تقدیربه مرادورڅخه نبي علیه السلام اوامت دده دواړه سي.

)من مثله (

پوسه چي دمِن په کلمه کښي پنځه احتماله دي اول داچي تبعیضیه سي دوهم دا چي بیانیه سي ،دریم داچي زائده سي ، البته بناپرقول داخفش ځکه چي دي دا جائزبولي چي دمِن کلمه په مثبت کلام کښي زائده راسي ، لکه چي په منفي کلام کښي په اتفاق زائده راتللای سي پردغودروسرو تقدیروباندي د (مثله) ضمیرو (مانزلنا) ته راجع دئ اوتقدیردکلام دلف اونشرمرتب په طریقه په دي ډول کیږي (بسورةٍ کائنةٍ من جملة مثل مانزلنا، یا بصورة عبارة من مثل مانزلنا، یا بصورة مماثلة لما نزلنا ، څلورم احتمال دادئ چي کلمه دمِن ابتدائیه سي هغه ابتدائیه چي مدخول يې منشأدماقبل وي نه هغه ابتدائیه چي په ابتداء الغایة سره شهرت لري ، پردغه تقدیربه ضمیردمثله ضمیرو (عبدنا) ته راجع کړکیږي اوتقدیردکلام به په دي ډول سي (بصورة ناشئة من مثل عبدنا) ، اوپنځم احتمال دادئ چي کلمه دمِن صلة اوظرف لغوه سي دپاره د(فأتوا) پردغه تقدیربه هم د مثله ضمیر وعبدنا ته راجع بلل کیږي مګر ارجاع دضمیردمثله وما نزلنا ته له ډیرووجهو څخه ارجح دئ اول له دي وجهي څخه چي موافق دي له نورواياتو دتحدي سره خاص بیا له هغه ایت سره چي په عین شکل په سورت یونس کښي راغلئ دئ ، اوضمیردمثله پکښي په یقیني ډول وقران ته راجع دئ ځکه چي دعبدنا لفظ هلته مقدم نه دئ ذکر سوئ، دوهم له دي وجهي چي دلته خبره اوبحث په منزَّل کښي دئ نه په منزل علیه کښي دریم له دي وجهي چي پردغه تقدیر چي دغه ضمیرومانزلناته راجع سي نودغه کلام په تحدي کښي ابلغ ګرځي تردي چي وعبدته راجع سي لکه چي په ادني تأمل سره داخبره فهمیږي ، څلورم له دي وجهي چي قران کریم خو في نفسه معجزدئ اوپه نسبت وټولو جنیانواوانسانانوته معجِزدئ نه یوازي په نسبت ونبي علیه السلام اومثل دده ته ، پنځم له دي وجهي چي له رجوع څخه دضمیردمثله وعبدنا ته ددي خبري توهم کیږي چي دقران کریم په یوه کوتاه سورت هغه څوک راتګ نسي کولای کوم چي دنبي علیه السلام په ډول بي تعلمه اوامي رالوی سوئ وي ، اوکوم څوک چي تعلیم یافته وي نوهغه کولای سي چي دقران کریم په مثل یوسورت جوړکړي ،شپږم له دي وجهي چي له رجوع سره دمذکور ضمیر وعبدنا ته دغه قول دخدای پاک هم مناسب نه دئ چي وادعوا شهداءکم فتأمل .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)وادعواشهداءكم(

پوسه چي دغه حكم الله جل جلاله وكفاروته په دي خاطركړئ دئ چي ميدان اودائره دمقابلي ودوى ته پراخه سي چي بياپه مقابله كښي دوى لره دمغلوبيت په صورت كښي بل هيڅ صحيح عذراو وجه پاته نسي پرته له دي چي يابه دحق تابعداري كوي اوتعصب اوعناد به شاته غورځوي اودابه مني چي بيشكه قران كريم دالله جل جلاله كتاب دئ ، اوياكه تعصب اوعناد پري نږدي نوبه په يوه باطله بهانه پسي لاسونه نيسي ،لكه چي همدغه ډول پيښه هم سوه چي كله دوىعاجزه سول نوپه دي بهانه پسي يې لاسونه ونيول چي په موږ محمدصلي الله عليه وسلم سحراوجادو وكړ يعني نوځكه موږپه دغه مقابله كښي عاجزه سوو.

همدارنگه پوسه چي ددعا ماده په قران كريم كښي (٢١١) دوه سوه اويوولس ځايه راغلي ده او په مختلفو معني گانوكښي مستعمله سويده.

١ ـــ حاجت غوښتل لكه دسورت اعراف په (٥٥) پنځه پنځوستم اودسورت مومن (٦٠) په شپيتم ايت كښي.

٢ـــ په معني دنداء كولو، لكه دسورت بقري په (٢٦٠)دوه سوه شپيتم ايت كښي.

٣ـــ په معني دتبليغ كولو ، لكه دسورت حم سجدة په (٣٣) دروديرشم ايت كښي .

۴ــ په معني ددعوت دشر، لكه دسورت يوسف په (٣٣)دروديرشم ايت كښي .

٥ــ په معني د فريادكولو، لكه دسورت اعراف په (٥) پنځم ايت كښي .

٦ــ په معني دعبادت اودطاعت كولو، لكه د سورت نساء په (١١٧)يوسل اوولسم ايت كښي.

٧ــ په معني درابللوولېوېدئ ته، لكه دسورت احزاب په (٥٣)دروپنځوستم ايت كښي.

د(شهداء) لفظ جمع دشهيددئ كوم چي دشهادت له لفظ څخه مشتق دئ.

پوسه چي ماده دشهادت په قران كريم كښي په ډيرو معني گانوكښي مستعمله سويده

١ــ په معني دليدلو اودحاضريدلو، لكه دسورت بقري په (١٨٥)يوسل پنځه اتيايم ايت كښي .

٢ــ په معني دفيصلي كولودالله جل جلاله، لكه دسورت ال عمران په (١٨)اتلسم ايت كښي.

٣ــ په معني دحكم كولو، لكه دسورت يوسف په (٢٦)شپږويشتم ايت كښي.

۴ــ په معني دشاهدي اداكولوداندامودانسان پرانسان باندي په ورځ كښي دقيامت، لكه دحم سجده په (٢٠)شلم ايت كښي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۵ــ په معني داقرارکولو، لکه دسورت انعام په (۱۳۰)یوسلودیرشم ایت کښي.

٦ــ په معني ده شاهدي ویلوپرصدق درسول علیه السلام لکه دال عمران په (۸٦)شپږاتیایم ایت کښي.

۷ــ په معني دگواهي اداکولو دقاضي په حضورکښي، لکه دسورت نساءپه(۱۵)پنځلسم ایت کښي.

۸ــ په معني دعلم، لکه دسورت بقري په(۸۴) څلوراتیایم ایت کښي.

۹ــ په معني دخبرورکولو، لکه دسورت توبي په(۱۰۷) یوسل اواوم ایت کښي.

۱۰ــ په معني دشهادت دملائکو په دنیا کښي، لکه دسورت نساء په(۱٦٦) یوسل شپږشپتم ایت کښي

۱۱ــ په معني دقسم کولو،لکه دسورت بقري په (۲۰۴)دوه سوه څلورم ایت کښي

۱۲ــ په معني دتائید کولو، لکه دسور هودپه (۱۷)اولسم ایت کښي.

۱۳ــ په معني دبیانولودتوحیددخداي پاک، لکه دسورت احزاب په(۴۵)پنځه څلویشتم ایت کښي.

۱۴ــ په معني دتوجه اودحضوردزړه، لکه دسورت ق په (۳۷) اودیرشم ایت کښي.

۱۵ــ په معني دشهادت دنبي علیه السلام اودامت دده پرنوروامتیانوباندي په ورځ کښي دقیامت، لکه دسورت بقري په(۱۴۳) یوسل دروڅلویښتم ایت کښي.

۱٦ــ په معني دوصیت کولو، لکه دمائده دسورت په (۱۰٦)یوسل او شپږم ایت کښي.

۱۷ــ په معني دشهیدکیدلوپه لارکښي دالله جل جلاله .لکه دال عمران دسورت په(۱۴۰)یوسل اوڅلویښتم ایت کښي .

۱۸ـــ په معني دحاضروشیانو، لکه دسور انعام په(۷۳)درواویایم ایت کښي.

۱۹ـــ په معني دکلمودشهادت دوحدانیت دالله جل جلاله اودرسالت دنبي علیه السلام، لکه دمعارج دسورت په (۳۳) درودیرشم ایت کښي.

۲۰ـــ په معني دمدت کولو، لکه دلته چي د(شهداءکم) دلفظ معني په مددگارانو وکړه سي.

له شهداءکم څخه دلته مرادڅوک دي؟

قاضي بیضاوي رحمه الله تعالي له دغه لفظ څخه دلته دمتعددومعني گانودهري یوي اراده کول صحیح گڼلئ دئ .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۱ــ داچي په معني دحاضرينوسي، يعني اودروبولئ حاضرين ستاسي.

۲ـــدوهم داچي په معني مددگارانوسي، يعني اودروبولئ مددگاران ستاسي له انسانانو،اوله پيرانانو، اوله باطلومعبودانوستاسي.

۳ــ داچي په معني دگواهانوسي، يعني اوراوغواړئ گواهان ستاسي چي بياپردي باندي ستاسي دپاره گواهي ورکړي چي بيشکه کوم کلام چي تاسي په مقابله کښي دقران کريم جوړکړ نوهغه په مثل دقرانکريم دئ.

۴ــ داچي په معني دمعبودانواودبتانوددوی سي.

)من دون الله(

پوسه چي د دون لفظ په اصل کښي وتحت اووکښته ته ويل کيږي، اوپه قران کريم کښي په ډيرومعني وو راغلئ دئ، لکه له يوشي څخه تجاوز کول، اولکه ادني، اولکه قريب ، اولکه غيراوسوي ، دلته په معني دغيراوسوي دئ، يعني من غيرالله وسواه.

)ان کنتم صادقين(

يعني که چيري ياست تاسي اي کافرانو صادقان (په دي کښي چي دغه قران دخداي کلام نه دئ بلکي محمد صلي الله عليه وسلم له خپل ځان څخه جوړکړئ دئ)

پوسه چي جزاءددغه شرط محذوفه ده ځکه چي ماقبل کلام دلالت باندي کوي اودصادقين متعلق هم محذوف دئ، اوتقديردکلام په دي ډول دئ(ان کنتم صادقين في قولکم اِن القران من کلام البشروليس من عندالله فأتوابسورة من مثله وادعوا شهداءکم من دون الله)

همدارنگه پوسه چي دصادقين لفظ له صدق څخه جوړدئ، اوصدق په علمي تعبيردجمهوروپه قول مطابقت دخبري دئ له واقع سره عام له دي څخه که دغه خبره ددغي خبري دمتکلم له عقيدي سره مطابقه وي اوکه نه وي، اودنَظام معتزلي په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ دمتکلم له اعتقادسره عام له دي څخه چي له واقع سره مطابقت لري اويايي نلري، اودجاحظ په نزد صدق دخبرمطابقت دخبردئ له واقع اوله اعتقاده دمتکلم له دواړوسره، په قران کريم کښي دصدق لفظ په ځيني ځايو کښي مقابل دکذب راغلئ دئ، اوپه ځيني ځايوکښي په معني دصواب اوحق راغلئ دئ کوم چي مقابل دخطادئ اوپه ځيني ځايو کښي په معني دوفاکولوراغلئ دئ ، وهکذا

پوسه چي کوم اياتونه دتحدي په باره کښي په قران کريم کښي راغلي دي هغه په دي شرحه دي.

۱ــ دادئ (فأتوا بکتاب من عندالله هواهدي)

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

۲ــ دادئ(قل لئن اجتمعت الانس و الجن علي يأتوابمثل هذالقران لايأتون بمثله ولوكان بعضهم لبعضهم ظهيراً)

۳ــ دادئ(فأتوابعشرسور مثله مفتريات).

۴ــ دادئ (فأتوابسورة من مثله) ،ددغو مباركواياتوپه ارتباط يوبل ضروری تفصيل، پوسه چي دهرنبي په زمانه کښي چي به دخلګو په منځ کښي کوم شی ډيرغالب ؤ اودوی به په هغه شي کښي يودبله مقابله سره کوله نو دهغه نبي مهمه معجزه به هم په ظاهره له جنس څخه دهغه شي وه دمثال په ډول دحضرت موسی عليه السلام په زمانه کښي سحراوجادو ډيرؤ چي خلګوبه دسحراودجادو په ذريعه ډيرنادر اوخارق العادته کارونه ښکاره کول نوالله پاک دحضرت موسی عليه السلام اکثره معجزې هم په ظاهره شکل کښي وهمدغه خارق العادته کاروته ورته دموسي عليه السلام په لاس سره وخلګوته ښکاره کړې لکه يدبيضا يعني داچي ده مبارک به خپل لاس په بغل کښي داخل کړاوبيابې بيرته رالرى کړ نوداډول تک سپين اوله نورڅخه ډک به وګرځيدی چي دنمرنور اوروښني ورته عاجزه وه اولکه عصادده چی پرځمکه باندی بې وغورځوله نوژوندی ماربه ورڅخه جوړسواولکه داچي درياب يې په لکړه وواهه نودؤولس کوڅې اولاری پکښی جوړی سوی اويالکه داچي ډبره بې په لکړه ووهله نودؤولس چينی به ورڅخه راووتلې اودارنګه دحضرت عيسی عليه السلام په وخت کښی طبابت ډيروونوپه دی سبب دده ډيری غټې معجزی هم دطب له جنسه څخه وې لکه دمور زاده ړانده اودارنګه دپيس دمرض والامعالجه کول اويادمړيوراژوندی کول اوداسلام دپيغمبر په زمانه کښی دفصاحت اودبلاغت اودشعر اودنظم اودنثرمقابله غالبه وه نوپه دی وجه داسلام دپيغمبرپه معجزوکښی ترټولومهمه معجزه له همدغه جنسه څخه وه چی قران کريم دی، دقران کريم داعجاز وجی ،اوله وجه داعجازدقران کريم داده چی په باب د ا يجازاود اطالت کښی په اعلی درجه دبلاغت اودفصاحت کښی قرارلری يوه قصه ئی په يوه ځای کښی په مفصلوالفاظوسره بيان کړی وی اوپه بل ځای کښی ئی بيا همدغه قصه په ډيرو کوتاه الفاظوسره بيان کړ ئی وی اوسره له دی چی مقصودپه دواړوصورتوکښی يوډول اداکړ سوی وی دوهمه وجه دايجازدقران کريم داده چی دده اسلوب اوترز دعربودکلام له اساليبوسره اودارنګه ددوی داشعاروله وزنو سره کامل مفارقت اوپرې کړون لری دهم دغو دوو وجوپه سبب به عربواودمکی کفارو په خپلومجلسوکښی دقران کريم پرفضيلت باندی اقرارکاوه اوپه دی باره کښی بی دخپل تحير اوتعجب اوعجزاظهارکاوه اودابې ويل چی قسم په خدای دی چی دغه قران لره ډيرغټ حلاوت اوخوږ والی ثابت دی دريمه وجه داعجازدقران کريم داده چی په ده کښی دتيروامتواودارنګه ددوی دانبياووسيرتونه په واقعی ډول بيان سويدي سره له دې چی دغه قران دداسی چاپه ژبه وخلګوته ويل کيده چی هغه نه هيڅ ډول تعلم کړيوواونه له يوه معلم سره ده هستوګه کړيوه اوڅلرمه وجه داعجاز دقران کريم داوه چی په قران کښی ډيرآياتونه په داسی ډول دی چی په هغوی کښی له مستقبلو شيانوڅخه اخبارسويدی اوبيا په همهغه ډول هغه شيان واقع سويدی اوځنی ئی له دی څخه ووسته واقع کيدونکی دی دمثال په ډول الله پاک په قرآن کښی فرمايلی دی چی ورته ووايه يعنی ای رسوله وخلګوته چی خامخا که سره راټول سی انسانان اوپيريان پر دی با ندی چی دوی راتګ وکړی په مثل ددی قران نودغه راتګ به ونسی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړای که څه هم ځنی ددوی ځنونورولره پشتی اومددګار سی ا وبیاخبره،همهغسی سوه ځکه چی تراوسه پوری سره له سخته عداوته دکفاروله قرآن اواسلام سره دقرآن پاک ددی اخبارخلاف کارنسورامنځ ته دارنګه لکه دمخه چی ئی بیان وسوالله پاک په قرآن پاک کښی دمکی وکفاروته فرمایلی دی چی که چیرته تاسی په دی کښی شک لری چی دغه قرآن موږنازل کړیدی یعنی څموږله لوری ئی نه بولی بلکی دمحمدله طرفه ئی جوړسوی کلام بولی نوتاسی ددغه قران په مثل یوکوچنی سورت جوړکړی اوکه مودا سې ونکړل اوهیڅ کله به داسی ونکړای سی الخ نولکه څنګه چی الله پاک ودوی ته دااخباروکړچی هیڅ کله به تاسی ددی توان ونلری چی دقران په مثل یوکوتاه سورت جوړکړی نوبیاهم هغسی پیښه سوه

لفظي ترجمه

(فَ) وروسته(إِنْ) کچیري(لَمْ تَفْعَلُوا) نه وکړ تاسی یعني دغه کارمونه وکړکوم چي راتګ دی په یوه کوتاه سورت سره چي په مثل دقران وی (وَ) او(لَنْ تَفْعَلُوا) هیڅ کله به ونکړی تاسی یعني دغه کار(فَاتَّقُوا)نووویریږی یا ئې داسی معنی وکړی چی نووساتی یعني ځانونه خپل (النَّارَ) له اورڅخه (الَّتِي)هغه اور (وَقُودُ)چي خاشاک (هَا)دده (النَّاسُ)خلګ دی (وَ) او(الْحِجَارَةُ) ډبری دی (أُعِدَّتْ)چي تیارکړسویدی (لِلْكَافِرِينَ)دپاره دکافرانو (24)یعنی ای دمکې کفارو وروسته له دې څخه چی تاسی دقران کریم دمقابلې لپاره خپلی متې راونغاړی او خپل ټول مددګاران هم دخپلوځانوملګری کړی او خپل باطل معبودان بتان وغیره هم درونګه وی اودیوه کوتاه سورت په جوړولو کوم چي دقران کریم په مثل وی پیل وکړی او بیاعاجز اوناوسه وګرځی اوپه ذکر سوی ډول یوکوتاه سورت جوړنکړی نو بیاخو داخبره درته ثابته سوه چی دغه قرآن دالله کلام دی اودالله له لوری پرمحمدصلی الله علیه وسلم باندی نازل سویدی نوبیا خپل ځا نونه له هغه اور څخه وساتی کوم چی دهغه بوټی اوخاشاک انسانان اوډبری دی اودهغو خلګودپاره تیارسویدی کوم چی کافران دی اودالله له کتاب او دالله له رسول څخه انکارکوی یعنی په دی ډول خپل ځانونه وساتی چی په دغه قرآن اوپه حضرت محمدصلی الله علیه وسلم باندی ایمان راوړی

ددغه مبارک ایت د کلماتو په ارتباط تفصیل اوعلمی خبری دلته ترک سوي دی اوپه راروانو برخوکښي درج سوي دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د ، ۲۵ مبارک ایت تفسیر او تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۸) برخه،

پوسه چی دالله پاک په خپل دغه مقدس کتاب کښی پردی باندی عادت جاری سویدی چې غالباُ په ترغیب پسی ترهیب اوپه ترهیب پسی ترغیب وبندګانوته ورکوی لکه چی دایومسلم قانون دی چی ونافرمانه ته ترهیب اوویره ول پکار دی اووفرما نبرداره ته شاباسی اوترغیب ورکول په کاردی نوځرنګه چی په تیرایت کښي الله جل جلاله ونافرمانانوته ترهیب ورکړ او ددوی دپاره یې دوعید اودعذاب ورکولوذکروکړ نواوس په راتلونکیو ایاتوکښي الله جل جلاله وفرمانبرداره بندګانوته ترغیب ورکوي اوفرمايي

لفظي ترجمه:

(وَ) او (بَشِّرِ)زیري وکړه یعنی ای محمده (الَّذِينَ)پرهغوخلګویا وهغوخلګوته ـ یعني ای رسوله پرهغو خلګوبا ندی نارینه وي اوکه ښځي وي زیری وکه (آمَنُوا) چي ایمان یې راوړئ دئ (وَ) او (عَمِلُوا) کړي یې دي (الصَّالِحَاتِ)نیک عملونه (أَنَّ)په دي سره چي بیشکه یعنی ددی زیری باندی وکه چی بیشکه (لَهُمْ) دوی لره ـــ یعني سته دوی لره (جَنَّاتٍ) جنتونه (تَجْرِي)چي بهیږي به (مِنْ) له (تَحْتِ)لاندي ـ یعني له لاندي څخه (هَا) ددوی ـ یعني ددغوجنتو (الْأَنْهَارُ) و الي یعني والي دابویا والي داوبو اودعسلواودشرابواودشیدو (كُلَّمَا)هروخت یا هروار (رُزِقُوا)چی ورکړسی ودوی ته (مِنْهَا)له دوی څخه ـ یعني له دغو جنتوڅخه (مِنْ) له (ثَمَرَةٍ) میوي څخه یعني له جنسه دیوقسم میوي څخه (رِزْقًا) رزق، روزي (قَالُوا)نو وایې به دوی ـ یعني دغه جنتیان (هَذَا)دا ـ یعني دغه رزق چي په جنت کښي راکړ سو (الَّذِي)هغه دئ یعني په مثل دهغه دئ (رُزِقَ)چي راکړسوئ ؤ(نَا) موږ ته (مِنْ)له (قَبْلُ)مخه ـ یعني له مخه تردي په دنیا کښي (وَ)او(أُتُوا)راتګ به کړسوئ وی و دوی ته (بِهِ) په ده سره ـ یعني په دغه رزق سره دجنت اوددنیا (مُتَشَابِهًا)برابریوله بل سره ـ یعني په داسي حال کښي چي هغه رزق به کوم چي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤبرابروي له هغه رزق سره کوم چي په جنت کښي ودوی ته ورکړکیږی مګر خو دغه تشابه اویودبله برابروالی بی صرف په ظاهره صورت اوشکل کښي وی وبس (وَ)او(لَهُمْ) دوی‌لره یعني وي به دوی لره (فِي) په (هَا) دوی‌کي یعني په دغو جنتو کښي (أَزْوَاجٌ) ښځي (مُطَهَّرَةٌ)ښي پاکي کړي سوئې (وَ) او(هُمْ) دوی به ـ یعني جنتیان به (فِي)په (هَا) دوی کښي ـ یعني په دغوجنتوکښي (خَالِدُونَ) همیشه اوسیدونکي وي) 25(

یعني اوزیري وکړه اي رسوله پرهغوخلګوباندي چي صحیح اوله نفاق څخه خالي ایمان یې راوړیدئ یعني په الله جل جلاله اودالله جل جلاله په رسول حضرت محمدصلي الله علیه وسلم باندي اوپه قران کریم باندي اوپه هر هغه شي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

باندي کوم چي ايمان راوړل په هغه باندي فرض دئ ، اوکړي ئې دي دوی نيک عملونه ، يعني کوم چي عبارت دي له هغوعملوڅخه چي شريعت هغه عملونه مستحب يامندوب يا سنت ياواجب يا فرض يادادب کارونه بللي دي ، په دي سره ، پردوی باندي زيرئ وکړه ، چي بيشکه ، سته ، دوی لره ، دقيامت په ورځ کښي ، جنتونه ، کوم چي عبارت دي له دغواتوجنتوڅخه ، اول جنت فردوس ، دوهم جنت عدن دريم جنت مأوي ، څلورم دارالخلد ، پنځم دارالسلام ، شپږم دارالمقامه ، اوم عليين ، اتم جنت نعيم، داسي جنتونه ، چي بهيږي به لاندي ترهغوی يعني لاندي تردرختودهغوی والي ، بيالي ، کومي چي دلته مرادورڅخه ياتنها داوبووالي دي اويامرادورڅخه هغه څلورقسمه والي دي چي په سورت محمد کښي يې ذکرراغلئ دئ چي داوبواودشهدواودشيدواودشرابووالي دي ، اوداسي جنتونه چي دهغوی دخورکي موادو حال به په دي ډول وي ، چي هروخت ياهروار چي ورکړسي ودوی ته له همدغوجنتوڅخه له جنسه دميوي څخه يو رزق اوروزي نووايې به دغه جنتيان چي دغه رزق اوروزي يعني کومه چي دااوس وموږته راکړه سوه عين هغه روزي اورزق دئ چي راکړسوي ؤ موږته له مخه يعني په دنياکښي داخبره به ځکه دوی کوي چي دجنت ميوي به دظاهره رنګ په اعتبارددنيادميووپه ډول وي نوکله چي وجنتيانوته په جنت کښي يوه ميوه لکه انګورياانار ياخورما مثلاً ورکړله سي نودوی به وايې چي داخوهم هغه ميوه اورزق ده کوم چي په دنيا کښي به وموږته راکيدئ هو کله چي دوی ددغي جنتي ميوي خوند وګوري نوبيابه پوه سي چي ددغي ميوي او رزق اوددنيادميوي اودرزق ترمنځ بي انتهااوبي حسابه فرق موجوددئ اوراتګ به کړسوئ وی وجنتيانوته په رزق اوپه روزي سره ددنيااوداخرت په داسي حال کښي چي دجنت دهريوه نوبت رزق اوروزي به کومه چي دوی ته په جنت کښي ورکړه کيږي برابره وي يعني دظاهري رنګ اوصورت په اعتبار له هغه رزق اوروزي سره کومه چي ورکړه سوی وي ودوی ته په دنيا کښي،پوسه چي جنتي خورکونه به هم کوم چي له يوي نوعي څخه وي په ظاهري شکل کښي يودبله سره برابروي خو په خوند اوپه نورو معنوي امورو کښي به ډيرتوفيرسره لري او دارنګه به وي دوی لره په دغوجنتو کښي ښځي پاکي کړي سويې ، له خبيثو اوبيکاره اخلاقو اوخويو څخه اودارنګه به دغه ښځي پاکي کړي سويوي له زنانه مرضو څخه لکه نفاس اوحيض او له طبعي مستقذراتو څخه لکه دپوزي اوبه ، دخولي اوبه اولکه چرک اوخيري اولکه بدبويې او له دي سره سره به دجنتيانودپاره يوغټ نعمت داوي چي دوی به په دغو جنتوکښي هميشه اوسيدونکي وي او هغه وهم اوترس به چي په دنياکښي به دوی هميشه ورسره مخامخ وه چي هغه ترس اوويره دنعمتواودژونددزوال وه په جنت کښي له دوی سره نه وي بلکي ودوی ته به داډاډ اويقين ورکړسوئ وي چي ستاسي ژوندون او ستاسي اوسيدل په جنتو کښي اودجنت نعمتونه دابه ټول له تاسي سره هميشه اودوامداره وي .

تفصيل اوعلمي تحقيق.

)وبَشرالذين امنوا(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دغه جمله سره له هغوټولو جملو چي له دغي جملي سره تعلق لري کومي چي په دغه ذکرسوي ایت کښي مذکوري سوي دي دمضمون اودغرض په اعتبار عطف دي د(وان کنتم في ریب... الخ) پرجمله باندي کومه چي پرډیروجملوباندي مشتمله ده چي هغه هم دغرض اودمضمون په اعتبارواخستله سي پرطریقه د عطف دقیصي پرقیصي باندي.

پوسه چي عطف دقیصي پرقیصي باندي دوي معني وي لري اوله معني یې داده چي یوه جمله دمضمون په اعتبار عطف سي پربله جمله باندي دمضمون په اعتبار بې له دي چي وذات ددوی دواړوته وکتل سي په دي ډول چي ایا ددغودووجملوپه منځ کښي ددوی دذات په اعتباردیوي عطف پرهغه بلي صحیح دئ اوکه نه دئ ځکه که ددوی دواړووذات ته وکتل سي نوبیا عطف ددوی ترمنځ نه صحیح کیږي ځکه چي مثلاًپه دوی کښي یوه خبریه وي اوبله انشائیه وي مګرخوڅرنګه چي ددوی دواړو دمضمونوپه منځ کښي مناسبت موجودوي نوپه دي وجه یوه له دوی‌دواړو څخه عطف کړه سي پربله باندي لکه په دي قول کښي (زَيْدٌ يُعَاقَبُ بِالْقَيْدِ وَالْاِزْهَاقِ وَبَشِّرْعَمْرًا بِالْعَفْوَوَالْاِطْلَاقِ) ځکه په دغه مثال کښي اوله خبریه جمله ده اودوهمه انشائیه جمله ده اوعطف دانشائیې جملي پر خبریې باندي اودارنګه عکس ددي جائزنه دئ ځکه چي ددوی دواړوپه منځ کښي کامل انقطاع اوپریکړون موجوددئ اودمعطوف اودمعطوف علیه په منځ کښي به نه کمال دانقطاع وي اونه به کمال داتصال وي مګردلته په دغه مثال کښي انشائیه جمله پرخبریه جمله باندي عطف سویده په دي سبب چي مضمونونه ددوی دواړو مناسبت دتضادسره لر ي .دذکرسوی مثال ترجمه،یعنی زیدعذاب ورکړکیږی وده ته په قید اوپه هلاکولوسره اوزیری وکړه وعمرته په عفوه اوپه خلاصیدوده له قیده څخه،

اودوهمه معني دعطف دقیصي پرقیصي باندي داده چي ډیري جملي چي دکوم غرض دپاره ویلي سویوي عطف کړي سي پرنوروډیروجملوباندي چي ویلی سوي وي دبل کوم یوه غرض دپاره له دی وجهي چي ددوی دغرضوپه منځ کښي مناسبت موجودوي.

انظرحواشي مولاناعبدالحکیم علي الخیالي.

په دغه ایت کښي په دوهمه معني عطف دقیصی پرقیصي باندي راغلئ دئ.

د(بشر)لفظ کوم چي دواحدمذکرامرحاضرمعلوم صیغه ده له تبشیرڅخه جوړ دئ کوم چي دتفعیل دباب مصدردئ اوله بشارت څخه مأخوذدئ اوبشارت وهغي خبري ته ویل کیږي کومه چي سبب دسروراودخوشحالي وي چي په پښتوکښي زیریٔ ورته ویل کیږي نودتبشیرمعني به زیریٔ کول سي البته کله کله وهغي خبري ته هم بشارت ویل کیږي کومه چي دخفګان اودخوابدئ سبب ګرځي خوداستهزاء په توګه نه دحقیقت په ډول دمثال په ډول لکه یوچاته چي ووایې چي ورسه پرفلاني باندي زیریٔ وکړه چي صبادي وژنم ، په قران کریم کښي هم ددي مثال سته

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

لکه په دي قول دخداي پاک کښي چی (فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ اَلِيْمٍ)يعني نوزيرئ وکړه اي رسوله پردغوکافرانوباندي په عذاب دردناک سره چي دقيامت په ورځ به ودوی ته ورکړکيږي.

د (وبَشّر)په لفظ کښي وچاته خطاب دئ؟

په دي کښي دري احتماله دي،اول احتمال دادئ چي دغه خطاب ورسول عليه السلام ته سي ، دوهم احتمال دادئ چي دغه خطاب وعالِم ته سي په هره زمانه کښی چي دغه عالِم وي،اودريم احتمال دادئ چي دغه خطاب وهرهغه چاته سي کوم چي ددي صلاحيت لري چي دغه زيري ونيک عمله مومنانوته ورسوي.

)وعملوالصالحات(

دغه جمله دامنواپرجمله باندي معطوفه ده او دغه عطف دليل دئ دهل السنت والجماعت لپاره کوم چي په سرکښی يې زموږاحناف قرارلري ځکه چي دوی وايی چي اعمال صالحه جزدايمان نه دي بلکي غيردي له ايمان څخه اودارنگه په دغه عطف کښی رددئ پرخوارجوباندي کوم چي داسي وايې چي اعمال صالحه دايمان جزدي اوپه گناه سره انسان کافربولي ا ودرنگه په دی کښي پرمعتزله ۋباندی هم رددی کوم چی وايې چې اعمل صالحه دايمان جز دی اوگناه کوونکی سړی نه مومن دی اونه کافردی، پوسه چی په قران کريم کښی هرځای دعملواماده دصالحات له مادی سره ذکر سويده نه دفعلوا وغيره ماده داپه دی وجه چې والله ته ډيرمحبوب عمل هغه د ی کوم چی دوامداره وی اودعمل ماده پردوام باندی دلالت کوی، اودصالحات لفظ دصالحة جمعه ده کوم چی دغلبی داسميت په وجه يې موصوف په مفهوم کښی ورداخل سويدی او په اصل کښی ونيک خصلت اونيک خوی ته ويل کيږی اوپه شريعت کښی وهغه عمل ته ويل کيږی چی په ايت ياپه حديث ياپه اجماع اويا په قياس سره يې تجويزاوتحسين سوئ وی عام له دي څخه که يې تحسين داستحباب په درجه کښي سوئ وي او که دسنتيت اويادوجوب اويادفرضيت په درجه کښي، پوسه چي داهل سنت والجماعت کوم چي عبارت دي له پيروانوڅخه دڅلورومذهبودا عقيده ده چي هغه څوک چي هم مؤمن وي اوهم دصالح عمل خاوندوي يعني له ايمانه سره سره يې له گناهوڅخه ځان ساتلئ وی اوفرض اوواجب کارونه يې کړيوي اودارنگه يې دسنتواودمستحبوکاروخيال ساتلئ وي دقيامت په ورځ کښی هم له عذاب څخه ددوږخ خلاص دی اوهم له عتاب اوسر زنښ څخه اوهم له حرمان څخه دشفاعت دنبی عليه السلام اوهم به له ابتداڅخه لاوجنت ته و رداخليږی اوکه يوه سړی گناه کړی و ه اوتوبه ئی نه وه ورڅخه کښلی نوبيا به يااللہ پاک بخښه ورته وکړی اويابه دنبی يادکوم بل صالح سړی په شفاعت سره خلاص شی اويابه دگناه په اندازه ددوږخ عذاب ورکړسی او بيابه وجنت ته ولاړسی اوداسی هم کيدای سی چی دنزعی اويادقبر دتکليفو په وجه ئی گناوی توئ کړلی سی اوکه العياذبالله يو څوک کافر مړسی نوبيا به هميشه په دوږخ کښی وی او که ئی په دنيا کښی هرڅونه نيک عملونه کړی وی نو دده دکفر په وجه به هغه ټول باطل وی

)هذاالذی رزقنا من قبل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پو سه چی له(الذی رزقنا من قبل) له لفظ څخه یامرادهغه خورکه اورزق دی. کوم چی ودوی‌ته ترموجوده حاضرسوی رزق دمخه په جنت کښي ورکړسویوی نو دوی‌به ددغه سابق اودفي الحاله حاضررزق دشکل اود ظاهره رنګ اودارنګه دخونداوپه هرڅه کښي دپوره یووالي په وجه له خوړلوڅخه ددغه حاضررزق وروسته داسي حیران ګرځی چي ددغودوورزقوترمنځ به هیڅ فرق نسي کولای اوداسي خیال اوګمان به کوي چي دغه رزق عین هغه رزق دئ کوم چي یوځل دمخه راکړسواوموږوخوړئ پردغه تقدیردهذا له لفظ څخه وروسته دعین دلفظ تقدیرمناسب دئ، اي(هذاعین الذی.الخ) اویاله (رزقنامن قبل) څخه هغه سابق رزق مراد دئ چي په جنت کښي ترحاضررزق د مخه ودوی ته ورکړسوئ وی خوپه رنګ اوپه شکل کښي سره برابروی اوپه خوندکښي سره جلاوی نوترخوړلودمخه دوی‌داووایي چي(هذالذي ...الخ) پردغه تقدیربه دهذاترلفظ وروسته دمثل دلفظ تقدیرمناسب وي ،اي(هذامثل الذي.الخ) اویامرادله (رزقنامن قبل) څخه هغه رزق دی چي له مخه تردي په دنیاکښي ودوی ته ورکړسوئ ؤ، په دغه صورت کښي بیادوه احتماله دي اول احتمال هغه دئ کوم چي په لفظي ترجمه کښي ما په وضاحت سره اشار ورته کړیده، اودوهم احتمال دادئ چي مرادورڅخه هغه نیک عملونه سي کوم چي په دنیا کښي به دوی کول نوپردغه تقدیربه دهغوعلماؤپه قول کوم چي وایي چي په جنت کښي وخلګوته ددوی‌عین ایمان اواعمال صالحه ورکړه کیږي مګرخوهلته دغه ایمان اواعمال صالحه ددوی‌دجنت دنعمتوپه شکل بدل سي ،له (هذا)څخه وروسته دعین لفظ مقدرکړ سي اي(هذاعین الذي) اودهغوعلماؤپرقول به کوم چي وایي چي دجنت نعمتونه دنیکواعمالوبدله اوجزاده، له هذاڅخه وروسته دجزالفظ مقدرکړسي اي(هذاجزاءالذي . الخ).

)واتوابه متشابهاً(

پوسه چي که مراد له(الذي رزقنامن قبل) څخه په جنت کښي ترحاضررزق سابق،دجنت سابق رزق مراد کړسي نوبه دبِه ضمیرو(مَارُزِقُوْا فِي الْجَنَّة) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سی (اوراتګ به کړکیږي وجنتیانوته په رزق سره دجنت په داسی حال کښي چي یودبله به سره برابروي، اوکه مرادورڅخه هغه رزق سي چي په دنیا کښي به ودوی‌ته ورکیدئ نود(بِهِ)ضمیربه و(مَارُزِقُوْا فِي الدَّارَیْنِ) ته راجع سي اومعني به په دي ډول سي (اوراتګ به کړسوئ وي ودوی ته په رزق سره ددنیااواخرت یودبله سره برابر) (ولهم فیهاازواج مطهرة)پوسه چي دازواج لفظ دزوج جمع ده کوم چي په اصل کښي وجوړې ته دیوشی ویل کیږی اوپه عرف کښي ددغه لفظ اطلاق پرمیړه اوپرښځه دده پردواړوباندی کیږی البته کله کله دزوج دلفظ اطلاق یواځی پرمیړه باندی وسي اووښځي ته دزوجةٌ لفظ وویل سی ، دمطهرة لفظ صفت دی دازواج دپاره، پوسه چي دجمع صفت دجمع مونث په صیغه سره هم راځي اودواحدمونث په صیغه سره هم راځي همداسبب دی چي دزیدبن علی په قرائت کښي دمطهرة په ځای باندی مطهرات راغلی دی، پوسه چي دمطهرةپه لفظ کښ کوم چي دواحدمونث صیغه ده له بابه د تفعیل ډیره مبالغه ده ترلفظ دطاهرة اودترلفظ دمتطهرة کومی چي داسم فاعل صیغی دی ځکه چي دمطهرة لفظ په دي وجه چي داسم مفعول صیغه ده په دي سره مشعردی چي ددغوجنتي ښځوتطهیر الله جل جلاله کړیدی او مذکور دوه لفظونه په دي وجه چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داسم فاعل صيغې دی په ظاهره له دغه اشعارڅخه خالی دی(خَالدون)دغه لفظ له خُلْد یاله خلودڅخه جوړدی، کوم چې په اصل کښې ودرازځنډ ته ویل کیږی عام له دې څخه چې که په طریقه ددوام اودهمیشه توب سره وی اوکه نه وی، دلته په معنی ددوام اودهمیشه توب دی،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د سورت بقره د،۲٦، مبارک ایت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم(۹)برخه

دراتلونکیوایاتودشان نزول بیان ،پوسه چې مفسرینوپه شان نزول کښې ددغومبارکوایاتو دوه قولونه ذکرکړیدي اول قول دادی چې کله چې الله پاک په تیروایاتوکښې دمنافقانودپاره دوه مثالونه بیان کړل نومنافقانو وویل چې الله پاک خو له دې څخه ډیرلوړ اولوی دی چې دغه ډول مثالونه ووایې له دې خبری څخه مطلب ددوی داوه چې دغه قران دالله کتاب اوکلام ندی ځکه چې که دالله کلام وای نوداډول مثالونه به په ده کښې نه ویل کیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه ایاتونه ددوی په ردکښې نازل کړل ،اخرجه ابن جریر وکذاعن مجاهد،اودوهم قول دادی چې کله چې الله جل جلاله دمشرکانودباطلو معبودانواوددوی دبتانوذکرپه قران کریم کښې وکړاوبیایې دهمدغوبتانوپه باره کښې داسې وفرمایل چې (وَاِنْ يَسْلُبْهُمُ الذُّبَابُ شَيْئًا)یعنی دغه بتان دونه بی وسه اوناتوانه دی چې که چیري یومچ له دوی څخه یوشی یوسی یعنی دهغوشیانو څخه چې کفارو دنذر په توګه یا دتبرک په وجه ددغو بتانوپه نزدا یښې دی نودغه بتان دغه شی له همدغه مچ څخه نسی راګرځولای اودارنګه الله پاک دکفارو مکراوفریب اویاددوی عبادت بوتانولره په ضعف اوکمزوری کښې دعنکبوت له بیت،کوراوځالې سره مشابه کړنوکفارو وویل چې الله پاک څنګه دغه ډول خسیس شیان په خپل کلام کښې ذکرکوی یعنی داددې دلیل دی چې قران دالله کلام ندی ځکه که دالله کلام وای نودمچ اودغنیه په شان خسیس شیان به په ده کښې نه ذکرکیدلای نوپه دې سبب الله پاک دغه مبارک ایاتونه نازل کړل ،اخرجه الواحدی ،خواول قول دسند په اعتبارډیرصحیح دی ،مظهری

دریم قول دادی چې دغه آیاتونه په ردکښې دقول دیهودونازل سویدی ځکه یهودانوچې کله هغه آیاتونه واوریدل کوم چې په دوی کښې الله پاک په غنیې اوپه مچ وغیره سره مثالونه ویلی دي نودوی دطعن اواعتراض په ډول و ویل چې الله پاک له دی څخه ډیرعزتمند اولوی دی چې په دغه رازخسیسواوخوارو شیانوسره مثالونه ووائی ،روح المعانی ،اوامام رازی دقفال په حواله ویلی دي چې دغه دری سره قوله په شان نزول کښې ددغومبارکوایاتوجائزاومحتمل دي اوڅلرم قول دادی چې دغه مبارک ایاتونه مخصوص شان نزول نلری دغه قول هم امام رازی وقفال ته منسوب کړیدی اوعلامه آلوسی په روح المعانی کښې دوه نور قولونه هم ذکرکړیدي اول قول دادی چې په دغوایاتوکښې الله پاک داهل دنیااود دنیامثال فرمایلی دی په دې ډول چې بعوضه یعنی وړوکی غوماشې مثال داهل دنیا دی ځکه چې غوماشې ترهغه پوری ژوندۍ وي چې دَیْ و ږی وي اوکله چې دیوه حیوان په وینه ئې نس ډک سی نوفی الحاله مړسی دارنګه اهل دنیا چې کله له دنیاڅخه ډک سی نومړه کیږی یعنی یاپه دې معنی چې د دنیاپه سبب یې زړونه مړه سی اویا په دې معنی چې کله چې هغه رزق جی ودوي ته په ازل کښې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مقررسویدې ختم سی نودوی مره کیږی اوهغه وینه چی غوماشه یې دحیوان له بدن څخه کښوی په مثال د دنیا ده اودوهم قول دادې چې داالله پاک دبنده ګانوداعمالودپاره یومثال ویلي دی مطلب ورڅخه دادې چي دبنده عمل که هرڅونه لږوی اوکه ډیروی الله هغه صرف نظرنګرځه وی لکه چی ئی داذا زلزلت په سورت کښی فرمايلي دي (فمن يعمل مثقال ذرة الآية)دیوي غلط فهمي ازاله،پوسه چی دقران کریم دآیاتوشان نزول بیانول اویاپه هغه ځان پوهه ول ډیراهم کاردې خوله دي سره سره داهم یادساته چی دقران ډیرآیاتونه اوسورتونه شان نزول نلري بلکه بی له کوم سبب څخه دنزول نازل کړه سویدي دځنوخلګوپه فکر کښی دادي چی دقران کریم هرایت اوسورت شان نزول لري حتی ځمور د دغه تفسیرابتدائی برخه چی کله دبینوا په ویب سایټ کښی نشرسوه نویوچایولیک ورلیږلی ؤوچی که دایاتوشان نزول هم بیانیدلای نوبه ډیر ښه ؤوداخبرد دغه فکرنتیجه ده چی دټولوایاتودپاره شان نزول ضروری دی سره له دې چی په مذکوره برخه کښی چی کومواياتوشان نزول درلودی نوهغه موږ بیان کړی ؤو لکه دسورت فاتحی شان نزول اود دي پرخلاف ځنی علما بیاپه دې فکر کښی دي چی هغه ایاتونه چی شان نزول لری نودهغوی دشان نزول بیانول هم بې فایدې کاردې خودغه دواړه قسمه فکرونه صحیح ندي ، په دې اړه دي علم اسباب نزول اوعلم اسباب ورود الحديث وکتل سی

لفظی ترجمه

(إِنَّ)بیشکه (اللَّهَ) خداي پاک (لَا)نه (يَسْتَحْيِي) پریږدي (أَنْ)دا (يَضْرِبَ) چي بيان کړي (مَثَلًا) یومثال (مَا) هرمثال چي وي (بَعُوضَةً)په غوماشه سره (فَ) یا (مَا)په هغه سره (فَوْقَ)چي لوړ وي، بالاوي(هَا) تردي يعني ترغوماشه په بدن اوجسد کښي لکه مچ عنکبوت غني وغيره ياد (.فمافوقها) .داسی معنی وکړه ،، یاپه هغه سره چی بالا وي ترغوماشه، په حقارت اوکم والی کښی دجُثّی اودصورت لکه دغوماشی وزر (فَ)نو(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ) هغه کسان دي (آمَنُوا)چی ایمان یې راوړی دی (فَ)نو(يَعْلَمُونَ)یقین کوی دوی (أَنَّ)په دی چی بیشکه (هُ)دایعنی دامثال (الْحَقُّ)حق دی‌یعنی په خپل ځای کښی ثابت دی (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه(هِمْ)ددوی‌یعنی نازل سوی دی له ربه ددوی (و)او(أَمَّا)هرڅه چی (الَّذِينَ)هغه کسان دی (كَفَرُوا) چی کافران سوی دي (فَ)نو(يَقُولُونَ)وایې دوی (مَا)کوم شی دی(ذَا)هغه (أَرَادَ) چی اراده کړیده (اللَّهُ)خدای پاک یعنی دهغه (بِ)په (هَذَا)دغه سره (مَثَلًا)په حیث دمثال یا.مثلا.چی مثال دی یعنی په داسی حال کښی چی مثال دی (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی الله پاک (بِهِ) په ده یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیریعنی ډیرخلق (وَ) او(يَهْدِي)هدایت کوی (بِهِ)په ده سره یعنی په دغه مثال سره (كَثِيرًا)ډیروته(وَ) او (مَا) نه (يُضِلُّ)ګمراه کوی دَی یعنی نه ګمراه کوی الله (بِهِ) په ده سره یعنی په دغه مثال سره (إِلَّا)مګر(الْفَاسِقِينَ)هغه چی فاسقان دي یعنی بیشکه الله پاک بلا کیفه حیا اوشرم نکوی په دی سره چی ،وخلګوته دمطلب دښه واضح کولودپاره،بیان کړی

یومثال ،له مثالوڅخه برابره خبرده چی که دغه مثال،وړوکی غوماشی وی یالوړ،پورته وی ترغوماشي په حقارت اوخساست کښی اوپه صغر دجُثّی اوصورت کښی،ځکه چي مقصودخو دمثال له بیانولوڅخه دممثل له یعني دهغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شی چي دهغه دپاره مثال راوړل کیږی واضح کول دی نو که ممثل له عظیم شي ۇ نومثال بې هم په عظیم شی سره ویل کیږي اوکه ممثل له حقیراوخوارشی ۇنومثال بې هم په حقیراوخوارشي سره ویل کیږی اوداسی نه ده چي په مثال راوړلوکښي به متکلم وخپل شان ته ګوری په دي ډول چي که متکلم دعظمت خاوندۇنوپه عظیم شی سره به مثال وایی اوکه متکلم خسیس اوحقیرۇ نوپه حقیراوخسیس شی سره به مثال وایې کوموکافرانوچي دقران کریم پرتمثیلاتوباندی یې اعتراض کاوه نودغه اعتراض ددوی، له دۇ وجهوڅخه ددوی، دډیرسخت حماقت اوجهالت اویاددوی، دډیرلوی تعصب اوعناداوبې حیایې ښکارندویه ۇاول له دي وجی څخه چي د خالق په شان کښي یې داخبره ناسمه اونامناسبه بلله چي دیوحکمت اومصلحت په وجه په خپل کلام کښي دمخلوقاتوله جملې څخه دځینوذکروکړی اودوهم له دي وجی څخه چي مثال خوپرموافقت اوپرتناسب دممثل له راوړل کیږي اوددوی، اعتراض پردې باندی دلالت کاوه چي مثال بایددمثال ویونکی له حال سره مناسب وی نه دممثل له له حال سره وروسته الله پاک دخپلوالهی تمثیلاتوپه باره کښی دبندګانوعکس العمل بیان کړیدی، اوفرمایلی یې دي چي ،نوهر څه چي هغه خلګ دي چي ایمان یې راوړیدی، نوهغوی وایې چي دغه مثال چي الله پاک ویلی دی، حق دی ،له مقام اوله حکمت اوله مصلحت سره برابر دی، اوثابت دی، ،نازل سویدی، له طرفه درب ددوی

ځکه چي له مومنانو سره خوهغه جهل اوتعصب اوعنادنسته کوم چي له کفارو سره موجود دی، نوپه دې وجه ددوی دزړو سترګی اود دوی عقلی بصیرت هم دحق اوحقیقت درک کولای سی اوهم وهغه ته دتسلیم غاړی ایږدي اوکافران د دې پرخلاف دي لکه الله پاک چي فرمایلی دي چي ، اوهرڅه چي هغه خلګ دي چي کافران سویدي نووایې دوی چي دچیشی اراده کړېده الله پاک په دغه شی سره په حیث دمثال یعنی هیڅ داسی حکمت اومصلحت تصورنسی کیدلای اونه سته چي هغه دي په دې سره مناسب وي چي الله پاک دي هغه په دغه شی سره چي دمثال په حیث راوړل سویدی، اراده کړی وي نوالله پاک ددوی ددغه قول په ردکښي فرمائی چي،ګمرهان کوی الله پاک په دغه مثال سره ډیرخلګ یعنی کوم چي کافران دی اوهدایت کوی الله جل جلاله په دغه مثال سره یعنی کوم چي الله جل جلاله یې وایې وډیروخلګوته یعني کوم چي مومنان دی اونه ګمرهان کوي الله په دغه مثال سره مګرهغه خلګ چي فاسقان دي مطلب دادی، چي الله پاک ګواکی ودغوکافرانوته په جواب کښي داسی وفرمایل چي داخبرستاسی دجهل یا دتعصب نتیجه ده چي تاسی وایاست چي په دغومثالوکښی هیڅ یوداسی حکمت اومصلحت نسته چي هغه دي په دې سره وړوي چي دالله پاک مراد سی نولهذا دغه قران چي دغه ډول مثالونه پکښی راځی دالله پاک کلام نه سی کیدلای اوځکه داخبره دجهل یادتعصب نتیجه ده چي په دې مثالو کښی ډیرداسی حکمتونه موجود دي چي له الهی شان سره بیخی وړاولائق دي چي یوله هغوی څخه داحکمت دی، چي په دغومثالو سره ډیرخلګ الله پاک نورهم پسی ګمراهان کوی اوډیروته په دغومثالوسره دهغوی هدایت نورهم وراضافه کوی مګرکوم خلګ چي الله پاک په دغومثالوسره ګمراهان کوی نوهغه خاص هغه خلګ دي چي فاسقان دي یعنی عادت یې فسق اوخروج دی، له طاعت څخه دالله پاک ،تفصیل اوعلمی خبری(ان الله لایستحیی ان یضرب مثلاما)الآیة، پوسه چي ددغه مبارک ایت تړون له دمخه ایاتوسره له متعددو وجوڅخه ثابت دی، چي شرحه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوبیان یې دادی ،اول په مخکښي اياتوکښي الله پاک دمنافقانو دپاره ددؤومثالوذکرکړيدی.او په دغه ایت کښي الله جل جلاله دمثال تحسين ښه والی اودارنګه دمثال ویلوحکمت بیان کړیدی. دوهم دغه مبارک ایت دهغوکفارو دقول اواعتراض په ردکښی فرمایل سویدی. دکوموپه باره کښی چي د (ختم الله علی قلوبهم)اود(ومن الناس من يقول) مبارک اياتونه نازل کړه سویدیدریمد(وان کنتم في ريب)په ایت کښي دکافرانو دهغی شبهې ازاله سویده کومه چي ودوی ته له دې وجی پیداسویوه چي قران کریم به پررسول علیه السلام باندی ایت آیت یاسورت سورت نازليدی. اودتیرواسمانی کتابوپه شان په یوه ځل نه دی نازل سوی. اوپه دغه ایت کښي الله پاک دکافرانو دهغی شبهې ازاله کړیده کومه چی ودوی ته په دې سبب په قران کریم کښي پیداسویوه چي الله پاک په قران مجیدکښی په ځنودمخلوق خپل سره لکه مچ وغیره مثال ویلی دی. اوپائي پرځنوباندي مثالونه تیرکړیدي لکه پرمنافقانوباندي،د(یستحي) لفظ دجمهورودقرائت مطابق په دؤو یاګانوسره دی. اودځنو دقرائت مطابق په یوه یاء سره دی. اودادبني تمیم عربو لغت دی. پردغه تقدیرپه دې کښي اختلاف دی. چي ایادیستحی د لام کلمه محذوفه ده نوبه دیَستحيي وزن يستفع سی اوکه یې دعین کلمه محذوفه ده نوبیابې وزن یستفل سی په دغه فعل کښي دوه خصوصیته نورهم موجوددي اول خصوصیت دادی. چي مجردفعل یې نه مستعملیږی بلکي په دغه مزیدفعل سره دمجردفعل له استعمال څخه استغناراغلې ده اودوهم خصوصیت دادی. چي دغه فعل متعدي په خپله اوپه واسطه دمِن جاره سره دواړه ډوله راغلی دی. نوپه دې وجه استحییته اواستحییت منه دواړه ډوله ویل کیدلای سي اودځینومفسرینو له کلام څخه داسي فهمیږي چي دغه فعل په خپله متعدی ندی. بلکي دمن په واسطه متعدي کیږي البته په هغه ځای کښي چي په ظاهره په خپله متعدي راغلی وي لکه په دغه ایت کښي نو هلته دخلیل په نزدمفعول دده مجرورډی.په تقدیردمن سره اودسیبویه په نزدمنصوب دی په حذف دمن سره چي ودغه قسم منصوب ته منصوب بنزع الخافض ویل کیږي او دغه فعل له استحیاءڅخه جوړدی. کوم چي مجردمصدرئې د حیاءلفظ دی. دحیاء لفظ کوم چي په پښتوېي معنی په شرم سره کیږي په علمي لحاظ یې دمعنی تعبیرپه دې ډول دی چي،انقباض النفس عن القبیح مخافة الذم، یعني حیاراقبض کیدل اورابندیدل دنفس دي له داسي کارڅخه چي هغه قبیح اوبدوي له وجي دويري دذم اوبدګويي، داستحیاء اودحیاء دلفظونو استعمال داالله جل جلاله په شان کښي دخپلي اصلي معنی په اعتبار کومه چي ذکرسوه صحت نلري ځکه چي یوخو دحیا په مفهوم اومعنی کښي اضافت ونفس ته راغلی دی. اوالله پاک له نفس څخه منزه دی. اوبل حیاء دانفعال له مقولې څخه ده کومه چي ثبوت یې وخدای. پاک ته ناجائزدی. خوله دې سره سره په ایاتواوپه احادیثوکښي دحیاءاوداستحیاء ثبوت والله پاک ته راغلی دی. په دغه آیت کښي که څه هم له الله څخه استحیا نفي سویده خومقیده استحیا نه مطلقه اوداقانون دی. چي نفي چي پر داسي کلام باندی داخله سي چي په هغه کښي قیدوی نومنفي په حقیقت کښي غالباهمدغه قیدوي نه هغه چي په دغه قیدسره مقیدوي نوپه دې وجه دغه آیت دلالت کوي پرثبوت دمطلقي حیا والله پاک ته اویوه وجه ددې داهم ده چي نفي دیوشي چي له یوشي څخه وُسي نوداغالبا ددې دلیل ګرځي چي ددغه منفي شي ثبوت ومنفي عنه ته ممکن دی. دارازپه یوه حدیث کښي چي بیهقي ئی په کتاب الزهدکښي له انس څخه اوابن

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابي الدنيائي له سلمان څخه روايت کړيدی راغلي دي چي بيشکه الله شرميږي حياکوي له سپين ږري مسلمان څخه له دي څخه حياکوي چي ودغه سپين ږري ته عذاب ورکوي اوهمدارنگه په يوه بل حديث کښي چي ترمذي ابودؤداوبيهقي ئې روايت کړيدی راغلي دي چي رب ستاسي حياناک،کريم دی اوحياکوي له خپل بنده څخه چي هغه دواړه لاسونه په دعاکښي ورته پورته کړي اوالله ئی تش اوخالي بيرته ورواپس کړي نوؤس داسوال پيداکيږي چی دحيا خودخپلي اصلي معنی په اعتباروالله پاک ته نسبت نه صحيح کيږي نوپه کوموځايوکښي چي ئې والله ته نسبت راغلی دی نوهلته به کومه معنی ورڅخه اراده کيږي ؟په دې اړه مفسرينودوه قوله ذکرکړيدي اول قول دادی چي داهم له جملې څخه دمتشابهاتودی نوبه داسي وايې چي مرادپه دغوځايوکښي له حياڅخه ددغه لفظ حقيقي معنی مرادنه ده بلکه يوقسم بلاکيفه حياورڅخه مرادده کومه چي دالله صفت اودالله له بلاکيفه ذات سره لايقه ده نورنوتنها الله پاک په عالم دی چي څنگه حياده اوکيفيت ئې څنگه دی علامه آلوسی په روح المعانی کښی همدغه قول غوره کړيدی اودوهم قول دادی چې په کومو ځايوکښی چی دحيا نسبت والله پاک ته راغلی دی نوهلته دغايې په اعتبار سره مراد ده توضيح د دې قول داده چی حيا اوشرم ابتداهم لري اوغايه هم لري ابتدايې عبارت ده له هغه انقباض څخه دنفس کوم چی مخکښی يې بيان وسواو غايه يې ترک اوپريښودل دي ځکه کله چی يوسړی ويوقبيح اوبدکار ته اراده وکړي اوبيا په ده کښی داويره پيداسی چی کچيري زه دغه بدکار وکړم نوخلگ به ځمامذمت وکړي اودالله په نزد به هم مذموم وگرځم نوپه دې وجه له دغه کارڅخه د ده نفس انقبا ض وکړي اورامات کړسی اوبياد دغه کاراراده له زړه څخه اوباسی اوترک يې کړي نوترک اوپريښول غايه اواخيردحياسو اوقاضی بيضاوي اوځنونورو مفسرنوپه دې اړه داکلی قانون ذکرکړيدی چی دهرشی ثبوت چی والله پاک ته په قرآن کښی اويا په حديث کښی سوی وي اودهغه شی حقيقی معنی والله پاک ته نسی ثابتيدلای نوله هغه شی څخه به غايه هغه شی مراده کړه کيږي نوداول قول په مطابق به په ذکرسوي ايت کښی د(ان الله لا يستحيی) معنی داسی کړه کيږي ، بيشکه الله پاک بلاکيفه حيا اوشرم نکوي، اود دوهم قول په مطابق بې معنی داسی کړه کيږي ، بيشکه الله پاک نه پريږدي

پوسه چی حيا اوشرم دانسان له ډيرو عمده کاملو اونيکوصفتوڅخه دی داسلام پيغمبرپه يوه حديث کښی کوم چی بخاري وغيره يې روايت کړيدی فرمايلی دي چی حيا دايمان يوه لويه شعبه اوبرخه ده اودارنگه معتمدو علماؤپه خپلوکتابوکښی داحديث ذکرکړيدی چی بيشکه بعضی له هغوخبرو څخه چی خلگويې دانبياؤ له کلام څخه ادراک اواخذ کړيدی يوه داخبره ده چی هغه وخت چی شرم اوحيادي نه کوله نوبيا چی ستاخوښه وي هغه کوه ، همدارنگه پوسه چی داقانون دی چی هرنيک صفت دوه طرفه لري يويې دافراط دی اوبل طرف يې دتفريط دی د دې قانون له مخی دحيا صفت هم دوه طرفه لري دتفريط طرف يې وقاحت دی کوم چی عبارت دی له جرأت څخه پربدو کاروباندي پدېډول چی سړی په بدوکاروباک اوپروا نکوي اونه دبدکارپه کولوشرميږي اودافراط طرف يې دادی چی حيا اوشرم پرسړي باندي دونه غالب سی چی مباح اوشرعی کارونه هم دشرم له وجی څخه نسی کولای چی په عربې ودېته خَجْل اوپه پښتوشرمندگی ورته ويله کيږی (ان يضرب) دغه لفظ له ضَرْب څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جوړدی دضرب لفظ چي په في جاره سره مستعمل سي لکه په دې قول کښي ضرب زيدفي الارض، نوپه معنی دتللودی اوعموماًدغه لفظ په معنی دوهلوراځي اوکله چي ومَثل ته منسوب سي لکه دلته نوپه معنی داعتمال يعني کار ول اوتيره ول دمثل راځي مطلب دا دی‌چي پريوشي باندی دمتل تيره ولوته اويا ديوشی دپاره مثال راوړلوته ضرب المثل ويل کيږي بي دغه ضرب المثل پردوه قسمه دی اول قسم يې دادی چي دغه مثل له پخوالاجوړسوی‌وي او ته يې فقط ديوشي دتوضيح ذکرکړي دمثال په ډول دغه مثل چي صُلْتَ عَلَی الْاَسَدِوَبُلْتَ عَنِ النَّقَدِ،يعني حمله دي وکړه پرزمری باندي اوبولی دی وکړې له پسه څخه، له پخواڅخه لا په عربوکښي دمتل په شکل کارسويدی نوته چي دغه متل پريوچا باندي تيرکړې کوم چي له زوره ورسړی سره مقابله وکړی اودکمزوری سړی په مقابله کښي عاجزه سي نودا يوقسم دضرب المثل دی‌اودوهم قسم يې دادی چي دغه مثل جوړهم ته کړې او بيايې ديوشي دپاره مثال وګرځوې خودغه قسم ته هم ضرب المَثل په دې سبب ويل کيږي چي ته يې دمثال يادمتل په ډول ذکرکړې نه په دې حيث چي جوړښت يې تاکړيدی، دقران کريم امثال له همدغه قسمه څخه دي، تنبيه، پوسه چي يوپريوشي باندی دمتل تيرول دي اويوديوشي دپاره مثال راوړل دی مثلاً زه يوچاته ووايم چي پرزمري دي حمله وکړه اوله شغال څخه دی بولی وکړی ودغه ته دمتل تيريدل ويل کيږي اودمتل مشهوره معنی په قول سائرسره کيږي يعني هغه قول چي له وختووختوڅخه په خلګوکښي مشهور اوددوی پرژبوباندی جاري وي، که زه ويوچاته داسي ووايم چي ته ياستاشان داسي دی لکه فلانی يادفلانی شان نوودې ته مثال تيره ول ويل کيږي او ضرب المثل ودغودواړوقسموته ورشامل دی قرآني امثال اودارنګه په نوروآسماني کتابوکښي چي کوم امثال الله جل جلاله بيان کړيدي اوياانبياؤ بيان کړيدي ټول له همدغه دوهم قسم څخه دي مګرکه په شاذاونادرډول يومثل له اول قسم څخه راغلی وي(مثلاّما)پوسه چي مثل دلته په معنی دمثال دی نه دقول سائرکوم چي په پښتوئې متل بولي اودما لفظ يا ابهاميه دی کوم چي په معنی دایّ شيء دی نوبه معنی دمثلاما داسي سي ،مثلااي مثل کان يعني يومثال هرمثال چي وي ،اويازئده ده دپاره ددې راوړل سوی دی چي دمثلاولفظ ته کوم چي نکره دی عام والي وروبخښي اودتخصيص اومقيدوالي لارپربنده کړي(بعوضة)پوسه چي په ترکيب کښي د[مثلامابعوضة]متعددقولونه دي اول قول دادی چي د بعوضةلفظ بدل دی له مثلاڅخه اوکلمه دما زائده ده دوهم قول دادی چي عطف بيان دی دمثلااومازائده ده دريم قول دادی چي مانکره غيرموصوفه په جمله سره ده په معني دشيءده اوبدل ده له مثلا څخه اوبعوضة صفت دی دمااوڅلرم قول دادی چي کلمه دما په معنی داي مثل ده اوتاکيد دی دمثلادپاره اوبعوضة دمحذوف فعل مفعول دی اي يبين بعوضة فمافوقهاپنځم قول دادی چي بعوضة مفعول دی دان يضرب،او مثلا حال دی له بعوضة څخه چي دذوالحال دتنکير په وجه مقدم سويدی اوشپږم قول دادی چي ان يضرب دتضمن له لاري دان يجعل په معني دی‌اومثلا ئې مفعول ثاني اوبعوضة ئې مفعول اول دی اودبعوضة لفظ مفرد دی اوجمع ئې بعوض راځي ځيني مفسرين وائی چي بق اوبعوضة سره مترادف لفظونه دي دواړه ومطلق غوماشي ته ويل اواکثر مفسرين داوائي چي بق وغټ غوماشي ته اوبعوضة وکوچني غوما شي ته ويل کيږي پوسه چي دميري په حيا ةا لحيوان کښي ليکلي دي چي بعوضه، غوماشي الله پاک دهاتی اودفيل په صورت اوشکل پيدا

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

کړيدی خوترفيل ئی اندامونه ډير دي ځکه چي دوېيښې دده ترفيل زياتي دي اووزرونه هم لري اودفيل خرتم کوتلئ دی اودماشی خرتم ډډدی صاحب دتفسيرخازن ليکلي دي چي غوماشۍ ،بعوضة يوعجيب اونادرمخلوق دالله پاک دی ځکه چي سره دډيره صغره دَیْ خپل خرتم داوښ،اوفيل اودپسه په څرمن اوپوستوکی کښي ننه باسي اوداسي هم پيښه سي چي اوښ يافيل يا پوسه دده له چيچلو څخه مړسي اوامام ابومنصورماتريدی فرمايلي دي چي مچ اوغوماشی ته الله پاک ترزمری هم دلاوري ورکړئی ده(فمافوقها) دفاء لفظ دپاره دعطف دی سره له فائده کو دوروستووالی بي له فصله اوکلمه دما موصوله ده اودفوق لفظ بنا پر ظرفيت منصوب دی مضاف دی اودها ضميروبعوضة ته راجع دی مضاف اليه دفوق دی اومجمووع په اعتبار دثا بت مقدر سره خبر دمبتدأمحذوف دی چي لفظ د هودی اومجموع صله دکلمي دماده،لکه دمخه چي موبيان وکړله فوقيت څخه يامرادفوقيت په جُثه اوصورت کښي دی لکه مچ ياغښی اويامرادورڅخه فوقيت په حقارت کښي دی لکه دغوماشي وزرداسلام پيغمبر په يوه حديث کښي کوم چي ترمذي اوابن ماجه اواحمد ئي روايت کړيی فرمايلی دي لَوْكَانَتِ الدُّنْيَاتَعْدِلُ عِنْدَاللّٰهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍمَاسَقَامِنْهُ كَافِرًاشُرْبَةً يعني که چري وای دنيا برابره برابره په نزددالله له وزرسره ديوه وړوکي غوماشي نونه بي وای ښښلي له دغي دنيا څخه په کافر،نه بي وای ورکړي وکافرته له دغي دنيا څخه يوغړپ داوبو همدارنګه په يوه بل حديث قدسي کښي چي مذکوره کتابوئې روايت کړيدی راغلي دي چی،وَ لَوْاَنَّ اَوَّلَكُمْ وَاٰخِرَكُمْ وَحَيَّكُمْ وَمَيِّتَكُمْ وَرَطَبَكُمْ وَيَابِسَكُمْ اِجْتَمَعُوْعَلَى اَتْقَا قَــلْبِ عَبْدٍ مِنْ عِبَادِيْ مَازَادَذَالِكَ فِي مُلْكِيْ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ، يعني اوکچيري اول اواخيرستاسي اوژوندي اومړه ستاسي اووچ اولانده ستاسي سره راټول سي پر يوه ډيرپرهيز ګاره زړه باندي ديوه بنده له بنده ګانو ځما څخه نونه به کړي زيات داکارپه باچاهي زم کښي وزرديوه غوماشي مطلب دحديث دادی چی الله پاک فرمايلی دي چي که له تاسي ټولوڅخه په اعلی درجه پرهيزګاران جوړسي نوپه سره زما په بادشاهی کی دغوماشی دوزرقدرزياتوالی نه راځی بلکه نفعه ددې بيرته وتاسي ته راجع کيږی پوسه چي دمثالو بيانه ول دبشرپه تاريخ کښی په دوامداره توګه يوجاري اومستمرعمل پاته سويدی اوالله پاک په خپل هراسمانی کتاب کښي وبنده ګانوته دالهی مطالبو دتوضيح په خاطرمثالونه بيان کړيدي په انجيل کښي چي کوم مثالونه راغلي ؤو نودهغوی له جملې څخه ځني مثالونه په دي ډول وه،اولمثال دادیچی،ای خلګومکيږی تاسی په مثل دغلبيل چي صاف وړه دباندي باسي اوسبوس په نس کښي رابنده وي دارنګه تاسي هم دخپلوخولوڅخه دحکمت اودپوهي اودپند خبري راباسی اوغل اوعداوت دخدای له مخلوق سره په خپلوسينوکښي باقي پريږدی مطلب داچي محاسن داخلاقووخلګوته بيانه وی اوله دی سره سره په خپلوسينوکښي ساتی،دوهم مثال دادی چی،اي خلګوزږونه ستاسی په مثل دميده ډبروګرځيدلی دي هغه ډبري چی نه يې اور پخولای سی اونه يې اوبه نرمه ولای سی ،دريم مثال دادی چی ،ای خلګومه را الوځوی ،مه راپاروی غالبوزی چی بياتاسی په نيښو و وهی همدارازله کم عقلانوخلګوسره خبری مه کوی چی بيانوښکنځل درته وکړي اوبې آبه موکړي

(انه الحق) دانه ضيريا ومثل ته راجع دی اوياوضرب المثل ته مرادله حقوالي څخه دلته موافق والي دمثل يادضرب المثل دی له ممثل له سره پوسه چي لفظ دحق په قرآن پاک کښی دوه سوه څلويښت کرته راغلی دی اودغه لفظ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصل لغت کښي مصدر همراغلی دی په معنی دثبوت اوصفت مشبه هم راغلی دی په معنی دثابت اودالله پاک له نوموځخه هم یونوم الحق دی په قرآن کښی دغه لفظ په ډیرومعنی ؤوکښي راغلی دی مثلا په دغه آیت کښی په معنی د موافق یاپه بل عبارت په معنی دواقع په خپل ځای کښی راغلی دی اوددغه سورت په دوه ځلویشتم آیت کښی په معنی دثابت په دلیل یقینی شرعی سره چی مقابل دباطل دی راغلی دی اودارنګه ددغه سورت په ،یوشپیتم ایت کښی په دې قول دخدای کښی چی بغیرالحق دحق لفظ په معنی دجرم شرعی راغلی دی اوددغه سورت په یواویا یم ایت کښی په معنی دکامل اوپوره بیان دخبری راغلی دی اوددغه سورت په یوسلو نونسم ایت کښی دصدق په معنی راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اودواتیا یم ایت کښی په معنی دحق دبنده اودقرضوراغلی دی اودارنګه ددغه سورت په یوسل اویویشتم ایت کښی په معنی دوړاولائق راغلی دی اوددغه سورت په دوه سوه اوشپږدیرشم ایت کښی دامرواجب په معنی راغلی دی وهکذا(فیقولون)پوسه چی موافق له ماقبله سره خوداوه چی دفیقولون پرځای فلایعلمون فرمایل سوی وای خوداسی نه دي فرمایل سوي ځکه چی په مذکورکلام کښی اظهارډیرقباحت اوجهالت ددغوکافرانوراغلی دی ځکه مذکورکلام دلیل دی پرسخت جهالت اوحماقت ددوی باندي (ماذا) پوسه چی په دغه لفظ کښی دوه احتماله دي اول دادی چی مااستفهامیه په معنی دای شیئٍ سی اوذا په معنی دالذی سی اودوهم داچی مجموع په معنی دای شیئ سی ، او(داراد)لفظ له ارادة ځخه جوړدی اوارادة دالله جل جلاله له صفاتوذاتیه وو ځخه ده کوم چی عبارت دي له هغوصفاتوځخه چی په ضد سره یې خدای پاک نه موصوف کیږي پوسه چي اراده دالله پاک عبارت ده له هغه صفت ځخه چی ترجیح ورکوي ویوه له دوو مقدوروفعلوته پرابل باندی اوپه اراده کښی دخدای پاک داناممکن دی چي هغه کاردی کوم چی الله اراده ورته وکړي ترسره نسي (بهذامثلا) پوسه چی دهذا په لفظ سره کله کله دتحقیر دپاره ویوشي ته اشاره کړه کیږي دلته هم دکفاروتحقیر دهغه مثال مقصود وو کوم چی په قرآنی آیاتونوکښي راځی اوله دغه تحقیرځخه ئې طلب ودې ته اشره کول ووچی قرآن دالله کتاب ندی اودمثلا لفظ یاحال دی اویاتمیز دی له هذاځخه(الاالفاسقین) پوسه چي دفاسقین لفظ دفاسق جمع دی کوم چي له فسق ځخه ماخوذ دی اوفسق په لغت کښی ووتلوته ویل کیږی له یوشي ځخه اوپه عرف کښي ووتلوته ویل کیږي له حداواندازې ځخه په ضرررسولوکښي لکه چی په همدې وجه ومار،لړم اوخروړي سپي وغیره ته په یوه حدیث کښي فواسق ویل سویدي اوپه شریعت کښي فسق وخروج اووتلوته ویل کیږي له حکمه ځخه دخدای اورسول قاضی بیضاوي رحمه الله ذکرکړیدی چی په شرعه کښي فاسق وهغه ته ویل کیږی چی دکبیرې ګناه په کولوسره دالله له امره ځخه خارج سي اوبیادغه فسق درې مرتبې لری اوله مرتبه ئی تغابي بلله کیږي تغابي ودیته ویل کیږي چي انسان کله کله په داسی حال کښي یوه ګناه وکړي چي دکولوپه وخت کښی دغه ګناه ډیره بده ګڼي خودنفس دغلبې په وجه ورځخه صادره سي اودوهمه مرتبه ئي انهماک بلله کیږي انهماک ودې ته ویل کیږي چي یوسړی ګناه په داسي حال کښي کوي چی ګناه خوئی بولي مګرپه کولوئي هیڅ باک اوپروانکوي اودګناه کول ئې عادت وګرځي اودریمه مرتبه ئې جحودبلله کیږي جحود ودې ته ویل کیږي چي یوسړی العیاذبالله ګناه په داسي حال کښي کوی چی رواکارئې بولي په اولودوومرتبوکښي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دفسق انسان دایمان له دائرې څخه نه خارجیږي اوپه دریمه مرتبه کښي په اتفاق سره کافرګرځي نعوذبالله من ذالک پوسه چی دفسق لفظ په قرآن کښي په څلورومعنی ؤوکښی راغلی دی۔ اول دمطلق ګناه کبیره په معنی لکه ددغه سورت په یوسل اوه نویم آیت کښي دوهم دکفراوشرک په معنی لکه دالمائده په دریم آیت کښي دریم دهغی کبیرې ګناه په معنی چی له کفره څخه راکښته وي لکه دحجرات په یوولسم اودسورت نورپه څلرم آیت کښي څلرم په لغوی معنی سره لکه دسورت کهف په پنځوستم آیت کښي دلته له فاسقین څخه هغه مراددي چی دکفر په درجه کښی فاسقان وی پوسه چی الله پاک په قرآن کښی لس شیان دفسق سبب بللی دی اول له له ایمان راوړلوڅخه اوله اتباع څخه دمحمدصلیالله علیه وسلم مخ اړه ول لکه دآل عمران پهدوه اتیایم ایت کښی دوهم په ماانزل الله سره حکم اوفیصله نکول لکه دالمائده په اوه څلویشتم آیت کښی دریم نفاق لکه دتوبه په اوه شپیتم ایت کښی څلرم کفرکول لکه دنورپه پنځه پنځوستم ایت کښی مسلمان ته دزنانسبت کول لکه دنورشپږم ایت کښی شپږم وشاهد اووکاتب ته بي ځایه تکلیف ورکول لکه ددغه سورت په دوه سوه اودوه اتیایم ایت کښی اوم تبدیل دشرعی احکامو لکه ددغه سورت په نهه پنځوستم ایت کښی اتم په شرعی احکاموکښی حله اوبهانه کول لکه دسورت اعراف په یوسل اوپنځه شپیتم ایت کښی نهم وبتانوته ذبحه کول اوپه غیښو سره قسمت معلومه ول لکه دمائده په دریم ایت کښی لسم دذبحی په وخت کښی په قصدسره دالله پاک نوم پرېښودل لکه دانعام په یوسل اویویشتم ایت کښی ، تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د اوه ويشتم آيت تفسير اوعلمی تحقيق

تفسيرفضل الرحيم لسمه برخه

لفظی ترجمه

(الَّذِينَ)هغه يعنی هغه فاسقان (يَنْقُضُونَ) چی ماتوی دوی (عَهْدَ)تړون،پيمان،ياوعده (اللَّهِ)دخدای يعنی هغه تړون چی دوی له خدای سره کړيدی چی دخدای فرمان برداری به کوي اودالله په حکموبه عمل کوی اودالله پاک رسولان به منی نوهغه ماتوي اومخالفت يې کوي (مِنْ) له (بَعْدِ)وروسته (مِيثَاقِ) دمحکم والی(ه)دده يعنی له وروسته ددې چی الله پاک ددويهغه عهداوتړون محکم هم کړلکه چی تفصيل بې راسی(و)او (يَقْطَعُونَ)پرې کوی دوی (مَا)هغه (أَمَرَ)چی امرکړيدی (اللَّهُ)خدای پاک (بِهِ)په ده سره (أَنْ)په دې(يُوصَلَ)چی پيوست دې کړ سی هغه (وَ)او(يُفْسِدُونَ)فسادکوي دوی (فِي)په (الْأَرْضِ)ځمکه کښی (أُولَئِكَ)هغه خلگ (هُمُ)خاص دوی (الْخَاسِرُونَ) (27) هغه خلگ دی چی زيان ئې کړيدی يعنی ددنيا اودآخرت زيان ئې په برخه سويدی ، ،يعنی دغه فاسقان چی ذکرئې وسو هغه کسان دي چی په دوی کښی داخويونه موجوددی ،اول دا چی دوی هغه عهداوپيمان ماتوي کوم چی الله جل جلاله له دوی څخه اخستی دی يايه بل تعبيردوی هميشه دهغه عهداوتړون نقض اوماتول کوی کوم چی دوی له الله سره کړيدی اودوهم داچی دوئ هميشه هرهغه شی پرې کوی اوقطع کوی ئې کوم چی الله پاک دوئ دهغه شی په وصل کولواوپيوسته کولوسره امرکړی دي لکه صله رحمی وغيره چی تفصيل بې راسی دريم داچی دوئ په ځمکه کښی هميشه فساداوتباه کاری کوی، دهمداډول فسقی اوکفری خويوپه سبب دوی ددنيا اودارنگه دآخرت په ابدی خسران کښی لويدلی دی ،

تفصيل اوعلمی خبری

)،الذين ينقضون عهدالله من بعدميثاقه(

پوسه چی دغه موصول سره دخپلی صلې صفت دی د(الفاسقين) دپاره يادپاره دذم اودتقرير دفسق ددوئ راوړل سويدی اويامخصصه صفت دی خوهلته که له فاسقين څخه عام فاسقان مرادسی کوم چی ومومن فاسق ته هم ورشامل دی ،اودينقضون لفظ له نقض څخه جوړدی کوم چی په اصل کښی دپړی اودرسی ووُشْنلوته ويل کيږی په عرف کښی دغه لفظ دعهداوتړون وماتولو ته ويل کېږی ا ودا په دې وجه چی دعهددلفظ دپا ره کله کله دحبل لفظ کوم چی په معنی دپړی اورسی دی په استعاره راوړل کېږی په دې مناسبت چی دعهدپه واسطه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دمتعاهدينوپه منځ کښې ارتباط راځي لکه دپړی دسنيو په منځ کښې چې ارتباط موجود دی،دعهد لفظ په معنی دپيمان اودتړون دی اوکله په معنی دوعدې هم راځي اودمن جاره کلمه دپا ره دابتدا ده ځکه چې ابتدا اوشروع دنقض دعهد وروسته له ميثاق دعهدځخه کيږی اودميثاق لفظ ياپه معنی دوثوق يعنی محکموالی دی اوياپه معنی دتوثيق يعنی محکمولودی اوياپه معنی دمايوثق به دی يعنی هغه شي چې په هغه سره ديوشی لکه عهدمثلا محکموالئ راځي،

پوسه چې دآيت دمذکوره جملې په مطلب پوه کيدل وتفصيل ته حاجت لری نوتفصيل ئې دادی چې ددغودريوخبروپه حقيقت ځان پوهه ول په کاردی،اول داخبره چې له عهد څخه دالله دلته مرادڅه دی دوهم داخبره چې له نقض دعهد څخه مرادڅه دی دريم داخبره چې دميثاق دعهدڅه مطلب دی،ددې خبروتفصيل مفسرينوپه مختلفوډولوکړی دی اول په دې ډول چې کله چې يوانسان داسلام کلمه ووائې اوپيغمبرداسلام دالله رسول وګڼې نودغه سړی له الله سره داعهداوتړون وکړچې هرڅه احکام ستا چې ددغه رسول په واسطه وماته راورسيږی نوزه به په حتمی ډول هغه منم داخودعهد الله معنی سوه بيا چې کله دغه سړئ پيغمبر ووينې اويادده حالات په کتابو کښې وګوری اوهغه خلګ چې په اسلام ئې عمل کړئ وی ووينی چې دغتوغتوکرامتواومقاماتوخاوندان ګرځيدلي وی اودارنګه داسلام دحقانيت نوری نښانې ورته ښکاره سی نودده يقين اوايمان نورهم محکم سی دانوميثاق دعهدالله سو نوله دې څخه وروسته که بيادَیْ داسلام په حقوالي کښې شک وکړی نوبيشکه به دی غټ فاسق اوخارج له حدڅخه دعقل اودشرع ګڼل کيږی،اوځنومفسرينوفرمايلي دی چې له عهدالله څخه دلته مرادهغه عهددی کوم چې دالست بربکم په ورځ کښې انسانانوله الله سره کړيدی کله چې آدم عليه السلام الله پاک پيداکړ نودټولوانسانانوارواحونه دوړوکيوسُرُو ميږيانو په ډول الله پاک دآدم له ملا څخه راوايستل اودخپل وحدانيت علم ئې په دوئ کښې کښيښووی اوورته وې ويل چې الست بربکم يعنی ايانه يم زه رب ستاسی،قالوابلی،يعنی وويل دوی چې هوته ای پروردګاره ځموږرب يې نوپه دغه وخت کښې ټولوانسانانوله خپل رب سره داعهدوکړچې موږبه له تاسره شريک نه پيداکوواوستاله حکموڅخه به سرغړه ونه نه کوو اوميثاق اومحکمول ددغه عهدبياپه دوه ډوله سويدی اول په دې ډول سره چې دانسانانو په عقلوکښې يې ددلائلو دتوحيداودپېژندنی دالله پاک استعدادپيداکړاوپرخپل ذات اوصفاتوباندی ئې دلائل ورته نصب کړل اودوهم په دې ډول چې رسولان ئې سره له معجزواوسره له اسمانی کتابوپه دوی کښې مبعوث کړل اوځنی مفسرين وايي چې مرادله دغه عهدڅخه هغه عهددی چې په تورات کښې الله له بنی اسرائيلو څخه اخيستی ؤچې که هروخت اخيری نبی حضرت محمدصلی الله عليه وسلم پيداسونوخامخا به تاسی پرده باندی ايمان راوړی اودده مدداوکومک به کوی،،فتح العزيز،مظهری وغيره،

)ويقطعون ماامرالله به ان يوصل(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چی د،ان یوصل، لفظ بدل دی له ضمیرمجرورڅخه د،به، په لفظ کښی اودغه جمله دینقضون پرجمله باندی عطف ده اودماکلمه عبارت ده له علاقی څخه یعنی دغه فاسقان همیشه د هغی هری یوی علاقه قطع کوی کومه چی الله دهغې په وصل کولوسره امرکړیدی ،همدارنگه پوسه چی دغه علاقه عبارت ده له څوقسمه علاقوڅخه ،

اوله داعلاقه ده چی دانسان روح یې له عالم علوی اوملائکوسره لری،وصل اوپیوسته کول ددې علا قې دادی چی انسان هغه اعمال اخلاق اومعارف په ځان کښی راولی کوم چی دملاکه ؤدی ځکه چی په دې سبب دانسان له عالم بالاسره مناسبت اوهمجنسوالئ پیداکیږی اوقطع کول ددې علاقې دادی چی انسان وشیطانی اعمالوته مخ کړی اودنفسانی خواهشاتوتابع سی ځکه په دې وجه دانسان تعلق اومناسبت له ملائکوسره قطع کیږی،دوهمه علاقه داده چی انسان یی له انبیاؤ،مرشدانواوعلماؤسره لری ددې علاقی وصل کول دادی چی انسان ددغومذکورومبارکواشخاصوکامله تابعداری وکړی او ټول نبیان ومنی اوداسی ونکړی چی ځنی پیغمبران منی اوځنی نه منی لکه نصاری اویهود،اوپرې کول ددې علاقې دادی چی انسان ددوی پرخلاف دکفارو،منافقانو،وغیره مصاحبت غوره کړی اوددوی شبهو اوغلطو خبروته غوږونه نیسی اوپردغومقدسوبندگانوداالله پاک طعنونه و ائې، دریمه علاقه دقرابت اودرحم ده اوقطع کول ددغی علاقی په ډیرووجوسره کیږی اول په دې وجه سره چی په هغووختوکښی وقریبانوته نه ورحاضریږی کوم چی دوی ئې په هغوئ کښی دده دحضورطمع کوی لکه دغم یادیوې خوشحالۍ وخت اودوهم په دې وجه سره چی له دوئ سره احسان اومروت نکوی اودریم په دې وجه سره چی ودوئ ته ضرررسوی وهکذا،فتح ا لعزیز وغیره ،ویفسدون فی الارض، پوسه چی دغوفاسقانوپه مختلفوطریقوسره په ځمکه کښی فسادکاوه،اول په دې طریقه سره چی خلگ بې له ایمان راوړلوڅخه منعه کول،

دوهم په دې طریقه سره چی کفاراودمسلمانانومخالفین بې دمسلمانانوپرخلاف په جنگ راپاره ول

دریم په دې طریقه سره چی کفاربې دمسلمانانو په پټواسراروخبره ول څلرم په دې طریقه سره چی دصحابه ؤاومسلمانودعیبوتجسس بې کاوه چی بیانوتشهیرورکړی اوخلگ ورڅخه ناټ ماتی کړی پنځم په دې طریقه سره چی بدرسمونه اوبدعتونه بې په خلگوکښی رائجه ول شپږم په دې طریقه سره چی دشهوت اودغضب او دتباه کاری په کاروکښی بې په اخیره درجه توغل کاوه،،

تمت والله الموفق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة ، د۲۸، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱۱) برخه،

لفظی ترجمه:

، (كَيْفَ) څرنگه (تکفرون)کافران کېږی تاسی (بِ)په (اللَّهِ) الله باندی(وَ)حال دادی(كُنْ) واست (تُمْ) تاسی (أَمْوَاتًا)مره (فَ)بیا(أَحْيَا)ژوندی کړاست ده ،یعنی الله پاک(كُمْ)تاسي ، یعني په دې ډول چي ستاسي بدنونه ئی ستاسي دمیندوپه رحموکښی تیار اوجوړکړل اوبیا ئې روحونه پکښی داخل کړل(ثُمَّ)وروسته یعني وروسته له دغه ژونده ستاسي چی اجلونه موراسي (يُمِيتُ)وژني دَیْ یعنی الله پاک (كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی بیاکله چي دقیامت ورځ راسی(يُحْيِي)ژوندی کوی دَیْ یعني الله جل جلاله(كُمْ)تاسی(ثُمَّ)بیایعنی وروسته له دې چی دقیامت په ورځ کښی بیرته راژوندی کړه سی(إِلَيْهِ)خاص وده ته یعنی خاص والله اودده وحساب،کتاب اودده وجزاته(تُرْجَعُونَ)گرځه ول کړه کیږی ،وروستل کیږی یعنی له قبروڅخه،البقرة(28) آیت یعنی څرنگه تاسی کافران کېږی په الله جل جلاله باندی ،پرکوم یوه حال باندی تاسی کافران کیږی ایا په داسی حال کښی چی جاهلان یاست په الله جل جلاله باندی اوکه په داسی حال کښی چی الله جل جلاله پیژنی،که داوواياست چی دجهل په حال کښی کافران یو نوداخبره خومو ښکاره باطله ده ځکه چی تاسی پدې عالمان یاست چی الله له نیستۍ څخه تاسی ووجودته راوستلاست ،اوکه داسی وواياست چی سره له علمه موکفر غوره کړیدی نوبیاخولانوره خبره بده سوه پردغه تقدیربه په آیت کښی ودیته اشاره راسی چی ددغوکافرنوکوم چی په تکفرون سره خطاب ورته سویدی ،کفر،عنادی کفرؤيامطلب دآیت دادی چی هیڅ یوحال له حالاتوڅخه ستاسی داسی نسته چي هغه دی لائق په دې سره وی چي تاسی په الله جل جلاله باندی کافران سی ځکه ابتدائی حال ستاسی دموت اودمرگ حال ؤچی په مختلفومرحلودمرگ کښی تاسی قرارپیداکړځکه اول اول خوتاسی اوټول کائنات معدوم اونیستی واست بیاالله پاک دعناصروپه ضمن کښی وتاسی ته تحقق درکړبیائې دموراوپلاردغذا په شکل کښی وگرځولاست اوبیا دنطفوپه صورت کښی سولاست اوبیادمیندوپه رحموکښی یوواردکلکووینوټوټې اوبیا دغوښوټوټې په الهی قدرت درڅخه جوړی سوي اوبیاموهلته دبدنوټولی اجزا وی الله جل جلاله درپوره کړی په دغوټولو مرحلوکښی تاسي یوقسم معدومات اومړی واست بیا الله جل جلاله حیات درکړچی ستاسی په بدنوکښی ئې روحونه اوساوی داخلی کړې چی همدغه ژوند په دوومرحلوکښی تاسی تیره وی اوله مرحله ئې چی بیخی کوتاه مرحله ده دمیندوپه نسوکښی ده اودوهمه مرحله ئې له هغه وخت څخه پیل کیږی چی ستاسی زوکړه وسی بیادمرگ تروخته پوری اوبیا دوهم ځل بیرته تاسی الله جل جلاله مړه کوی اوددغه مرگ مرحله بیاتاسی په عالم برزخ کښی تیره وی چی په دغه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

مرحله کښې به تاسې دقبروله راحت اویاعذاب سره مخامخ کیږۍ اودنکیراومنکرډپښتنواوسوالووجوابوته به اړکیږۍ اودغه راز نورترخه یاخواږه حالات به په همدغه برزخي مرحله کښې دخپلوعملوپه وجه تیره وۍ اوبیاچې کله دقیامت ورځ راسي نوبیرته به الله جل جلاله تاسې له قبروڅخه ژوندی راپورته کوی اودالهی عسکرو،فرشتوپه ذریعه به دحشرگاه ومیدان ته وروستل کیږۍ اوبیابه هلته له قسم قسم سختوحلاتوسره مخامخ کیږۍ اوداعمالومحاسبې به درسره کیږی اوبیابه ودوزخ یا وجنت ته روانیږۍ ،نواوس تاسې فکروکړۍ چې په دغوحالاتوکښې ستاسې کوم حال ددې وړدۍ چې تاسې سرکښې وکړۍ اوپه الله جل جلاله باندی کافرا ن سۍ ،

روح المعانی وغیره مع توضیح،

تفصیل اوعلمی خبری،

)کیف(

پوسه چې دغه لفظ دپاره داستفهام دحال راځی په قرآن پاک کښې دغه لفظ درو اتیاځایه راغلئ دۍ خوپه ځینوځایوکښې مقصود ورڅخه انکار اوزجروی یاتعجیب وی لکه په دغه آیت کښې چې دواړه صحیح کېدلای سی، اوکله مقصودورڅخه اقراروی لکه دالغاشیة په ۱۸،،۱۷ وغیره آیاتونوکښې اوداسې په نورومعناؤ هم راځی اودبنده گانوپه کلام کښې دتعجب دپاره هم راځی،(وکنتم) الخ،پوسه چې دلته د ځنو سوالواودهغوئ په جوابوځان پوه کول ضروردۍ ،اول سوال دادۍ چې ددغی جملې ربط خودتکفرون له جملې سره دادۍ چې حال دۍ له فاعل څخه دتکفرون اوسره له دې چې حالیت ئې له مختلفووجو څخه صحت نلری،

اول له دې وجی څخه چې ماضی هلته حال واقع کېدلای سی چې ماضی قریبه وی اودقدلفظ ظاهریامقدرورسره وی دلته که دقدلفظ ورسره مقدرهم سی خودغه ماضی بعیده ماضی ده ،ددې سوال جواب دادۍ چې کله کله ماضی بعیده ماضی قریبه فرض کړه سی نوحال واقع سی لکه په دې قول کښې �کیف تکذب وقدقال رسول الله صلی الله علیه وسلم المومن لاتکذب� یعنی څرنگه دروغ وایی ته اوحال دادۍ چې رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایلي دي چې مومن دروغ نه وایی.

دوهم له دې وجی دمذکوره جملې حالیت نه صحیح کېږی چې پردغه تقدیرد�ثم یمیتکم   الخ� ددریوواړه جملوعطف پرجمله دوکنتم امواتاً باندی نه صحیح کېږی اوداپه دوه سببه اول په دې سبب چې ماضی اومستقبل په یوه وارله یوه شی څخه حال نسی واقع کېدلای دوهم په دې سبب چې دغه درې سره فعلونه دمضارع مستقبلی صیغې دی اومضارع چې مستقبل محض وی حال نسی واقع کېدای،ددې سوال

یوجواب دادۍ چې دغه درې سره جملې مستأنفی جملې دی اودوکنتم امواتاً پرجمله باندی عطف ندی همداسبب دۍ چې له ماقبل څخه په حرف عطف اوپه صیغه په دواړوکښې مخالفت لری.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اودوهم جواب دادئ چې دغه ټولې جملې په حال والې كښې داخلې دی خوپه حقيقت كښې حال علم پردغوجملو باندی دئ نه په خپله دغه جملې اوتقديردآيت په دې ډول دی،كيف تكفرون وانتم عالمون بانكم كنتم امواتاً الخ خوپردغه جواب باندی داسوال واردېږی چې اكثرودغوكفاروته كوم چې په دغوجملوسره مخاطب وه پردې باندی علم نه ووحاصل چې له مرگ څخه وروسته به دوئ دوباره راژوندی كړه كېږی اووحشرگاه ته به بيول كېږی ددغه سوال جواب په دې ډول سره كېدلای سی چې ځنی په كښې دارازخلگ شائی موجودووچې مذكورعلم ورته حاصل وواودغه قدردكلام دصحت دپاره دلته كفايت كوی

اودريم جواب كوم چې ځنومفسرينووركړيدئ دادئ چې دلته دغو مذكوره صيغو داستقبال دثم دمعنی په وجه دماضی په صيغوسره اوښتې دی ځكه چې معنی دآيت په دې ډول ده ،،فاحياكم وتراخی اماتته وتراخی احيا ءه اياكم وتراخی رجوعكم اليه، صاحب دفتح العزيزويلی دی چې ترټولوزياته صحيح توجيه داده چې وويل سی چې له فاحياكم څخه وروسته چې كومې جملې دی نوهغه دكيف تكفرون پرمجموع جمله باند عطف دی اوحاصل دكلام دادئ چې ای كافرانوسره له دې چې په خپلوحالاتوباندی ښه علم لرئ خوبياهم كافران كېږئ نوداډېرمستبعدكاردئ اوكه له دغه سره سره چې له خپلواحوالوڅخه خبرياست كفرغوره كوئ نوپه دې هم پوه سئ چې بيرته به مړه كېږئ اوبيابه دوهم ځل بيرته راژوندی كېږئ اوپه دغودواړوحالتونوكښې به دهمدغه كفرسزاوينئ.

(ثم يميتكم ثم يحييكم،)پوسه چې له دغه مبارک آيت څخه متعددی فايدې اومسائل ترلاسه كيږی چې تفصيل ئې په دې شرحه دی ،اول دكافرانوكفرپه داسې حال كښې چې دوی له خپل ماضی اوحال اوآينده څخه ښه خبردی دډېرشديدانكاراوتعجب اوتعجيب محل اوځای دی،دوهم دميت دلفظ اطلاق پرهغه شي باندی هم كېدلای سی كوم چې بې روحه وی اودمخه هم په حيات اوژوندسره نه وی مشرف سوی يعنیددې دپاره چې پرپوشی باندی دمړه اطلاق كول كېږی ودېته ضرورت نسته چې دغه شی به تردغه اطلاق دمخه يوځل ژوند ئ اوسېدلئ وی اوكوموعلماؤ چې ويلی دی چې ،ميت، صرف وهغه چاته ويل كېدلای سی چې يوځل ژوندئ اوبياساه ورڅخه وتلې وی نوداقول ددوی دقرآنی آياتونوله مخې ناسم دی ځكه په دغه ذكرسوی آيت كښې انسانان تردغه دنيوی ژوندله مخه اموات اومړه بلل سويدی سره له دې چې تردغه ژونددمخه خوانساناونبل ژوندندئ ليدلئ اودغه رازالله پاک دكفاروبتانوته اموات اومړه ويلی دی سره له دې چې جمادات دی اويووخت ئې هم ژوند ندئ موندلئ لكه چې دسورت نحل په،۲۱،آيت كښې دبتانوپه شان كښې الله پاک فرمايلی دی ،اموات غير احياء.

دريم،له دغه آيت څخه دامسأله راخارجيږی چې جنين يعنی هغه حمل چې دمورپه رحم كښې وی اوساه اوروح ئې لا په بدن كښې نه وی داخله سوئې له رحم څخه دموراخارج سی نوده لره دژوندی حكم نسی ثابتيدلای همداسبب دی چې غسل اوكفن نه وركول كيږی اولمونځ دجنازې نه وركړكيږی اووارث اومُوْرَث نه گرځی.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځلرم ،په مذکورآیت کښی الله پاک دخپل عظیم قدرت له نښانوڅخه څنی غټی اوستری نښانې وبندګانوته ذکرکړی دی چی هغه له غذا څخه دانسان دخلقت مواد په تدریج اوترتیب سره جوړه ول لکه نطفه علقه مضغه وغیره اوبیا وروسته دمورپه رحم کښی دده دبدن ټول اعضاء برابره ول اوبیا په هغه کښی روح داخلول دی چی بیا ژوندی شخص ورڅخه جوړسی اوحرکت تکلم اوکښینستل پریوتل تګ راتګ خوراک وغیره کوی.

پنځم، له مذکوره آیت څخه دوهم ژونداودهغه ډول اوڅرنګوالئ فهمېږی ،په انسانانوکښی خوځنی داسی څوک دی چی العیاذ بالله له دوهم ژوند څخه یعنی له بعث بعدالموت څخه منکر دی لکه دنبی علیه السلام په زمانه کښی چی مثال عرب مشرکان ؤاولکه په دغه موجودعصرکښی چی دهریه اودروسانودنظريې خلګ دی اوځنی بیا لکه فلاسفه دیونان وروسته له مرګ څخه په یوداسی قسم روحانی ژوندباندی قائل دی کوم چی له آسمانی شریعتو څخه پرمخ مخالف قول دی،اوځنی بیالکه هندوان په تناسخ سره قول کوی دوی وائي چی کله چی یوانسان مړسی نوبیادده روح په یوه بل بدن کښی داخلیږی اودوباره په دنیاکښی ژوندئ سی خوداسلام دمقدس دین په شمول دټولواسمانی غیرمحرفوادیانو په دې باره کښی هدایت دادی چی ټول انسانان به په یوه مشخصه ورځ کښی کومه چی دقیامت ورځ ده دالله په حکم دوهم ځل سره له روحونو او بدنوددوئ بیرته راژوندی کړه کیږی اوبیابه له دوی سره داعمالواوعقائدومحاسبه کړه کیږی اوبیابه مستحقین دجنت جعلنا الله منهم وجنت ته ځی اومستحقین ددوزخ به ودوزخ ته ځی نعوذبالله من ذالک اوبیابه دغه ژوند ابدی وی اوفنااومرګ به بیانه وی ،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۲۹، مبارک آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیرفضل الرحیم (۱۲) برخه

لفظی ترجمه

(هُوَ) دَی یعنی الله جل جلاله (الَّذِي)هغه دی یعنی هغه وتاسی ته ای انسانانودغېوغېونعمتودرکوونکئ ذات دی (خَلَقَ)چی پیداکړي یې دي (لَكُمْ)تاسی لره، یایې داسی معنی وکړی، له وجی ستاسی ،یعنی له وجی دنفعی ستاسی (مَا)هغه یعنی هغه شیان (فِي)چی دي په (الْأَرْضِ) مزکه کښی (جَمِيعًا) ټول یعنی په داسی حال کښی چی ټول دی په دې معنی چی یوشی هم پکښی داسی نسته چی الله جل جلاله دی نه وی پیداکړئ بلکه بل چادی دهغه تخلیق کړئ وی اونه یوشی له همدغوځمکنی شیانو څخه داسی سته چی ستاسی نفعه اوفایده دی په هغه کښی نه وی ملحوظه سوېې(ثُمَّ) بیایې (اسْتَوَى)قصدوکړ (إِلَى) وه (السَّمَاءِ)اسمان ته یعنی قصدیې وکړواسمان ته د دې چی پیدایې کړي (فَ)نویې (سَوَّا) برابرکړل، یاپیدایې کړل برابرله حکمت خپل سره (هُنَّ) دوی یعنی اسمانونه (سَبْعَ) اُوه (سَمَوَاتٍ)اسمانونه، یعنی په داسی حال کښی چی اُوه اسمانونه دي (وَ) او (هُوَ) دَی یعنی الله پاک (بِ) په (كُلِّ)هر (شَيْءٍ) شی (عَلِيمٌ) ښه عالم دی) 29(،،،

پوسه چی پدغه مبارک آیت کښی الله جل جلاله بل عظیم نعمت خپل چی پرانسانانوباندي یې کړیدی بیان کړیدی اودغه نعمت مرتب دی پرنعمت دوجود ورکولو وانسانانوته چی په مخکی آیت کښی یې ذکروسو ځکه چی دادهغه نعمت بیان دی چی انسان له پیدایښت څخه وروسته په بقااوپه زندگی کولوکښی ورته محتاج دی پدغه آیت کښی الله پاک داسی فرمایلی دي چی دغه الله چی تاسی په کافران سوی یاست سره له دې چی ستاسی وجود اوستاسی مرگ اوژوند دده له لوري څخه دی اوتاسی بیا دده ومحاسبې ته هم ورځی، هغه ذات دی چی پیداکړي یې دي ستاسی دفایدې اونفع دپاره هغه ټول شیان چی په مزکه کښی دي چی ستاسی دژوندانه چاری ټولی دهمدغی مزکی په شیانوسمبالیږي اوقِسم قِسم دنیوي فایدې ورڅخه اخلی اودارنگه له همدغوشیانوڅخه دینی نفعی هم اخلی ځکه هرشئ چی په مزکه کښی دی داالله پاک پروجود اویووالی باندي اودارنگه دده پرکاملو صفاتوباندي لکه علم، قدرت، اراده،اوپرپاکوالی باندي داالله جل جلاله له ټولونقصاناتو اوعیبوروښانه دلیل دی اوالله پاک په پیژندل کیږي لکه چی مولاناعبدالرحمن جامی رحمه الله فرمایلی دي

زهرزره بدوروی وراهیست براثبات وجود اوگواهیست

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اویالکه شیخ سعدي شیرازی رحمه الله چی فرمایلی دي

برگ درختان سبز درنظرهوشیار هرورقش دفتریست معرفت کردگار

همدارنگه نبیان علماء مدرسی مسجدونه کتابونه کاغذان قلمان اوداسی نور بیشماره مزکنی شیان چی دینی گټی ورڅخه اخیستلي کیدلای سی همدارنگه دغه اُوه اسمانونه چی وانسانانوته دنیوي اودینی فایدي پکښی موجودي دي همدغه الله جل جلاله پیداکړیدي اودغه ټول کارونه چی ده کړیدي ددې خبری کامل دلیلونه دي چی الله جل جلاله دزبردست اوکامل ترین علم خاوند دی اوپه هرشی ښه عالم دی ،،،

تفصیل اوعلمی خبری

،)هوالذی(

پوسه چی دلته مبتداچی دهولفظ دی اوخبرچی الذی سره له صلې دی دواړه معرفه دی نوپه دې وجه داکلام مفید دحصر دخبر دی په مبتدا کښی خوڅرنگه چی دغه خبرپه اصل کښی دلیل دی پر استحقاق داالله پاک عبادت لره دبندگانونوحصر دهمدغی خبری په الله کښی مفید دی دحصر داستحقاق دعبادت په الله کښی ، اودغه جمله په تقدیردعاطف سره عطف ده پر جمله دوکنتم باندی اوحرف عطف له دې وجی ترک سویدی چی دغه معطوف لکه نتیجه داسی دی معطوف علیه لره ،د،هو،په لفظ کښی مختلف لغتونه دی ،اول په ضمه دهاء اوپه تخفیف اوفتحه دواوسره لکه چی مشهورهم دادی دوهم په حذف دواوسره خوپه شعرکښی فقط،دریم په ضمه دهاء اوپه تشدیداوفتحه دواوسره خوپه لغت دهمدان کښی څلرم په سکون دواوسره خو په لغت کښی دقیس اوداسد اودغه لفظ دهوداهل الله په نزددالله پاک دذات بحت نوم دی اوپه دغه لفظ کښی اصلی حرف یواځی دهاء لفظ دی اوواوپکښی زائد دی په دلیل ددې چی په تثنیه اوپه جمع کښی حذف کړکېږی نوداپه اصل کښی یوحرف دی اوپریوه ذات فرددالله باندی دلالت کوی اودغه مبارک لفظ دهو دهرانسان له تنفس سره جریان لری

-

)خلق(

پوسه چی دخَلَقَ لفظ دخَلْق څخه جوړ دی خلق په اصل کښی وتقدیر یعنی اندازه کولوته ویل کیږي یقال خلق النعل اذاقدرهاوسواهابالمقیاس بیاپه معنی کښی دایجادالشیئ علی تقدیر واستواءمستعمل سویدی(لکم) تقدیم ددغه جار اومجرور پرصریحی مفعول باندی کوم چی دمافی الارض لفظ دی دپاره دتعجیل دمسرَّت دی اولام جاره دپاره دتعلیل اودانتفاع دی،ای خلق لاجلکم جمیع مافی الارض لتنتفعوابه فی اموردنیاکم بالذات اوبالواسطه وفی اموردینکم با لاستدلال والاعتبار،پوسه چی ډیروداهل سنتولکه حنفیه اوشافعیه په دغه آیت سره پر دې خبره باندی دلیل نیولی دی چی اصل په هغوشیانوکښی چی دانسانانودپاره نافع وی اباحت او رواوالئ دی البته دمخه ترراتللو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دشريعت اواکثر دمعتزله ؤهم پردغه خبره باندی دی اوامام رازی په محصول کښې اوبيضاوی په منهاج کښې هم دغه خبره غوره کړيده خوځنوعلماؤپردغه استدلال باندی دااعتراض کړيدی چی لام جاره خوکله دپاره دغيردنفع هم راځی لکه په دې قول دخدای کښې چی،ان اسأتم فلها،بيا په دې ډول جواب ورکړسويدی چی دغير نفع دپاره دلام جاره راتلل دمجازپه ډول دی نه دحقيقت په ډول، اوځنوويلی دی چی اصل په اشياؤکښې له مخه تروروددشرع حظراوحراموالئ دی اوځينوبيا په دې مسأله کښې توقف کړيدی،روح المعانی

)ما فی الارض (

پوسه چی لکه څرنګه چی مافی الارض يعنی هغه شيان چی په ځمکه کښې دی الله پاک دانسانانودنفع دپاره پيداکړيدی نودارنګه ئې ځمکه په خپله هم ددوئ دنفع دپاره پيداکړيده نوپه دې وجه دلته داسوال کيږی چی دلته تخصيص دمافی الارض په څه وجه سويدی ؟ددې سوال په مختلفووجوسره جواب سويدی،اول په دې ډول چی بيان دامتنان په ځمکه سره الله پاک تردغه دمخه لا په خپل دغه قول کښې کړيدی چی،وجعل لکم الارض فراشا ،اودوهم په دې ډول چی دالارض له لفظ څخه خپله معنی نه ده مرادبلکه دارض لفظ دلته په معنی دجهة السفل دی نوبه دمافی الارض معنی مافی جهة السفل سی اودريم په دې ډول چی دځمکی پرهرجزباندی دمافی الارض لفظ صادقيږی نوله دغه وجی ځمکه هم په مافی الارض کښې داخله ده دلته يوسوال داهم کيږي چی ټول مافی الارض خوپه وخت دنزول ددغه آيت کښې خدای پاک نه ؤو پيداکړي ځکه ډيرله مافی الارض څخه وروسته پيداسويدي نوبيا څنګه خلق يعنی دماضی لفظ الله جل جلاله فرمايلی دی د دې سوال هم په مختليفوډولو سره جواب کيدلاي سی اول پدې ډول چی له مافی الارض جميعاً څخه هغه مافی الارض مراد دی چی دهمدغه آيت دنزول په وخت کښې موجود ؤو دوهم پدې ډول چی له خلق څخه دمافی الارض جميعاً عام مراد دی که خلق دنفس مافی الارض وي اوکه خلق دمادې د ده وي اودريم پدې ډول چی هغه چی په وروسته کښې موجودسوی اوياموجوديږی دتغليب په ډول مخلوق بلل سويدی څلرم پدې ډول چی خَلَقَ په معنی دقَدَّرَده له دغوجوابوڅخه ديوه بل سوال جواب هم وسوهغه داچی دمخه تراستواء اوقصدکولوداالله پاک وپيداينبت داسمانوته خوجميع مافی الارض نه ؤپيداسوی ځکه له مافی الارض څخه ډيرداسی شيان ؤچی وروسته ترتخليق داسمانوالله پيداکړل اويائې اوس لاهم ندی پيداکړی بلکه له دې څخه وروسته ئی پيداکوی، ، پوسه چی اباحيه چی يوه ګمراه کافره ډله ده او واسلام ته اووصوفيه ؤته منسوبه ده وايې چی کله انسان خدا ی پاک وپيژنی اوله خدای پاک سره يې محبت پيداسی نوبيا په هيڅ شي مکلف نه دی اوهرڅه ورته روادي او په مزکه کښې چی څه دي هغه دهرچادي او ورته مباح دوئ پدغه آيت کښې دخلق لکم مافی الارض جميعاً په جمله سره دليل نيسی اودارنګه اشتراکيه اودهريه کفارهم پرمسلمانانوباندی دالزام په ډول دغه آيت پرخپله دې خبره باندی چی ددنيا ټول شيان وهرچاته مباح دی اوزن زرزمين دټولوسره شريک دی دليل ګرزه وی ، ددوی ددې فاسداستلال اول جواب دادی چی له دغه آيت څخه خوصرف دونه قدرفهميږی چی په ځمکه کښې هرشی دانسانانودنفع دپاره دی اونفعه عامه ده که دنيوی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وی اوکه دینی وی او دارنګه عام له دې څخه چی دغه نفعه اخیستل په مافی الارض مشروط په یوه شرط اومقید په یوه قیدسره وی او که نه وی نوپه دغه عامه معنی سره انتفاع اباحت دهرشی لره ندی مستلزم اودوهم جواب یې دادی‌چی قاضی بیضاوی رحمه الله ددوی دغه استدلال په دی ډول رد کړیدی چی مذکوره آیت پردې باندی دلالت نه کوی چی هریودمافی الارض مباح دی لپاره دهریوه له انسانانوبلکی پردی باندی دلالت کوی چی مجموع دمافی الارض دمجموع انسانانودپاره دی نوداله دې سره منافات نلري چی ځنی شیان دي ترځنوانسانانوپوری دځنوعارضی اسبابوپه وجه لکه رانیول یا په میراث ور پاته کیدل اختصاص پیداکړي او ونوروته دي نه وي مباح خوالبته له آیت څخه دغه مسئله معلومیږي چی اصل په مزکنی شیانوکښی اباحت دی اونه اباحت دعارضی اسبابو په وجه پکښی راځی لکه چی تفصیل ددې دمخه تیرسو، دلته په دې اړه ویوې بلی فائدې ته فهم وکړی،محب الله بهاری په مسلم الثبوت کښی ذکرکړیدی چی دغه اختلاف چی اصل په اشیاؤکښی اباحت دي اوکه حرمت دی اوکه په دې کښی توقف دی په هغه وخت کښی ممکن دی چی شریعت نه ؤراغلی اوکله چی شریعت راغی نوبیاخودهرشی حکم شریعت معلوم کړاوځنوپلی دی چی دشریعت له نزول څخه وروسته هم واصل ته رجوع کیدلای سی یعنی دهغه شی په باره کښی چی شریعت دهغه په باره کښی څه نه وی ویلی اوشاطبی په کتا ب الاعتصام کښی فرمایلی دی چی دغه اختلاف په عادی اموروکښی دی نه په عباداتوکښی اوصاحب ددرمختارویلی دی چی صحیح قول داهل سنت په دې مسأله کښی توقف دی اواباحت دمعتزله ؤرأیه ده پوسه چی دلته دیوې

بلی مسئلې څیړنه هم ضروري ده هغه داچی علماؤ پدې مسئله کښی اختلاف کړیدی چی افعال دالله جل جلاله معلول په اغراضو دي اوکه نه دي یعنی الله جل جلاله چی یوکارکوي نوديو غرض اوعلت په سبب یې کوي اوکه یا اکثرعلماء پردغه خبره باندی دی چی افعال دالله پاک معلول په اغراضو نه دي امام فخرالدین رازی رحمه الله په تفسیر کبیر خپل کښی ددغه آیت دتفصیل په ذیل کښی فرمایلی دي چی قال اصحابنا انه سبحانه وتعالی لایفعل فعلا لغرض لانه لوکان کذالک کان مستکملا بذالک الغرض والمستکمل بغیره ناقص بذاته ولان من فعل فعلالغرض کان عاجزاعن تحصیل ذالک الغرض الا بواسطة ذالک الفعل والعجز علیه تعالی محال انتهی باختصار په مذکور آیت کښی دغه قول الهی چی خلق لکم ظاهرا پردې خبره دلالت کوي چی الله جل جلاله فاعل للغرض دی ځکه چی خلق چی فعل دالله جل جلاله دي معلول په غرض ګرځیدلی دی چی دلکم لفظ دلالت باندی کوي اوله دې قسمه نوراياتونه هم سته لکه وماخلقت الجن والانس الا لیعبدون، امام رازی رحمه الله په جواب کښی د دې داسی فرمایلی دي ثم انهم تکلموافی اللام فی قوله تعالی خلق لکم مافی الارض جمیعا وفی قوله الا لیعبدون فقالواانه تعالی لمافعل مالوفعله غیره لکان فعله لذالک الشئ لاجل ذالک الغرض لاجرم اطلق الله علیه لفظ الغرض بسبب هذه المشابهة اوقاضی بیضاوي په اشاره کښی وجواب ته له امثالود داسی ایاتوفرمایلی دي چی خلق دمافی الارض لاجل انتفاعکم په دې معنی نه دی مراد چی انتفاع غرض دفعل دخلق دی بلکه په دې معنی مراد دی چی انتفاع یې لکه غرض داسی دی له دې حیثیته چی دغه انتفاع عاقبت دفعل دخلق دی اومؤدایې دی انتهی مافی البیضاوي،خو په حقیقت کښی دغه نزاع لفظی نزاع ده ځکه که دغرض تفسیرپدې ډول وسی چی غرض دفعل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه دی چی فاعل لره باعث وي پرفعل باندی اوفاعل بې له فعله د ده پرتحصيل باندي قدرت نلري اوفاعل لره په ده کښی نفعه وي نوهيڅوک داسی نسی ويلای چی فعل دالله پاک معلول په غرض دی اوکه يې پدې ډول معنی وسی چی غرض هغه دی چی مرتب وي پر فعل دفاعل باندی عام له دې که فاعل لره باعث وي اوکه نه وي نفعه يې فاعل ته عائده وي او که وغير ته خوالبته بې نفعې به نه وي نوبيا افعال دالله پاک په اتفاق معلول په اغراضو سره کيږی ځکه پردغه تقدير حکمت اومصلحت هم په غرض کښی داخل دی اوافعال دالله جل جلاله حتما له مصالحواوحکمتو څخه خالی نه دي،او بله مسئله دلته دا مطرح کيږي چی ايا اول الله جل جلاله مزکه پيدا کړيده اوکه اسمانونه پدې مسئله کښی هم اختلاف دی ځوک چی مزکه په پيدايښت کښی له مخه بو لی نوپدغه مذکوره آيت سره دليل نيسی اوهغه اياتونه چی ظاهره پردې باندی دلالت کوی چی اسمانونه له مخه پيداسويدي نو په هغوئ کښی دوئ تاويل کوي اومقابل طرف يې بيا په هغواياتوکښی تاويل کوي چی دمزکی پرتقدم باندي دلالت کوي مثلا پدغه آيت کښی داسی وايې چی دثم لفظ دلته لپاره دتراخی فی الزمان نه ده بلکه لپاره دتراخی په رتبه کښی ده ځکه اسمانونه په مرتبه کښی بهتر اولوړ دي ترمزکه

(ثم ا ستوی)پوسه چی لفظ دثم موضوع دی دپاره دعطف سره له تعقيب اوتراخی خوکله کله دپاره داستبعاد اوکله دپاره دتعقيب ذکری اوکله له پاره دتراخی فی الرتبه اوتفاوت بين الامرين هم راځی اوتراخی فی الرتبه بيا دوه قسمه ده اول قسم ئې دادی چی مابعددثم اعلی وی په رتبه کښی ترماقبل دثم لکه په دغه آيت کښی بناپريوه قول باندی اودوهم قسم يې دادی چی ماقبل يې اعلی وی په رتبه کښی ترمابعد لکه په دې مثال کښی زيدابوک ثم جارک دلته له استبعادڅخه پرته دنوروټولوذکرسويومعناؤدهری يوې احتمال سته ،پوسه چی داستوی فعل له استواء څخه جوړدی ابن جريرذکرکړيدی چی استواء په پنځومعناؤ کښی مستعمليږی،اول په معنی دکمال اوپوره والی دځوانی دانسان ،دوهم په معنی داستقامت اوسيده و الی چی هيڅ کږ والی نه وی ورسره ،دريم په معنی دتوجه اومخ کول ويوشی ته ،څلرم په معنی دغلبه کولوپريوشی باندی،پنځم په معنی دارتفاع اوأوچتوالی، دلته له استواء څخه کومه معنی مراد ده؟په دې اړه اختلاف موجود دی ابن جريراستوی دلته ياپه معنی دعلااويا په معنی دارتفع اخيستې ده اوالی جاره يا په معنی دعلی اوياپرخپله معنی پاته ده نوکه دعلا په معنی سی نوبه معنی دآيت په دې ډول سی چی وروسته ترتخليق دمافی الارض جميعاً بلاکيفه لوړسوالله پراسمان باندی اوکه پرخپله معنی پاته سی نوبه معنی په دې ډول سی چی وروسته بلا کيفه پورته سوالله پاک واسمان ته اوابن کثيرفرمايلی دی چی استواء دلته په معنی دقصددی ،کله چی قصد ويوشی ته تام سی نوپه استواءتعبيرورڅخه کېږی،په قرينه ددی په معنی دقصددی چی په الی سره متعدی دی ځينومفسرينوهم دغه قول راجح بللی دی ،سوال، استواء اوقصدواسمان ته خوفرع دوجودداسمان دی حال داچی په وخت داستواءکښی خواسمان موجودنه وو،جواب دسماء لفظ دلته په معنی دجهت دعلو دی،اويامرا دورڅخه ماده دخلقت داسمان ده کومه چی په مثل ددخان يعنی ددوديوشی ووچی الله پاک اسمانونه ورڅخه جوړکړل لکه دحم سجده په يوولسم آيت کښی چی راغلی دی(فسويهن سبع سماوات) دهن ضميروچاته راجع دی اوله تسويه څخه مرادڅه دی اواياااسمانونه أ وه دی اوکه نهه دی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوایااسمانونه مستقل اوخاص خاص جسمونه دی اوکه دهواګانومدارونه دی اویا له نمراوسپوګمۍ وغیره څخه عبارت دی؟ دایوڅوسوالونه دی چی جواب غواړی ،داول سوال جواب دادی چی دهن په ضمیرکښی دوه احتماله دی اول احتمال دادی چی دالسماء ولفظ ته راجع سی خوپه دې شرط چی له سماء څخه خپله متعارفه معنی مرادسی چی اجرام یعنی اسمانونه دی اودجمع ضمیرځکه ورته راجع سویدی سره له دې چی ظاهره دسماء لفظ مفرد ښکاره کیږی چی یاسماء دسماءة جمع دی اویادلته مؤل په جمع دی،اودوهم احتمال دادی چی دغه ضمیرضمیرمبهم دی اودسبع سماوات لفظ ئې تفسیرواقع سویدی لکه په دې قول کښی نعم رجلاً زید اوددوهم سوال جواب دادی چی تسویة یعنی برابره ول دیوشی دوې معنی وی لری اوله یی مشهوره معنی ده هغه داده چی یوشی موجودوی خوکوږوی بیابرابراوسیده کړسی،دوهمه معنی یې داده چی یوشی له اوله لاسیده بې کجوالی پیداکړسی دلته همدغه دوهمه معنی مراده ده ،ددریم سوال جواب دادی چی الله پاک په سورت ملک کښی اسمانونه په طباقاً سره اوپه سورت نبأ کښی په شداداًسره اوپه سورت المؤمنون کښی په طرائق سره موصوف کړی دی اوداټول ددې دلائل دی چی اسمانونه مستقل جسمونه دی نه هوائې مدارونه دی اونه له لمر،سپوږمۍ اوستوروڅخه عبارت دی لکه چی دباطل پرسانوخیال دی،تنبیه په دې باره کښی به چی ایا ځمکه دمخه پیداسویده اوکه اسمان مکمل تحقیق په بل ځای کښی ان شاء الله درته راسی دسبع سماوات د لفظ په نصب کښی پنځه احتماله دی اول احتمال دادی چی بدل سی دهن له ضمیرڅخه دوهم احتمال دادی چی مفعول به سی خوفسویهن به په معنی دفسوی منهن سی دریم احتمال دادی چی حال مقدره سی څلرم احتمال دادی چی تمیز سی پنځم احتمال دادی چی مفعول ثانی سی دسوّی خوسویهن پردغه تقدیر په معنی دصیرهن دی،(وهوبکل شیءعلیم) پوه سه چی دغه جمله تذییل اومقرره دماقبل ده چی خلق دمافی الارض اوداسمانودی اودعلیم په لفظ کښی هغه قسم مبالغه موجوده ده کومه چی په لفظ دعالم کښی نسته خودغه مبالغه ونفس صفت دعلم ته دالله پاک نده راجعه ځکه چی علم دالله پاک داسی واحددی چی تکثراوزیاتوالی پکښی نسی راتللای بلکه دغه مبالغه یې وتعلق اومتعلقاتوته راجع ده نوپه دې وجه چی علم دالله ترکلی اوجزئی اوترمتناهی اوغیرمتناهی اوترموجوداومعدوم ترهرشی پوری تعلق نیولی دی ، پرخپل ذات باندی ئې دداسی لفظ اطلاق کړیدی کوم چی پرمبالغه باندی دلالت کوی،سوال دعلیم لفظ خوله علم څخه جوړ دی کوم چی بنفسه متعدی دی نودلته چی دعلیم لفظ ترکل شیء پوری دباءجاره په واسطه تعلق نیولی دی که با دتعدیت دپاره وی نوعلیم خوپه خپله متعدی دی اوکه دتقویت دپاره وی نوتقویت خو په لام جاره سره کیږی،جواب ددې سوال دادی چی څرنګه چی دعلیم لفظ دمبالغې صیغه ده اودمبالغې صیغې په دې وجه چی پرزیادت باندی دلالت کوی نوداسم تفضیل په ډول په تعدیت کښی له خپلوافعالوڅخه مخالفی دی اوپه تعدیت کښی ئې قاعده داده چه که یی فعل متعدی ؤاودغه اسم تفضیل یاصیغې دمبالغې پرعلم اویا پرجهل باندی دلالت کاوونوپه باجاره سره متعدی کیږی لکه په دغومثالوکښی اعلم به،اجهل به په اسم تفضیل کښی، اولکه علیم به اوجهول به،په صیغودمبالغې کښی اوکه یی دعلم یادجهل معنی نه ورکوله نوبیا په لام جاره سره متعدی کیږی لکه داسم تفضیل په مثال کښی داقول اضرب لزید اودمبالغې په مثا ل کښی

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

داقول دخدای فعال لما یرید اوکه يې فعل متعدی نه ؤنوبیا په هغه حرف جارسره متعدی کیږی کوم چی د ده فعل په هغه سره متعدی کیږی خوداغلبی قاعده ده ځکه رحیم دمبالغې صیغه ده اوفعل یی متعدی دی سره له دې په باجاره سره متعدی کیږی لکه رحیم به،روح المعانی وغیره ،

تنبیه،ددې خبری تحقیق به چی اسمانونه ځودی په بل ځای کښی ان شاء الله درته راسی،

تمت ومن الله التوفیق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقرة د سورت د (۳۰) مبارک آیت تفسیر اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم، ۱۳، برخه

لفظي ترجمه :

(وَ) او (إِذْ)هغه وخت، یعني دریاد کړه اي محمده صلي الله علیه وسلم هغه وخت (قَالَ) چي و ویل (رَبُّ)رب (كَ) ستا(لِ) وه (الْمَلَائِكَةِ إِنِّي)چي بیشکه زه(جَاعِلٌ)پیداکوونکي یم(فِي)په(الْأَرْضِ)ځمکه کښي(خَلِيفَةً)دیوه خلیفه (قَالُوا) وویل دوي یعني ملائکو والله پاک ته وروسته له دې چي دالله پاک ذکرسوئې خبرېي واوریدله دپا ره دعلم حاصلولوپرحالاتوباندي ددغه خلیفه کوم چي الله ئې ودوي ته دپیدا کولواوخلیفه کولوذکروکړچي آدم علیه السلام دی(أَ)ایا(تَجْعَلُ)پیداکوي ته یاگرځوي ته، یعني اي الله پاکه(فِي)په (هَا) دې کښي یعني په ځمکه کښي(مَنْ) هغه څوک (يُفْسِدُ)چي فسادبه کوي (فِي) په (هَا)دې کښي یعني په ځمکه کښي(و)او(يَسْفِكُ)تویوي به(الدِّمَاءَ)ویني یعني په ناحقه سره ،مطلب دملا ئکوله دغي خبري څخه داووچي له خداي پاک څخه ئې ددې پښتنه کوله چي داخلیفه به هم دپیریانوپه ډول کوم چي ترآدم علیه السلام دمخه په ځمکه کښي اوسېدل فساد،تباه کاري کوي اوناحقه خونونه به کوي اوکه به ددې پرخلاف داصلاح کارونه کوي اوله نارواقتلونو څخه به ځان گوري ددې مزیدتفصیل به انشا ءالله په علمي خبرو کښي درته راسي(وَ)حال دادی(نَحْنُ)موږ(نُسَبِّحُ)تسبیح وایو (بِ)سره (حَمْدِ)ثناویلو(كَ)ستا یعني حال دادی چي موږ له ټونقصاناتواوعیبو څخه ستا، اي الله پاکه، پاکي بیانه وواوټول کامل صفتونه وتاته ثابته ووپه دې ډول چي وایوموږمثلاسبحان الله وبحمده (وَ)او(نُقَدِّسُ)نسبت دپا کي کووموږ(لَكَ)تالره(قَالَ)وویل ده یعني الله پاک وملائکوته ددوئ ددې خبري په جواب کښي(إِنِّي)بییشکه زه(أَعْلَمُ)پوهېږم (مَا)په هغه ،یعني په هغوپټواسرارو(لَا)چي نه(تَعْلَمُونَ) (30)پوهېږی تاسي، یعني په هغواسرارو۔

پوسه چي امام بغوي رحمه الله ویلي دي چي الله پاک چي اسمان اوځمکه اوملا ئکه اوجنیان پیدا کړل نوملائکوته ئې په اسمانوکښي اووجنیانو ته ئې په ځمکه کښي سکونت ورکړنوجنیان درازه زمانه په ځمکه کښي واوسیدل وروسته ئې په ځمکه کښي یودبل سره حسدکین اوبغي اوعدا وت شروع کړاوفسادکاري اوخپل منځي اختلافونه اوجنگونه ئې پیل کړل نوالله پاک یولښکردملائکوکوم چي جن ورته ویل کیدل اودجنت خازنان وواوجن هم په همدې وجه ورته ویل کیدل چي دجنت خازنان ووددغه لښکرامیراومرشدابلیس وواودیْ تر دوي ټولوپه علم کښي زیات وونودغه لښکروځمکي ته راکښته سواوپیریانان یې دغروودرواوددریابووجزیروته وشړل اودغه لښکرپه ځمکه کښي سکونت غوره کړاوپه کوموعبادتوچي دوي مکلف ووالله پاک په هغوي کښي تخفیف وکړاوابلیس ته یې دځمکي اوداول اسمان باچاهي ورکړه اودارنگه یې دجنت خازن هم مقررکړنوده به کله په ځمکه کښي دالله پاک عبادت کاوواوکله بې په اسمان کښي اوکله بې په جنت کښي عبادت کاوو بیادده په زړه کښي عجب اوخودبېني پیداسوه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله خپله ځانه سره ئې وويل چي دغه باچاهي ماته الله پاک نده راکړي مګرپه دې سبب چي زه ترټولوملائکوپر الله باندي ډيرقدرمند يم نوپه همدې وجه الله وده اوډده ولښکرته وفرمايل چي ښبکه زه په ځمکه کښي ديوخليفه پيداکوونکي يم ،دبغوي له دغه بيان څخه داخبره ثابتيږي چي ابليس په اصل کښي فرښته وه،مظهري،پوسه چي ددې خبري مکمل تفصيل به وروسته ان شاءالله راسي ـ

تفصيل اوعلمي خبري:

))واذ(

،پوسه چي دواوکلمه دلته عاطفه ده چي له پاره دعطف دقصې داستخلاف دآدم دی پرقصه دپيدايښت دمافي الارض اوداسمانوباندي،پوسه چي داذلفظ ظرف دی دماضي زمانې مبني دی په دې وجه چي له حرف سره له دوووجومشابهت لري اول له دې وجي چي په وضع کښي له حرف سره برابردی،ځکه وضع ئې پردوه حرفه باندي راغلي ده اودوهم له دې وجي چي افتقارومضاف اليه ته لري،اومابعد داذدوه قسمه جمله راځي اول جمله فعليه نوزمانه له فعله څخه فهميږي دوهم جمله اسميه پردغه تقديرفهم دزماني يا له دې څخه کيږي چي خبر ئې فعل وي اويا له دې څخه کيږي چي مضمون ددغي جملې په دې سره مشهور وي چي په فلانۍ معلومه ماضي زمانه کښي واقع سوي دی اوکه پرفعل مضارع باندي دغه کلمه داخله وه نووماضي ته ئې اړه وي اودغه لفظ له ظرفيت سره لازم دی مګرپه هغه وخت کښي چي زمان ورته مضاف سي په دې خبره کښي اختلاف دی چي مفعول به اوحرف تعليل اودمفاجات دپا ره اوظرف مکان اوزائده راتلاي سي اوکه يا، دلته په دغه آيت کښي اذدڅه دپاره ده؟په دي کښي هم اختلاف دی ځني وايي چي زائده ده اوځني وايي چي په معني دقد ده اوځني وايي چي په محل کښي درفع ده دمحذوفي مبتدا خبر ده اي ابتداء خلقکم اذ الخ اوځني وايي چي په محل کښي دنصب ده بنا پرظرفيت باندي دمقدر فعل دپا ره اي ابتدأ خلقکم اذ،اواحياکم اذ،اوځني وايي چيي دمذکور خلقکم مفعول دی اوواوزائددی اوځني وايي چي مفعول به دی داذکرمقدردپاره اوپه اصل کښي مفعول به بل شي دی کوم چي اذ دهغه دپا ره مفعول فيه دی اي اذکر الواقع اذ، اوځني وايي چي دقالوا دپا ره کوم چي په آيت کښي ورسته ذکر دی مفعول فيه دی،(روح المعاني) ،

)قال(

پوسه چي په قرآن کريم کښي دقال نسبت والله ته يوشپيته واره راغلي دی اودقلنا نسبت ورته څلير ويشت واره راغلي دی

)ربک(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي په لفظ درب کښي اودارنګه په اضافت دده کښي وضميرته دنبي عليه السلام اودارنګه په مخاطب ګرځه ولوکښي دده مبارک ومختلفوشيانوته اشاره ده اول وديته چي کوم قسم ربوبيت داالله پاک چي مقتضي دخلق اوپيدا ينښت دخليفه يعني د آدم عليه السلام وونوهغه هغه ربوبيت ووکوم چي ترحضرت محمدصلي الله عليه وسلم پوري متعلق ؤيعني تخليق دآدم په طفيل دده مبارک سويدی لکه چي ابن ا لفارض رحمه الله دحقيقت محمدي له ژبي ځخه په يوه شعرکښي داسي حکايت کړيدی �واني وان کنت ابن آدم صورة،،فلي فيه معني شاهد بابوّتي� ،دوهم وديې شي ته اشاره ده چي دخليفه پيداکول په ځمکه کښي داالله پاک دربوالي له جملې ځخه ده دريم په دغه اضافت اومخاطب ګرځه ولوکښي اظهاردکامل عظمت اولوړوالي دشان دجناب سرورکائنات دی.

)للملائکة(

لام جاره دلته هغه لام دی چي پرمقول لهم باندي داخل دی اوداا‌کثر هم دی په استعمال کښي اوکله دقال له باب ځخه وروسته چي لام جاره ذکر سي نومدخول يې مقول له نه وي اولام اجليه وي ،اودملائکه لفظ په مشهورقول جمع دملأک دی لکه شمائل اوشمأل ،اوملأک مقلوب دمألک دی کوم چي له الوکة ځخه جوړدی چي په معني درسالت دی په دغه لفظ کښي دتالفظ ځني وايې چي دمبالغي دپاره دی اومشهوردادی چي دپاره دتانيث دجمع دی ځکه په هره جمعه کښي دوئ تانيث معنوي معتبره وي په سبب دديې چي دهري جمع په جماعت سره تاويل کيږي -

دملائکوحقيقت څه دی؟

په دې باره کښي اختلاف دی سره له دې چي پردې خبره باندي ټول متفق دي چي ملائکه موجوددي،اکثرودمسلمانانوداويلي دي چي ملائکه نوراني جسمونه دي کوم چي په اذن داالله په مختلفواوبيلابيلوشکلوکيدلاي سي ،اودنصاري ؤعقيده داده چي ملائکه عبارت دي له هغواروحونودانسانانوڅخه چي له بدنوڅخه جلاسوي وي اونيک ارواحونه وي او کوم چي شريرارواحونه وي اوله بدنوڅخه جلاسي نوهغه دوي له شيطانانوڅخه عبارت بولي ، اوبت پرستان بياپه دې عقيده دي چي ملائکه عبارت دي له ستوروڅخه کوم چي سعداونيک بخته ستوري دي نوهغه ملائکه درحمت دي اوکوم چي نحس اودبدبختۍ ستوري دي نوهغه ملائکه دعذاب دي اوفلاسفه وايي چي ملائکه له مادې څخه مجردجواهردي کوم چي له انساني روحونوڅخه په حقيقت کښي مخالف دي اوځني ددوي وايي چي ملائکه عبارت دي له عقولوعشره ؤڅخه اوله نفوسوسماويه ؤڅخه کوم چي اسمانوله حرکت ورکوونکي دي،

پوسه

چي زموږاهل سنت والجماعت په نزدملائکي پر دوه قسمه دي يوقسم هغه ملائکه دي چي داالله پاک په معرفت کښي غرق دي اومنزه دي له مشغولتيا څخه په غيرداالله پاک سره ودغوملائکوته عليون اومقربون ملائکه ويل کيږي اوداهغه فرشتې دي چي ددوي په شان کښي الله پاک فرمايلي دي چي،يسبحون الليل والنهار لايفترون،اوبل قسم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

هغه ملائكه دي چي له اسمان څخه بياترځمكي پوري دمخلوقاتودكارتدبيركوي ودغوملائكوته، مدبرات امرا،ويل كيږي اودهمدغوملائكوپه باره كښي االله فرمايلي دي چي �لايعصون الله ماامرهم ويفعلون مايؤمرون�، بيا په دوي كښي ځني سماوي دي اوځني ارضي دي اوپه عدداوشميردملائكوماسوي له الله پاک څخه هيڅوک علم نلري اودوي په هيئتواوپه لوي والي كښي تفاوت سره لري اودوي په خپل شكل كښي يواځي دپاكونفسوخاوندان ليدلاي سي وبس اوكله ملائكه په شكل كښيي ددابسي بدنوشكاره سي چي عام اوخاص خلګ يي ټول ليدلاي سي سره له دي چي دوي په خپل اصلي شكل كښي باقي وي حتي ځنوعلماؤوويلي دي چي كله چي به حضرت جبريل دنبي عليه السلام په حضوركښي ددحيه كلبي په شكل كښي ښكاره سونوپه دغه وخت كښي به دي په سدرة المنتهي كښي ؤ،روح المعاني،

)جاعل(

پوسه كه جاعل په معني دمصيرسي نوبې اول مفعول دخليفة لفظ سي اودوهم مفعول بې دفي الاض لفظ سي اوكه په معني دخالق سي نوخليفة بې مفعول سي اوفي الارض بې متعلق مقدم سي

)خليفة(

پوسه چي خليفه وهغه چاته ويل كيږي چي دبل چاخِلاِ فت كوي دلته مرادله خليفه څخه آدم عليه السلام دی اومرادله خلافت څخه دده ياخلافت دده دی دالله پاک په دې ډول چي دي به په ځمكه كښي دالله حكمونه جاري كوي اودالله پاک بندګانوته به هدايت كوي اووالله ته بي راجذبه وي خودانه په دې وجه چي الله پاک العياذبالله عاجزدی محتاج دی وخليفه ته اويايي په علم كښي كوم كمبوددی بلكه له وجي دقصوردخلګوله قبول څخه دفيض له الله پاک څخه بې له واسطې دارنګه هرنبي په دغه مذكوره معني دالله دالله پاک خليفه ګڼل كيږي ،مظهري ،اويامرادله خليفه څخه په دې معني خليفه مراددی چي دهغه چاپرځاي باندي به وي كوم چي ترانسان دمخه يې په ځمكه كښي هستوګه كوله لكه جنيات اوياله خليفه څخه دامطلب دی چي ددغه خليفه ځني افرادبه دځنونورودده له افرادوڅخه خليفه ګان ګرځي لكه چي همداسي ده ځكه ځني له انسانانوڅخه مړه كيږي اوځني نوريې پرځاي باندي پاتيږي پراول تقديرخليفه په معني داسم مفعول دی اوپردهم تقديرپه معني داسم فاعل دی اوپردريم تقديرددواړواحتمال لري ،پوسه چي دخليفه دلفظ مصدرخَلْفاًاوخِلافَةً راځي چي په معني دوروسته راتللويا وروسته كيدلويادبل پرځاي قائم كيدلوراځي اوتاء پكښي دپاره دمبالغي ده اوخليف هم په دغه معني راځي خودخليف جمعه خلفاءراځي لكه مثلا دالاعراف په نهه شپيتم آيت كښي اودخليفه جمعه خلائف راځي لكه دالانعام په يوسل اوپنځه شپيتم آيت كښي،ابن كثير وغيره،

)اتجعل فيها من يفسدالاية(

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي دلته يو سوال کيږي چي جواب غواړي سوال دادی چي داخودملائکودخوايوقسم اعتراض ووپرالله پاک باندي په دې ډول چي ته اي خدايه ولي داسي خلگ په ځمکه کښي پيداکوې چي هغه به فسادپه ځمکه کښي کوي اوناحقه ويني به تويه وي اودارنګه داقول ددوي طعن ووپربني آدم باندي اودادواړه دملائکه ؤله شان سره بيخي نامناسب وو؟ددې سوال مفسرينومختلف جوابونه کړيدي خوله جملې دهغوئ څخه زه دوه جوابونه کوم چي زماپه فکرډيرپه زړه پوري دي درته ذکرکوم اول جواب دادی چي ددوي په دغه قول کښي اعتراض اوطعن مقصودنه ووبلکه ددې کارپرسر اوپرالهي حکمت باندي يې علم حاصول مطلب ووچي الله پاک داسي څوک په ځمکه کښي خليفه کوي چي فساد اوخون به ورڅخه صادريږي اوموږدځمکي خليفه ګان نه مقرره وي سره له دې چي د تسبيح اوتحميد اودتقديس وظيفې ترسره کوواوله هرقسم ګناه څخه اجتناب کوونوپه دې کښي به الله جل جلاله کوم قسم عظيم حکمت لري خوپردغه تقديرداسوال پيداکيږي چي وملائکوته داپه څه معلومه سوه چي دغه خليفه به فساداودوينوتويول کوي؟جواب ددې سوال دادی چي دالله پاک په اخبارسره دوئ ته دامعلومات وسواويادوئ ددغه خليفه قياس پرجنياتووکړ،اودوهم جواب دادی چي ددوي مقصدداوو،چي اي الله ته چي دغه خليفه پيداکوې نودابه داسي څوک وي چي دده په افرادوکښي به داسي اشخاص پيداکيږي چي په ځمکه کښي به فسادکوي اوويني به تويوي اوکه به علي الاطلاق دغه خليفه صالح اوتالره حامداومسبح اومقدس وي نوکه اول ډول وي نوبياخوظاهراًدده نه پيدا کول مناسب ښکاري نواي الله هغه دقيق اوپټ حکمت ستا په پيداکولودده کښي څه دی اوکه دوهم قسم وي نوبياخو دغه وظيفه همداموږاجراکوونوچي موږ ته دځمکي خلافت نه سپارې اوبل خليفه پيداکوې په دې کښي دي الهي حکمت څه دی ،امام شعراني له خپل شيخ خواص رحمهما الله څخه نقل کړيدی چي له ګناؤڅخه معصوم والي داسمانودملائکوصفت دی نه دځمکي دفرشتوهمداسبب دی چي له ابليس څخه عظيمي ګناوي صادري سوي ځکه چي دئ دځمکي له ملائکوڅخه ووکومي چي به په جبل ياقوت کښي چي په مشرق کښي په نزددخط استواکښي واقع دی اوسيدلې نوبنا پردغه خبره باندي که دغه قول دوی داعتراض په ډول کړي و ي هم امکان به ولري اوپه ځينورواياتوکښي راغلي دي چي دغه اعتراض کوونکي لس زره تنه ووچي اورباندي نازل سواوتېول يې وسوځل اوچاويلي دي چي دغه معترض تنهاابليس وونوروفرشتوته مجازا ددې قول نسبت سويدی لکه په دې قول کښي، بنو فلان قتلوزيدا،حال داچي قاتل يونفروي په دوئ کښي،مظهري ،روح المعاني وغيرهما

)ونحن نسبح(

پوسه چي ددغه واوپه لفظ کښي دوه احتماله دي اول داچي علتيه سي اومدخول يې علت سي دکلام محذوف ،اي لم نقل هذا القول اعتراضا عليک ياربنا لانانسبحک الخ فکيف نعترض عليک ،اودوهم احتمال دادی چي حاليه سي،سوال داقول خودملائکوپرتزکيه باندي دځانوددوئ اوپرفخرکولوددئ په تسبيح وغيره سره دلالت کوي سره له دې چي داکارګناه اوملائکه له ګناؤڅخه معصوم دي؟ددې سوال يوجواب دادی چي تزکيه دځان هلته ګناه ده چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دکبراودفخرپه ډول وي اوملائکه لکه انبياء له فخراوکبرڅخه معصوم دي اوبل جواب يې دادئ چي داکلام ددوئ دتزکيې په نيت نه ووبلکه بيان دواقع يې وکړدپا ره دمعرفت دالهي حکمت په پيداکولودمذکورخليفه کښي

)بحمدک(

با جاره دلته دپاره دمصاحبت ده اي نسبحک تسبيحا مصحوبا بحمدک اونسبحک متلبسين بحمدک ـ

دتسبيح اوحمد اوتقديس فرق،

پوسه چي دالله پاک په صفاتوکښي علماؤمختلف تقسيمونه دمختلفواعتباراتوپه وجه کړيدي مثلايوتقسيم يې په دې ډول کړيدئ چي صفتونه دالله دوه قسمه دي اول سلبي صفتونه لکه داچي الله پاک عاجز ندئ جسم اوبدن نلري جوهرندئ عرض ندئ اوداسي نور اودوهم ثبوتي صفتونه لکه داچي الله عالم دئ قادردئ سميع دئ بصيردئ نوتسبيح دخداي پاک دادئ چي دالله دسلبي صفتوبيان اواظهار وکړي مثلا داسي ووايې چي سبحان الله يعني پاکي ده الله لره له ټولوناقصوصفتوڅخه اوله ټولوعيبوڅخه يعني مثلا الله بې قدرته ندئ بې علمه ندئ فناه کيدونکي ندئ او ثبوتي صفتونه دالله بيادوه قسمه دي اول جمالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي يې وبندګانوته نفعه موجوده وي لکه رحمت مغفرت حلم اوداسي نوراواودوهم جلالي صفتونه کوم چي عبارت دي له هغوصفتوڅخه چي په معني کښي يې وبنده ګانوته تکليف اوضررپروت وي لکه قهارواول قسم ته اکرام اوودوهم ته جلال ويل کيږي لکه په دې قول دخداي کښي ،ذوالجلال والاکرام، حمدودې ته ويل کيږي چي دالله دثبوتي صفتوله جملې څخه داکرام دصفتواثبات اواظهار وکړسي مثلا داسي وويل سي چي الحمدلله يعني هرکامل صفت داکرام اودجمال ثابت دئ خاص الله لره چي هغه کامل صفت لکه کامل حلم اوکامل رحمت وغيرهمااوتقديس وديته ويل کيږي چي دجلال صفتونه والله ته ثابت کړه سي مثلاداسي وويل سي چي الله قدوس يعني الله موصوف دئ په صفاتوکامله ؤدجلال سره همداسبب دئ چي قرطبي اوابن جوزي د،نقدس، دلفظ معني په ،نعظمک ونکبرک،سره کړيده ،اودوهم فرق دتسبيح اودتقديس ځني علماء په دې ډول کوي چي تسبيح بيان دتنزه اوپاکوالي دصفتو دالله دئ له نقصاناتوڅخه اوتقديس بيان دتنزه دذات دالله دئ له نقصاناتوڅخه ،اوقاضي ثناءالله رحمه الله دتسبيح اوحمد فرق له تقديس څخه دلته په دې ډول بيان کړيدئ چي اول دوه له الله سره تعلق لري اوتقديس دلته راجع دئ ونفسودملائکوته اولام جاره په لفظ دلک کښي اجليه دئ نوبه معني د ونقدس لک، داسي سي،ونقدس انفسنا اي نطهرهامن الذنوب لاجلک اي لاجل رضاءک (قال اني اعلم مالاتعلمون) پوسه چي داقول الله پاک دملائکوددې قول په جواب کښي الله فرمايلي دئ چي اتجعل فيهاالخ،الله پاک په دغه مبارک قول سره وملائکوته په اجمالي ډول داسي جواب ورکړيدئ چي سره له دې چي ددغه خليفه دپيداکيدووروسته به په ځمکه کښي هغه څه رامنځ ته کيږي کوم چي تاسي يې ذکروکړ چي فساداوپه ناحقه وينه تويول دي،داسي ډيرمصلحتونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوحکمتونه سته چي ددغه خليفه وتخليق ته ترجيح ورکوي اودپيداکولوتقاضاپې کوي البته تاسي ته پرهمدغوحکمتونوباندي علم نسته اوتنهاوماته هغوئ معلوم دي،

پوسه چي دغه قول دخداي پاک همدارازنورشرعي اوعقلي دليلونه پردې باندي دلالت کوي چي الله پاک يوکاربې حکمته نه کوي خوسره له دې به هرمسلمان داعقيده لري چي په ايمان اوپه شرعي اعمالوکښې دا ضرورنه ده چي مسلمان ته به دالله دهرکاراوحکم حکمت معلوم وي همداسبب دی چي شريعت دالله داوامرواونواهيوودحکمتوله بيانه ولوڅخه په اکثرو ځايو کښي ساکت پاته سويدی‌دی،

اعلم،

لفظ يادواحدمتکلم صيغه ده اوياداسم تفضيل صيغه ده مضافه ده ومالاتعلمون ته خوتفضيلي معني ورڅخه مرادنه ده مګرعلامه آلوسي په روح کښي داسم تفضيل احتمال ردکړيدی۔

تمت ومن الله التوفيق،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دالبقره دسورت د،۳۱،مبارک آيت تفسير اوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم،۱۴،برخه

وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا ثُمَّ عَرَضَهُمْ عَلَى الْمَلَائِكَةِ فَقَالَ أَنْبِئُونِي بِأَسْمَاءِ هَؤُلَاءِ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ) 31(

لفظي ترجمه:

(وَ)او(عَلَّمَ)وښودل ده، يعني الله پاک(آدم)آدم عليه السلام ته (الْأَسْمَاءَ)نومونه (كُلَّ)ټول(هَا)ددوئ يعني دنومو،يعني الله پاک وآدم ته دپاسنيواوځمکنيودټولوشيانونومونه وروښودل مثلاًپه دي ډول چي ددغه شي نوم کاسه ده اوددغه نوم بدنۍ ده اوددغه شي نوم ډوډۍ ده په دغه ډول يې دهرشي له مخلوقاتو څخه نوم وده مبارک ته وروښودی نورمکمل تفصيل ددې به په علمي خبروکښي ان شاء الله درته راسي(ثُمَّ)بيائې (عَرَضَ)وروړاندي کړل ده يعني الله پاک (هُمْ) دوئ ،يعني دغه شيان کوم چي ددوئ نومونه ئې وآدم عليه السلام ته وروښودل (عَلَى)پر(الْمَلَائِكَةِ)ملائکوباندي ،يعني هغه شيان الله پاک وملائکوته ورپيش کړل(فَ)نو(قَالَ)وويل ده ،يعني الله پاک وفرښتوته(أَنْبِئُو)خبرراکۍ تاسي(نِي)ماته(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومونو(هَؤُلَاءِ) ددغو،يعني ددغوشيانويعني راوښه ياست تاسي وماته نومونه ددغوشيانو(إِنْ)که چيري(كُنْ)ياست(تُمْ)تاسي يعني اي فرښتو(صَادِقِينَ) 31) رښتيا ويونکي ،يعني په خپل دغه قول ستاسي کښي چي ويل موچي ترهرچا په خلافت دځمکي سره موږلايق يوامام بغوي فرمايلي دي چي کله چي الله پاک وملائکوته وويل چي زه په ځمکه کښي يوخليفه پيدا کوم نوملائکوپه خپل منځ کښي سره وويل چي پيداکوي دي رب ځمورهرهغه چي اراده يې وي اوخوښه ئې وي موږباک نه په کوځکه الله پاک هيڅ داسي څوک نه پيدا کوي چي ترموږدي پرده باندي عزتمند وي اوکه بيا داسي هم وسي نوداخبره خوبه خامخاوي چي موږبه ترهغه زيات عالمان يوځکه چي موږترهغه دمخه پيداسوي يواوهغه څه موليدلي دي چي ده نه دي ليدلي نوپه دې وجه الله علمي فضيلت دهمدغه خليفه حضرت آدم عليه اسلام پردوئ باندي ودوی ته ور ښکاره کړ ،مظهري،

،تفصيل اوعلمي خبري

،)وعلم آدم(

ايادآدم دخليفه ګرځولوخبره الله پاک وملائکوته دمخه ترتخليق دده وکړه اوکه وروسته؟علامه آلوسي په روح کښي فرمايلي دي چي له دغه کلام څخه داالله پاک چي ،وعلم آدم، الآية داسي فهميږي چي دغه خبره ئې ترتخليق دده وروسته وفرښتوته وکړه اودده په حضورکښي ئې ورته وکړه ځکه الله پاک ابتداپه بيان دتعليم دده کړيده اودده دتخليق ذکرئې له اني جاعل في الارض الخ څخه وروسته ندی کړي پردغه تقديرباندي د،وعلم آدم ،جمله دقال اني

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اعلم مالاتعلمون پرجمله باندي عطف ده اوځینوویلي دي چي داخبره دده ترتخليق دمخه الله وفرښتوته وکړه اودوئ جمله دوعلم آدم الخ پرمقدره جمله باندي معطوفه بولي، اي فخلقه وعلم،روح وغيره، آدم عليه السلام ته الله پاک دشيانودنومونوتعليم په څه ډول وکړ؟ددې پښتني جواب دادئ چي شاه عبدالعزيز رحمه الله فرمايلي دي چي ځينوداسي ويلي دي چي تعليم دنومونوآدم ته په دوه ډوله وسواول ډول يې داووچي دونه قدري نومونه چي تخاطب اوافاده اواستفاده پرهغه قدرموقوفه وه بې له واسطې دالفاظوعلم دهغوئ دده په زړه کښي الله پاک ورواچاوه اودوهم ډول يې داؤچي له قدرضروري څخه پرته دنورونوموتعليم يې په واسطه دکلام اوالفاظوورته وکړخوداخبره شاه صاحب نامناسبه ګڼلي ده اودايې ويلي دي چي دټولونومونوتعليم الله پاک وده ته په دې ډول وکړچي علم دهغوئ ئې په زړه کښي ورواچوئ بې له کلام اوالفاظوڅخه البته دځنوتعليم خوئې دده له پيدايښت سره سم ورته وکړلکه چي روايت دئ چي دده مبارک روح لاوټول بدن دده ته نه وه داخله سوئې چي عطسه اوتُرُچَل ئې وکړل اوددې په شکريه کښي ئې الحمدلله وويله اوددې په جواب کښې يې له سامعينوملائکوڅخه يرحمک الله واوريدل اودنوروټولونومونوتعليم ئې له پيدايښت څخه وروسته ورته وکړاوځنوعلماؤويلي دي چي تعليم دالله پاک بنده ګانوته دوه قسمه دئ اول قسم تعليم دالله پاک دئ انبياؤته داپه واسطه دوحي دئ دوهم تعليم دالله پاک دئ نوروخلګولره داپه واسطه دانبياؤوغيرهم دئ وآدم ته تعليم دنومونوپه ذريعه دوحي سره ؤ(آدم)پوسه چي جواليقي اونوروډيروعلماؤويلي دي چي دآدم لفظ عربي لفظ دئ اوپروزن دافعل دئ اوله آدمة څخه په ضمه دهمزه اوپه سکون سره ددال جوړ دئ اومعني ئې سمرة يعني غنم رنګي ده اوځني دسمرة معني په سپينوالي سره کوي آدم عليه السلام په رنګ کښي سپين اوسوروواوياله اَدَ مَة څخه په فتحه سره دهمزه اوددال جوړدئ کوم چي په معني دقدوه اودمقتدا دئ اوياماخوذ دئ له اديم الارض څخه کوم چي ومخ اوظاهري برخي دځمکي ته ويل کيږي لکه چي په صحيح حديث کښي کوم چي ترمذي اوحاکم ئې روايت کړيدئ راغلي دي چي الله پاک آدم عليه السلام له داسي يوه موټي خاوري څخه پيدا کړچي له ټوله مخه دځمکي رااخيستل سوئ ؤنوپه همدې سبب اولادده پيدا کيږي پرطريقه درنګو اوصفتو دځمکي يعني لکه دځمکي داجزاؤاوقطعوچي رنګونه اوصفتونه سره بدل دي نودانسانانورنګونه اوصفتونه هم دغه ډول بدل سره راځي اوځينوعلماؤويلي دي چي دآدم لفظ عجمي لفظ دئ اوپر وزن دفاعل دئ لکه چي اکثرعجمي نومونه په همدغه وزن راغلي دئ لکه تارخ، آزروغيره پر اول تقدير د آدم اصل أآدم وو، تنبيه، پوسهچي الله پاک په قرآن کريم کښي د اوويشتو نبيانوعليهم السلام نومونه ذکر کړيدي، (۱) آدم (۲)موسي (۳)ابراهيم (۴)اسماعيل (۵)اسحاق (٦)يعقوب (۷)عيسي (۸)هارون (۹)داؤد (۱۰)نوح (۱۱)عمران (۱۲)زکريا (۱۳)يحيي (۱۴)ايوب (۱۵)يونس، ذوالنون، (۱٦)سليمان عليه السلام (۱۷)يوسف (۱۸)الياس (۱۹)اليسع (۲۰)هود (۲۱)شعيب (۲۲)صالح (۲۳)لوط (۲۴)ادريس (۲۵)ذوالکفل (۲٦)عزير (۲۷)محمد، علي نبيناوعليهم الصلاة والسلام (الاسماءکلها) دغه نومونه چي الله وآدم ته وروښودل د کوموشيانو نومونه وو؟ په دې باره کښي مفسرينو مختلف قولونه ذکرکړيدي چي تفصيل ئې دادې، اول دا د ستورو نومونه وو، دوهم د آدملائکو نومونه وو، دريم دا نومونه عبارت وو له مختلفو لغتو او ژبو څخه لکه عربي فارسي پښتو وغيره چي بيا همدغه لغتونه د آدم عليه السلام په

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اولاده کښي تقسيم سويدي، څلورم دا د ټولو هغو شيانو نومونه وو کوم چي په هغه وخت کښي موجود وو او دا راز د هغو ټولو شيانو نومونه وو کوم چي د قيامت تر ورځي پوري پيدا کيږي، پنځم مراد له دغو اسماؤ څخه صفتونه او خاصې دا شياؤ دي ځکه الله پاک وآدم عليه السلام ته دهرشي صفات اوخواص وروښودل،شپږم مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دټولوشيانودي که پاسني وي اوکه ځمکني وي جوهري وي اوکه عرضي وي خوپه اعتبارددلالت ددغوشيانوپرالله جل جلاله باندي اوپه اعتباردظهوردالله پاک په بلاکيفه ډول په دغوشيانوکښي اودغه شيان په همدغودوواعتباروسره نومونه دالله پاک بلل کيږي په همدې وجه ويل کيږي چي نومونه دالله پاک غيرمتناهي دي ځکه هرشي چي ووجودته راسي نوهغه دالله پاک له نوموڅخه يونوم بلل کيږي دغه اخيري قول علامه آلوسي داهل ا لله اوصوفيه ؤبللي دی اودغه قول ته ئې ترجيح ورکړيده،اوم قاضي ثناءالله رحمه الله په تفسيرمظهري کښي وروسته له دې چي اکثرذکرسوي قولونه ئې غيرمرضي بللي دي په دې استدلال سره چي مداردفضيلت خوپه کثرت دثواب اوپه مراتبو دقرب سره دی نه په مذکوره شيانوسره ودې قول ته ترجيح ورکړيده چي مرادله دغواسماؤڅخه نومونه دالله پاک دي خونه په هغه معني سره چي علامه آلوسي ذکرکړيده بلکه مراد دده له اسماؤدالله پاک څخه هغه دي کوم چي په متعارف ډول دالله پاک نومونه بلل کيږي لکه الله يارحمان يارحيم بياده پرخپل ځان باندي په دې ډل سره اعتراض کړيدی چي نومونه دالله پاک خوغيرمتناهي دي په دليل ددې قول دالله چي،لوکان البحرمداداالکلمات ربي لنفد البحر قبل ان تنفدکلمات ربي،اودارنګه رسول عليه السلام په يوه دعاکښي داسي ويلي دي، اسئلک بکل اسم سميت به نفسک اوانزلته في کتابک اوعلمته احدا من خلقک اواستأثرت به في علم الغيب عندک،رواه الحاکم وابن حبان وابن ابي شيبه والطبراني واحمد،نودغه حديث خوپردې باندي دلالت کوي چي دالله پاک په نومونوکښي ځني داسي نومونه سته چي له الله څخه پرته وبل هيچا ته ندي معلوم ؟بياده ددې سوال جواب په دې سره کړيدی چي مرادله تعليم څخه داسماؤوآدم ته تعليم په وجه اجمالي سره دی اوآدم عليه السلام ته علم اجمالي پراسماؤدالله پاک حاصل سو ځکه چي وده ته معيت دذات دالله پاک حاصل سونوپه دې وجه دده دالله له هرنامه اوصفت سره مناسبت تامه پيداسونودیْ په دې ډول سوچي وهرنامه ياصفت دالله ته ئې توجه کړيواي نوهغه وده ته تجلي کوله شاه عبدالعزيزرحمه الله دابن عباس اوبن جريردروايت مطابق ويلي دي چي مرادله دغواسماؤڅخه داشياؤنومونه دي لکه اوښ غويئ پسه اوداسي نورده ويلي دي چي الله پاک وآدم ته دهرشي نوم وروښودي ځکه چي دده دخلافت دپاره علم پرحقائقوداشياؤضرور وواودارنګه داهم ورته ضروروه‌چي داشياؤخواص اوګټي اوفائدې اوضررونه وپيژني نودمقدمې په ډول يې اول دهرشي نوم وروښودیْ او بيائې داتعليم ورته وکړچي فلان شي داخاصي اوفائدې لري اودائې ضرررونه دي وهکذامذکورپه حواله دابن عساکر اودحاکم يومرفوع حديث هم په دې ډول ذکرکړيدی چي داسلام پيغمبرفرمايلي دي چي الله پاک وآدم عليه السلام ته په ضمن کښي دتعليم داسماؤپه زرهاؤحرفتونه اوکسبونه ورايزده کړل اوورته وې فرمايل چي اي آدمه وخپل اولادته ووايه چي که له دنياڅخه صبرنسی کولاي نو ددغوکسبوله لاري دنيا حاصله وی اوپه دين سره د دنياطلب مه کوی ځکه دين ځمادپاره دی افسوس دی پرهغه چاباندي چي ددين په کاروسره طلب ددنيا کوي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)كُلها (

پوسه چي مرادله دغه استغراق څخه استغراق عرفي مراددی نه استغراق حقيقي اوقرطبي له نحاس څخه نقل کړيدی چي مرادله الاسماءڅخه اسماءاجناس اواسماءانواع دي لکه انسان حيوان ځمکه اسمان ښځه نروغيره نه داشخاصونومونه،ديلمي له ابونافع څخه روات کړيدی چي رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايلي دي چي ځمادامت تصويرونه په ختې اواوبوکښي الله را ښکاره کړل اوپرتولواسماؤعالم سوم لکه څرنگه چی آدم پرتوواسماؤعالم سوي ؤ،فتح العزيز

(ثم عَرضهم)پوسه چي دهم ضميردعرضهم په جمله کښي واشياؤاومسمياتوته راجع دی کوم چي دهغوئ نومونه وآدم ته وروښودل سول داسوال دي نکيږي چي په دې سره خواضمارقبل الذکرلازميږي ځکه چي پردغومسماگانوباندي دالاسماءلفظ التزاماًدلالت کوي اوداپه ذکردمرجع کښي کافي دی اوداسوال دي هم نکول کيږي چي په دغومسمياتوکښي خوذوي العقول اوغيرذوي العقول دواړه داخل دي اودهم ضمير خوتنها دذوي العقولودپاره دی ځکه چي دلته دشرف په وجه دذوي العقوپرغيرذوي العقولوباندي تغليب سويدی ،الله پاک ددغوشيانوعرض پرملائکوباندي په څه ډول وکړ؟صاحب دفتح العزيزويلي دي چي ددغوشيانوتصويرونه يي وملائکوته پيښ کړل اوورته وې فرمايل چي ددغونومونه څه دي اوځنونورومفسرينوذکرکړيدي چي دهمدغوشيانوله جملې څخه ئې يوشي و دوئ ته عرض کړاوورته وې فرمايل چي ددغه نوم اوصفتونه راوښه ياست اوعلامه آلوسي په روح المعاني کښي ددې مختلفي طريقي ذکرړيدي اول داچي ددغوشيانوتصويرونه ئي دملائکووزړونوته ورواچيول ،دوهم داچي چي دکوچنيوسروميږانوپه شکل ئې ورته ښکاره کړل دريم داچي ددغوشيانو صورعلميه ئې ورته ښکاره کړل کوم چي داهل الله په اصلاح کښي اعيان ثابته ورته ويل کيږي څلورم داچي دغه شيان يې په هغه عالم کښي ورته ښکاره کړل په کوم کښي چي اعراض هم جسدونه لري(فقال انبئوني) دفالفظ يا دپاره دتفصيل دی اويادتعقيب دپاره دی ،تدبر،اوامردلته دتکليف دپاره ندی چي تکليف بمالايطاق لازم سي بلکه دتعجيز دپاره دی يعني دپاره داظهار دعجز ددوئ دی دانبئوافعل له انباءڅخه جوړدی اوانباء په اصل کښي ومطلق اخبارته ويل کيږي اوکله يي اطلاق پرداسي خبوروکولوباندي هم کيږي کوم چي په هغه کښي غټه فائده موجوده وي اوعلم اوياغلبه دظن په حاصليږي اوځينوويلي دي چي وهغه خبوروکولوته ويل کيږي چي اعلام پکښي موجودوي، دانبئوني لفظ دلته دعلموني پرلفظ باندي له دؤوجوغوره سويدی اول له دې وجي چي په تعليم کښي خوافاده دعلم مقصود وي کوم چي دلته صحت نلري اوانباءعامه ده اودوهم له دې وجي چي دلات راسي پرعظمت دشان ددغواسماؤځکه انباءله نبأ څخه جوړدی کوم چي وهغه خبرته ويل کيږي چي عظيم اوخطير وي ۔

،تمت ومن الله التوفيق والحمدلله رب العلمين،

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د،۳۲، آیت تفسیر او علمی تحقیق

تفسیر فضل الرحیم، ۱۵ برخه، پ، الم،

سُبْحَانَكَ لَا عِلْمَ لَنَا إِلَّا مَا عَلَّمْتَنَا إِنَّكَ أَنْتَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ) 32 (

لفظي ترجمه

(قَالُوا)وويل دوئ ،يعني ملائکووالله پاک ته (سُبْحَانَ)پاکي ویل(كَ)ستا،یعني پاکي وایوپاکي ویل ستا،مطلب داچي اي الله پاکه نسبت دپاکي کوومږ تاته له ټولونقصاناتواواعتراضاتو څخه په دې ډول چي ته له ټولوعیبواونقصاناتوڅخه پاک یې اوستا پرهیڅ کاراوګفتارباندي داعتراض ګنجایش اوځاي نسته(لَا)نسته(عِلْمَ)هیڅ علم (لَنَا) موږلره،یعني پرهیڅ شي باندي (إِلَّا)مګریعني مګرسته موږلره علم(مَا)پرهغه باندي (عَلَّمْ)چي راښودلي دی(تَ)تا(نا)موږته،یعني فرښتوالله ته وویل چي موږته صرف پرهغوشیانوباندي علم سته کوم چي تا هغه وموږته اي الله پاکه راښودلي دي(إِنَّ)بیشکه(كَ)ته،یعني اي ربه(أَنْتَ)ته خاص(الْعَلِيمُ)ښه عالم ئې(الْحَكِيمُ) (32) خاونددحکمت یې یعني هیڅ کاراوګفتارستاله حکمت څخه خالي ندی ،

تفصیل اوعلمي خبري،

)قالواسبحانک (

داجمله مستانفه ده په استیناف بیاني سره جواب دسوال دی ګواکي دلته داسي سوال وسوچي کله چي الله وملائکوته داسي وفرمایل چي ددغوشیانوله نوموڅخه خبرراکړی نودوئ په جواب کښي والله پاک ته څه وویل نوالله وفرمایل چي قالوا،الخ ،پوسه چي علامه آلوسي ذکرکړیدي چي هغه جملې چي په قول سره مصدري وي اوځني ددوئ پرځنونوروباندي مرتبي وي نوددئ په منځ کښي په حرف عطف سره راتګ نکول کیږي بلکه په معنوي ترتیب اوربط سره اکتفا کړه کیږي ،پوسه چي دسبحان په لفظ کښي دصیغې په اعتباردرې احتماله دي چي درې سره دائمه ؤدلغت اودمفسرینوپه قول ثابت دي لکه قاضي بیضاوې اوجارالله زمخشري وغیره اول احتمال دادې چي مجردمصدرسي دوهم احتمال دادی چي علم مصدرسي په معني دتسبیح هغه تسبیح چي په معني دتنزیه دی دریم احتمال دادی چي اسم مصدر سي په معني دتسبیح،دسبحانک لفظ یامفعول به دمحذوف فعل دی اي نعتقدسبحانک یعني اي خدایه عقیده لروموږپرپاکي ستا اویا مفعول مطلق دفعل محذوف دی اي نسبح سبانک اي تسبیحک اوحذف دفعل یې پردوهم صورت باندي دشیخ رضي وغیره دقول مطابق وجوبي قیاسي دی ځکه بنا پرقول ددوئ هرمصدرچي دده فاعل یامفعول به له ده څخه وروسته په دې ډول ذکرسي چي دغه مصدر ورته مضاف

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وي لکه دلته اويا په حرف جرسره لکه په دې قول کښي حمداًله نوفعل ئې په حذف وجوبي قياسي سره حذف کيږي دلته که سبحان مجردمصدرسي نواضافت ئې وفاعل ته دی چي د،ک،ضميردی اوکه اسم مصدرسي په معني دتسبيح اوياعلم مصدرسي نواضافت ئې ومفعول ته دی، پوسه چي تسبيح دتفعيل باب دی کوم چي کله دايجاددپاره راځي لکه بالفرض چي تسبيح په دې معني واخلې چي جعل الشخص منزهاً نودپاره دايجادسواوکله دانتساب دپاره راځي مثلازه ووايم عظمت زيداً اومرآد مي داوي چي نسبت دلوئې مي وکړوزيدته ،والله پاک ته چي هرځاي نسبت دتسبيح په نسبت ايقاعي سره راسي نودانتساب په معني وي،بيا انتساب دپاکي والله ته دوه قسمه ده اول اختياري دی،اودوهم غيراختياري دی غير اختياري انتساب دپاکي والله ته ترمومن اوترذي عقله پوری اختصاص نه لري بلکه جماد اوکافرته هم شامل دی ځکه غيراختياري انتساب دپاکی والله ته عبارت دی له دلالت څخه دوجوددهرممکن پرپاکوالي دالله له نقصاناتو څخه کوم چي دهرممکن شي ووجودته ورشامل دی اواختياري تسبيح دالله پاک دکافرکارندی بلکه دمومن اوپرصحيح قول دحيواناتونباتاتواوجماداتوکاردی بيا دغه اختياري تسبيح دري ډوله ده اول اعضائې چي په ظا هري اندامو سره له ژبي څخه پرته په نورواندامو سره دفعل په شکل کښي ادا کړه سي دوهم لساني چي په ژبه سبحان الله مثلاًوويله سي دريم قلبي چي په زړه کښي دالله پرپاکی عقيده وکړه سي ياپه زړه کښي دتسبيح الفاظ وويل سي ـ

تمت ومن الله التوفيق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د البقره د سورت د۳۳، مبارک آیت تفسیر او علمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم (۱٦) برخه

قَالَ يَا آدَمُ أَنْبِئْهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ فَلَمَّا أَنْبَأَهُمْ بِأَسْمَائِهِمْ قَالَ أَلَمْ أَقُلْ لَكُمْ إِنِّي أَعْلَمُ غَيْبَ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَأَعْلَمُ مَا تُبْدُونَ وَمَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ) 33(

لفظي ترجمه

،(قَالَ)وويل ده،يعني الله پاک وآدم علیه السلام ته(يَا)اي(آدم)آدمه (أَنْبِئْ) خبرکړه ته (هُمْ)دوئ(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومو(هم) ددوئ،یعني ددغوشیانو،مطلب داچي الله پاک وآدم ته وفرمایل چي اي آدمه دغه ملائکي خووعلم تهْ دنوموددغوشیانوعاجزه سوي نواوس ته ددوي استاذڅان جوړکه اوددغوشیانونومونه ودوئ ته وروښیه(فَ)نو(لَمَّا)هغه وخت(أَنْبَأَ)چي خبرکړل ده ،یعني دالله له حکمه سره سم چي کله خبرکړل آدم(هُمْ) دوئ یعني ملائکه(بِ)په (أَسْمَاءِ)نومانو(هِمْ) ددوئ یعني ددغوشیانو(قَالَ)نووويل ده ،یعني الله وملائکوته(أَ)ایا(لَمْ)نه وُ(أَقُلْ) ويلي ما(لَكُمْ) تاسي لره(إِنِّي)بیشکه زه(أَعْلَمُ)عالم یم زه(غَيْبَ)په غیب (السَّمَوَاتِ)داسمانو(وَ)او(الْأَرْضِ) دځمکي یعني ماله پخوالاوتاسي ته ویلي وُچي زه په هغوشیانوداسمانواودځمکي عالم یم کوم چي له تاسي ټولومخلوقاتوڅخه غائب دي(وَ)او،یعني اووم زه (أَعْلَمُ) چي پوهیدم (مَا) په هغه(تُبْدُونَ) چي ښکاره کاووتاسي یعني هغه،چي عبارت دی له دې قول ددوئ څخه چي،اتجعل فیهامن یفسدفیها الآیَة،(وَ)او(مَا)په هغه(كُنْ)چي واست (تُمْ)تاسي(تَكْتُمُونَ) (33) چي پټاووتاسي یعني هغه چي عبرت وول‍ه دې قول څخه ددوئ چي هیڅکله خداي داسي څوک نه پیداکوي چي ترموږدي پرالله پاک باندي عزتمنداوقدرمن وي

تفصیل اوعلمي خبري:

پوسه چي له دغومبارکوآیاتوک څخه ډیري مهمي فائدې ترلاسه کیږي چي بیان یې په دې ډول دی،اوله دافائده ترلاسه کیږي چي بنده چي یومهم کارکوي نوبایدپه مشوره سره کړي ،دوهمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي حاکم اواميربايدکارونه دخپلوخواصواوذوي الرأيوپه مشوره سره ترسره کوي ،دریمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي یوڅوک چي دعظمت اولوړمنزلت خاوندوي نوپه کاروکښي که دېْ مشوره کوي نوداددهله عظمت سره نامناسب کارنه بلکه ورسره ضروري کاردی ،څلرمه دافائده ورڅخه ترلاسه کیږي چي که دمشوره ورکوونکورأیه په یقیني ډول ومشوره غوښتونکي ته نامناسبه ښکاره سي اوخپله رأیه ورته منایبه ثابته سي نوبایدپه خپله رأیه عمل

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

وکړي ،پنځمه دافائده ورڅخه ترلاسه کېږي چي تنقيدپريوه خبره ياپريوه کارديوچاباندي په صحيح نيت سره نامناسب کارندی بلکه بايدوکړسي ځکه دملائکوکه څه هم په دغه قول سره چي اتجعل الآية پرالله پاک باندي تنقيدمطلب نه ؤخوپه دې کښي چي ددوئ له خولې څخه الله داسي جمله راوايستله چي په ظاهره تنقيدورڅخه فهمېږي حکمت داالله پاک بنده ګنولره دتنقيدتعليم ؤ،اوشپږمه دافائده ترلاسه کيږي چي هغه څوک چي پرده باندي کوم تنقيدوکړسې نوهغه بايدياتنقيدکوونکي ته قناعت بخښه جواب ووايې اودخپل کارياګفتارصحت ورته ثابت کړي اويادده په تنقيدعمل وکړي اودخپل کاريا قول اصلاح وکړي لکه چي په يوه مشهورحديث کښي چي په مشکاة وغيره کښي يې روايت سويدی راغلي دي چي داسلام پيغمبرواوبوهريره رضي الله عنه ته خپل نعلين مبارکان ورکړل اوورته وې فرمايل چي هرڅوک چي په درځي اوکلمه داسلام وايې مني يې نووهغه دجنت زېري کوه اوکله چي عمرپه مخه ورغي اوابوهريره دمبارک عليه السلام خبره ورته وکړه نوعمردي سخت وواهه اوبيرته يې واپس کړاوداسلام وپيغمبر ته هم وويل چي داډول خبربايدو نکړه سي ځکه چي خلګ بيا ددغي خبري پرظاهرباندي ځي اوواعمالوته شا ورګرځوي اواسلام پيغمبردعمررضي الله عنه دغه خبرفي الحاله ورسره ومنله،اومه دافائده ورڅخه ترلاسه کېږي چي دمشيرتوب اوخلافت داستحقاق دپاره چي کوم شرطونه دي نوپه هغوئ کښي علم ترټولومهم شرط دی ،همداسبب دی‌چي بني اسرائيلودطالوت په باچاکيدلوکښي ترددوکړپه دې وجه چي ددوئ په فکروکښي مداردفضيلت اوداستحقاق دباچاهي دمال اودولت ډير والي ووااوطالوت يومسکين سړئ وونودهغه وخت نبي ددوي دغه استدلال ردکړاومداراستحقاق دبادشاهي يې علم اوجسمي عظمت وباله لکه الله چي په قرآن کښي په دې ډول حکايت ورڅخه کړيدی،وزاده الله بسطة في العلم والجسم،اتمه دافائده ورڅخه رااوځي چي معيا ردفضيلت ديوه پربل باندي علم نافع دی مولانا رومي رحمه الله دعلم نافع په باره کښي داسي فرمايلي دي:

،خاتم ملک سليمان است علم ـ جمله عالم صورت وجان است علم

آدم خاکي زحق آموخت علم ـ تابهفتم آسمان افروخت علم

بوالبشرچون علم الاسماءگشت ـ صدهزاران علمش اندرهرګ است ،

علم چون بردل زني ياري شود ـ علم چون برتن زني ماري شود

هين مکش بهرهواآن بارعلم ـ تابه بيني ازدرون انبرعلم

بيني اندردل علوم انبيا ـ بي کتاب وبي معيدواوستا

قالرابگذارمردحال شو ـ پيش مردکاملي پامال شو

حکمت دنيا فزايدظن وشک ـ حکمت ديني بردفوق فلک

جان جمله علمها اين است اين ـ که بداني من کيم درپوم دين

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دانش نوراست درجان رجال ـ ني زدفترني زراه قيل وقال

تمت ومن الله التوفيق

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د څلور دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(إِذْ)هغه وخت يعني درپيادکړه اې محمده هغه وخت ياورپيادکه وخلګوته اې محمده هغه وخت(قُلْ)چې وويل(نَا)موږ(لِلْمَلَائِكَةِ)ټولوملايکولره (اسْجُدُوا)چې سجده وکړئ تاسي (لِ)له وجې(آدم)دآدم يعني له وجې د دې چې دآدم وجود الله پاک ستاسي دپاره يولوي رحمت وګرځاوه نوپدې وجه والله پاک ته دشکرسجده وکړئ اويا يې داسي معناوکړئ چي سجده وکړئ تاسي(لِ)وطرفته (آدم) دآدم يعني سجده خوخداي پاک ته وکړئ خوآدم دخپلي سجدې قبله وګرځوئ ،،نورتفصيل به په علمي خبروکښي بيادرته راسي (فَ)نو(سَجَدُوا)سجده وکړه دوئ يعني ټولوفرشتودالله جل جلاله له حکمه سره متصل دآدم وطرفته والله جل جلاله ته پرسجده باندي سول (إِلَّا)ماسوا(إِبْلِيسَ)له ابليسه يعني ماسواله شيطان ملعونه چي ده ملعون سجده ونکړه(أَبَىٰ)منعه يې وکړه ده يعني له سجدې کولوڅخه وآدم ته (وَ)او(اسْتَكْبَرَ)لويي ئي وکړه يعني ځان ئي لوي اوغڼ وبالوله دې څخه چي وطرف دآدم ته سجده وکړي (وَ)او(كَانَ)وګرځېدواويائي داسي معني وکړئ چي (و)او(کان)ووده يعني ابليس ملعون له پخوا لا په علم دخداي کښي (مِنَ)له(الْكَافِرِينَ) (34)کافرانو څخه يعني الله جل جلاله ته په ازل کښي دامعلومه وه چي ابليس ملعون دخاتمې په اعتبار العياذبالله له جملې څخه دکافرانو دی.

پوسه چي هرکله چي حضرت آدم عليه السلامو ملايکه ووته له نوموڅخه دشيانوخبرورکړ او ودوئ ته يې هغه څه وروښودل چي ودوئ ته نه وومعلوم نو وروسته له دې څخه الله جل جلاله ملائکه په دې سره امر کړل چي دحضرت آدم عليه السلام وطرفته سجده وکړي د دې کارپه ظاهر کښي درې سببونه موجود وو

اول دا چي پدغه سجده کولوسره دملائکه وو وحضرت آدم ته په عملي ډول سره اعتراف را سي دفرشتو له طرفه په فضيلت اوپه بهتري دآدم عليه السلام

دوهم دا چي پدغه سجده کولو سره دآدم عليه السلام داستاذي حق اداکړسي

دريم داچي پدغه سجده کولو سره دفرشتودهغي خبري جبران اواعتذار راسي کومه چي دآدم عليه السلام دتخليق په وخت کښي يي د ده مبارک په وخت کښي کړې وه چي ، اتجعل فيها من يفسد فيها الاية ، اوځنوعلماوو ويلي دي چي وفرشتو ته چي الله پاک امرپدې سره وکړ چي وآدم ته سجده وکړئ داله مخه تردې وو چي دآدم عليه السلام دپيدايښت اوده دخلقت تسويه کيدله په دليل د دې قول دخداي پاک چي ،فاذاسويته ونفخت فيه من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روحي فقعوله ساجدين ،فوائد،پوسه چي له دغه مبارک آیت څخه دمختلفو فائدواستنباط کیږي،اوله فائده داده چي تکبرډیرنروا اوبربادهوونکي عمل دی،دوهمه فائده داده چي دتکبرپه وجه کله انسان وکفرته هم رسیږي ،دیمه فائده داده چي دالله پاک دحکم په عملي کولوکښي تلوار پکار دی لکه ملائکوچي وکړ

څلرمه فائده داده چي دالله پاک داحکامودااسرارودمعلومه ولوپه لټه کښي بایدتوغل ونکړسي

پنځمه فائده داده چي دامرصیغه چي له قرائنوڅخه مطلقه وي نودپاره دوجوب ده،شپږمه فائده داده چي اعتبار وخاتمې ته دی حقیقي مومن هغه دی چي دده خاتمه پرایمان باندي وي،بیضاوي،

تفصیل اوعلمي خبرې

) واذقلنا (

پوسه چي کلمه دواو عاطفه ده اودغه ظرف عطف دی پرظرف سابق باندي پدې شرط چي ظرف سابق منصوب په اذکر مقدرسره سي اوعلامه یي الوسي دغه عطف له قبېلې دعطف دقصې پرقصې بللي دی په داسي حال کښي چي قاضي بیضاوي عطف دقصې پر قصې یواحتمال له احتمالاتو دقصې پرقصې بللي دی ،دلته داسوال کیږي چي په مخکښي آیت کښي واذقال ربک فرمایل سویدی اودلته اذقلنا فرمایل سویدی نوددغه بدلون وجه څه ده؟

جواب ددې دادی چي دمخه دآدم علیه السلام دخلیفه کیدواودده دتعلیم بیان ووملائکوته کوم جي ترتربیې پوري تعلق لري اودلته دالهي امرذکردی وملائکوته دسجدې کولوآدم ته کوم چي مناسب ورسره دآمرتعظیم اوتکلم دی نوځکه دلته دقلنا لفظ چي دمتکلم صیغه ده اوجمعوالئ ئې دتعظیم دپاره دی فرمایل سویدی

)للملائکة(

په دې مسأله کښي اختلاف دی چي ماموربه په سجده سره کوم ملائکه ؤظاهرله دې څخه چي دملائکه لفظ مطلق ذکردی اوسره له دې چي جمع محلي په لام سره عامه اومستغرقه وي،دادی چي ټولي فرښتې په سجده سره امرسوي وې اودسورت حجردیرشم آیت هم پردې باندي دلالت کوي ،اوداکثروعلماؤقول هم دادی،اوځینوعلماؤویلي دي چي خاص هغه فرشتې په سجده سره ماموري وې چي په ځمکه کښي اوسیدلې(،اسجدوالآدم)پوسه چي سجده په لغت کښي مطابق دقول دقاضي بیضاوي ودې ته ویله کېږي چي ویوچاته عاجزي ښکاره کړې سره له یوڅه سرکښته کولواوابن منظوروغیره ذکرکړیدي چي سجده په لغت کښي درې معني وي لري اولسرکښته کول ویوچاته دوهم خضوع اوعاجزي کول دریم اطاعت اوانقیادکول اوپه عام عرف کښي سجده ودې ته ویله کیږي چي یوسړي ویوچاته تندي په ځمکه باندي کښیږدي عام له دې څخه که دپاره دتعظیم وي اوکه دپاره دتحیې ودسلام وي اوکه دپاره دعبادت وي،اوپه شریعت کښي سجده ودې ته ویله کیږي چي تندي پرځمکه باندي کښیږدي پروجه دعبادت اودبندگۍ،تراسلام له مخه په خلگوکښي دوه قسمه سجدې رواج وې،اول

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

سجده په صرف سرکښته کولوسره يوچاته دپاره دتحيې اوداکرام،دوهم سجده په ايښولوسره دتندي پرځمکه باندي دپاره دتعظيم دادواړه قسمه سجدې په اسماني حقوشريعتوکښي جائزي وې لکه چي شربيني اوخازن اونسفي ذکرکړيدي،کله چي اسلام راغلی‌نودغه دوهم قسم سجده خوپه اتفاق منسوخه سوه اووهابي مزاجه خلگ اول قسم سجده هم منسوخه بولي البته دسلام له مخه يوبل قسم سجده هم رواج وه چي هغه ايښوول دتندي ؤو پرځمکه باندي ويوشي ته په قصددعبادت لکه مشرکانوچي به وبتانوته دغه ډول سجده کوله دغه قسم سجده په هيڅ اسماني دين کښي نه ده رواکړسوې،

وآدم عليه السلام ته الله جل جلاله ملائکه په کوم قسم سجده کولو سره امرکړل؟

جواب : قاضي بيضاوي په دې کښي مختلف احتمالات ذکرکړيدي،اول احتمال دادی‌چي مرادله سجدې څخه په (اسجدوا)کښي شرعي سجده وه خومسجودله په حقيقت کښي الله جل جلاله ؤواوآدم عليه السلام دملائکودسجدې دپاره الله جل جلاله قبله وگرځاؤو نوپه دغه تقديرباندي به لام جره په معني دالي جاره سي اويابه لام جاره لپاره دتعظيم سي، اي اسجدوالله الي آدم اولاجل آدم اي لاجل انّ تخليقه صاررحمة عليکم،دوهم احتمال دادی چي مرادله سجدې څخه لغوي معني ده چي عبارت ده له تواضع څخه آدم عليه السلام لره له وجي دتحيې اودتعظيم دده لکه سجده دوروڼوديوسف عليه السلام ويوسف عليه السلام ته،اي تواضعوا لآدم تحيةً وتعظيما له، اودريم احتمال دادی چي مرادله سجدې څخه انقياداوتابعداري دآدم عليه السلام لره په حاصلولوکښي دهغوشيانو چي دآدم عليه السلام اودده داولادې معاش اړه ترپوري لري پردغودواړواحتمالوبه لام جاره صله سي لپاره داسجدوا،اوابن انباري له فراء څخه دغه دوهم احتمال رانقل کړيدی‌اوامام رازي هم غه احتمال راجح بللی دی اوصاحب دتفسيرخازن ودغه احتمال ته اصح ويلی‌دی‌اوصاحب دتفسيرنسفي دغه احتمال له ابن عباس رضي الله عنه څخه منقول بللی دی،

)فسَجدوااِلّاابليس(

پوسه چي دفاءکلمه پردې باندي دلالت کوي چي ملايکوبې چون وچرا په تلوارسره دالله پاک دحکم مطابق سجده وکړه، پوسه چي دلته درې سوالونه کيږي چي جواب غواړي اوله سوال دادی‌چي دغه استثنا استثنا متصله ده اوکه منقطعه ده،ددې سوال جواب دادی‌چي دااستثنا متصله ده ياله دې وجي ابليس ملعون هم په اصل کښي له جنس څخه دملائکوؤو اوياله دې وجي چي دَيْ ملعون تغليباً فرشته گڼل سويدي اوياله دې وجي چي ابليس خوله جنس څخه دپيريانووواوپيريان هم له ملائکوسره سم الله جل جلاله په سجده کولوسره وآدم عليه السلام ته امرکړيووخوددوی ذکرپې له دې وجهي نه دی کړی چي دوی دملائکوتابع وو،دقاضي بيضاوي دکلام له سياق څخه ددې خبري ترجيح معلوميږي چي دغه استثنا متصله ده اوځني علماءدغه استثنامنقطعه بولي په دليل ددې چي مستثني منه ومستثني ته نه دی ورشامل ځکه چي ابليس دملائکوله جنس څخه نه وو،دوهم سوال دادی چي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ابليس ملعون له جنس څخه دملائکوؤاوکه دجنياتو؟علامه آلوسي رحمه الله په روح المعاني کښي دې سوال په جواب کښي ذکرکړيدي چي په دې کښي خلګواختلاف کړيدی يوې ډلي داسي ويلي دي چي ابليس له جنياتو څخه دی اوپردې خبره دوئ متعدددليلونه پيش کړيدي اول داچي په يوه آيت کښي الله داسي فرمايلي دي چي،الاابليس کان من الجن،اودوهم داچي ملائکه استکبارنکوي اوده خواستکباروکړ،دريم داچي ملائکه خو لکه چي دمسلم په يوه روايت کښي راځي له نورڅخه پيداکړه سويدي اوابليس خوله اورڅخه پيدا سويدی لکه چي الله پاک دده له قوله څخه حکايت کړيدی چي خلقتني من نار وخلقته من طين،اوجمهوردصحابه ؤاودتابعينوداويلي دي چي دي له ملائکوڅخه ؤددوی‌قوي دليل دادی چي الله پاک دده استثنا له ملائکوڅخه کړيده اواصل په استثنا کښي اتصال دی،پرجمهوروباندي بيا ځيني سوالونه کيږي اول سوال دادی چي الله جل جلاله په قرآن کريم کښي فرمائي چي، کان من الجن، يعني ؤابلس له جنسه دپيريانو؟بيا دوئ ددې سوال دوه جوابونه ورکړي دي ،اول جواب دادی‌چي مراد له آيت څخه دادی‌چي دَيْ دفعل اودکارپه اعتبارله جملې څخه دجنيانووونه داچي دحقيقت په اعتبار له دوی‌څخه وو،

دوهم جواب دادی چي دکان لفظ په کان من الجن کښي دصارپه معني دی يعني ابليس دستکبارلودتمردپه وجه له ملکي حقيقت څخه دمسخي په ډول له جملې څخه جنيانووګرځيدی‌لکه يهودان چي دمسخي په ډول بيزوګان ياخنزيران وګرځيدل اودريم جواب دادی‌چي په دې کښي منافات نسته چي دي جن هم سي اوملک دي هم سي ځکه دجن اطلاق لکه چي مقابل دملائکوکيږي دارنګه پې دملائکوپريوخاصي نوعي باندي هم اطلاق کيږي ځکه چي په ملائکوکښي يوقسم ملائکي دي چي دجنت خازناني دي اويادجنتيانودګينوجوړونکي دي اوځني علماوو ويلي دي چي جن په ملائکوکښي يوداسي قسم دی چي ملائکي يې هم نسي ليدلای لکه موږچي يې هم نسوليدلای اوابن اسحاق ويلي چي وملائکوته مطلقا په دې اعتبارجن ويل کيدلای سي چي زموږله سترګوڅخه پټي دي،اودوهم سوال دادی چي ابليس چي فرشته سي نوبيايې داالله پاک له حکمه څخه سرکښي اواستکبارڅنګه وکړځکه چي فرشتې خوله ګناووڅخه معصومي دي ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی‌چي په ملائکوکښي ځني داسي ملائکي سته چي معصومي نه دي داخبره چي ملائکه معصوم دي ددې مطلب دادی‌چي عصمت په دوی کښي غالب دی لکه څرنګه چي عدم دعصمت په موږ کښي غالب دی‌اوبل جواب په دې ډول ورکړسويدی‌چي ابليس ملعون هلته سرکښي اواستکباروکړچي الله جل جلاله جامي دملکي صفتوله ده څخه وکښي اودشيطاني صفاتوجامې يې ورواغوستي دريم پرجمهوروباندي داسوال کيږي چي ابليس له اورڅخه پيداسويدی‌اوملائکه له نورڅخه پيداسويدي نوبيابه څنګه ابليس له ملائکوڅخه سي ، ددې سوال جواب يوپه دې ډول ورکړسويدی چي اوراونورپه ماده اوپه جنس کښي متحددي صرف په عوارضوکښي اختلاف سره لري، اوبل په دې ډول چي داخبره چي ملائکه له نورڅخه پيدادي پرغلب بناده ځکه ډيرله اثاراوله رواياتڅخه پردې باندي دلالت کوي چي ځني ملائکه له اورڅخه پيداکوي اوځني له واوري څخه وغيرذالک اوپه يوه روآيت کښي داسي راغلي دي چي ترعرش عظيم لاندي يونهردی‌چي کله

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

جبرئیل علیه السلام غسل په کښي وکړي اوبیاخپل وزرونه وڅنډي نوله هرڅاڅکي څخه یوه فرشته الله جل جلاله پیداکوي،

فایده: پوسه چي مخلوقات ټول که علوي دي سفلي سعیددي اوکه شقي دي له حقیقتمحمدي څخه پیداسویدي لکه چي روایات اواثارپردې باندي دلالت کوي البته علوي ملائکه له ده مبارک څخه من حیث الجمال پیداسویدي اوابلیس ملعون له ده مبارک څخه من حیث الجلال پیداسویدی،

روح المعاني

)ابي واستکبر(

دایامستأنفه جمله ده ګواکي کله چي الله جل جلاله داسي وفرمایل چي ،الاابلیس، نویوسائل داسي سوال وکړچي ابلیس نوڅه وکړل نوالله پاک جواب ورکړچي ،ابي واستکبر، اویاحال دی له له لفظ څخه دابلیس په تقدیردقَد،پوسه چي دآَبي لفظ له هغوبابوڅخه دی چي دعي کلمه یې په ماضي اومضارع کښي خلاف القیاسه مفتوحه راغلې ده اودغه لفظ په کسره دعین کلمې سره هم اوریدل سویدی لکه رَضِيَ نوبیایې په مضارع کښي مخالفت دقیاس نسته ده لفظ له اِباڅخه مأخوذدی چي معني یې ده اَلامتناع من الفعلِ مع التَّمکن علیه لِلأُنفة،اواستکباروتکبرته ویل کیږي اوچاویلي دي چي تکبرودې ته ویل کیږي چي یوڅوک تربل چا خپل ځان لوی‌وګڼي عام له دې څخه که په واقع کښي هم لوی وي اوکه نه وي اواستکبارودې ته ویل کیږي چي لوی نه وي ځان لوی وګڼي، اوداِباذکردمخه راغلی دی سره له دې چي په وجودکښي تراستکبارورسته دی په دې سبب چي اِباله احوال ظاهره وو څخه ده اواستکبارله احوال نفسانیه وو څخه دی،

روح المعاني

)وکان من الکافرین(

داجمله هم یامستأنفه ده اویاحالیه ده،دکان لفظ یاپرخپل حال پاته دی‌نوبه معني په دې ډول سي ،وکان في علم الله من الکافرین اوکان من القوم الکافرین الذي کانوافي الارض قبل خلق آدم’اوچاویلي دي چي کان دلته په معني دصاردی اوابوالعالیه ویلي دي چي معني دوکان من الکافرین داده چي وکان من العاصین، پوسه چي دابلیس کافرکیدل په دې وجه نه ؤچي ترک دواجب ئې وکړچي سجده کول ؤوآدم ته بلکه په سبب ددې ووچي دالله پاک امرئې قبیح وګاڼه داخودعلامه آلوسي خبرده ځما په فکرکه څه هم ځموږپه شریعت کښي خوحکم دادی چي په ترک دواجبوسره څوک نه کافرکیږي خوممکن دهغه وخت حکم دي له دې څخه جلاووسره له دې چي داخوداسي ترک دواجبووچي دالله دبالمشافهه حکم مخالفت وواودالله په حضورکښي مخالفت وو

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

روح المعاني مع توضيح وزيادة پوسه چي امام رازي دلته يوعجيب تحقيق کړيدی چي ستاسي دنفع په وجه يې عبارة رانقل کوم ،عبارت دادي،

المسألة السادسة، للعقلاء في قوله تعالي (وكان من الكافرين)قولان احدهماان ابليس حين اشتغاله بالعبادة كان منافقاً كافرا وفي تقريرهذاالقول وجهان ،احدهما،حكي محمدبن عبدالكريم الشهرستاني في اول كتابه المسمي بالملل والنحل عن ماري شارح الاناجيل الاربعة وهي مذكورفي التوراة متفقة علي شكل مناظرة بينه وبين الملائكة بعدالامربالسجود قال ابليس للملائكة اني اسلم ان لي الها هوخالقي، وموجدي،وهوخالق الخلق لكن لي عي حكمة الله تعالي اسئلة سبعة، مالحكمة في الخلق لاسيما ان كان عالما بان الكافرلايستوجب عندخلقه الآلام؟ ،الثاني، مالفائدة في التكليف مع انه لايعودمنه ضرولانفع وكل مايعودالي المكلفين فهوقادرعلي تحصيله لهم من غيرواسطة التكليف؟،الثالث،هب انه كلفني بمعرفته وطاعته فلماذاكلفني السجودلآدم؟،الرابع، ثم لماعصيته في ترک السجود لآدم فلم لعني واوجب عقابيمع انه لافائدة له ولالغيره فيه ،ولي فيه اعظم ضرر ؟،الخامس، ثم لمافعل ذالک فلم مکنني من الدخول الي الجنة ووسوسة لآدم عليه السلام؟،السادس،ثم لما فعلت ذالک فلم سلطني علي اولاده ومکنني من اغوائهم واضلالهم؟،السابع، ثم لما استمهلته المدة الطويلة في ذالک،فلم امهلني،ومعلوم ان العالم لوكان خاليا عن ا لشر لکان ذالک خيراً،قال شارح الاناجيل فاوحي الله جل جلاله اليه من سرادقات الجلال والكبرياء،ياابليس انک ماعرفتني،ولوعرفتني لعلمت انه لااعتراض علي في شئ من افعالي فاني ان الله لااله الاانالااسئل عماافعل،واعلم انه لواجتمع الأولون والاخرون من الخلائق وحكموابتحسين العقل وتقبيحه لم يجدواعن هذه الشبهات مخلصا وكان الكل لازماً،امااذا أجبنا بذالک الجواب الذي ذكره الله تعالي زالت الشبهات واندفعت الاعتراضات وكيف لا وكما انه سبحانه واجب الوجودفي ذاته واجب الوجود في صفاته فهومستغن في فاعليته عن المؤثرات والمرجحات اذلوافتقرلکان فقيراً لاغنياً فهوسبحانه مقطع الحاجات ومنتهي الرغبات ومن عنده نيل الطلبات واذاکان کذالک لم تتطرق اللمية الي افعاله ولم يتوجه الاعراض علي خالقيته وماحسن ماقال بعضهم جل جناب الجلال عن ان يوزن بميزان الاعتزال فهذاالقائل اجري قوله تعالي (وكان من الكافرين)علي ظاهره،وقال انه كان كافراً منافقا منذكان ،الوجه الثاني في تقريره انه كان كافرا ابداقول أصحاب الموافاة وذالک لأن الايمان يوجب استحقاق عقاب الدائم والجمع بين الثواب الدائم والعقاب الدائم محال فاذاصدرالايمان من في وقت ثم صدرعنه والعياذبالله بعدذالک كفرفامان يبقي الاستحقاقان معاً وهومحال علي مابيناه اويكون الطارئ مزيلاللسابق وهوايضا محال لان القول بالاحباط باطل فلم يبق الان يقال ان هذالفرض محال وشرط حصول الايمان ان لايصدرالكفرعنه في وقت قط فاذاكانت الخاتمة علي الكفرعلمنا ان الذي صدرعنه اولاماكان ايمانا اذاثبت هذافنقول،لماكان ختم ابليس علي الكفرعلمنااانه ماكان مومناًقط،القول الثاني، ان ابليس كان مومنا ثم كفر بعدذالک وهؤلاءاختلفوافي تفسيرقوله تعالي(وكان من الكافرين) فمنهم من قال معناه وكان من الكافرين في علم الله تعالي اي كان عالماً في الازل بأنه سيكفر فصيغة كان متعلقة بالعلم لابالمعلوم،والوجه الثاني،انه لماكفرفي وقت معين بعدان كان مومنا قبل ذالک فبعدمضي كفره صدق عليه في ذالک الوقت انه كان في ذالک الوقت من الكافرين ومتي صدق عليه ذالک وجب ان يصدق عليه انه كان من

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

الكافرين جزءمن مفهوم قولناكان من الكافرين في ذالک الوقت ومتي صدق المرکب صدق المفردلامحالة،الوجه الثالث، المرآدمن کان صاراي وصارمن الكافرين،وهاابحاث،البحث الاول،اختلفوافي ان قوله تعالي(وکان من الكافرين)هل يدل علي انه وجدقبله جمع من الكافرين حتي يصدق القول بانه من الكافرين،قال قوم ان يدل عليه لان کلمة من للتبعيض،فالحکم عليه بانه بعض الكافرين وجودقوم اخرين من الكافرين حتي يون هوبعضالهم والذي يؤکدذالک ماروي عن ابي هريره انه قال(ان الله تعالي خلق خلقا من الملائکة ثم قال لهم اني خالق بشرا من طين فاذاسويته ونفخت فيه من روحي فقعواله ساجدين قالواله لانفعل ذالک فبعث الله عليهم نارافاحرقتهم وکان ابليس من اولئک الذين أبوا،وقال آخرون هذه الآية لاتدل علي ذالک ثم لهم في تفسيرالآية وجهان،احدهما،معني الاية انه صارمن الذين والقوه في الکفربعدذالک وهوقول الأصم وذکرفي مثاله قوله تعالي(والمنافقين والمنافقات بعضهم من بعض،فاضاف بعضهم الي بعض بسبب موافقة في الدين فکذاههنالما کان الکفرظاهرامن اهل العالم عندنزول هذه الآية صح قوله وکان من الكافرين،وثانيها،ان هذاضافة لفردمن افرادالماهية االي تلک الماهية وصحة هذه الاضافة لاتقتضي وجودتلک الماهية کماان الحيوان الذي خلقه الله تعالي اولايصح ان يقال انه فردمن افرادالحيوان لابمعناانه واحدمن الحيوانات الموجودة خارج الذهن بل بمعني انه فردمن افرادهذه الماهية وواحدمن آحآدمن هذه الحقيقة،واعلم انه يتفرع علي هذالبحث ان ابليس هل کان اول من کفربالله،والذي عليهاالاکثرون انه اول من کفربالله،

تمت

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د مبارک سورت د پنځه دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه او علمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم ،۱۸برخه،

لفظي ترجمه:

(وَ)او(قُل)وویل(نَا)موږیعني وآدم علیه السلام ته موږوویل (یَا) اې (آدم) آدمه(اسْکُنْ)واوسیږه،سکونت غوره کړه (أَنْتَ)ته (وَ)اویعني اوسکونت دې غوره کړي،ودې اوسیږي(زَوْجُ)ښځه (کَ)ستایعني چې بي بي حواء رضي الله تعالي عنهاده (الْجَنَّةَ)په جنت کښې (وَ)او(کُلَا)خورئ یعني تاسي دواړه (مِنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه مرادداده چې له میوودجنت څخه خورک کوي (رَغَدًا)پریمانه،پراخ یعني خورک کوي خورک کول فراخ (حَیْثُ)هرچیري یعني په جنت کښي هرچیري (شِئْ)چې خوښه سي (تمَا)ستاسي دؤو (وَ)او (لَا)مه (تَقْرَبَا)نزدیکیږئ تاسي دواړه (هَذِهِ)ودغي (الشَّجَرَةَ)درختي ته (فَ)نوبه یعني کچیري تاسي ودغي درختي ته ورنزدې سئ اوخورک ورڅخه وکړئ نوبه (تکُونَا)سئ تاسي دواړه (مِنَ)له (الظَّالِمِیْن) (35) ظالمانوڅخه،پوسه چې کله چې واقعه دسجدې کولودملائکووآدم علیه السلام ته اوشخړه دانکارداِبلیس له سجدې کولوڅخه وآدم ته اودارنګه سلسله دملعون کیدلودده پاي ته ورسیده نوآدم علیه السلام تنها په ځمکه کښي اوسیدئ اوپرته له حیواناتوڅخه ئې بل شي په ځمکه کښي نه لیدئ اوهمجنس یې نه درلودئ اوپه خپل زړه کښي بې داآرزواوخواهش کاووچي کاشکي مي یوهم جنس درلودلاي چې صحبت اومجلس مي ورسره کولائ نو الله پاک چې ارحم الراحمین رب دئ دده دخواهش په وجه پرده باندي رحمت وکړاو ددوهمي جمعي په ورځ په داسي حال کښي چې دئ ویده وو ملائکودالله د حکم مطابق دآدم علیه السلام چپه بغل څیري کړ اوله هغه ځاي څخه یې یوه ښائسته دښه شکل خاونده ښځه راوه ایستله چې په یوه لمحه کښي یې قداوقامت برابرسوبیا فرشتوبیرته دآدم علیه السلام څیري سوئ بغل سره پیوسته کړ اوپدې واقعه کښي وآدم علیه السلام ته هیڅ کوم ربړ اوتکلیف نه دئ رسېدلي کله چې حضرت آدم علیه السلام له خوب څخه رابیدارسو نودغه ښځه یې ولیدله چې وبغل ته یې ناسته وه نوپوښتنه یې ورڅخه وکړه چې ته څوک یې د الله جل جلاله له طرفه ورته و ویل سول چې داځما مینځه ده لپا ره دانس اوالفت نیولوستا مي پیداکړه حضرت آدم علیه السلام وغوښتل چې ودېته لاس ور وغځه وي نو د الله جل جلاله له طرفه حکم ورته وسو چې ترهغه پوري به وحوا ته لاس نه وروړې چې د دې مهر اوو رول دي اداکړې نه وي آدم علیه السلام عرض وکړ چې اې الله د دې مهر اوورول څه دي الله جل جلاله ورته وفرمایل چې ورول یې دادي چې پر محمد صلي الله علیه وسلم اوپر اهل د ده باندي لس واره درود و وایې آدم علیه السلام بیاوالله تعالي ته عرض وکړ چې محمد څوک دي الله پاک ورته وفرمایل چي محمد خاتم دانبیاوو دئ اوستاله اولاد څخه دئ اوکه د ده پیدایښت ځما منظور نه واي نوته مانه پیداکولې نوبیا حضرت آدم علیه السلام پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندي درود و وایو اوبیا دملائکوپه شاهدي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوگواهي سره د دوي په منځ کښي نکاح وتړله سوه داکارونه ټول دجمعې په ورځ کښي ترسره سول دهمدغي ورځي په اخيرکښي الله جل جلاله وپرشتوته حکم وکړ چي حضرت آدم عليه السلام اوحوا دواړه په قسم قسم زېوراتو اودښايست په شيانو ښائسته کړئ اوپرډول دبادشاهانويي دزروپرتخت باندي کښېنوئ او وجنت ته يي داخل کړي ، داهغه څه دي چي شاه عبدالعزيز رحمه الله په فتح العزيز کښي ذکر کړيدي ، همدارنګه پوسه چي پدې خبره کښي اختلاف دي چي دحضرت حوا پيداېښت تردې دمخه سويدی چي حضرت آدم عليه السلام وجنت ته ورداخلېدی اوکه په جنت کښي سويدی لکه چي امام رازي په تفسير کبيرکښي داسي فرمايلي دي ، واختلفوافي الوقت الذي خلقت زوجته فيه ،فذكر السدي عن ابن عباس وابن مسعود وناس من الصحابه ان الله تعالي لما اخرج ابليس من الجنة واسكن آدم الجنة فبقي فيها وحده وما كان معه من يستأنس به فألقي الله تعالي عليه النوم ثم أخذ ضلعا من اضلاعه من شقه الأيسرووضع مكانه لحما وخلق حواء منه فلما استيقظ وجد عندرأسه امرأة قاعدة فسألها من انت ؟ قالت : امرأة قال ولم خلقت ؟ قالت لتسكن الي فقالت الملائكة مااسمها ؟ قال حواء ، قالو ولم سميت حواء ؟ قال لأنها خلقت من شئ حي ،وعن عمر وابن عباس رضي الله عنهما قال : بعث الله جندا من الملائكة فحملوا آدم وحواء عليهماالسلام علي سرير من ذهب كماتحمل الملوک ولباسهما النور علي كل واحد منهما اكليل من ذهب مكلل بالياقوت واللؤلؤ وعلي آدم منطقه مكللة بالدروالياقوت حتي ادخل الجنة .فهذاالخبريدل علي ان حواء خلقت قبل ادخال آدم الجنة والخبر الأول يدل علي انها خلقت في الجنة والله اعلم بالحقيقة .پوسه چي دقران كريم ځني اياتونه پردې خبره باندي دلالت کوي چي حضرت حواء رضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړه چي اول له هغواياتوڅخه دسورت نساء دغه مبارک آيت دی (الذي خلقكم من نفس واحدة وخلق منها زوجها) يعني هغه خداي چي پيداکړي يې ياست تاسي له نفسه يوه څخه ، چي آدم عليه السلام دی ، اوپيداکړي يې ده له همدغه يوه نفسه څخه ښځه د ده ، چي حواء رضي الله عنها ده ،اودوهم آيت دسورت اعراف دغه قول دخداي پاک دی (وجعل منها زوجها ليسكن عليها) يعني اوپيدايې کړه له دغه يوه نفسه څخه ښځه د ده د دې دپاره چي سکون اوارامي ونيسي ودېته اوهمدا رنګه احاديث دنبي عليه السلام پردې باندي قاطع دلالت کوي چي حواءرضي الله تعالي عنها له حضرت آدم عليه السلام څخه الله جل جلاله پيداکړېده لکه داقول درسول عليه السلام [ان المرأة خلقت من ضلع الرجل فان اردت ان تقيمها كسرتها وان تركتها انتفعت بها واستقامت] يعني بېشکه ښځه ، حواء ،پيداکړه سوېده له پښتئ څخه دسړي ،د آدم عليه السلام ،يعني نوشان د دي داډول دی لکه دپښتي ،نو کچيري تا داسېده کوله نوماته بې کړې اوکه دي چيري پرېښو وه دايعني پرخپل حال باندي نوبه نفع واخلې پدې باندي اومستقيمه به سي دا ،تفسيرکبير ،تنبيه پوسه چي په موجوده زمانه کښي کافران اوځني صرف په نامه سره مسلمانان نارينه اوښځي داخبره دپسخند په ډول تعبيره وي چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده اوحتي په ځنوراديو ګانو کښي هم کله کله دپسخند په ډول پردې خبره باندي بحثونه سوي دي داقسم خلګ داسلام دښمنان دي اوکه يوڅوک دجهالت په وجه داخبر وکړي چي داخبره صحيح نه ده چي حواء له آدم څخه پيداکړه سوې ده نوضرور بايد تجديد دايمان وکړي اووپردغه خپله خبرباندي توبه وکاږي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفصیل اوعلمي خبري

)أسكن(

پوسه چي د�اسكن�لفظ په اصل کښي له �سکني� څخه هم احتمال داخذلري اوله سکون څخه هم، �سکني� و،�اتخاذالمسکن� يعني و نيولو دځای د سکونت،ته ويل کيږي ،اوسکون وترک ،پرېښوول دحرکت ته ويل کيږي،په دغه آيت کښي د�اسكن�لفظ له �سُکني�څخه جوړدی نوبه د�اسكن�معني داسي چي،ونيسه ته اوستاښځه جنت ځای دسکونت،نه له �سکون� څخه،ځکه چي بیاد�أسْکُنْ� معني داسي کيږي چي ساکن سه ته اوستاښځه يعني په جنت کښي حرکت مه کوئ نودامعني خوصحيح نه ده ځکهچي منع له حرکت څخه په جنت کښي خويوقسم دعذاب دئ اونعمت نه دئ.

)انت(

دانت لفظ چي په اسكن کښي دمستترضميرتائيددئ ددي لپاره راوړل سويدئ چي د�زوجک� عطف پرمستترضميرباندي صحيح سي ځکه چي ضميرمستتر متصل ضمير دی اوعطف پرضميرمتصل باندي بې له تاکيده په منفصل ضميرسره نه صحيح کيږي او په � أُسْكُنَا� سره يې په يوه صيغه ودوی دواړوته خطاب ونه فرمايو،له پاره ددي چي داخبره ښکاره سي چي آدم عليه السلام اودارنگه هرنر،مېړه اصل دئ اوحواء رضي الله عنها اوهره ښځه يې تابع ده

)الجنة(

د�الجنة�په لفظ کښي الف اولام لپاره دعهدخارجي دي،اشاره ده وهغه جنت ته چي دقيامت په ورځ به مومنان ورځي،رزقنا الله الرحمن الرحيم اياها،

)ذالک(

پوسه چي اهل سنت والجماعت په دي عقيده دي چي جنت اودوږخ له پخوالا خدائ پاک پيداکړيدي اوکوم جنت چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهااول واراداخل سول اوبياورڅخه راووتل همدغه جنت ووچي مقابل ددوږخ دئ،اومعتزله چي يوناروا اومبتدعه ډله ده وايي چي جنت اودوږخ تراوسه پوري نه دي پيداسوي اوکوم جنت چي حضرت آدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنهاپکښي وو هغه يوباغ ووپه ځمکه کښي دفلسطين اوياپه منځ کښي دفارس اودکرمان چي دآدم عليه السلام اوحواءرضي الله عنه دابتلادپاره خدائ پاک پيداکړيوو.

بياچي دوی ته داعتراض په ډول وويل سي چي دوی دواړه چي الله جل جلاله له جنت څخه ايستل نود�اهبطوا�په لفظ سره يې امرورته وکړ،،اواهباط خوله لوړه ځايه وکښته ځاي ته کيږي نومعلومه سوه چي داهغه جنت ووکوم چي په اسمانوکښي دئ چي دارالثواب دئ.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

نودوی ددې سوال په جواب کښې وايې چې �اهباط�ونقل کولوته له یوه ځایه وبل ځای ته هم ویل کېږي لکه په دې قول دخدای پاک کښې �اهبطوا مصرا�..

)رغدا(

دغه لفظ د�واسعا� په معنې دئ صفت دئ دمصدرمحذوف، اي اکلارغداً،اومجموع مفعول مطلق دئ،

د�کلا� دپاره،

)حیث شئتما(

یعني په هرځای کښې له جنت څخه چې ستاسې خوښه سي،

پوسه چې لفظ د�حیث� وضع دئ لپاره دمکان مبهم، دلته عام مکان ورڅخه مراددئ ځکه مکان مبهم دعموم تقاضا کوي اوپه خصوص قرینه هم نسته،دغه ظرف تعلق تر�کُلا�نیسي نه تر�اُسْکُنْ� ځکه مقصود له دغه ظرف څخه عموم ده اجازې په خور ک کولو کښې ودوی دواړوته له هرقسمه خورکه دجنته لپاره ددې چې دوی ته له هغې درختې څخه چې ورڅخه منعه سول دخوړلوعذر نسي پاته،ځکه چې ټول خورکې شیان دجنت ورته رواسول ماسواله هغې یوې درختې، مولاناعصام الدین دلته یوه عجیبه دقیقه خبره کړېده هغه داچې،تر�کلا�پوري له دې وجې تعلق نیسي چې پردې دلالت وکړي چې په ډکه خېټه خورک مه کوئ، ځکه چې د�شئتما� لفظ چې له�حیث� سره ضم سویدئ پردغه مفهوم دلالت کوي ځکه په ډکه خېټه خورک په مشیت سره نه کیږي،نودعصام دقول مطابق به په آیت مذکوره کښې ددغه آیت مضمون راسې چې (کلواواشربواولاتسرفوا)

یوبزرگ فرمایلي دي، گرچه خداگفت کلوا واشربوا ، لیک نگفته است کُلوا تاگلو

پوسه چې په ډک نس خورک هم شرعاً ممنوع دئ اوهم دډاکټرې او طبې په مسلک کښې ممنوع دئ،ځکه چې دااسرا ف دئ او دمرضوپیداکونکئ دئ،پوسه چې الله جل جلاله داسې نه دي ویلي چې (ولاتأکلامن هذه الشجرة،الخ) بلکې داسې یې وفرمایل چې(ولاتقربا)یعني مه نزدې کیږئ داپه دې سبب چې په منع کولوکښې ددوی مبالغه راسې ځکه یوڅوک چې ته له یوه کارڅخه منع کوې نوچې داسې ورته ووایې چې داکارمه کوئ تردې داډېرتاکیدفایده کوي چې ورته ووایې ودې کارته مه ورنږدې کېږه لکه چې په منع کښې له زنا څخه الله جل جلاله فرمایلي دي (ولاتقربوالزناء)الآیة، اوپه دې کښې وبندگانوته داتعلیم هم دئ چې هغه کارونه چې په شرعه کښې ممنوع دي له هغوڅخه دځان ساتلوطریقه داده چې وشاخواته یې ورنږدې نه سي ځکه چې نږدېکت ویوشي ته سبب ددې گرځي چې په هغه شي سره سړي مبتلاسي.

دغه کومه د رخته وه؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په دې باب متعددروآيتونه راغلي دي له حضرت كعب اوابن عباس رضي الله عنهماڅخه روآيت دئ چې دادغنمودرخته وه اومشهورهم دغه قول دئ،خودلته داسوال پيداكيږي چې دغنموبټي خودرخته نه بلل كيږي،

جواب يې په مختلفوډولوكيږي اول جواب چې زماپه ذهن كښي راغلئ دادئ چې دجنت شيان خوددنياله شيانوسره صرف په نامه كښي ګډدي نوښايي چې دغه بوټئ دغنمودي ددرختي په شكل كښي وو اومفسرينويې په نوروډولوهم جواب كړيدئ،اوله حضرت عبدالله ابن مسعود رضي الله عنه څخه روآيت دئ چې دادانګورودرخته وه اوله حضرت ابن جريح رضي الله تعالي څخه روآيت دي چې دادانځردرخته وه،اوله حضرت علي رضي الله تعالي عنه څخه روآيت دئ چې دادكافوردرخته وه،مولاناعصام الدين رحمه الله تعالي په يوه رقم كښي چې په ځينونسخودبيضاوي شريف كښي موجوددئ فرمايلي دي چې مايوځاى ددغي شجري تفسيرپه علم سره وليدئ بيايې په فهم كښي حيران سوم ترڅوچې په خوب كښي واسمانوته وختلم اوآدم عليه السلام مي وليدئ بيامي له ده څخه پوښتنه وكړه چې ته په جنت كښي الله جل جلاله له كوم شي څخه منع كړيوې ده راته وويل چې زه يې له علم استدلالي څخه منع كړيوم ځكه چې په جنت كښي خومعرفت دخداىٔ پاک وماته دمشاهدي له لاري حاصل وو خوبهتره خبره داده چې په تعين كښي ددې درختي څه نه وويل سي لكه چې د مخه يې ماذكروكړ،پوسه چې علماووپه دې كښي اختلاف كړيدئ چې دغه نهي تحريمي وه،يعني الله جل جلاله دغه درخته پرآدم عليه السلام اوحواءرضي الله تالي عنه باندي حرامه كړېوه اوكه تنزيهي وه، يعني له درختي څخه خورک ورته حرام نه ووخو خلاف اولي وونوپه دې سبب د�فتكونامن الظالمين�په معني كښي هم اختلاف راغلئ دئ ځكه هغه څوک چې دغه نهي تحريمي بولي نودمذكوري جملې معني په دې ډول كوي چې كه تاسي له دې درختي څخه خورک وكړ نودګناكولوپه وجه به له ظالمانو څخه سئ،يعني ګنهګاران به سئ اوهغه څوک چې دغه نهي تنزيهي

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د شپږ دیرشم مبارک آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم،۱۹ برخه

مرجع العوام والخواص العلامة ابوالفضل محمدمعین الدین کان الله له ودامت برکاته

لفظي ترجمه

(فَ)بیا(أَزَلَّ)وښویول (هُمَا)دوی دواړه (الشَّيْطَانُ)شیطان یعني په دې سبب چي دهغې وني په خوړلوېې مبتلاکړل (عَنْ)له (هَا)ده څخه یعني له جنت څخه (فَ)نو(أَخْرَجَ) وې ایستل ده،یعني شیطان (هُمَا) دوی داړه (مِمَّا)له هغه (كَانَا)چي وودوی دواړه (فِي)په(هِ) ده کښي (وَ)او(قُلْ)وویل (نَا)موږ،یعني ودوی ته (اهْبِطُوا)چي کښته سي،یعني له جنت څخه ومځکي ته (بَعْضُ)چي ځني (كُمْ)ستاسي به یعني په داسي حال کښي چي ځني ستا سي به(لِبَعْضٍ)ځنونورولره (عَدُوٌّ)دښمنان وي (وَ)او (لَكُمْ)تاسي لره،یعني سته تاسولره (فِي) په (الْأَرْضِ)مځکه کښي (مُسْتَقَرٌّ)ځای دقرار،یعني ځای دسکونت ،دهستوګي (وَ)او (مَتَاعٌ)سامان دنفعي اوفایدې اخستلو (إِلَى)تر (حِينٍ)یووخته پوري) 36(

یعني چي وخت داجل ستاسي دی اویادقیامت ورځ ده ،پوسه چي کله چي آدم اوحواء

دواړودشیطان ملعون په وسوسه چي تفصیل بې په علمي خبروکښي راسي له هغي درختي څخه خورک وکړکومه چي دوی ورڅخه منع سوي وو نوحکم ورته وکړسوچي اوس له جنته څخه وځمکي ته کښته سئ په داسي حال کښي چي ځني ستاسي به دشمنان وي ځنونورولره یعني نسل ستاسوبه په دې ډول وي چي بعضي ددوی به دښمنان وي بعضونورولره لکه چي ددغي خبري اول مصداق په قابیل اوهابیل اوبیا په کافرانواوبیاپه مومنانوکښي پیداکړسو اوپه ځمکه کښي به ترهغه پوري وتاسي ته دقراراوهستوګي ځایونه اوستاسي دفایدواوګټواسباب اووسائل موجودوي چي دقیامت ورځ راځي ،

تفصیل اوعلمي خبري

)فأزلهما(

پوسه چي دغه فعل له زَلَّة یازُلل څخه جوړدی کوم چي په اصل کښي وبې اختیاره ښوئېدلوته په ختِه کښي ویل کېږي امام نسفي ویلي دي چي دغه قول دخداي پاک دلیل دی پردې خبره باندي چي دانبیاؤپرفعل باندي دزلة دلفظ اطلاق کېدلاي سي ځکه چي زلة وهغه فعل ته ویل کېږي چي خلاف له حکمه څخه دشرع وکړسي خوپه بې

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اختیاره توگه لکه یوځوک چي بې اختیاره په ختېه کښي وښوئېږي ،اوګناه وهغه فعل ته ویله کېږي چي په خلاف دحکم دشرع وکړسي اوپه قصداوپه اراده سره وي

(الشیطان)الف لام پکښي دپاره دعهدخارجي دی مرادورځخه ابلیس ملعون دی دالفظ یا له شطن ځخه ماخوذدی په معني دبَعُداویاله شاط یشیط ځخه جوړدئ په معني دهَلَک اواحتدفي غضبه یعني تېره اوتېزسوپه غضب خپل کښي

(عنها)پوسه چي د�عنها� ضمیرددې احتمال هم لري چي ولفظ د�الشجرة� ته راجع سي اووددې احتمال هم لري چي وجنت ته راجع سي،پراول تقدیرد�عن�کلمه لپاره دسببیت ده معني یې په دې ډول ده �فاصدر زلتهما بسببها�نوبه دازل په فعل کښي هغه قسم تضمین راسي کوم چي په معني کښي مصدردمتضمِّن فعل مفعول وي لپاره دمتضمَّن فعل اوپردوهم تقدیرمعني په دې ډول ده،فاذهبهماعن الجنة، نوبه �عن� لپاره دمجاوزت سي، ابو حیان دلته دوه نوراحتمالونه هم ذکرکړي دي اول داچي داضمیرراجع سي وطاعت ته کوم چي له دلالت دکلام ځخه فهمېږي دوهم دا چي راجع سي وحالت دلذت اوخوشحالی ته په جنت کښي

،شیطان په څه طریقه سره په آدم علیه السلام اوپه حوارضي الله عنهادغه کاروکړ ،

علماووپه دې باب مختلفي ویناوي کړیدي، ځني وایي چي دوسوسي له لاري یې دوی خطاکړل لکه څرنګه چي مورته په زړوکښي وسوسي را ا چوي،اوځني وایې چي دَيْ په خپله وجنت ته ورداخل سو ځکه چي له جنت ځخه دي ملعون په دې ډول منع سوچي دپخواپه ډول په عزت سره ورسي،اوپه حقارت اوپه سپک حالت کښي دوسوسې اودشیطاني وظیفي داجراکولودپاره وجنت ته له ورتللوڅخه نه وومنع سوئ، ځوک وایې چي دجنت په دروازه کښي ودریدواونعره یې وروکړه،ځوک وایي چي دجنت دیوي دابې اوخزندې په شکل یې ځان وګرځاوواورننوتئ اوپیره درانواومحافظینونه وپیژندئ اوځوک وایې چي دیومارپه خوله کښي ورغلئ،بهرحال نوچي ورغئ څه یې ورته وویل اوبهانه یې وخبروته څنګه جوړه کره،

امام بغوي رحمه الله تعالي فرمایلي دي چي کله چي آدم علیه السلام دجنت نعمتونه اومېوي ولیدلي نوېې داوویل کاشکي ثابته وای داچي بېشکه مالره وای همېشه توب یعني په جنت کښي نوئې دې خبري وشیطان ملعون ته طمع پیداکړه ددې چي یوڅه وکړي نوورغئ دآدم اودحواء رضي الله عنه په منځ کښي ودرېدی او دوی په دې نه پوهېدل چي دغه ابلیس دئ ځکه چي ده شکل بدل کړیووبیا شیطان په زوره چغي اوبغاري کړي دَيْ خبیث اول هغه ځوک دئ چي نوحه اوچغاري یې کړیدي اوپه دروغویې ژړلي دي بیادیعقوب علیه السلام ځامنوچي کله یې یوسف علیه السلام وڅاه ته وغورځاوه اوپلارته راغلو نوپه درواغویې وپلارته وژړل لکه چي الله جل جلاله فرمایي(وجاءواباهم عشاء یبکون)اوهم له دغه ملعون ابلیس ځخه وښځوته چي پرمرده باندي حرامه نوحه اوچغه کوي اوپه نادرېدول یې ځني نارینه هم کوي په میراث پاته ده ،بهرحال آدم علیه السلام اوحوارضي الله تعالي عنها

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ورته وويل چي ولي ژاړې ده ملعون ورته وويل چي ستاسي پرحال باندي ژاړم ځکه چي تاسي به يووخت مړه سیاودغه نعمتونه به درڅخه پاته سي، نودوی په دې خبر ډېر پرېښانه سول اوورته وې ويل چي يوه چاره راوښيه نوده ورته وويل ايازه وتاسوته داسي درخته دروښيم چي له هغې څخه که تاسي خورک وکړی نوبه هميشه په جنت کښي پاته ياست لکه چي په يوه مبارک آيت کښي راغلي دي(هل ادلکم علي شجرةالخلد وملک لايبلي)اوهم يې ورته وويل چي له دغي درختي څخه چي الله جل جلاله تاسي منع کړي ياست په دې وجه که تاسي خورک ورڅخه وکړی نوبيابه تاسي دواړه ملکي وګرځی اويابه له همېشه اوسېدونکوڅخه په دې جنت کښي سی،لکه چي الله جل جلاله فرمايلي دي(مانهاکماربکماعن هذه الشجرة الاان تکونا ملکين اوتکونا من الخالدين) اوقسم يې ورته وکړ چي زه ستاسي لپاره له خيرخواهانويم،لکه چي الله جل جلاله فرمايلي دي (وقاسمهماانی لکما لمن الناصحين)بغوي،بيضاوي،مع بعض توضيح،

)فاخرجهما(

پوسه چي نسبت د�اخرج� وشيطان ته مجازعقلي دئ ځکه چي دي سبب داخراج ددوی دواړو وګرځيدی اوحقيقي فاعل داخراج الله جل جلاله دئ،

)مماکانافيه(

پوسه چي د�ما�په کلمه کښي درې احتماله دي ،اول داچي مرادورڅخه طاعت سي يعني وايستل شيطان دوی دواړه له هغه طاعت اوفرمانبرداری څخه دالله پاک چي دوی‌دواړه په هغه کښي وو ، دوهم داچي مرادورڅخه نعمت دجنت سي ،او دريم داچي مرادورڅخه لوړوالی دمرتبې سي،

)قلنااهبطوا(

دغه صيغه دجمع صيغه ده سره له دې چي مخاطب دوه شخصه وو چي آدم عليه السلام اوحواءرضي الله تعالي عنها وه نوجواب په دوه ډوله ورکړکيږي اول په دې ډول چي څرنګه چي دوی دوه دتهول بشراصل دي نوځکه خطاب دجمع په صيغه ورته سويدئ داتسليمي جواب دی، دوهم په دې ډول چي خطاب يوازي ودوی دووته ندی بلکي شيطان په دې خطاب کي ورسره داخل دی ځکه دي هم په دغه وخت کښي دوسوسي اچولولپاره هلته وو، بيضاوي بالحاصل،

)بعضکم لبعض عدو (

دلته داسوال کېږي چي داخو جمله اسميه حاليه ده اوپه واوسره نه ده مصدره سره له دې چي اکتفاءپه ضميرسره په جمله اسميه حاليه کښي ضعيفه ده اودقرآن کريم له معجزنظم سره لياقت نلري،قاضي بيضاوي ددې سوال جواب په دې شکل ورکړيدی چي که ددغه قسم جملې اسميې تاويل په مفرد سره کيدلای سوای نوبيااکتفاپه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ضمیرضعیفه نه ده دلته یې تاویل په مفردسره کیدلاي سي چي دمتعادین لفظ دی،اوځني په دې ډول جواب ورکوي چي دغه حال حال دائمه ده په دائمه حال کښي واومنع دی خوتحقیقي خبرداده چي جمله اسمیه حالیه په درې ډوله ده اول داچي سببیه دذوالحال وي لکه جاء زیدابوه قائم په دې قسم کښي واو او ضمیر دواړه لازم دي مګر نادر لکه کلمته فوه الي في دوهم دا چي له ذوالحال څخه اجنبیه وي لکه قدم عمرو وبشر قام الیه په دې قسم کښي واو لازم دئ خو دغه واو نائب له ضمیر څخه هم دی اوکله دواړه سره جمع سي لکه په مذکور مثال کښي اوبي له دواړو هم راځي دریم دا چي دغه جمله صفت دذوالحال وي لکه په دې قول کښي تولیتم وانتم معرضون په دې کښي دواړي وجي په اطراد سره روادي په مذکور قول دآیت کښي که خطاب آدم اوحواء اواولادې د دوئ ته سي او یا ودوئ دوو اوابلیس ته سي نوله دغه اخیري قِسم څخه ګرځي نوسوال نه واردیږي (ومتاع) دمتاع لفظ په اصل کښي دشپانه وځوري ته ویل کیږي دلته یاپه معني دمصدر دی چي تمتع یعني نفع اخیستل دي اویا په معني دسامان دنفعي اخیستلو دی او له حین څخه یا وخت دمرګ یا دقیامت ورځ مرادده.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقري دسورت د(۳۷) اوه دیرشم آیت لفظي ترجمه اوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم: :

لفظي ترجمه :

(ف)بیا(تَلَقَّی)زده کړې(آدم)آدم (مِنْ)له (رَبِّ)رب څخه (ہِ) دده(کَلِمَاتٍ) یو څوکلیمې (فَ)نو(تَابَ)رجوع وکړه ده یعني الله په رحمت اوپه قبول دتوبې سره (عَلَیْ)پر(ہِ)ده یعني پر آدم علیه السلام باندي (إِنَّ)بېشکه (ہُ)دَی یعني الله پاک (هُوَ) خاص دَی (التَّوَّابُ)ښه توبه قبلوونکی دی ،یا ډیرتوبه قبلونکئ دئ (الرَّحِيمُ) ښه مهرباني کوونکی دی) 37(

پوسه چي کله چي آدم علیه السلام دالله جل جلاله له لوري داعتابي حکم واوریدی چي، اهبطوا، یعني کښته سی له جنته نوپداسي حال کښي چي ډېرپرېشانه وو اوسخت پښېمانه اوله افسوس څخه ډک وو په ژړا سو اوپه همدغه حال کښي الله جل جلاله د داسي کلموالهام ورته وکړ چي مضمون یې توبه اوبخښنه غوښتل وو مکمل تفصیل به په علمي خبروکښي راسي خو مشهور اوله قرآنه سره موافق قول دادی چي دغه کلِمې هغه وې چي بل ځای په قرآن کریم کښي الله جل جلاله ذکرکړئې دي چي (ربنا ظلمنا انفسناوان لم تغفرلناوترحمنا لنکونن من الخاسرین) یعني ای ربه موږ ظلم وکړ پر نفسو ، ځانو څموږ او کچیري نه وکړې ته بخښه موږ لره اونه وکړې رحم پرموږ نوخامخابه سوموږ له زیان والاوو څخه په هرباب کښي هم دغه روآیت له حسن بصري رحمه الله تعالي اوله ځینو نورو علماوو څخه راغلی دی بهر حال آدم علیه السلام دتوبې یوڅوکلِمې له خپل رب څخه زده کړې اوهغه یې ویلې نوبیاالله پاک پرده باندي دتوبې په قبلولو سره رجوع وکړه د ده توبه یې قبوله کړه ځکه په دې کښي شک نسته چي الله جل جلاله ښه توفیق ورکوونکی دتوبې ده یا ښه توبه قبلوونکی دی و بنده ته توفیق دتوبې هم دی ورکوي اوتوبه یې هم قبلوي اوډېر رحم کوونکئ دئ چي سره له قبلولودتوبې نور احسان هم دتوبه ګار سره کوي .

تفصیل او علمي خبري :

پوسه چي دآدم اودکلمات په لفظونو کښي دوه قرائته راغلي دي اول په رفع دآدم اوپه نصب دکلمات سره بناپر دغه قرائت باندي بیضاوي دتلقي معني په استقبال سره کړېده پدې ډول چي بیااستقبال وکړآدم په زده کولواوقبلولو اوعملي کولوسره دیوڅوکلمواوپه بل قرائت کښي عکس د دې دی نوبیامعني دآیت په دې ډول ده چي بیااستقبال وکړ دآدم یوڅوکلمویعني ورته راغلې له ربه د ده څخه .

دآدم علیه السلام توبه څه وخت قبوله سوه ؟

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

په اصلي حقيقت خو الله جل جلاله عالم دئ خوپه تفسيرقرطبي کښې راغلي دي چي اول آدم عليه السلام والله ته توبه وکښه يعني اوتوبه يې قبوله سوه بياومزکي ته کښه سو اوپه روح البيان اوتفسير مظهري کښې يوروآيت له ابن عباس رضي الله عنه څخه ذکردی چي آدم اوحواء دوه سوه کاله وژړل اونه يې خورک کړيدی اونه يې چښل کړيدي اويوسل او څلوېښت کاله وحواء ته نه دی ور نزدې سوی له دې څخه داسي معلوميږي چي دآدم عليه السلام د توبې کښل په مزکه کښې هم دوام درلودی اوقبلېدل يې په مزکه کښې وسول، له يونس بن حباب اوله علقمه بن مرثد څخه روآيت دی چي که د ټولو مزکني مخلوقاتواښکي راټولي سي بيابه هم دداود عليه السلام اښکي پرډيري سي اوکه دغه ټولي بياسره يوځای سي نو دآدم عليه السلام اښکي به پر ډيري سي پوسه چي په ډيرو کتابو کښې داسي هم راغلي دي چي آدم عليه السلام حضرت محمد صلي الله عليه وسلم والله ته شفيع کړ نوپه دې وجه الله د ده توبه قبوله کړه،او بيضاوي دقيل په حواله ذکرکړيدي چي بيهقي يې اخراج کړئ دئ چي هغه کلمې چي وآدم ته يې الهام وسو دغه وې : سبحانک اللهم وبحمدک وتبارک ا سمک وتعالي جدک ولااله الا انت ظلمت نفسي فاغفرلي انه لايغفر الذنوب الا انت .

يعني پاکي ده تالره اې خدايه اوتلبس کوم يعني پيوستون کوم له ثنا ستاسره اوډېر برکتناک دئ نوم ستا اوډېر لوړ دئ شان ستا اونسته هيڅ لايق دعبادت موجود مګرته ، ظلم وکړ ماپر ځان خپل نوبخښه وکړه ماله ؛ ځکه نه سي بخښلای ګناهونه هيڅوک ماسوي له تاڅخه.

د بقرې د سورت د (۳۸)آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم : ۲۱برخه

لفظي ترجمه :

(قُلْ)و ويل (نَا)موږيعني وآدم او وحواء ته (اهْبِطُوا) کښته سیء (مِنْ)له (هَا) جنت څخه، يعني ومزکي ته (جَمِيعًا)ټول ،يعني په داسي حال کښې چي ټول ياست او يوهم پاته نه سیء (فَ)نو(إِمَّا)کچيري (يَأْتِيَنَّ)راغي خامخا (كُمْ) وتاسي ته (مِنِّي) له ما څخه يعني له طرفه ځما څخه (هُدًى) هدآيت ،يعني لاربښو ونه په واسطه درسول اوکتاب ځما(فَ)نو(مَنْ)هغه څوک(تَبِعَ)چي پيره وي وکړي (هُدَا)دهدآيت (يَ)ځما (فَ)نوبه (لَا)نه وي (خَوْفٌ)وېره (عَلَيْ)پر (هِمْ) دوئ باندي ، يعني پر دوئ باندي به دقيامت په ورځ کښې هيڅ قسم وېره نه وي (وَ)او(لَا)نه به (هُمْ)دوی (يَحْزَنُونَ) (38) غمجن کيږي .

يعني وروسته له دې چي يووار خومو له مخه وآدم عليه السلام اودده وملګريوته چي په دغه ساعت کښې په جنت کښې ول چي حواء رضي الله تعالي عنها اوابليس ملعون ؤ حکم وکړ چي له جنت څخه ومځکي ته کښته سیء ، دوهم

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

ځل مو بیا دتاکید لپاره هغه حکم ورته مکررکړ ، خوپه اول ځل مو دوئ په دې وپوهه ول چې په زمکه کښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځنې ستاسي به دځینو نورو دښمنان وي، او په دوهم وار مو په دې پو ه کړل چې په ځمکه کښې به ستاسي ژوندپه دې ډول وي چې ځما له طرفه به دځنو کارو په کولو اودځنوکاروپه نه کولو مکلف گرځئ، ځما له خوا به هدایت، شرعي احکام ، دپیغمبرانو او کتابو په ذریعه درځي ، نو که هرچاپه تاسي کښې ځما داحکاموتابعداري وکړه په منلواوپه عمل کولو سره نوبیا چې کله دقیامت ورځ سي اودوئ دوباره راژوندي سي نوبه دوئ ته هیڅ وېره له عذاب څخه او له ضائع کېدودعملو نه وي ، اونه به په دې غمجن کیږي چې ددنیاژوندئې له لاسه ووتئ اویاپې په دنیاکښې عبث عمرتېرکړ ؛ ځکه خوعبث عمرئې نه دئ تېرکړئ اونه به په دې غمجن کېږي چې بېرته راژوندي سول ـ

تفصیل اوعلمي خبري :

پوسه ! چې که ددوو جملو په منځ کښې کامل اتصال ۇ نو هم یوه پرهغه بله نسي عطف کیداي اوکه ئې ترمنځ کامل انقطاع ۇ نوهم یوه پرهغه بله نسي عطف کېدلا ئ ؛ ځکه چې دمعطوف اودمعطوف علیه تر منځ به نه کمال اتصال وي اونه به کمال انقطاع وي ، دلته د�قلنا اهبطوا،الخ � جمله یا تاکیددئ دله مخه جملې نو ددوئ دوو ترمنځ کمال اتصال موجوددئ نوځکه حرف عطف نه دئ ورسره راغلئ ،او یا مقصود ور څخه دادئ چې کښته کېدل ددوئ لپاره دمکلف کېدودي ، اواول امرپه دې باندي دلالت کوي چې کښته کېدل ددوئ به وداسي حال ته وي چې هغه به ددوئ ترمنځ دعداوت حال وي اووځمکي ته چې ورسي نوهلته به هم دهمېش دپاره نه وي نوپردغه تقدیر ددغودووجملوترمنځ په دې وجه چې مقصدونه ئې سره جلادي کمال انقطاع راغله نوبیا هم دعطف مانع موجودسو .

پوسه ! چې په اوله جمله کښې امر تکویني دئ اوپه دوهمه کښې تکلیفي دئ، اوځنو علماوو ویلي چې اول امرلپاره دراوتلو ددوئ ووله جنت څخه واول اسمان ته اودوهم امر لپاره دراکښته کېدو ددوئ ووله اول اسمان څخه چې سماء دنیا ورته ویل کیږي وځمکي ته، خودغه قول له دوو وجهوضعیف بلل سویدئ : اول له دې وجي چې له اهباط څخه په دواړوځایوکښې اهباط وځمکي ته مراددئ ځکه هبوط ونزول الی الارض ته ویل کیږي ،لکه صاحب دکشاف چې ذکرکړیدي، دوهم له دې وجهي چې ددغوځینو په قول به خامخا ضمیردمنها په دوهم امرکښې واسمان ته راجع وي سره له دې چې داسمان ذکرمخکي نه دئ راغلئ بلکي دجنت ذکرراغلئ دئ .

)جمیعاً(

دجمیعالفظ ، په لفظ کښې دماقبل لپاره حال وي اوپه معني کښې تاکیدوي دماقبل نوپه دې سبب مقتضي داجتماع په یوه زمانه کښې ندئ لکه په دې قول کښې�جاءواجمیعا�په خلاف ددې قول �جاءوامعا� ـ

)فمن تبع : (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

پوسه چي داشرطيه جمله جزاد�فاماياْتينكم الخ �ده اوپه دغه فعل مضارع پسي نون تاكيديه ثقيله ځكه پيوسته سويدئ چي يوله هغوځايوڅخه چي په مضارع پسي په هغوځايوكښي دتاكيدنون پيوسته كيږي دادئ چي مضارع له داسي اِن شرطيه څخه وروسته راغلې وي چي دهغه تاكيدپه مَاسره سوئ وي ، لكه دلته، ځكه �فاما� په اصل كښي � فا ن ما� ده .

پوسه ! چي سره له دې چي دهدآيت راتلل خوپه علم دالله جل جلاله كښي يقيني وو سره له دې ئې په اِنْ شرطيه سره مصدركړئ دئ كوم چي پرمحتمل اومشكوک كلام باندي داخليږي ،په دې وجه چي نظر و بندگانو ته اودارنگه په خپل حدذات كښي ئې راتلل محتمل ؤ .

پوسه چي د � هداي� لفظ اسم ظاهرپه ځائ كښي دضمير راغلئ دئ ځكه چي د,,هدي'' لفظ مخكښي ذكرسوئ دئ ، اووضع دظاهر پرځائ دضميرنكته غواړي , نونكته دلته داده چي له اول هدي څخه هدآيت درسولانواوكتابوپه واسطه مراددئ ،اوله دوهم څخه عام مراددئ كه درسولانو اوكتابوپه واسطه وي اوكه دعقل په واسطه وي .

)بيضاوي مع زيادة من حواشيه وغيره. (

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۳۹) مبارک آيت لفظي ترجمه اوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم ـ

لفظي ترجمه:

(وَ)او (الَّذِينَ)هغه کسان (كَفَرُوا)چي کافران سوي دي(وَ)او (كَذَّبُوا)نسبت ددروغوئي کړي دی يعني دروغ يې بللي دي(بِ)و(آيَاتِ)اياتوته(نَا)زموږ(أُولَئِكَ) هغه خلگ به (أَصْحَابُ)خاوندان (النَّارِ)داور وي ،،يعني دقيامت په ورځ(هُمْ) دوی به (فِي)په (هَا)ده کښي يعني په اورکښي (خَالِدُونَ) (۳۹)همېشه اوسېدونکي وي ـ

يعني ځمادهدايت له درتگ څخه وروسته که چا ځمادهدآيت تابعداري وکړه نودهغه حال خوله مخه ذکرسواوبالمقابل هغه کسان په تاسي کښي چي په ځماپه اياتو په زړوکښي کافران سي، ځمادهدآيت تابعداري ونکړي ورڅخه منکرسي اوپه خولو سره د درغو نسبت ورته وکوي نودهغوحال به بيا دقيامت په ورځ کښي داوي چي د دوږخ خاوندان به وي په دې معني چي په دوږخ کښي به وي اوهمېشه به پکښي اوسي ـ

تفصيل او علمي خبري:

پوسه چي ځموږ عقيده دنبيانو په شان کښي داده چي دوئ له گناوو څخه معصوم اوپاک دي يوه مبتدعه گمراه ډله چي حشويه ورته ويل کيږي داعقيده لري چي انبياء عليهم السلام له گناوو څخه پاک نه دي دوئ اول دحضرت آدم عليه السلام په قصه دليل نيسي دوئ وايې چي حضرت آدم عليه السلام نبي وو اوسره له دې يې گنا کړېده نومعلومه سوه چي انبياء معصوم نه دي پاته سوه داخبره چي آدم عليه السلام په څه سبب دوئ گناکوونکی بو لي د دې دپاره دو ئ څو وجهې وړاندي کوي : اوله وجه داده چي الله جل جلاله چي دَی د کومي درختي له خوړلو منعه کړی‌وو ده له هغې درختي څخه خورک وکړ ـ دوهمه وجه داده چي الله جل جلاله وآدم عليه السلام ته فرمائلي دي چي که تاسي له دغه درختي خورک وکړ نوبه تاسي دواړه له ظالمانو سی نوظالم خو دگنا په سبب يوڅوک گرځي ـ

دريم دليل يې دادی چي الله جل جلاله وده ته دعصيان اود غوايت نسبت کړيدی لکه چي الله پاک فرمايلي دي فعصي آدم ربه فغوي ـ

اوڅلرم دليل يې دادی چي الله پاک وآدم ته توبه ورزده کړه اوتوبه خوله گنا څخه کيږي ـ

پنځم دليل يې دادی چي آدم عليه السلام پخپله و ويل چي که ته ای ربه مغفرت راته ونکړې اورحم پرموږ ونکړې نوموږ به له خاسرينو سو اوخاسر خو په سبب دگنا سړی گرځي ، ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

شپږم دليل يې دادی چي كه آدم عليه السلام گنا نه وای كړې نوهغه قصې به پر ده باندي نه راتللاۍ كومي چي پرراغلې ـ

پوسه چي زموږ علما ءدآدم عليه السلام په دغه كاركښي مختلف تاويلونه كوي:

اول دا چي دغه نهې تنزيهي وه تحريمي نه وه ـ

دوهم داچي آدم عليه السلام په اجتهاد كښي خطاسو يا په دې ډول چي نهې تحريمي وه ده دتنزيهي خيال باندي وكړ ياپه دې ډول چي نهې له جنسه د درختي وه اود ده خيال راغی چي دغه منعه د دغه جنس له يوې معلومي درختي څخه ده اويا په دې ډول چي شيطان چي كله قسم ورته وكړنو د ده په فكر كښي داورغلل چي صادق د ی ځكه په خدای په دروغو قسم څوک نه كوي اوپه دغه وخت كښي ئې له الهي منعي څخه ذهول راغی ـ

دريم داچي د ده الهي منعه هېر سوه دهېري په حال كښي يې خورک وكړ پاته سوه دحشويه وو دليلونه نوځموږ علما وو مفسرينو لكه قاضي بيضاوي دهغوئ په زړه پوري جوابونه كړيدي دلته يې بيان ډېر طوالت ته مفضي كيږي ـ

والسلام ومن الله التوفيق

دبقرې دسورت د(۴۰)آيت تفسيراوعلمي تحقيق

تفسيرفضل الرحيم ـ

لفظي ترجمه :

(يَا)ای (بَنِي)اولاده (إِسْرَائِيلَ)ديعقوب (اذْكُرُوا)درپيادكړئ (نِعْمَتِيَ)نعمت ځمايعني انعام اواحسان ځما (الَّتِي)هغه (أَنْعَمْ)چي كړي دی (تُ)ما (عَلَيْ)پر(كم)تاسي باندي يعني اي بني اسرائيلوما چي كوم نعمتونه وتاسي ته دركړيدي هغه په دې ډول درپيادكړی چي شكرئې اداكړی په منلوسره درسول اوكتاب زما چي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم اوقرآن پاک دی (وَ)او (أَوْفُوا)وفاوكړئ (بِ)په (عَهْدِي) عهد،وعده زما،يعني اواي بني اسرائيلو په هغه وعده او ترون چي تاسي له ما سراسره له پخوالادتورات دمنلوپه ضمن كښي راسره كړئ دی،وفاوكړئ (أُوفِ)نوبه وفاوكړم زه (بِعَهْدِ)په ترون ياوعده(كُمْ)ستاسي يعني كه تاسي په خپله وعده اوترون وفاوكړی نوبيابه زه په هغه وعده او ترون له تاسي سره وفاوكړم كوم چي ماله تاسي سره ستاسي دوعده پالني په صورت كښي كړيدی (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ما څخه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

(فَ)نو(ارْهَبُو)و وېرېږی (نِ) (40)له ماخخه ـ

بني اسرائيلو څه قِسَم تړون اووعده له الله جل جلاله سره کړې وه چي په ذکرسوي آيت کښي الله جل جلاله ودوئ ته امر کړیدی چي تاسي په هغه تړون او وعده اوعهد چي له ماسره موکړيدی وفاوکړی ؟اودارنگه الله پاک بيا څه قِسم تړون اوعهد له دوئ سره کړی وو چي فرمايلي يې دي چي نوزه به په هغه خپل عهد او وعده وفا وکړم چي له تاسي سره مي کړېده ؟

داول سوال جواب دادی چي له بني اسرائيلو څخه الله پاک داعهد او وعده اخيستې وه چي که اخيري نبي حضرت محمد صلي الله عليه وسلم هر وخت پيدا اومبعوث سو نوتاسي به د ده تابعداري کوی اود دوهم سوال جواب د ادی چي الله پاک بيا په مقابل کښي له دوئ سره دا عهد او وعده کړې وه چي په دې شرط که تاسي داخيري نبي(صلي الله عليه وسلم) متابعت وکړنوزه به بيادوه اجره وتاسي ته درکړم يعني يواجربه په سبب د متابعت ددين دحضرت موسي عليه السلام درکړم اودوهم اجرپه سبب د متابعت ددين دامام الانبياء محمد صلي الله عليه وسلم درکړم ـ

پوسه چي په دغه آيت کي څلورقسمه تعليم الله جل جلاله وبندگانوته کړيدي ،اول داتعليم دئ چي بندگان ضروربايددخدای پاک په نعمتوکښي کوم چي ودوی ته يې ورکړيدي فکرکوي اودهغوشکر اداکوي اودخدای پاک داحساناتومننه اوقدردانی کوي اودوهم داتعليم دئ چي بندگان بايد په خپلوعهدواوعدو وفا کونکي وي اودريم داتعليم دئ چي دبندگانونېک عمل داالله جل جلاله په دربارکښي نه ضائع کيږي بلکي الله جل جلاله دهغه نېکه جزاپه آخرت کښي ورکوي اوڅلورم داتعليم دی چي بندگان ضروربايدتنهااويوازي له الله جل جلاله څخه په وېره کښي وي نه له بل چاڅخه ـ

تفصيل اوعلمي خبري :

)بني (

پوسه چي لفظ دبني جمع دابن ده نون ئې په سبب داضافت غورځېدلئ دی اولفظ دابن له بناڅخه مأخوذدئ چي وښوولوديوشي ته پربل شي باندي ويل کيږي،وځوی ته ځکه ابن ويل کيږي چي دَيْ مبني دپلاردئ په همدې سبب يوڅوک چي يوشي جوړکړي نودابن يادبنت په لفظ سره وصانع ته منسوب گرځي اويوه خبره چي څوک په فکرسره معلومه کړي نوودغي خبري ته بنت فکرويل کيږي۔

)اسرائِيل (

اوداسرائيل لفظ په اصل کښي عبراني لفظ دئ لقبي نوم ديعقوب عليه السلام دئ معني يې عبدالله ياصفوة الله دی ځکه اسراء په معني دعبداويادصفوت دئ اوايل په معني داالله (جل جلاله)دئ ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

)اذکروا (

د الفظ له ذکر څخه مشتق دئ ذکرپه ضمه سره د ذال یادول د شي دي په زېره سره او په کسره د ذال یادول دشي دي په ژبه سره،۔

)نعمتي (

دنعمتي لفظ دمفرد لفظ دی وضمېر دمتکلم ته مضاف دئ خودلته معني دجمع ورڅخه مرادده ۔

)بعهدي (

لفظ دعهد په دواړوځایوکښي ومفعول ته مضاف دئ ۔

)ایاي (

دایاي لفظ ما اضمرعامله علي شریطة التفسیردی ۔

)فارهبون (

دفاکلمه په فارهبون کښي جزائیه ده اصل دکلاپه دي ډول دئ,,ان کنتم راهبین فایاي فارهبون'' اورهبة وداسي ویري ته ویل کیږي چي تحرزله یوشي څخه ورسره وي، مظهري مع زیادة تفصیل واختصار۔

پوسه چي کله چي الله جل جلاله په تېرآیت کښي وبني اسرائیلوته امرپه شکر اوذکردنعمتودخدای جل جلاله اوپه وفاکولوسره دعهد ا ووعدې اوپه وېره خاص له الله پاک څخه وکړ نوپه راتلونکي آیت کښي یې دوی په داسي شي امرکړل چي دهغه په عملي کولوسره هغه درې سره امرونه پرځای کیږي اوپه نه عملي کولوسره دهغودریوسره امرومخالفت راځي گویابني اسرائیلوویل چي الله جل جلاله ستادنعمتوذکراوپه خپل عهدسره وفا اوخاص له تاڅخه وېره په څه ډول وکړو نوالله پاک په جواب کښي راتلونکي آیت ورته وفرمایو۔

والسلام ومن الله التوفیق ۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د ۴۱ آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیر فضل الرحیم ، :

وَآمِنُوا بِمَا أَنْزَلْتُ مُصَدِّقًا لِمَا مَعَكُمْ وَلَا تَكُونُوا أَوَّلَ كَافِرٍ بِهِ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ) 41(

لفظي ترجمه :

(وَ)او (آمِنُوا)ایمان راوړئ ،یعني اي بني اسرائیلو (بِمَا) په هغه ،یعني په هغه کتاب (أَنْزَلْتُ)چي نازل کړیدی ما،)یعني چي نازل کړیدی ماهغه کتاب پرحضرت محمد صلي الله علیه وسلم باندي چي قرآن شریف دئ (مُصَدِّقًا) چي تصدیق کونکئ دی دي،یعني هغه کتاب چي قرآن پاک دی یعني په داسي حال کښي مانازل کړیدی چي تصدیق کونکی دئ (لِمَا) دهغه ،یعني دهغه کتابو (مَعَ)چي سره (كُمْ)له تاسي دي ،یعني چي هغه کتابونه له تاسي سره دی‌چي تورات اوداسي نور الهي کتابونه دي (وَ)او (لَا)مه (تَكُونُوا)کیږی تاسي (أَوَّلَ)اول (كَافِرٍ)دکفرکونکي (بِهِ) په ده ،یعني داسي مه کیږی چي په دغه قرآن ترټولواول کافران تاسي سی (وَ)او(لَا)مه (تَشْتَرُوا)اخلی تاسي (بِ) په بدل کښي (آيَاتِي)دایاتوځما، یعني په بدل کښي دایمان راوړلو په ایاتوځما چي دقرآن پاک ایاتونه دي (ثَمَنًا)عوض (قَلِيلًا)لږ ،یعني په دي وجه له ایمان راوړلوڅخه په قرآن باندي مخ مه ګرځوی چي که موږایمان راوړو نوبیابه هغه مالي کومکونه چي عوام اومشیران دبني اسرائیلوپې راسره کوي اوهغه احترام چي دوی یې ځموږسره کوي اوهغه مرتبې اومقامات چي اوس یې موږلرو ځموږله لاسوڅخه ټول خارج سي (وَ)او (إِيَّايَ)خاص له ماڅخه (فَ)نو (اتَّقُو) وویرېږی (نِ) (41) له ماڅخه۔

تفصیل اوعلمي خبري :

دغه مبارک آیت پنځه برخي دی اوله برخه ئې دغه قول دی چي�وامنوبماانزلت� په دغه قول کښي الله جل جلاله ټول بني اسرائیل په دې سره امرکړي دي چي په قرآنکریم ایمان راوړی اودغه ایمان راوړل به ذکراوشکردنعتوهم سي اووفاپه وعده اوعهدبه هم سي اوخاص له الله جل جلاله څخه به وېریدل هم سي کوم چي په مخکښي آیت کښي ئې ذکرسویدئ۔

دوهمه برخه ئې دغه قول دئ چي �مصدقالمامعکم� یعني چي تصدیق کونکی دئ دغه قرآن پاک دهغوالهي کتابو چي هغه له تاسي بني اسرائیلوسره دي چي تورات وغیره دي۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دلته ددوو خبرو په تفصیل سرخلاصول ضروردئ اول داخبر چي دقرآن کریم دتصدیق هغوکتابولره چي له بني اسرائیلوسره وو مطلب څه دی، سره له دې چي بیخي ډېرحکمونه دقرآن کریم له تېرو اسماني کتابوسره مخالفت لري۔

دوهم داخبرچي دغه قول الله پاک دڅه مقصد دپاره ویلئ د ی، داولي خبري تفصیل دادی چي قرآن کریم له دوولارو دتېروکتابوتصدیق کونکی دئ اول له دې لاري چي په تېروکتابوکښي ددې ذکرسوی وو چي اخیري نبي به راځي اوپرده باندي به قرآن پاک نازلیږي نوکله چي قرآن مجید نازل سونو دتېروکتابورښتیاوالی ښکاره سو دوهم له دې لاري چي تېروکتابوچي په کوموشیانوایمان راوړل ضروري بللی وو، قرآن کریم هم په هغه ډول دایماني شیانوبیان کړیدئ اوکوم مخالفت چي ورسره لري هغه صرف په عملي شیانوکښي دی لکه لمونځ روژه وغیره۔

دلته یوه دریمه لارهم سته هغه داچي قرآن کریم دتېروکتابو په دې معني هم تصدیق کونکئ دی چي قرآن پاک وخلګوته داهدایت هم کوي چي مخکني کتابونه لکه تورات انجیل زبور حق کتابونه دي اوحق ووا دخدای پاک له طرفه نازل سویدي البته دقرآن کریم په نازلېدوسره منسوخ وګرځېدل۔

او ددوهمي خبري تفصیل دادئ چي یوخوپه تورات کښي دقرآن پاک په شان کښي د تصدیق کونکي یعني د مصدق صفت فرمایل سوي وو،اوبل دالهي کتاب یوه غټه علامه داوه چي دَيْ به دله مخه الهي کتاب موافق اوتصدیق کونکی وو،په هغومعناووچي ذکرسوې۔ دریمه برخه یې داقول دئ چي � ولاتکونوا اول کافربه� په دې قول کښي الله جل جلاله بني اسرائیل ودې لوري ته متوجه کړیدي چي مناسب له حال ستاسي سره خودادی چي ترټولواول مومنان سی په قرآن کریم ځکه تاسي دمشرکانو دعربوپه شان ناخبره نه یاست بلکي دعلم اوداسماني کتابو خاوندان یاست اوددغه نبي حضرت محمد صلي الله علیه واله واصحابه وسلم اودقرآن کریم له حال څخه له پخوالاخبرواست نوکه ددې پرځای تاسي اول کافران په دغه قرآن پاک سئ نوبه داډېره بدمرغه واقعه وي۔

دلته یوسوال پیداکیږي په دې ډول چي اول کافران خوپه دغه قرآن دمکې مکرمې مشرکان ګرځېدلي وو ځکه یهود دقرآن اودحضرت محمد مصطفي (صلي الله تعالي علیه وسلم) له وجودڅخه خبرلانه وه چي مشرکان دمکې مکرمې ئې په دښمني اخته سوي وو نوکه بني اسرائیل په هروقت کښي په قرآن پاک کافران سویوای اول کافران نه بلل کېدل نوڅنګه الله جل جلاله فرمایلي دي چي �ولاتکونوا الخ�؟

جواب ددې دادی چي مراد دادئ چي له جملې داهل کتابو څخه تاسي اول کافران مه جوړیږی،اوددې نورجوابونه هم سته چي په تفاسیروکښي مذکوردي۔

څلورمه برخه ئې دغه قول دئ چي �ولاتشتروا الخ� په دې برخه کښي الله جل جلاله دبني اسرائیلووعلماووته هدایت فرمایلئ دی دبني اسرائیلوعلماووله وجهي ددې چي که ایمان راوړي اودتورات هغه ایاتونه وخلګوته ښکاره کړئ کوم چیدمحمدمصطفي(صلي الله تعالي علیه وسلم) په شان کښي راغلي وو نوبیابه بني اسرائیل هغه کومکونه

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

له دوی ځخه بندکړي کوم چي دوی به ماهواره یاسالانه ورسره کول اوهم به عزت اوقدرددوی بیاپه بني اسرائیلوکښي ختم سي له ایمان راوړلواودحق له بیانولوڅخه ډډه کوله نوالله پاک دوی ته له دې کارڅخه منع وفرمایله ـ

اوپنځمه برخه ئې دامبارک قول دی؎چي؎وایاي فاتقون؎ په دې برخه کښي اَلله جل جلاله ددوی دایمان راوړلودیوبل مانع ودفع ته اشاره کړئې ده هغه داوو چي ښایي په دوی کښي وځنوته دایمان دراوړلودامانع موجودوو چي که موږ ایمان راوړو نودغه نوربني اسرائیل به موږمړه کړي یابه نورضرر ونه راورسوي یعني خوف اووېره ورته مانع وه نوالله پاک ودوی ته داسي هدایت وفرمایو چي اصلي عذاب ورکونکی خوزه یم اوځمابې اذنه یوڅوک هیڅ نسي کولای که تاسي ایمان رانه وړئ نوبیاخوځماله عذاب سره مخامخ کېږئ نوخاص له مابایدووېرېږئ نه له بل چاڅخه ـ

والسلام ومن الله التوفیق ـ

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د،۴۲، آيت تفسير او علمي تحقيق

تفسير فضل الرحيم ،:

(وَلَا تَلْبِسُوا الْحَقَّ بِالْبَاطِلِ وَتَكْتُمُوا الْحَقَّ وَأَنْتُمْ تَعْلَمُونَ (42)

لفظي ترجمه :

(وَ) او (لَا) مه(تَلْبِسُوا)پټه وئ (الْحَقَّ)حق،يعني هغه بيان چي په تورات کښي دمحمد صلي الله تعالي عليه وسلم په باره کښي الله جل جلاله درته نازل کړيدی (بِالْبَاطِلِ)په سبب دباطل، يعني په سبب دهغه غلط بيان چي تاسي ئې په تورات کښي داخله وی (وَ)او تَكْتُمُوا)مه پټه وی (الْحَقَّ)حق(وَ) حال دادی (أَنْتُمْ)تاسي (تَعْلَمُونَ) (42)پوهېږی ،يعني په دې چي حق پټول ځونه غټه گناه ده.

تفصيل اوعلمي خبري :

پوسه چي په يهودويعني په بني اسرائيلوکښي خاص بياپه علماووددوی کښي دوه قسه نارواخويونه موجودوو:

اول کفراوگمراهي چي په خپله گمراهان اوکافران وو،دوهم داچي دنوروخلگوپه گمراه کولوکښي ئې کوښښ کاوو اوداکوښښ يې په مختلفوشکلوکښي وو اول په دې شکل کښي چي دتورات هغه اياتونه چي دحضرت مُحمد صلي اللهُ تعالي عليه وسلم په صفتوکښي نازل سوي ؤهغه بې وخلگوته نه بيانه ول اوياېې بيانول خوترجمه اوبيان بې غلط کاوو۔

اودوهم په دې شکل کښي چي دتورات په هغوځايوکښي بې لاس وهنه کوله اوله ځانه بې خبري په گډه ولې کوم چي دنبي عليه السلام بيان به پکښي راغلئ وو۔

اودريم په دې شکل کښي چي وخلگوته بې داسي شبهې اوخبري ذکرکولې چي درسول الله صلي الله عليه وسلم په شان کښي بې خلگ په شک او ترددکښي اچول ۔

څلورم په دې شکل کښي چي له ځانه بې دموسي عليه السلام په دين پسي داخبره تړله چي په دې دين کښي داحکم سته چي دغه دين به ترقيامته پوري وي او منسوخ به نه گرځي ۔

اوپنځم په دې شکل کښي چي په عامواقعاتوکښي به هم ددوی دعلماوو داعادت ووچي دمال په لالچ بې دحق خبره پټه وله ۔

له اولي قسم بدخويي څخه چي کفراو گمراهي وه الله جل جلاله دوی په دې قول سره منع کړل چي وامنوا۔

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

اوله دوهم قسم بدخويي څخه ئې په دې قول سره رامنع کړل چي �ولاتلبسوا الحق الخ�۔

پوسه چي ددغه قول په دې ډول هم معني کيدلای‌سي (ولا تلبسوا)اومه ګډه وی۔ تاسي(الحق)حق،يعني هغه حق چي الله جل جلاله نازل کړيدئ(بالباطل)له هغه باطل سره چي تاسي ئې له ځانه جوړوئ پوسه چي پټول دحق سخته لويه ګناه ده خاص بيا علماوو لره په يوه روايت کښي راغلي دي چي کله چي بدعتونه نوي کارونه مخالف له دين څخه په خلګو کښي ښکاره سي نوعالم لره دا پکار دي چي و خلګوته دهغوئ نارواوالئ ښکاره کړي اوکه داډول ونکړي نوپر ده باندي دي دخداي اودملائکه وواو دټولو خلګو لعنت وي ۔

والسلام ومن الله التوفيق.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

د بقرې د سورت د (۴۳) آيت ترجمه او تفسير

تفسير فضل الرحيم:

وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَارْكَعُوا مَعَ الرَّاكِعِينَ) 43 : (

لفظي ترجمه :

(وَ)او(أَقِيمُوا) سم اداکوئ (الصَّلَاةَ)لمونځ [يعني په صحيح طريقه سره لمونځ کوئ يعني پدې ډول چي دلمانځه فرضونه ، واجب ، مستحب اوسنت کارونه ټول په لمانځه کښي پر ځاي کوئ] (وَ) او (آتُوا) ورکوئ (الزَّكَاةَ) زکاة (وَ) او (ارْكَعُوا)رکوع کوئ (مَعَ)سره (الرَّاكِعِينَ) له رکوع کوونکيو [يا] (وارکعوا)اولمونځ کوئ (مع الراکعين)سره له لمونځ کوونکو) 43 . (

پراول ډول به مطلب داسي چي اې بني اسرائيلو ! ستاسي په پخوانۍ طريقه اوس لمونځ مه کوئ ځکه چي هغه طريقه منسوخه سوه ، دبني اسرائيلو په لمانځه کښي رکوع نه وه نو الله پاک چي ودوئ ته فرمايلي دي چي تاسي رکوع کوئ له دې څخه مطلب دادئ چي اضافه لمونځ داسلام پر طريقه کوئ . له �راکعين� څخه مراد رسول عليه السلام اواصحاب د ده دي .

او پر دوهم ډول به مطلب داسي چي په جماعت سره لمونځ کوئ .

پوه سه ! چي ترڅو پوري چي سړي ايمان نه وي راوړئ نو د ده هيڅ عبادت صحت نه لري ، نو ځکه الله (جل جلاله) اول ځل بني اسرائيل په ايمان راوړلو سره امر کړل ، وروسته يې په دغه آيت کريمه کښي په عباداتوسره امر کړيدي ، چي لمونځ ، زکات او وجماعت ته حاضرېدل دي ، اوپه دغه آيت کښي يې ودوئ ته د دې تعليم وکړ چي تنها ايمان راوړل کافي نه دي ، بلکه نور حکمونه به هم عملي کوئ .

پوه سه ! چي دجماعت لمونځ دځينو علماؤ په نزد (لکه داؤد ظاهري) دلمانځه رکن دئ يعني که لمونځ په جماعت سره نه وي نوصحت نه لري ، اوداامام محمد رحمه الله تعالي په نزد لمونځ په جماعت سره فرض دئ ، مگر دلمانځه رکن نه دئ ، نوکه يوسړ ئ بې جماعته لمونځ وکړي نو لمونځ خوبه صحيح سي مگر په دې وجه چي يوفرض يې پرېښووئ (چي جماعت دئ) گنهگار دئ ، اوداکثرو علماؤ په نزد د جماعت لمونځ داسي ټينگ سنت دئ چي واجبوته نژدې دئ ، په متفق عليه حديث کښي چي بخاري اومسلم يې روايت کړئ دئ راغلي دي چي دجماعت لمونځ پر بې جماعته لمانځه باندي په اوه ويشتو درجو سره فضيلت اوبهتري لري [تفسير مظهري مع توضيح].

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دبقرې دسورت د (۴۴) آیت تفسیراوعلمي تحقیق

تفسیرفضل الرحیم

أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنْسَوْنَ أَنْفُسَكُمْ وَأَنْتُمْ تَتْلُونَ الْكِتَابَ أَفَلَا تَعْقِلُونَ) 44 .)

لفظي ترجمه :

(أَ)ایا (تَأْمُرُونَ)امر کوئ تاسي (یعني اې ملایانو دبني اسرائیلو!) (النَّاسَ)خلگ (بِالْبِرِّ)په نېکۍ (وَ)او(تَنْسَوْنَ)هېروئ تاسي (أَنْفُسَ)ځانونه (كُمْ)ستاسي [یعني په خپله هیڅ نیکي نه کوئ ، وخپلوځانوته هیڅ توجه او حکم په نېکۍ سره نه کوئ ، گویاخپل ځانونه په قصد سره هیره وئ] (وَ)حال دادئ (أَنْتُمْ) تاسي (تَتْلُونَ)تلاوت کوئ (الْكِتَابَ) دکتاب ستاسي [چي تورات دئ] (أَ)ایا(فَ)نو(لَا)نه (تَعْقِلُونَ) پوهېږئ تاسي [یعني په دې چي قول اوعمل چي سره برابر نه وي نوداڅونه لوئ جرم اوبدکاردئ]) 44 .)

تفصیل او علمي تحقیق :

دغه آیت دبني اسرائیلو دعلماؤ په شان کښي الله جل جلاله فرمایلئ دئ ، دبني اسرائیلو علماء عمومًاپه دغه غضب اخته وه چي نور خلگ بې دخیر پر کارو امر کول اوپه خپله بې نه کول ، یوه طائفه په دوئ کښي بیا داسي وه چي په پټه بې وځینو خلگوته داویل چي دغه محمد (صلي الله علیه وسلم) حق نبي دئ ایمان باندي راوړئ ، دارنگه په اصحابوکښي بې و هغو خلگو ته چي له دوئ سره بې تعلق درلو دئ ویل چي دغه نبي حق نبي دئ گورئ ! چي له دغه ایمان څخه چي پرده باندي مو راوړئ دئ وانه وړئ ، پردغه خپل ایمان باندي تینگ سئ ، ونورو ته خو بې دغه ویل مگر په خپله بې ایمان نه راوړئ اوصرف داکاریې د نجات سبب بالئ چي موږ ونوروته په نیکي اوپه ایمان راوړلو پر محمد (صلي الله علیه وسلم) باندي امر کوو ، نوکه موږ نیکي ونکړو اوایمان رانه وړو هم داسي یو لکه چي نیک کارونه موږ وکړو اوایمان راوړو ؛ ځکه چي «الدال علي الخیر کفاعله» یعني کوم سړئ چي ونورو ته ښوونه دخیر وکړي نوداسي بلل کیږي لکه چي په خپله هغه کارونه وکړي .

دغه مبارک ایت ددغو علماؤ ددغې غلطي طریقې اوباطلي مفکورې په رد کښي الله پاک نازل کړئ دئ ، له حضرت انس رضي الله عنه څخه روایت دئ چي رسول علیه السلام و ویل چي په شپه داسراء (معراج) کښي پر یوه داسي قوم راغلم چي شونډان د دوئ داور په غچیانو ور پرې کېدل ، ما و یل چي اې ځما وروره ! اې جبرائیله ! دغه خلگ څوک دي ؟ ده راته وویل چي دا داهل دنیا له خلگو څخه هغه خطیبان دي چي دوئ به نورو خلگوته په نیکۍ سره امر کاوو اوخپل ځانونه بې هېره ول .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

والسلام ومن الله التوفيق .

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

تفسیر فضل الرحیم د بقرې د سورت د، ۴۵،آیت تفسیر او علمي تحقیق

لفظي ترجمه :

(وَ)او(اسْتَعِينُوا)مددوغواړی(بِالصَّبْرِ)په صبر سره (وَ)او (الصَّلَاةِ)لمانځه سره (وَ) او (إِنَّ)بېشکه (هَا)دَا ، یعني دغه لمونځ یامددغوښتل په صبراولمانځه (لَ) خامخا (كَبِيرَةٌ)ډېره درنه ده ،یعني داډېردروندکار دی(إِلَّا)مګر،یعني مګرنه دی دروند (عَلَى) پر(الْخَاشِعِينَ) (45)وېرېدونکېو، یاعاجزي کونکیو،یاخونداخستونکوله طاعت څخه دخدای جل جلاله ـ

تفصیل :

پوسه چي دیهودو ورئیسانوته دریاست پرېښوول اووعلماووته ئې دهغه جاه اوجلال چي دیهودو په منځ کښي ئې درلودی اودهغومالي کومکوچي یهودوبه ورسره کول داسلا م دمقدس دین دمنلوپه وجه پرېښوول ،اودارنګه ودغودواړو ډلوته اوعامویهودوته داسلام داحکاموپابنده کېدل اوداسلام دمنلوپه وجه چي کوم تکلیفونه ددوی‌ومخ ته راتلل دهغوی ګالل اوسربېره پردې دیهودیت دین چي له پېړیودوی عادت ورسره نیولئ وو پرمخ پرېښوول ډېرمشکل اوله طاقت څخه وتلي کارونه ښکاره کېدل.

نوالله پاک ودوی ته په دغه آیت کښي داسي طریقه ورښوولې ده چي په هغې سره دغه ټول کارونه چي ودوی ته مشکل معلو مېدل اسانه ګرځېدل چي هغه صبراولمونځ کول دي؛ځکه هر څوک چي له کومي سختۍ اومشکل سره مخامخ کیږي نوددې دپاره چي دغه سختي باندي اسانه سي اویا ورڅخه لیري سي اوخوشحالي ورباندي راسي، اوسره له دې الله پاک دقیامت په ورځ لوی اجرهم ورکړي بایددغه څوک له خدای‌پاک څخه کومک او مدد په صبر کولو او په لمانځه کولو سره وغواړي ځکه په صبر سره هم مشکل لري کیږي او په لمانځه کولو سره هم.

داسلام پیغمبر صلي الله علیه وسلم فرمایلي دي «الصبرمفتاح الفرج » یعني صبر کِلي اوچابي دخوشحالۍ اودلري کېدو دغم دی مولانارومي رحمه الله تعالي فرمایلي دي : « صبرتلخ آمدولیکن عاقبت ،، مېوه شیرین دهدپر منفعت »

یعني صبرکول په سختي کښي خوپه ظاهره تریخ دئ خوپه اخیرکښي له فایدې اومنفعت څخه ډکه خوږه مېوه وصبرکوونکي ته ورکوي.

Download from: ketabton.com

(c) ketabton.com: The Digital Library

دارنګه دلمانځه په باره کښي په يوه حديث کښي چي احمد اوابوداؤد اوابن جريريې روايت کړيدی راغلي دي چي کله چي به دخدای رسول له يوه مشکل اودپرېشانی له کار سره مخامخ سو نو ولمانځه ته بې پناه وړله ،په يوه بل روايت کښي راځي چي چټکي بې کوله ولمانځه ته.

همدارنګه په يوه بل حديث کښي چي امام تر مذي يې له عبدالله ابن ابي اوفي رضي الله عنه څخه اوپه مثل د دې ئې حاکم په مستدرک کښي روايت کړيدی،راغلي دي چي هرچاته که يو حاجت وخداي ته اويا ويو چاته له بني آدم څخه پيداسو نواودس دي وکړي بيادي دغه اودس نېک وګر ځوي يعني په صحيح طريقه سره دي اودس وکړي بيادي دوه رکعته لمونځ وکړي يعني نفلي دحاجت لمونځ بيادي خداي لره حمد و وايې بيا دي پرنبي صلي الله عليه وسلم باندي درود و وايې اوبيا دي دادعا و وايې « لااله الاالله الحليم الکريم سبحان الله رب العرش العظيم الحمدلله رب العالمين أسئلک موجبات رحمتک وعزائم مغفرتک والغنيمة من کل بر والسلامة من کل اثم لا تد ع لي ذنبا الا غفرته ولاهما الافرجته ولاحاجة هي لک رضا الا قضيتها يا ارحم الراحمين ـ پوسه چي په سختئ کښي صبر کول اودارنګه په عبادت اولمانځه سره کومک غوښتل وهرچاته نه اسانه کيږي بلکه هغه څوک داکار کولای سي چي دخدای پاک له عبادت سره دونه تعلق لري چي خوند پر اخلي اودخدای وېره اوعاجزي اوتواضع پکښي موجوده وي -

پوسه چي ځني علماءد«بالصبر» معني په دغه آيت کښي په روژه سره کوي ، اوځني بيا له «والصلوة »څخه دلته دعا اخلي ،همدارنګه پوسه چي صبرپه شريعت کښي درې قسمه دی اول صبرکول پر عبادت باندي دوهم صبرکول له ګناه څخه دريم صبر کول پر مصيبت باندي.

Download from: ketabton.com

Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library